

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**1928 YILINDA YAYIMLANAN “KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT
KİTABI” İLE “2016-2017 TÜRKÇE DERS KİTABI”NDAKİ METİNLERİN
TEMA VE METİN TÜRLERİ YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Zehra KOÇ

Danışman: Doç. Dr. Özcan BAYRAK

Elazığ - 2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**1928 YILINDA YAYIMLANAN “KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT
KİTABI” İLE “2016-2017 TÜRKÇE DERS KİTABI”NDAKİ METİNLERİN
TEMA VE METİN TÜRLERİ YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Zehra KOÇ

Danışman: Doç. Dr. Özcan BAYRAK

Elazığ - 2018

ONAY

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Özcan BAYRAK danışmanlığında hazırlamış olduğum "1928 Yılında Yayımlanan 'Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı' ile '2016-2017 Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Tema ve Metin Türleri Yönünden Karşılaştırılması" adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Zehra KOÇ

..././..

ÖN SÖZ

Eğitim, bireyin yaşam için sahip olması gereken davranışları kazandığı ve bu davranışların oluşumunda kendine özgü nitelikleriyle aktif rol aldığı, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç sonunda birey, öğrendiği davranışları yaşantısında aktif biçimde uygulamaktadır (Taşpınar, 2012, s.1). İnsan hayatını her yönüyle etkileyen dil yetisinin edinilmesi için de bir eğitim sürecinden geçmek gerekmektedir. Dil eğitimi, ilk olarak bireyin doğduğu çevrede başlar, fakat planlı ve programlı bir eğitimin ilk basamağı ilköğretimdir. İlköğretimin bu özelliği (ilköğretimden sonraki eğitim aşamaları için bir temel oluşturduğu) göz önünde bulundurulduğunda ilköğretim aşamasının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu aşamada çocukların ana dillerini doğru bir şekilde kullanabilmelerinin sağlanması, sağlam bir temelin inşası anlamına gelir.

Ana dili öğretimi ile dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini öğrenciye kazandırmak hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için çeşitli materyaller kullanılır. Bunların başında ders kitabı gelmektedir. Türkçe ders kitaplarının niteliği, ana dili eğitiminin niteliği demektir. Bu sebeple ders kitabı gelişmiş güzel bir şekilde hazırlanamaz. Ders kitabı hazırlanırken biçim ve içerik özellikleri bakımından öğretim programlarıyla belirlenen ölçütlere uygun bir nitelik taşımasına özen gösterilir. Bu husus, bugün olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur.

Bu çalışma, 1928 yılında ilk mektep birinci sınıflarda okutulmuş olan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile 2016-2017 eğitim-öğretim yılı için hazırlanmış olan ilkokul birinci sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin, Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan tema ve metin türleri bağlamında karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Bu amaçla öncelikle Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan metinler Osmanlı alfabesinden Latin alfabesine çevrilmiş, sonrasında iki ders kitabındaki metinler metin türleri ve temalar bakımından incelenmiştir.

Çalışma, yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; çalışmanın amacına, çalışmanın önemine, problem cümlesine, sınırlılıklara ve çalışmanın yöntemine yer verilmiştir. İkinci bölümde; Cumhuriyet'in kurulmasından 1928 yılına kadar izlenen eğitim politikalarına, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na, Cumhuriyet döneminde belirlenen

eğitim'in temel ilke ve amaçlarına, bu doğrultuda hazırlanmış olan ğretim programlarına ve Türkçe ğretim Programlarına değinilmiştir. nc bölümde; Kız ve Erkek ocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler metin türleri bakımından incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde; Kız ve Erkek ocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler, Türkçe Dersi ğretim Programında yer alan temalar esas alınarak tema bakımından incelenmiştir. Beşinci bölümde; Kız ve Erkek ocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin yeni yazıya çevirileri yapılmıştır. Altıncı bölümde; Kız ve Erkek ocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler metin türleri ve temalar bakımından karşılaştırılmıştır. Yedinci bölümde ise sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

Araştırma boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım danışman hocam Doç. Dr. zcan BAYRAK'a ve her daim yanımda olan, verdikleri destek ve emeğin karşılığını asla ödeyemeyeceğim anne ve babama bütün kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

Zehra KOÇ

Elazığ, 2018

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

1928 Yılında Yayımlanan “Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı” ile “2016-2017 Türkçe Ders Kitabı”ndaki Metinlerin Tema ve Metin Türleri Yönünden Karşılaştırılması

Zehra KOÇ

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Elazığ, 2018, Sayfa: XIV + 258

Tarihsel süreç içerisinde Türkçe eğitimi değerlendirildiğinde, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte ana dili eğitimi çalışmalarının hız kazandığı ve bu alanda devrim niteliği taşıyacak çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Her şeyden önce denilebilir ki, Osmanlı dönemindeki din merkezli eğitim politikası, Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte yerini millî ve laik bir eğitim politikasına bırakmıştır. Cumhuriyet döneminde bu maksatla eğitim toplantıları (Heyet-i İlmiye, Eğitim Şurası, Maarif Kongresi vs.) yapılmış, Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmış, öğretim programları yeniden düzenlenmiştir. Bu dönemde, Türkçe Öğretim Programları ile belirlenen hedeflerin öğrenciye kazandırılmasında temel araç konumunda olan ders kitaplarının programa uygun şekilde hazırlanması için gösterilen çabalar günümüzde de devam etmektedir. Eğitimde izlenen strateji ve yöntemlerin sürekli geliştirilmesi, materyallerin niteliklerini de değiştirmiştir.

Bu çalışma, 1928 yılında okuma becerisinin kazandırılmasına yönelik olarak hazırlanan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile 2016-2017 eğitim-öğretim yılında

okutulmak için hazırlanmış olan ilkokul 1. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve metin türleri bakımından incelenerek karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Bu nedenle çalışma nitel bir çalışma olup doküman metodu kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Her iki ders kitabındaki metinler, tematik açıdan zengin ve eğitsel değerleri yüksek metinlerdir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin, bir kısmının türünün özelliğini taşımadığı, Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin türünün özelliklerini yansıtan metinler olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı, Metin Türü, Tema, Türkçe Ders kitabı.

ABSTRACT

Master Thesis

Comparing "Reading Textbook for Girls and Boys" published in 1928 and "2016-2017 Turkish Textbooks" in Terms of Theme and Types of Texts

Zehra Koç

Fırat University

Institute of Educational Science

Department of Social Sciences and Turkish Education

Division of Turkish Education

Elazığ, 2018; page: XIV + 258

When the Turkish education is evaluated in the historical process, it is seen that the establishment of the Republic has accelerated the studies of the mother tongue education and carried out the studies which will carry the quality of revolution in this area. Above all, it can be said that the religion-centered educational policy of the Ottoman period, with the establishment of the Republic, left its place to a national and secular education policy. In the Republican period, educational meetings were held for this purpose (Delegation of İlmîye, Education Conference, Education Congress, etc.), Law of Tevhid-i Tedrisat was enacted and the curriculums were rearranged. In this period, attempts have been made to prepare the textbooks which are the basic tools in the acquisition of the goals determined by Turkish Teaching Programs in accordance with the program. The continuous development of strategies and methods in education has also changed the qualities of materials.

This study was carried out by examining the texts in the Turkish Textbook of primary school first grade prepared in order to be read during the academic year of 2016-2017 and the Reading Textbook for Girls and Boys prepared for the acquisition of reading skills in 1928 in terms of themes and types. For this reason, the study was a qualitative study and content analysis was done using the document method. The texts in both textbooks are rich in thematic and texts with high educational value. It was concluded that some of the texts of Reading Textbook for Girls and Boys don't reflect the characteristics of the text type and that the texts in the Turkish Textbook are texts that reflect the characteristics of text type.

Key Words: Reading Textbook for Girls and Boys, Theme, Turkish Textbook, Types of Text.

İÇİNDEKİLER

ONAY	I
BEYANNAME	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ	XII
EKLER LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIV
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Problem Cümlesi	2
1.3.1. Alt Problemler	2
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Araştırmanın Evreni	3
1.6. Araştırmanın Yöntemi.....	3
1.7. Tanımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
II. CUMHURİYETİN İLANINDAN 1928'E KADAR GEÇEN SÜREÇTE İZLENEN İLKÖĞRETİM POLİTİKALARI	5
2.1. 1924-1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programları	10
2.1.1. 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Kıraat Dersleri	12
2.1.2. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Türkçe Dersinin Hedefleri	13
2.1.3. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Kıraat Dersleri	14
2.2. Ders Kitapları	16
2.2.1. Mektep Kitapları Hakkında Talimatname	17
2.2.1.1. Kıraat Kitapları Hakkında Talimatname.....	18
2.2.2. İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Kıraat Kitapları Hakkındaki Raporu	19
2.3. İlgili Çalışmalar.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
III. KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI İLE TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN METİN TÜRLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	27
3.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki Metinlerin Metin Türleri Açısından İncelenmesi	31
3.2. Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Metin Türleri Açısından İncelenmesi.....	37
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	41
IV. KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI İLE TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN TEMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ	41
4.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki Metinlerin Temalar Açısından İncelenmesi	44
4.1.1. Doğa ve Evren Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	47
4.1.2. Erdemler Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi.....	53
4.1.3. Çocuk Dünyası Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi.....	58
4.1.4. Birey ve Toplum Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	60
4.1.5. Kişisel Gelişim Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi.....	61
4.1.6. Millî Kültürümüz Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	62
4.1.7. Zaman ve Mekân Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	63
4.1.8. Vatandaşlık Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	64
4.1.9. Millî Mücadele ve Atatürk Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	64
4.1.10. Okuma Kültürü Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	64
4.1.11. Sağlık ve Spor Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	65
4.1.12. Duygular Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	65
4.2. Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Temalar Açısından İncelenmesi.....	65
4.2.1. Bilim ve Teknoloji Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	67
4.2.2. Millî Mücadele ve Atatürk Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	69
4.2.3. Vatandaşlık Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	70
4.2.4. Çocuk Dünyası Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi.....	71
4.2.5. Millî Kültürümüz Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	72
4.2.6. Birey ve Toplum Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	72
4.2.7. Okuma Kültürü Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	73
4.2.8. Sağlık ve Spor Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	74
4.2.9. Doğa ve Evren Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	74

4.2.10. Erdemler Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi.....	75
4.2.11. Duygular Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi	76
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	77
V. KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI'NIN YENİ HARFLERE ÇEVİRİLMİŞ METNİ.....	77
5.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki Metinlerde Geçen Özel isimlerin İndeksi	138
ALTINCI BÖLÜM	139
VI. BULGULAR VE YORUM	139
6.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nın Metin Türleri Bakımından Karşılaştırılması ile İlgili Bulgular ve Yorum	139
6.2. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nın Temalar Bakımından Karşılaştırılması ile İlgili Bulgular ve Yorum	144
YEDİNCİ BÖLÜM.....	156
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER	156
7.1. Sonuç.....	156
7.2. Öneriler	160
KAYNAKLAR	161
EKLER	166
ÖZ GEÇMİŞ	258

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Sınıf düzeylerine göre metin türleri ve metin türlerinin dağılımı (TÜDÖP, 2017, S.20).....	29
Tablo 2. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin metin türleri bakımından tasnifi ve metin türlerinin kullanım sıklığı.....	32
Tablo 3. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki şiirlerde kullanılan ölçü türleri.	35
Tablo 4. Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin metin türleri bakımından tasnifi ve metin türlerinin kullanım sıklığı.	37
Tablo 5. Türkçe Ders Kitabı'ndaki şiirlerde kullanılan ölçü türleri.....	39
Tablo 6. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve konu önerileri (TÜDÖP, 2015, s.9).....	42
Tablo 7. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki tema ve metinler.	45
Tablo 8. Türkçe Ders Kitabı'ndaki tema ve metinler.	66
Tablo 9. Her iki ders kitabında yer verilen metin türleri ve metin türlerinin sayısı...	140
Tablo 10. Her iki ders kitabında yer verilen şiirlerin ölçü bakımından karşılaştırılması.	142
Tablo 11. Her iki ders kitabında yer verilen temalar ile bu temaları vurgulayan metin sayısı.	146
Tablo 12. Her iki ders kitabında yer alan düzyazı türündeki metinlerin kahramanları ve anlatıcı türleri.	149

EKLER LİSTESİ

EK 1. İlk Mektep Türkçe Kıraat Kitabı'nın Orijinal Metni.....	166
EK 2. Mektep Kitapları Hakkında Talimatname.....	247
EK 3. İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Kıraat Kitapları Hakkındaki Raporu	249
EK 4. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Metin Örnekleri.....	254

KISALTMALAR LİSTESİ

bk. : Bakınız

C : Cilt

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

S : Sayı

s. : Sayfa

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TÜDÖP : Türkçe Dersi Öğretim Programı

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacına, önemine, problem cümlesine, sınırlılıklara, evren ve örnekleme, araştırmanın yöntemine ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 1928 yılında ilk mektep birinci sınıflarda okutulmak için hazırlanmış olan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile 2016-2017 eğitim öğretim yılında ilkököl birinci sınıflarda okutulmak için MEB tarafından hazırlanmış olan ilkököl birinci sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinleri, tema ve metin türleri bakımından karşılaştırmaktır. Bu amaçla öncelikle Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin yeni yazıya çevirileri yapılmış, ders kitabının hazırlandığı dönemin eğitim politikaları, müfredat programları, dönem içerisinde yapılan Türkçe eğitimi çalışmaları incelendikten sonra ders kitaplarındaki metinlerin tema ve türleri saptanmıştır. Sonrasında tema ve metin türleri açısından incelenen her iki ders kitabı karşılaştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ders kitabı, öğretim programında belirlenen hedef davranışların çocuklara aktarılmasında kullanılan en temel materyaldir. Ders kitaplarının öğretim programları ile belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik nitelikte olmasına dikkat edilir. Türkçe dersi ile hedeflenen becerilerin kazandırılmasında da Türkçe ders kitabı temel araç rolünü üstlenmektedir. Bu sebeple Türkçe ders kitapları için metin seçerken özen göstermek gerekir. 1928 yılında hazırlanmış olan "Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı" ile 2016 yılında hazırlanmış olan "Türkçe Ders Kitabı"nda yer alan metinlerin tema ve metin türü açısından benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi, metin seçiminde kat edilen mesafeyi göstermesi açısından önem arz ettiği gibi, ders

kitaplarındaki metinlerin daha zengin, daha çeşitli bir içeriğe sahip olması için verilen uğraşlara katkıda bulunacaktır. Çalışma ile Cumhuriyetten günümüze ders kitaplarındaki metinlerde değişen ve gelişen nitelikler somut bir açıklığa kavuşacaktır.

1.3. Problem Cümlesi

1928 yılında, ilk mektep birinci sınıflarda okutulmuş olan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile 2016-2017 eğitim öğretim yılında ilkököl birinci sınıflarda okutulan Türkçe Ders Kitabı arasında tema ve metin türü bakımından benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Söz konusu ders kitaplarındaki metinlerin başarılı ve başarısız yönleri nelerdir?

1.3.1. Alt Problemler

1. 1928 yılında, birinci sınıflarda okutulmuş olan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda hangi temalara, ne sıklıkta yer verilmiştir? Söz konusu kitapta yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin kullanım sıklığı nedir?

2. 2016-2017 Türkçe Ders Kitabı'nda hangi temalara, ne sıklıkta yer verilmiştir? Söz konusu kitapta yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin kullanım sıklığı nedir?

3. Cumhuriyet'in ilanından 1928 yılına kadar nasıl bir eğitim politikası izlenmiştir?

4. 1924-1926 müfredat programlarında Türkçe öğretiminin hedeflerine ilişkin esaslar nelerdir?

5. 1924-1926 Türkçe dersi müfredat programlarında kıraat derslerine ilişkin belirtilen esaslar nelerdir?

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinlerle bu metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve metin türleri çerçevesinde incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.

1.5. Araştırmanın Evreni

Bu çalışmanın evrenini Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler oluşturmaktadır. Örneklem ise 1928-Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile 2016-2017 Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan yetmiş dokuz metinden oluşmaktadır.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, belgesel tarama yöntemi kullanılarak mevcut dokümanlar incelenmiştir. “Belgesel tarama sürecinde yapılan ilk iş, amaca uygun bir yayın taraması yapmaktır. Yayınların bir listesi oluşturulduktan sonra sıra bunların tek tek incelenmesine ve amaçlar doğrultusunda bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesine gelir” (Karasar, 2008). Belgesel tarama, bir diğer adıyla doküman metodu kullanılarak içerik çözümlemesi yapılmış olan araştırmada, Karasar'ın belirttiği bu aşamalar izlenmiş, nitel veri toplama tekniklerinden yararlanılarak konu ile ilgili kaynaklar incelenmiştir. Sonrasında her iki ders kitabındaki metinler tür ve temaları bakımından kategorize edilerek karşılaştırılmıştır. Araştırmanın deseni durum değerlendirmesidir.

1.7. Tanımlar

1.7.1. Ders Kitabı: Ders kitabı, ders konularına ait bilgileri, öğrencilerin kendi kendilerine okuyarak sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun biçimde ve özel bir amaç ile hazırlanmış yazılı bir metindir. Ders kitapları, ait oldukları bilim dallarından alınarak öğretim programlarında yer almış bulunan konulara ilişkin bilgileri plânlı, düzenli ve tasnifli bir biçimde inceleyip açıklar (Hesapçioğlu, 2008, s. 417).

1.7.2. Metin: Metin; bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir (Güneş, 2013, s. 2).

1.7.3 Metin Türü: Bir yazının biçimsel ve içeriksel özelliklerine göre, içerisine girdiği bölüm (Özdemir, 1992, s. 239).

1.7.4. Tema: 1. Asıl konu, temel motif, ana konu. 2. Öğretici veya edebi bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu (TDK, Türkçe Sözlük, 2010, s. 2315)

1.7.5. Öğretim Programı: Bir okulu bitirmek veya bir alanda uzmanlaşmak için okunması gereken ders ve konuları kapsayan plan, ders programı, müfredat, müfredat programı (TDK, Türkçe Sözlük, 2010, s. 1841). Öğretim programları için Öncül'ün yaptığı tanım ise şöyledir: Bir okulun ders dışı çalışmalarını da kapsayan tüm programıdır. Bunda ders ve etkinliklerin türleri ve sırası belirtilmiştir. Ara sıra belli bir dersin programı ile eşanlamda kullanılır (Öncül 2000'den aktaran Balcı, 2010, s. 112).

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYETİN İLANINDAN 1928'E KADAR GEÇEN SÜREÇTE İZLENEN İLKÖĞRETİM POLİTİKALARI

Yeni kurulan her devlet askerî, fikrî, ekonomik ve kültürel açıdan kalkınmak için planlanmış bir eğitim hamlesine ihtiyaç duyar. Aynı ihtiyaç doğal olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atılırken de kendini göstermiş ve eğitim alanında köklü bir değişikliğin fikrî alt yapısını oluşturma çabaları başlamıştır. Özellikle 1920'den 1924'e kadar eğitim çalışmaları hep fikrî sahada yürütülmüştür. Cumhuriyet'in 1923'te ilan edildiğini göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki, eğitimde uygulama safhasına yeni devletin kurulmasından yaklaşık bir yıl sonra geçilmiştir. Ancak dillendirdiğimiz gibi uygulama safhasının fikrî zemini çok daha önceden, I. TBMM'nin açılmasından itibaren oluşturulmaya başlanmıştır.

9 Mayıs 1920'de I. TBMM tarafından kurulan hükûmetin bakanlar kurulu programı belirlenirken eğitim üzerinde de durulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim projelerine ışık tutacak ifadeler yer verilmiştir. “Söz konusu hükûmet programında Osmanlı Devleti zamanında hazırlanan programlarda pek rastlanmayan millî bilinci geliştirme, kendine güven duyma, girişim gücüne ve üretici fikirlere sahip olma, millî kimliğe uygun programlar geliştirme gibi bugünkü modern eğitimde hâlâ kullanılan temel ilkeler yer almıştır” (Alp, 2009, s.16). “İlk Cumhuriyet hükûmetinin eğitimde üç hedefi vardır: O da eğitimin dinî, millî olması ve gençlerin hayat mücadelesine hazırlanacak şahsiyette yetiştirilmesidir” (Baltacı, 1998, s.2062).

1921'in temmuz ayında savaflara ve tüm siyasi çalkantılara rağmen Ankara'da Maarif Kongresi düzenlenmiştir. Kongrenin açış konuşmasını yapan Atatürk'ün “...kemâl-i dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden müsmir (verimli) bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeğe (hazırlamaya) hasr-ı mesâî eylemeliyiz (çalışmalıyız)” (Akyüz, 1983, s.92) sözleri üzerine ilk kez yeni bir programın hazırlanması gündeme gelmiştir.

Eğitimi, Cumhuriyet rejiminin koruyucusu, kalkınmanın en önemli vasıtalarından biri ve yeni neslin teminatı olarak gören Atatürk, 1922 yılında öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmasında ordu gücüyle kazanılan zaferin ancak eğitim sayesinde kalıcı olacağını vurgulamış, bilimden ve millî vasıflardan uzak ve ezberci geleneksel eğitim sistemini eleştirmiştir (Demirtaş, 2008). Bu konuşma, eğitim sisteminin değiştirilmesinin zaruri olduğunu bir kez daha vurgulamakla kalmayıp eğitim sisteminde nasıl bir düzenlemeye gidileceği sorusuna da ışık tutmuştur. Bu görüşler doğrultusunda, 1922 yılında bir öğretim programı hazırlanmış; fakat “bu program genel niteliği itibariyle konu başlıklarına değinilen bir çerçeve program özelliği gösterdiği” (Balcı, 1922, s.113) için yeni bir program hazırlama çalışmaları devam etmiştir

Osmanlı hükümeti tarafından 1920’de kurulmuş olan Maarif Nezareti, 1922 yılının sonlarına doğru kaldırılmış ve o güne kadar iki kurumun birlikte yürüttüğü eğitim faaliyetleri sadece TBMM hükümetinin kurduğu Maarif Vekâleti tarafından yürütölmeye devam etmiştir (Sarı, 2013).

15 Temmuz 1923’te toplanan ve ilköğretim karnamesinin değiştirilmesi, öğretmen okullarının tüzük ve programları, din eğitimi esasları, millî sözlük ve millî gramer gibi bütün eğitim konularının konuşulduğu ilk Heyet-i İlmiyede, ilköğretim programları da değerlendirilmiş ve ilköğretim programlarının yeniden düzenlenmesi üzerinde durulmuştur. Fakat hazırlanan öğretim programlarıyla belirlenen hedeflere ulaşabilmek için öncelikle eğitim kurumlarında bir düzenlemeye gidilmesi gerekliliği düşünölmüştür. Çünkü Osmanlı döneminde, eğitim ortamlarının her birinin farklı bir kurum tarafından denetlenmesi, eğitim sisteminin geliştirilmesi idealinin önünde büyük bir engel teşkil ediyordu.

“Bu dönemde ilköğretim kurumları olarak bir yanda ‘usul-i cedid’e göre eğitim veren Osmanlı Maarif Nezareti’ne bağlı ‘Mekteb-i İptidai’ler, diğer yanda Şeriye ve Evkaf Nezareti’nden izin alınarak açılan ‘usul-i atika’ya göre eğitim veren eski tip okullar olan köy ve kasaba imamlarıyla eşlerinin yönetimindeki ‘Sıbyan Mektepleri’, ‘Mahalle Mektepleri’ ve medreseler bulunuyordu” (Aslan, 2011, s. 720). Bu durum da “toplumda genel bir ikilik yaratıyor, farklı eğitim kurumları ayrı dünya görüşleri ve farklı müfredatlarla farklı insanlar yetiştiriyordu. Oysa modern bir ulus-devlet olmanın gereği millî bir eğitime sahip olmaktı. Bu gereğin bir yönü yabancıların eğitimdeki rolünü denetim altına almakken diğer yönü laik bir eğitim sistemi var etmeyi” (Aktaş,

2004, s.9). Bu kurumsal düzensizliğin yol açtığı sorunlar bu kadarla kalmıyordu. “Ayrı ayrı iki sistemde okumuş, hayat görüşleri farklı iki nesil arasında anlaşmazlık son haddine çıktığı için devlet işlerine kesin bir yön tayin edilemiyordu. Bu yüzden eğitim meseleleri de dâhil olmak üzere hiçbir işe ciddi şekilde sarılarak gerçekleştirilemiyordu. Hatta eğitimin amacı bile toplumun çoğunluğu tarafından kabul edilmiş olarak teşhis edilemiyordu” (Koçer’den aktaran Arı, 2002, s.184). Bu sebeplerle olacak, 1923’te belirlenen hükümet programında “genel eğitimle millî eğitim arasında birliğin sağlanması, ihtisasa önem verilmesi, halkın ruhî ihtiyaçlarının karşılanması için tedbirler alınması ve mevcut medreselerin ıslahının hedef alındığı görülmektedir” (Baltacı, 1998, s.2063). Bu amaçlar doğrultusunda 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Esas itibarıyla “Cumhuriyet dönemi programları, 3 Mart 1924 tarihinde TBMM’de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na dayanmaktadır”(Türkoğlu, 2010, s.77). Çünkü bütün çabalara rağmen, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’ndan önce eğitime modern eğitim niteliği kazandırmak mümkün olmamıştır.

29 Martta yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile aynı tarihte çıkarılan kanunlarla Şer’iyye ve Evkaf Vekaleti kaldırılarak bütün bilim ve eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Eğitimde çok başlılık sorununun önüne geçilerek birlik sağlanmış, eğitim hizmetlerinin icrası için tek kurumun görevlendirilmesi ile eğitim sürecinin takibi, sorunların tespiti kolaylaşmıştır. Tevhid-i Tedrisat ile Millî Eğitim Bakanlığına bağlanan medreseler 1924’te, tekke ve zaviyeler ise 1925’te kapatılmıştır. Böylece eğitimi laik, demokratik ve millî bir anlayış ile inşa etme çabasının önündeki kurumsal engeller kaldırılmış ve eğitim çalışmaları hız kazanmıştır. “Bir yandan bu modern eğitim anlayışını temsil eden kurumlar oluşturulurken, diğer yandan bu kurumlarda verilecek olan eğitimin içeriğini belirleyen öğretim programları ve onlara uygun olarak hazırlanmış ders kitaplarının sağlanması yoluna gidilmiştir” (Aslan, 2011, s.721). Aynı yıl, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nun kabulüyle ilköğretim, Türkiye Cumhuriyeti’nin vatandaşları için zorunlu hâle getirilmiştir.

Bu dönemde Millî Eğitim Bakanı Vasıf Çınar’ın 8 Eylül 1924 tarihli genelgesinde eğitim ve öğretimin temel amaçları şöyle ifade edilmiştir:

1. Eğitimin millî esaslara ve Batı medeniyetinin yöntemlerine dayanması,

2. Okulların insan ilişkileri, toplumsal yaşama kuralları, temizlik, düzen vs. gibi hususlarda medeni ve örnek alınacak bir eğitim yapmaları,
3. Çocukların kalplerinde ve ruhlarında Cumhuriyet için fedakâr olmak ülküsünü taşımaları,
4. Okulların fikir ve vicdan hürriyeti ve bilinçli bir sorumluluk telkin etmesi,
5. Öğretimin uygulamalı ve işe yarar bir hâle getirilmesi,
6. Okulların ilim ve okuma zevkini vermesi,
7. Okulların, halka sağlığın değerini ve sağlıklı olmanın yollarını öğretmesi,
8. Okulların, beden ve fikrin dengeli gelişimini sağlaması,
9. Okulların, toplumun ve ailenin ihtiyaçlarını dinleyip göz önünde tutması,
10. Okulların, tasarruf, yardımlaşma ve iktisat fikirleri vermesi,
11. Okulların, çocuklarda hür ve makul bir disiplin oluşturması (Akyüz, 2005, s.301).

1924 yılında toplanan II. Heyet-i İlmiyede;

-İlköğretim, ortaöğretim ve öğretmen okullarının öğretim süresi (İlkokul altı yıldan beş yıla indirilmiş, ortaöğretim yedi yıldan altı yıla indirilmiş ve ortaokul ve lise olarak üç+üç şeklinde iki aşamaya ayrılmış, öğretmen okulları ise dört yıldan beş yıla çıkartılmıştır.),

-İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi,

-Ders kitaplarının yazdırılması gibi konular ele alınmıştır.

II. Heyet-i İlmiye toplantısında 1924 (1340) İlk Mektepler Müfredat Programı, beş yıllık kesintisiz bir eğitim süresine göre düzenlenerek kabul edilmiştir. Program hazırlanırken *Mekatib-i İptidaiye* programlarında bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkeleri ile bağdaşmayan dersler ve konular ayıklanarak, bunların yerine Cumhuriyet'in eğitim anlayışını temsil eden yeni dersler ve konular eklenmiştir. Bu nedenle programın temelde Osmanlı'nın *Mekatib-i İptidaiye* programlarına dayandığını söylemek mümkündür (Aslan, 2011). "Bu programla ilkokullarda okutulacak dersler, derslerin içeriği, haftada ne kadar süreyle okutulacakları, hangi ders kitaplarından yararlanılacağı gibi pek çok konu açıklık kazanmıştır" (Alp, 2009, s.112). Ayrıca, 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı, kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı hazırlanmış ve programda kız çocukları için ev idaresi ve dikiş dersleri de yer almıştır. "Ağustos 1924'te Hükûmet, ilkokul eğitiminin karma olması; kızların erkek okullarına, erkeklerin de kız okullarına kaydolabilecekleri kararını almıştır (Ergün, 1997, s.82)."

27 Aralık 1925 ile 8 Ocak 1926 tarihleri arasında toplanan III. Heyet-i İlmiyede;

-Okulların nicelik bakımından kapasitelerinin arttırılması,

-Gündüzlü ortaokullarda karma öğretim uygulaması,

-Talim ve Terbiye Dairesi'nin kurulması gibi konulara yönelik kararlar alınmıştır. Toplantıda alınan kararlar yönünde çalışmalar yürütülmüş ve 3 Nisan 1926 tarihinde Telif ve Tercüme Heyeti kaldırılmış, yerine günümüzde de işlevsel olan Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur. Bu dönemde Türkiye'ye getirilen yabancı uzmanların – özellikle John Dewey- görüş ve önerileri dikkate alınarak 1926'da ilk mektepler için bir program hazırlanmıştır. 1926 İlk Mektepler Müfredat Programı, kız ve erkek öğrenciler için ortak düzenlenen ilk program olmuştur.

“1926 İlkokul Programının ön sözünde ilk kez ‘İlkokulun amacının öğrencilerin çevreye etkin katılımını sağlayarak iyi vatandaşlar yetiştirmek olduğu’ ifade edilmiştir” (Beyaztaş, Kaptı, Senemoğlu, 2013, s.329). “Programda okulun temel amacından başka, her dersin hedefi ayrı ayrı belirtilmiştir. Ancak hedefler öğrenci davranışı olarak değil, bazıları öğretmenin amacını, bazıları eğitim durumlarını, bir kısmı da okulun görevlerini ifade etmektedir” (Kalaycı, 1988, s.29). Programda derslerin, hayat ve öğrencilerin yakın çevresi ile ilişkilerini dikkate alarak uygulanmasına önem verilmiş, böylece olanaklar ölçüsünde öğrencilerin işe yarar bilgi kazanmaları sağlanmıştır (Çelenk, Tertemiz ve Kalaycı, 2000). 1926 İlk Mektepler Müfredat Programında, 1924 İlk Mektepler Müfredat Programından farklı olarak derslerin birbirinden tamamen bağımsız olamayacağı, herhangi bir derste farklı alanlara ait konuların aktarılabilceği, bu şekilde dersler arasında ilişki kurulması gerektiği üzerinde durulmuştur. Toplu tedris denilen bu yeni öğretim metodunun; tabiat tetkiki, musahabat tarih ve coğrafya derslerinin hayat bilgisi dersi adı altında birleştirilerek ve dil derslerinin de hayat bilgisi ile ilişki içinde yürütülerek uygulanacağı belirtilmiştir.

Toplu tedris uygulamasının ünitelerde yer yer ana konudan sapmaya neden olduğu gerekçesiyle eleştirildiği de olmuştur. Ancak toplu tedrisin uygulama aşamasında yaşanan aksaklıklar eleştiriye açık olsa da toplu tedris önerisi, diğer dersler ve ara disiplinlerle bağlantı kurmayı vurgulaması açısından önemli bir adım olarak görülmelidir.

“İlk mekteplerin 1926 yılı haftalık ders cetvelinde ise Türkçe, Din Dersi, Hayat Bilgisi, Hesap-Hendese, Tarih, Coğrafya, Tabiat, Eşya, Yurt Bilgisi, Resim-El işi, Mûsiki, Jimnastik, Ev İdaresi (kız öğrenciler için), ve Dikiş (kız öğrenciler için) dersleri yer almıştır” (Okutan, 1998, s.2122). Türkçe dersi bünyesinde yer alan şifahi ifade dersinde bu derslerde öğrenilenlerin anlatılarak ifade yeteneğinin geliştirilebileceği belirtilmiştir. Bu da Türkçenin öğretiminde diğer derslerden yararlanma yoluna gidildiğini göstermektedir. 1924 yılına göre Türkçe derslerinin saatleri arttırılması da, Türkçe eğitimi üzerinde önemle durulmasının bir sonucudur.

2.1. 1924-1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programları

İnsan yaşamını her yönüyle etkileyen ve Aksan’ın ifadesiyle, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü bir varlık (Aksan, 1990) olan dilin öğretimi, zorunlu olduğu kadar aynı zamanda zorlu bir süreçtir. Birey, doğduğu andan itibaren anadili ile hemhal olmaya başlar, fakat bireyin anadilini yeteri düzeyde kullanabilmesi için bilinçli bir uğraş verilmesi gerekmektedir.

Birey, ilk sistemli dil eğitimini ilkokulda alır ve bütün dersler gibi dil eğitimine ilişkin esaslar da, hazırlanan müfredat programlarıyla belirlenir. 1950’li yıllara kadar müfredat programı, dersler ve konular listesi anlamında kullanılmaktaydı. 1950’li yıllardan sonra müfredat programı yerine daha geniş bir kavram alanına sahip olan eğitim programı kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Demirel, 2005). Günümüzde ise “müfredat” sözcüğünün “öğretim programı” anlamında kullanımı yaygınlaşmaktadır. Öğretim faaliyetlerinin tümünü kapsayan eğitim programı kavramının içerisinde yer alan öğretim programı, “bir dersle ilgili öğretme-öğrenme sürecinde nelerin, niçin ve nasıl yer alacağını gösteren bir kılavuz, başka bir deyişle bu nitelikte bir proje planıdır” (Özçelik, 1998, s.4).

1924 ve 1926 müfredat programları ile her dersin öğretiminde tatbik edilecek kıstaslar belirlenirken Türkçenin öğretimi üzerinde de ısrarla durulmuştur. Çünkü Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte yaygınlık kazanan millî kimlik vurgusu ve eğitimi tüm yurda yaymak hedefinin ancak ana dili eğitimiyle mümkün olabileceği vurgulanmaktaydı. Bu sebeple 1926 programında Türkçe ders saatleri arttırılmıştır.

1924'te ana dili eğitiminde ilk aşamayı teşkil eden ilk okuma-yazma öğretiminde o güne kadar tartışılmalayan yöntem problemine nokta koymayı amaçlayan Elifba (Alfabe) Kongresi düzenlenmiştir. Kongrede savtî (ses) usul ile kelime usulü tartışılmış, her iki görüş de taraftar topladığı için 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında heceleme yasaklanmış, savtî usul ve kelime usulü seçiminde öğretmenler özgür bırakılmıştır. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında dört tür yöntem açıklamalarıyla birlikte yer almış, bu yöntemlerden tesmiye yöntemi ile savtî yöntem yasaklanmış, sözcük ve cümle (çözümleme) yöntemi ile muhtelit (karma) yöntemden birinin seçilmesi öğretmenin anlayışına bırakılmıştır (Binbaşoğlu, 1992).

1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında yöntemlerin belirtilmesinden başka “ilk okuma öğretimi üzerinde aşağıda özetlenen dokuz maddelik bir talimat (yönerge) da bulunmaktadır: Okuma-yazmayı haftanın her gününe dağıtmak, okuma ve yazmayı birlikte yürütmek, öğrenilenleri tekrar ettirmek, okunup yazılan kelimeleri söyletmek ve anlamı üzerinde durmak, değişebilir (müteharrik) harfler yapmak (çözümleme için), duvar levhaları yapmak, sınıfı öğrenme hızına göre iki gruba ayırmak. Programın önemli bir yönü de, yabancı kelimelerde rastlanan şedde, tenvin gibi olayların öğretilmesini artık kaldırmış olmasıydı” (Gögüş, 1971, s.141).

Yirmi ayrı dersin yirmi ayrı programla açıklandığı 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında, o güne kadar Lisan-ı Osmanî olarak adlandırılan dil dersi, ilk kez Türkçe adıyla yer bulmuştur. 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında yer alan elifba, kıraat, inşad, tahrir, imla, sarf dersleri Türkçe eğitimi amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik derslerdi. 1926 İlk Mektep Müfredat Programında ise Türkçe dersinin hedeflerinin gerçekleştirmek maksadıyla elifba, kıraat, ezber ve inşad, tahrir, imla, kavaid ve yazı derslerine yer verilmiştir. Bunlardan elifba; alfabeyi, ezber ve inşad; edebî zevk kazandırmayı ve belleği güçlendirmeyi, tahrir; duygu ve düşünceleri yazıya dökebilmeyi, yazı; okunaklı bir şekilde yazı yazma yeteneği kazandırmayı, imla; yazım kurallarını, kavaid; dil bilgisi kurallarını aktarmayı amaçlayan Türkçe dersleriydi.

1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında, 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programından farklı olarak öğrenme-öğretme teknik ve yöntemlerine ilişkin birtakım açıklamalara da yer verildiğini belirtmiştik. Bu anlamda altı çizilmesi gereken bir diğer nokta da Türkçe öğretiminde yaklaşım mevzusudur. Programda her ne kadar ayrı ayrı dersler şeklinde tasnif edilse de becerilerin bir bütün olduğu ve farklı birer ders

olarak değil, Türkçe eğitimi bünyesinde bütünsel olarak öğretilmesi gerektiği “Türkçe Dersleri Bir Külldür” başlığı altında belirtilmiştir:

“İlk mekteplerde her ne kadar Türkçe dersi elifba, kıraat, inşad, temsil, imla, tahrir, sarf ve yazı gibi kısımlara ayrılmakta ise de bunların he biri müstakil birer ders değildir. Heyet-i mecmuası bir küll teşkil eder. Bu itibarla Türkçe zümresine dahil olan derslerin her biri yek diğerinin mütemmimi ve yardımcısıdır. Kıraat, yazı, imla, tahrir ve kavaid birbirine sıkı bir surette merbut olacaktır. Bir sınıfın bütün Türkçe derslerini behemehal bir muallimin deruhte etmesi lazımdır. Ancak ilk mektebin son iki sınıfındaki yazı dersinde bir istisna yapılabilir” (Temizyürek ve Balcı, 2006, s.19).

Bu vurgu, yapılandırmacı yaklaşımın Türkçe derslerinin bir bütün olduğu vurgusu ile aynıdır.

Programda “Şifahi Temrinler” diye başlıklandırılan ve esasında konuşma becerisini kazandırma amacı güden ifade alıştırmalarının kıraat, inşad ve tahrir dersleriyle iç içe yürütülmesi gerekliliği ifade edildiği gibi; hayat bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinde de öğrenilenlerin öğrenci tarafından ifade edilmesine olanak sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu şekilde Türkçenin sadece Türkçe dersinde değil, diğer derslerle de ilişki içinde öğretilmesi söz konusu olmuştur.

2.1.1. 1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Kıraat Dersleri

Türkçe dersleriyle dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu becerilerden biri olan “okuma; sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp anlamlandırılmasına, kavranmasına ve yorumlanmasına dayanan zihinsel bir etkinliktir” (Sever, 2004, s.12). Kıraat dersleri bu zihinsel etkinliğin bir beceri olarak kazandırılması maksadıyla 1924 ve 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programlarında yer almıştır.

1924 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında kıraat derslerinde uygulanması gereken hususlar üç maddeyle açıklanmıştır. Çocukların okuma esnasında, sese alışkanlıktan veya okuma güçlüğü gibi sebeplerden kaynaklanan bir ahenk katmasının önüne geçilmesi ve bunun yerine okumanın konuşmadaki doğal ahenge

yaklaştırılması; metinlerde yer alan ve anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamının açıklanması ve cümle içinde kullanılması üzerinde durulmuştur.

Programda ayrıca okuma metinlerinin içermesi gereken konular üzerinde de durulmuştur. Metinlerin Cumhuriyet ilkeleri, milli tarih, son istiklâl mücahidelerine yönelik konularda hazırlanması istenirken ahlakî ve edebî nitelik taşıması gerektiği de vurgulanmıştır. Madde içerisinde, “istiklâl kahramanları” yerine “istiklâl mücahideleri” denilmesi dikkat çekmektedir. Bu yönüyle program, istiklâl mücadelesinde kadınların da yer aldığını, savaşlarda savaşarak, hasta bakarak, yardım toplayarak, çalışarak vs. erkekler gibi aktif rol üstlendiğini vurgulayan metinler vasıtasıyla hem milli mücadele ruhu kazandırmayı, hem de erkek ya da kadın faaliyetleri ayırmanın doğru olmadığını sezdirmeyi amaçlamıştır.

2.1.2. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Türkçe Dersinin Hedefleri

1924 İlk Mektepler Müfredat Programında sadece derslere yönelik birtakım yönergelere üstünkörü bir şekilde yer verilmiş, derslerin amaçları belirtilmemiştir. 1926 İlk Mektepler Müfredat Programında ilkokulun amaçlarıyla birlikte her bir derste gerçekleştirilmesi beklenen amaçlar da yer almıştır.

“Türkçe Dersinin Hedefi” başlığı altında açıklanan Türkçe dersinin amaçları incelendiğinde ilk olarak öğrencilere okuduğunu ve dinlediğini doğru anlama yetisinin kazandırılması maddesiyle okuma ve dinleme becerilerine yönelik bir amaca yer verildiği görülmektedir. Öğrencilerin duygu, düşünce ve bildiklerini yazılı ve sözlü olarak doğru ve güzel bir şekilde ifade edebilme becerisinin kazandırılması maddesiyle de konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Okuma ve dinleme anlama yetisi, konuşma ve yazma da anlatma becerisi olarak vurgulanmıştır. Dil becerileri anlama ve anlatma şeklinde iki tema altında gruplandırılarak Türkçe dersine yönelik amaçlar, günümüzdeki Türkçe eğitimi anlayışına paralel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

1926 programında, 1924 programında yer alan ‘bilinmeyen kelimelerin anlamının açıklanması ve cümle içerisinde kullanılması’ etkinliği ile ulaşılması

beklenen sonuç da açıklanmıştır: “Talebenin kullandığı kelimelerin manaları hakkında vazih fikre sahip olmalarını temin ve bu suretle onları doğru düşünmeye alıştırmak” (Temizyürek ve Balcı, 2006, s.19). Çocukların standart Türkçe ile (programda millî şive, “İstanbul şivesi” olarak belirtilmiştir) konuşmalarının sağlanması dersin amaçlarından biridir. Dilin çocuklarda “iyi ve güzel” hisler uyandıracak şekilde kullanılmasıyla edebî zevk uyandırmak amaçlanırken çocukların yaş seviyesinin gözetilmesi gerektiğinin de vurgulandığı görülmektedir.

2.1.3. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında Kıraat Dersleri

1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programında elifba, kıraat, ezber ve inşad, tahrir, imla, kavaid, yazı derslerine yer verilmiştir. Programda, Türkçe dersinin amaçları açıkça belirtildikten sonra, Türkçe dersi bünyesinde yer alan her bir dersin amaçları da ayrı ayrı belirtilmiştir.

Kıraat dersinin amaçlarının yine “hedef” başlığı altında dört maddeyle açıklandığı görülmektedir. Amaçlar, bir beceriyi geliştirirken ona bağlı olarak diğer beceriyi de geliştirmek üzerine düzenlenmiştir. Okuduğunu anlamanın, çocukların anlatma becerisine de katkı sağlamasının amaçlandığı görülmektedir. Çocukların akıcı ve açık bir okuma gerçekleştirirken aynı zamanda yeni kelimeler öğrenmesi ve anladığını anlatırken de yeni kelimeleri kullanması amaçlanmıştır. Böylece dil becerilerinin bir bütün olduğu kriteri, amaçlar belirtilirken somutlaştırılmıştır.

Programda amaçlardan hemen sonra kıraat derslerinde uyulması beklenen kurallara yer verilmiştir. Kıraat çalışmaları çocukların daha önce okumadıkları metni akıcı bir şekilde okumalarını sağlamaya yönelik olmalıdır. Akıcı okuma sağlanırken noktalama işaretlerine dikkat edilmesi ve okumanın metnin anlamına uygun tonlama ve vurgularla gerçekleştirilmesi istenmiştir. 1924 programında vurgulandığı gibi okuma esnasında sesin, yapay tonlamalardan uzaklaştırılarak konuşmadaki doğal ahenge yaklaştırılması istenmiştir.

Akıcı ve doğru okumanın yanı sıra çocukların okudukları metinlerin içeriğini ve konusunu anlatmaya ve öğretmeye alıştırılması ve bu maksatla okuma tamamlandıktan sonra kitaplar kapattırılarak konunun öğrencilere anlatırılması istenmiştir. Bu etkinlikte sadece çocukların öğrenmesi sağlanmayacak, öğrendiklerini ifade etmeyi de alışkanlık

haline getireceklerdir. Dolayısıyla etkinliğin okuduğunu anlama kazanımına olduğu kadar kendini doğru bir şekilde ifade edebilme becerisine de yönelik olduğu görülmektedir. Metinlerde anlamı çocuklar tarafından bilinmeyen kelimelerin anlamının açıklanması yoluyla metnin konusunun kavrandığından emin olunması ve yeni öğrenilen kelimelerin cümle içinde kullanılarak kelime dağarcığının geliştirilmesi beklenmiştir. Ders kitabında olmayıp çocukların seviyelerine uygun şiirlerin de okutulması ve günümüzde birtakım araştırmacılar tarafından çocukları şiirden uzaklaştıracağı savıyla doğru bulunmayan bir uygulama olan çocuklara şiirlerin (bir kısmının) ezberletilmesi, riayet edilmesi istenen kurallar arasında yer almıştır. Diyalog halinde hazırlanan metinlerin çocuklara karşılıklı olarak okutulması yoluyla küçük temsillere hazırlık yapılmasının istenmesi, çocukların birçok yönden donanımlı olmasını sağlamaya çalışan bir politika izlendiğini göstermektedir. Drama yoluyla konuların oyunlaştırılması çocukların ilgisini çekeceği için öğrenmeyi kolaylaştıracağı gibi çocukların doğal, canlı ve etkili bir biçimde konuşmalarını da sağlayacaktır (Kıbrıs, 2002).

Okumada akıcılığı engelleyen kelime tekrarlarına (Bu problemin bir sonraki kelimeyi okumakta zorluk yaşamaktan kaynaklandığına yönelik bir tespite yer verilmiştir.) izin verilmemesi, okuma yöntem ve teknikleri arasında yer alan sessiz okuma etkinliklerinin yapılması, öğrencinin sessiz okuduğu metni anlaması ve sözlü olarak ifade edebilmesi için okuma sonrasında okuduklarını anlatması, sözlük kullanma becerisinin kazandırılması beklentiler arasında yer almıştır. Son olarak kıraat kitabındaki metinleri sırasıyla okutmak yerine gelişen olaylara, mevsimlere, diğer derslerle kurulan ilgiye göre hangi metnin okutulacağına öğretmenin karar vermesi daha doğru bulunmuştur.

1924 ve 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programlarında kıraat derslerine ilişkin hükümler incelendiğinde özetle; seviyeye uygunluk, kelime hazinesinin geliştirilmesi, akıcı ve anlayarak okumanın sağlanması gibi esasların yanı sıra, okurken vurgu ve tonlamalara dikkat edilmesini sağlamanın da vurgulandığı görülmektedir. Bu doğrultuda çocuklara doğru bir telaffuz kazandırmanın da hedeflenen kazanımlardan biri olduğu görülür. Kıraat kitaplarındaki metinlerin edebi anlamda doyurucu, millî bilinç ve ahlaki benlik kazandıran, tarih bilgilerinin yanında yeni rejimin, Cumhuriyet'in ilkelerini seviyeye uygun bir şekilde aktaracak nitelikte bireyler olarak

yetiştirilmesi istenmiştir. Bu metinlerde çocukların anlayamadığı konuların izah edilmesi gerektiği belirtilirken çocukların seviyesi göz önünde bulundurulmuş, sessiz ve sesli okuma becerilerinin kazandırılması ve sözlük kullanma bilgisinin aktarılması üzerinde önemle durulmuştur.

Metin türlerine dair her iki programda da herhangi bir bilgiye yer verilmemekle birlikte, 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında şifahî ifade dersinin konuları olarak “çocuğun muhitinde bulunan eşya ve etrafında cereyan eden hadiseler, çocuğun yaşadığı haller ve kendisine yaptığı müşahedeler, masal ve hikâyelerin çocukları ne kadar cezb ve teshir ettiği, masallardan istifade edilmesi gerektiği belirtilmiştir” (Temizyürek ve Balcı, 2015, s.26-27). 1926 İlk Mektepler Müfredat Programında yer alan kıraat dersine yönelik esaslarında, düz yazıların yanında edebî değeri yüksek manzumelere yer verilmesi, karşılıklı diyaloglar halinde yazılmış metinlerin çocuklar arasında karşılıklı olarak okutulması sağlanarak temsil yeteneğine hazırlık yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ifadeler dışında programda metin türlerine yönelik bir vurgu yer almamıştır.

2.2. Ders Kitapları

Ders kitabı, öğretim programında belirlenen hedef davranışların çocuklara aktarılmasında kullanılan en temel araçtır. Bu sebeple ders kitaplarının müfredat programları ile belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik nitelikte olmasına dikkat edilir. Türkçe dersi ile hedeflenen becerilerin kazandırılmasında da Türkçe ders kitabı temel araç rolünü üstlenmektedir. “İyi bir Türkçe kitabında bulunması gereken dört temel unsur vardır:

- İçerik
- Biçim
- Dil
- Öğreticilik” (Ünalın, 2006, s.188).

Biçim; sayfa düzenini, yazı biçimini, resimleri, kitabın hacmini, kullanılan malzemenin kalitesini vs. kapsarken içerik; işlenen temaları, iletileri, konuları vs. kapsar. Ders kitaplarında kullanılan dilin anlaşılır olması beklenir. Yazım, noktalama, cümle düzeni gibi unsurlar dilin anlaşılabilirliğini etkileyen unsurlardır. Öğreticilik ise ders

kitaplarının tamamında bulunması beklenen bir unsurdur. Zaten ders kitaplarının kullanılmasının temel nedeni öğretici niteliğe sahip olmasıdır. Öğretmenlerin kullandığı temel araç olması nedeniyle ders kitaplarının nitelikli öğrenmeyi sağlaması beklenir. Bu amaçla Türkçe Dersi Öğretim Programında Türkçe ders kitabına alınacak metinlerin nasıl özellikler taşıması gerektiği belirtilmiştir.

Genel itibariyle metinlerin edebî ve estetik bir değer taşıması; programda yer alan temaları vurgulaması; yazar ve şairlerin biyografilerinde sadece edebî yönlerinin ön plana çıkarılması istenmiştir. Programda alıntılara yönelik yönergelerin bulunduğu görülmektedir. İkincil aktarımlara yer verilmemesi, alıntılarının başında bağlamın anlaşılabilmesi için eserin alıntılanan yerine kadar olan kısmının özetinin verilmesi ve alıntının eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklamanın yapılması; metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma yapılabileceği, eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılması, çıkarılan bölümlerin parantez içinde üç noktayla gösterilmesi; dünya edebiyatından metin alınacaksa doğru ve nitelikli olan çevirilerin alınması, yazarın üslubundan ve Türkçenin dönemsal söyleyiş özelliklerinden kaynaklanan yazım farklılıklarının düzeltilmemesi, aksine bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabileceği belirtilmiştir. Programda kitapta yer alacak metinlerin yazarlarına yönelik kurallara da verilmiştir. Gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türleri dışında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne, yine aynı yazar/şaire ait en fazla iki metne yer verilebileceği görülmektedir. Bu düzenlemenin öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yapıldığı belirtilmiştir.

2.2.1. Mektep Kitapları Hakkında Talimatname

1925 yılında mektep kitaplarının şekil ve içerik açısından nasıl olması gerektiğini belirten bir talimatname yayımlanmıştır. Ders kitaplarının bu talimatnameye uygun şekilde hazırlanması zaruri kılınmıştır. (İlk Mekteplere Mahsus Mektep Kitapları Talimatnamesinin şekil ve esasa ait bölümünün orijinal metin transkripsiyonu için bk. Ek 2.) Bu talimatnamede belirlenen kriterler incelendiğinde şekle ait esaslar bildirilirken ders kitaplarında;

- Kullanılacak malzemenin kalitesine,
- Yer verilecek resimlerin özelliklerine,
- Düzenleme hatalarına,
- Forma sayısına,
- Kitabın başında içindekileri bildiren bir fihristin ve ders müfredat programının bulunmasına,
- Yazı puntosuna yönelik kurallara yer verildiği görülmektedir.

Ders kitaplarının içeriği için;

- Açık, anlaşılır ifadelerin kullanılması,
- Her ders kitabının başında, eser hakkında bilgi verecek bir giriş bölümü ile sonunda derse ait bir özet bölümüne yer verilmesi,
- İmla kurallarına uyulması,
- Kitapta, öğretmenlere hitaben uyarı ya da tavsiyelere yer verilmemesi,
- Kitap hazırlanırken yararlanılan kaynakların belirtildiği bir bölümün yer alması,
- Herkesçe kabul görmeyen kelimelerin kullanılmaması şeklinde kriterler belirtilmiştir.

2.2.1.1. Kıraat Kitapları Hakkında Talimatname

1925 yılında mektep kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususların belirtildiği bir talimatname yayımlanmıştır. Her ders için ayrı ayrı hazırlanan talimatnamede, kıraat kitaplarının içeriğine ve biçimsel özelliklerine dair yönergeler maddeler halinde belirtilmiştir. Bu maddelerden üçü, yazı boyutunu ve şeklini, sayfaların resimlendirilmesini konu alan biçime yönelik yönergelerden oluşmaktadır. Talimatnamede ilk olarak cümle yapısı, kelime seçimi gibi konularda hitap edilen çocukların dil ve zihinsel gelişiminin dikkate alınması üzerinde durulmuştur. Kısa cümleler, sade bir üslup ve Türkçe kelimelerle hitap edilmesi istenirken, metinlerin uzunluğunun da iki sayfadan fazla olmaması gerektiği belirtilmiştir.

1924 programında belirtilen metinlerin ahlakî ve edebî bir nitelik taşıması, milli kimliği ve Cumhuriyet ilkelerini vurgulayan bir içeriğe sahip olmasının yanı sıra coğrafya, tarih, sağlık bilgisi gibi diğer dersleri destekleyecek biçimde hazırlanması, diğer derslerde yer verilen konularla ilgili olması istenmiştir. Bu konuların, Türkçe dersinin tabiatına uygun olarak üslubuyla aktarılması gerektiği de ilave edilmiştir. Bu vurgu Türkçe ders kitabını bilgi verirken coğrafya, tarih gibi ansiklopedik üsluba sahip kitaplar olmaktan kurtaran bir vurgu olması itibariyle önemlidir.

Hikâyelerin gerçek hayatla ilintili olması, kitabın sonuna metinlerdeki kelimelerin anlamının açıklandığı bir sözlük eklenmesi ve sözlükte açıklamaların Arapça ve Farsça kelimelerden arındırılarak öz Türkçe ile yapılması istenmiştir. Her metnin sonunda konuyla ilgili eğitici sorulara yer verilmesi, şiirlerin hece ya da aruz vezninde olabileceği; ancak aruz vezninde yazılmış şiirler seçilirken öğrencilerin seviyesinin gözütılması gerektiği,

Dilbilgisi konularına, günümüzde olduğu gibi ilk mektep 4. sınıftan itibaren yer verileceği, bazı metinlerin sonuna dilbilgisi kurallarını içeren alıştırmaların yer alacağı belirtilmiştir.

2.2.2. İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Kıraat Kitapları Hakkındaki Raporu

Cumhuriyet döneminde ders kitapları üzerinde ciddi çalışmalar yapılmıştır. Ders kitaplarının hangi özellikleri taşıması gerektiğini belirten bir talimatname yayımlanmakla kalmamış, ders kitaplarını inceleyerek eksik yönlerini belirlemek üzere İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından elifba, hesap, hendese, musiki, kıraat kitapları hakkında ayrı ayrı rapor hazırlanarak ders kitaplarında yer alan hatalar veya eksiklikler vurgulanmış, önerilerde bulunulmuştur. Söz konusu raporlar Hayrünisa Alp tarafından incelenerek yayımlanmıştır (İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Kıraat Kitapları Hakkındaki Raporu'nun tam ve orijinal metin transkripsiyonu için bk. Ek.3). Toplamda 68 kıraat kitabının incelenmesi sonucu hazırlanan raporda kıraat kitapları için özetle:

- Metinlerin çoğunun eğlendirici bir içerikten uzak olduğuna ve kuru kuruya nasihatlerden oluştuğu için çocuklara hitap etmediğine,

-Metin türlerinde çocuklara hitap eden masallara ve gezi yazılarına yer verilmediğine,

-Metinlerde hayvanlar ve bitkiler âlemine ait kahramanların seçilmesi konusunda eksikler bulunduğuna,

-İdealleri uğruna ömür tüketmiş, insanlık adına hizmetleri dokunmuş büyük adamlara yer verilmediğine,

-İstiklâl mücadelesinde kahramanlık ve fedakârlık gösteren çocuk karakterlerin yer aldığı metinlerin bulunmadığına,

-Metinlerin üslup açısından seviyeye uygun olmadığına,

-Metinlerde salt bilgi verme amacı güdüldüğüne, bu nedenle metinlerin çocuklarda ilgi uyandırmadığına ve onlara haz verecek nitelik taşımadığına,

-Tarihî, vatanî ve millî unsurlara yer verilmediğine,

-Köy hayatına yer verilmediği gibi bazı metinlerin köylüyü aşağılayan bir içeriği olduğuna,

-Türk inkılabını konu edinen ve çocuklarda ilgi uyandıracak bilimsel metinlere yer verilmediğine,

-Dilin kullanımında yanlış ifadelere yer verildiğine,

-Sanatsal ve edebî değeri olmayan manzumelere yer verildiğine,

-Ahlaki açıdan olumsuz iletilerin yer aldığına,

-Ahlaki değerlere dair sadece geleceğe yönelik temennilerle yetinildiğine ve çocuklara bugüne dönük olarak hiçbir ahlaki vasıf kazandırma çabası güdülmendiğine,

-Metinlerin gereğinden fazla kısa olduğuna,

-Resimlerin çocuklara hitap etmediğine,

-İmla yanlışlarına

-Kitabın baskı kalitesindeki yetersizliğe dair tespitlerde bulunulduğu görülmektedir. Kıraat kitaplarının çocuğa görelilik, metin türleri, metnin uzunluğu, metnin konusu, kitabın baskı kalitesi, dil ve üslup, estetik unsurlar, karakterler, imla ve

resimlendirme gibi unsurlar açısından değerlendirildiği ve başarısız bulunduğu görülmektedir.

2.3. İlgili Çalışmalar

Yapılan literatür taramasında, Türk eğitiminin tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiği birçok bilimsel yayın bulunmuştur. Bu çalışmalar, tarihi dönemlerde eğitim anlayışı, eğitim sisteminin nitelikleri, nicelikleri, eğitime katkısı olan tarihi şahsiyetlerin fikirleri, yapılan eğitim çalışmaları, eğitim materyalleri gibi konularda yapılmış çalışmalardır.

Erdal Aslan (2010), “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Ders Kitapları” isimli makalesinde 1921-1922 yıllarında ilkokul ve ortaokullarda okutulan ders kitaplarının bir listesini günışığına çıkararak araştırmaya sunmuştur. Yine Erdal Aslan (2011) tarafından yapılan “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlkokullarda İşlediği İlköğretim Programı: 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı” isimli makalede 1924 öğretim programının, hazırlanmasında yaşanan sıkıntılara, dönem içerisindeki sorunlara değinildikten sonra içeriği değerlendirilmiştir. Makale sonucunda programın laiklik, bilimsellik ve ulusalcılığa dayandığı, çocukların gerçek yaşama hazırlanmalarını sağlayan bir nitelikte olduğu, çocukların zihinsel, fiziksel, düşünsel, sanatsal, kültürel ve sosyal gelişimlerini bir bütün olarak ele aldığı belirtilmiştir.

Alev Sınar (1997), “Cumhuriyet’in İlk On Yılında Okutulan Türkçe Ders Kitapları” adlı makalesinde Cumhuriyet’in ilk 10 yılında hazırlanan 58 adet Türkçe okuma kitabını tanıtmıştır. Sınar, çocukları olumlu değer ve davranışlara yönelten öğelerin bu dönemde hazırlanan kitaplara ne ölçüde yansıtıldığını değerlendirmiş, üzerinde en çok durulan iletileri üç başlık altında tasnif etmiştir: 1. Bazı beşerî değer ve davranışları telkin eden metinler, 2. Millî değerleri telkin eden ve Türk tarihi ile ilgili metinler, 3. Umumî bazı konularda bilgi veren metinler (coğrafya, fen bilgisi, çevre, teknoloji ve dünya tarihi ile ilgili metinler). Çalışma sonucunda bu kitaplarda okutulan metinlerin günümüz öğrencileri için bir hayli ağır olduğu, ve hemen hepsinde Millî Mücadele’nin heyecanının ve Türkiye Cumhuriyeti’ni yaşatacak temel prensiplerin telkininin ön planda tutulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tutsak ve Batur (2011), 1922’de okutulan birinci sınıf Millî Kız Kırâati ve 2011 yılında okutulan birinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin ve görsellerin işlevselliğini karşılaştırmışlardır. Makale sonucunda Türkçe ders kitabında ele alınan konuların Millî Kız Kırâati’ne göre sınırlı kaldığını, Millî Kız Kırâati kitabının, biçimsel açıdan yetersiz kalsa da içerik açısından güncel ve işlevsel olduğunu vurgulamışlardır.

Bekir Gökçe (2012), “1925 Yılında Yayımlanan ‘Küçük Mektepliye: Yeni Millî Kırâ’at’ Kitabının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi” adlı makalesinde söz konusu ders kitabındaki metinleri biçim ve içerik bakımından incelemiştir. Çalışmada metinler, tür özellikleri, iletiler, söz varlığı gibi açılardan değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen kıraat kitabındaki metinlerin, temel söz varlığı açısından zengin olduğu, biçim ve içerik açısından kolaydan zora doğru sıralandığı, hedef kitlenin okuma becerisini geliştirecek nitelikte olduğu saptanmıştır.

Necdet Sakaoğlu (2003), “Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi” isimli eserinde, Türk devletlerinde eğitim anlayışına kısaca değindikten sonra Osmanlı devletinin kuruluş döneminden 2000 yılına kadar geçen süreçte eğitimi değerlendirmiştir. Sakaoğlu, çalışmasında eğitim alanında fikirleri ve çalışmalarını öne çıkış şahsiyetlerin fotoğraflarından eğitim kurumlarının fotoğraflarına kadar birçok fotoğrafa yer vermiştir. Eserinin sonuna, eğitim tarihini yansıtan ve 1332’den 2000’e kadar devam eden bir kronoloji çalışması eklemiştir.

“Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış” isimli eserinde tarihsel süreç içerisinde Türkçenin öğretimi konusundaki anlayış ve etkinliklere değinen Beşir Göğüş (1989), anadili öğretimi üç döneme ayırarak incelemiştir: 1. Medreselerin kuruluşundan Tanzimat çağına kadar, 2. Tanzimat ve Meşrutiyet çağı, 3. Cumhuriyet çağı. Bu eserde, anadili öğretimindeki yanlışlıkları, eksiklikleri irdeleyen, hazırlanan öğretim programlarını değerlendiren Göğüş, incelediği her bir evrede Türkçe başlığı altında okutulan derslere, derslerin amaçlarına ve uygulamada izlenen aşamalara kadar ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir. Üç evreyi değerlendirmesi sonucunda Göğüş, ilerleyen evrelere doğru anadili öğretiminin gelişme gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu gelişmenin anadilinin, öneminin belirmesi üzerine okul programlarında anadiline yer verilmesine, anadilinin kurallar yığından kurtarılıp bir beceri eğitimine, ezbercilikten eleştirip yorumlamaya, öğrenci seviyesinin, ilgi ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulmasına doğru bir gelişme olduğunu vurgulamıştır.

Yahya Akyüz (2005), “Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000- M.S. 2004)” isimli eserinde Türk tarihinin en eski dönemlerinden 2004’e kadar geçen süre içerisinde eğitimle ilgili kurum, olay, düşünce, deneyim gibi açılardan yaşanan gelişmeleri incelemiştir. Hükûmet ve inanç değişikliğinin eğitime olan etkisine değinerek her dönemin eğitiminin temel özelliklerini değerlendirmiştir. Çalışmasında Cumhuriyet dönemi eğitiminin temel özelliklerine, bu özellikleri şekillendiren olaylara, dönem içerisinde her bir öğretim aşamasında yapılan yenilik ve gelişmelere, okul-öğretmen-öğrenci sayısı gibi niceliksel imkânlarla da yer vermiştir. Benzer bir çalışma Cavit Binbaşoğlu tarafından yapılmıştır. Binbaşoğlu (2009) “Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi” adlı eserinde Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmalara, başlıca olaylara, Ahmet Fuad, İsmail Safa, Vasıf Çınar, Mustafa Necati, İhsan Sungu gibi eğitimcilerin görüşlerini belirten okuma parçalarına yer vermiştir. Her dönemin yönetici ve eğitimcilerinin eğitime olan katkıları hakkında bilgiler verdiği eserde, dönemin eğitim amaçları, öğretim programları, dil öğretimi ve öğretim yöntemleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Murat Alper Parlak (2010) tarafından yayıma hazırlanan “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu”, Cumhuriyet dönemi eğitim çalışmalarına ışık tutan bildiriye yer vermesi açısından önemli bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Sempozyumda ele alınan ve çalışmamızla ilgili olduğunu düşündüğümüz konu başlıkları şöyledir:

1. Eğitim Sisteminin Temelleri ve Oluşumu: Bu başlık altında Cumhuriyet’in ilk yıllarında eğitimle ilgili genel bir değerlendirme (eğitimin temel ilkeleri, eğitime ayrılan bütçe, eğitimle ilgili öne çıkan görüşler vs.) yapılmıştır.

2. İlköğretim: Bu bölümde Ayla Oktay, okul öncesi eğitimin tarihsel gelişimini inceledikten sonra günümüzdeki durumu değerlendirerek günümüz okul öncesi öğretimine yönelik önerilerde bulunmuştur. “Cumhuriyet Döneminde İlköğretimin Gelişimi”ni değerlendiren Adil Türkoğlu, 1924-1926-1936-1968 yıllarındaki ilköğretim programlarını değerlendirmiş, 1968 ile 1998 yıllarındaki hayat bilgisi öğretim programlarını karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda, hazırlanan yeni ilköğretim programlarında nelerin değiştiğini ortaya koymuş, ilköğretim aşamasında yaşanan sorunların çözülememesinin nedenlerini, yapılan çalışmaların plansız, programsız oluşuna bağlamıştır. Ayrıca program geliştirme çabalarının 1970’lerde başladığını,

ancak bu çalışmalarda bilimselliğin ihmal edildiğini vurgulamıştır. Sempozyumda Seval Fer, 1923'ten günümüze kadar ilköğretim programları üzerine detaylı bir inceleme yapmıştır. Program geliştirme anlayışlarının değişimine ve değişen anlayışlar doğrultusunda girilen program geliştirme çabalarına yer veren Seval Fer, “1923 Yılından Günümüze Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programları Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında, Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar öğretim programlarında kaliteyi yükseltmek amacıyla önemli değişikliklerin yapıldığını, fakat sayısal etkenler, okul çağındaki nüfus yoğunluğu, bozuk kentleşme, kaynak yetersizliği gibi nedenlerle çalışmalarda istenen düzeye gelinemediği sonucuna ulaşmıştır.

Temizyürek ve Balcı (2006), tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları” isimli eserde 1924'ten 1981'e kadar hazırlanan Türkçe öğretim programlarına orijinal biçimleriyle yer verilmiştir. Kitapta, belirtilen her dersin haftalık ders saatleri de yer almaktadır.

Ahmet Balcı (2010), “1338 (1922) İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı” isimli makalesinde, Cumhuriyet öncesinde TBMM hükümetinin hazırladığı İlköğretim Türkçe dersi öğretim programının nitelikleri üzerinde durmuştur. Balcı, çalışma sonucunda programın, kısaca konu başlıklarının sıralanması ve dil becerilerine aynı oranda yer verilmemesi gibi nedenlerden ötürü program geliştirme anlayışından uzak olduğunu belirtmiştir. Programda, hedefler, etkinlikler, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmeye ilişkin açıklamaların yer almadığı sonucuna ulaşmıştır.

Balcı, Coşkun ve Tamer (2012) tarafından hazırlanan “Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programlarının Genel Amaçları Bakımından Değerlendirilmesi” adlı makale, 1926'dan 2006'ya kadar hazırlanan Türkçe dersi öğretim programlarının genel amaçlarının çeşitli açılardan karşılaştırılarak değerlendirildiği bir çalışmadır. Programların genel amaçlarında, en çok konuşma olmak üzere, dört temel dil becerisine ve görsel okuma ve sunuya ilişkin ifadeler yer verildiği saptanmıştır. Programlarda ulusal değerlere, dilin kültürel boyutuna, zihinsel becerilere ilişkin hedefler de bulunmaktadır. Yine benzer bir çalışma, Coşkun ve Taş (2008) tarafından “Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi” adıyla yapılmıştır. Bu makalede de 1924'ten 2006 yılına kadar hazırlanan on beş Türkçe öğretim programı, Türkçe ders kitaplarına metin seçiminde tür, tema, içerik, uzunluk, kaynak, yazar tercihi bakımından değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda geçmişten

günümüze yaklaştıkça, Türkçe öğretim programlarında ders kitaplarına alınacak metinlerin seçimiyle ilgili daha çok değişkene ve daha belirleyici ifadelere yer verildiği belirtilmiştir.

Hayrünisa Alp'in (2009) doktora tezi olarak hazırladığı "Tevhid-i Tedrisat'tan Harf İnkılabına İlköğretim (1924-1928)" adlı çalışmada Cumhuriyet dönemindeki eğitim çalışmaları ayrıntılarıyla incelenmiştir. Çalışmada dönem içerisindeki ilköğretim müfredat programları, eğitim toplantıları, eğitime ilişkin çıkarılan kanunlar, ders kitapları üzerine yapılan çalışmalar, mevcut öğretmen-öğrenci sayısı, öğretmen yetiştirme, millî eğitim bakanları gibi konular değerlendirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Cumhuriyet döneminde ilkokul öğrenci ve öğretmen sayısının arttığı, yayınlanan kanun, talimatname, tamim gibi yasal düzenlemelerin yanı sıra bazı dergilerin bakanlık, öğretmen ve eğitimciler arasında bir köprü vazifesi gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Alp'in Cumhuriyet döneminde oluşturulmuş olan ders kitapları tetkik komisyonunun raporlarını incelediği "İlkokul Kitaplarını İnceleme Komisyonunun Raporları (1924-1927)" makalesi de dönemin eğitim anlayışını yansıtan önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma sonucunda, ilkokullar için ders kitaplarında millîyetçilik ve vatanseverlik duygularının çocuklara verilmesi ilköğretim ders kitaplarındaki şiir, marş, okuma parçası ve ders programlarında anadil bilincinin kazandırılması millî birlik ve beraberlik duygularının pekiştirilmesi için uğraş verildiği vurgulanmıştır.

Gizem Engin ve Selçuk Uygun (2011) tarafından hazırlanan "Osmanlı'dan Günümüze Okuma Yazma Öğretimi" isimli makalede Osmanlı döneminden başlanarak günümüze kadar yapılan okuma yazma öğretimine yönelik çalışmalar üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalar iki ayrı başlıkta incelenmiştir: 1. Osmanlı döneminde ilk okuma yazma çalışmaları, 2. Cumhuriyet döneminde ilk okuma yazma çalışmaları. Çalışma sonucunda, Osmanlı döneminde okuma yazma çalışmalarının birbirinden ayrı yürütüldüğü, ezberciliğe dayandığı, öğretmenlerin yetkin olmadığı belirtilirken; Cumhuriyet döneminde farklı okuma yazma yöntemlerine yer verildiği, ancak bu konuda dünyadaki gelişmelerin yeterince takip edilmediği belirtilmiştir.

"Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler" isimli makalesinde Bahattin Demirtaş (2008), Atatürk döneminde eğitim alanında gerçekleştirilen inkılapları incelerken dönem içerisinde eğitim alanındaki fiziki şartlara da değinmiştir.

Atatürk'ün eğitimdeki nicel ve nitel çalışmalara yön veren düşüncelerinin de değerlendirildiği makalede ilk, orta ve yükseköğretim aşamalarındaki gelişmelerin değerlendirildiği görülmektedir. Demirtaş, Cumhuriyet döneminde yapılan eğitim çalışmalarının planlı ve programlı yapıldığı, böylelikle ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında hem nicelik hem de nitelik bakımından çok fazla ilerleme kat edildiği sonucuna ulaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI İLE TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN METİN TÜRLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Türkçe ders kitapları metinlerden oluşur. Karakuş'un da belirttiği gibi “Metinsiz dil eğitimi ve edebiyat öğretimi mümkün değildir” (Karakuş, 1996, s.8). Metin, TDK sözlükte “1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst. 2. Basılı veya el yazması parça, tekst.” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, Türkçe Sözlük, 2011, s.1667).

Firdevs Güneş, “Metin nedir?” sorusuna şu şekilde cevap verir: “Metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir” (Güneş, 2013, s.2). Bu düzenleme biçimsel ve içeriksel açıdan farklılıklar gösterebilir. “Bir yazının biçimsel ve içeriksel özelliklerine göre, içerisine girdiği bölüme o yazının türü diyoruz. Hemen belirtelim ki, yazıların türü kalıplaşmış, demirbaş biçimler değildir. İnsan düşüncesiyle birlikte türler de gelişir, değişir” (Özdemir, 1992, s.239). Bu sebeple metin türlerinin farklı farklı tasnifleri yapılmıştır.

Firdevs Güneş, metinleri aktarma biçimlerine göre sözlü, yazılı ve görsel metinler; mantık düzeyine göre basit metinler ve üst düzey (ağır) metinler; işlevleri bakımından edebi ve öğretici metinler şeklinde sınıflandırmıştır. Düzenleme biçimlerine göre sınıflandırdığı roman, hikâye, şiir, masal, destan, tiyatro, karagöz, ortaoyunu vs. türleri edebî metinler kısmında değerlendirirken; bilimsel, tarihi ve felsefi metinler, makale, sohbet, deneme, fıkra, röportaj eleştiri, hatıra, gezi, mektup vs. türleri öğretici metinler başlığı altında gruplandırmıştır (Güneş, 2013).

Emin Özdemir metinleri, sözlü ve yazılı olarak ikiye ayırdıktan sonra yazınsal türleri de kendi içerisinde şiir, düzyazısal türler ve drama ve dramatik türler olmak

üzere üçe ayırır. Şiiri de kendi içerisinde konularına göre türlere ayırdıktan sonra düzyazısal türleri de iki genel başlık altında toplar:

1.Öğretici Yazılar:

- a. Gazete ve Dergi Yazıları: Köşeyazısı, makale, röportaj, eleştiri, deneme.
- b. Gerçek Bir Yaşamdan Kaynaklanan Yazılar: Günlük, anı, mektup, yaşamöyküsü, özyaşamöyküsü, gezi yazıları.

2.Yaşatıcı ya da kurmacasal yazılar: Öykü, roman, masal, bilimkurgu (Özdemir, 1999).

Deneme, makale, eleştiri gibi öğretici metinler, çocuklara hitap edemeyecek kadar ağır bir üsluba ve içeriğe sahip olduğu için düşünce yazıları ve bilimsel gelişmeler çocuklara daha basit bir üslupla aktarılır. Bu sebeple çocuk edebiyatı türleri ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatı alanında A. Ferhan Oğuzkan'ın tür sınıflandırması şu şekilde olmuştur: Masallar, masalımsı eserler (destanlar, efsaneler, fabllar), hikâye ve roman, biyografiler, anılar, gezi yazıları, doğa ve fen olaylarını anlatan eserler, şiirler, dramtizasyon (Oğuzkan, 2001). Çocuk edebiyatı alanında bu tasnife benzer birçok tasnif yapıldığı görülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programında metin türleri; bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir olmak üzere üç ana biçim altında gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmada alt türler ve alt türlerin seçiminde sınıf düzeylerine göre dağılım tablosu da yer almıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan metin türleri ve metin türlerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı, Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Sınıf düzeylerine göre metin türleri ve metin türlerinin dağılımı (TÜDÖP, 2017, S.20).

TÜRLER	1	2	3	4	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER								
Anı		+	+	+	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler							+	+
Blog						+	+	+
Dilekçe							+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)		+	+	+	+	+	+	+
e-posta			+	+	+	+	+	+
Günlük		+	+	+				
Haber Metni, Reklam		+	+	+	+	+	+	+
Kartpostal		+	+	+				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)		+	+	+	+	+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi /Deneme					+	+	+	+
Mektup					+	+	+	+
Özlü Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)	+	+	+	+				
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)					+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları				+	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİNLER								
Çizgi Roman	+	+	+	+	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+	+	+	+	+

Mizahi Fıkra	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Roman				+	+	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ŞİİR									
Mani / Ninni	+	+	+	+					
Şarkı / Türkü	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Tekerleme / Sayısmaca / Bilmece	+	+	+	+					

Tablo incelendiğinde üç ana biçim altında oldukça farklı metin türlerine yer verildiği, böylece öğrencilerin olabildiğince farklı metin türleriyle karşılaşmalarının sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Çocukların farklı farklı türlerde metinler okuması, metin türlerinin özelliklerini kavramalarını sağlayacaktır. “Tür çeşitliliği, okumayı monotonluktan kurtarmak gibi bir işleve de sahip olduğundan ayrıca bir öneme sahiptir. Aynı anlatım özelliklerini taşıyan metinlerden oluşan bir kitabın, hikâye, deneme vb. antolojisi niteliği taşımaktan öteye geçmesi zordur” (Çeçen ve Çiftçi, 2007, s.42).

Yine tablo incelendiğinde tüm sınıflarda hikâye edici metin türüne, şiir ve bilgilendirici metin türlerine göre daha fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Birinci sınıflarda bilgilendirici metin türlerinden sadece atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz gibi özlü sözlere, roman dışında hikâye edici metin türlerinin ve şiir biçimi altında değerlendirilen türlerin tamamına yer verilebileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkçe Dersi Öğretim Programında ilk okuma yazma öğretiminde dikkat edilecek hususlar belirtilirken şöyle bir açıklama göze çarpmaktadır: “Öğrencilerin dil gelişimine (doğru telaffuz, akıcılık, sesleri ayırt etme vb.) katkıda bulunan tekerlemelerin ilk okuma yazma öğretiminde kullanılması önerilmektedir. Okumayı geliştirmeye yönelik tekerleme, sayışma, ninni, bilmece ve maniler sıklıkla kullanılmalıdır” (TÜDÖP, 2017, s.17). Bu açıklama, programdaki metin türleri seçiminde kazanımların dikkate alınması vurgusunu somutlaştırmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programında, metin türlerinin temalara dağılımında esneklik bırakılmış, tabloda yer alan biçimler altındaki türlerin, kazanımlar göz önünde

bulundurularak ders kitabında kullanılması ve dağılımının dengeli bir biçimde sağlanması istenmiştir:

“Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihinine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin “Bilim ve Teknoloji” temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır” (TÜDÖP, 2017, s.20)

3.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’ndaki Metinlerin Metin Türleri Açısından İncelenmesi

Metin türleri çerçevesinde incelenen Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’nda yer alan metinlerin türleri ve dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin metin türleri bakımından tasnifi ve metin türlerinin kullanım sıklığı.

METNİN TÜRÜ	METNİN İSMİ	TÜRLERİN KULLANIM SIKLIĞI
HİKÂYE Hikâye Edici Metinler	Süheyla'nın Kitabı	21
	Yolunmuş Güller	
	Gül Fidanı	
	Yuva	
	Çiçek Demeti	
	Küçük Vedat	
	Yaramaz Çocuklar	
	Büyük Babanın Küçük Parmağı	
	Bir Kış Akşamı	
	Sabiha'nın Bebeği	
	Kardeş Sevgisi	
	Bubi	
	Başkasının Malı	
	Küçük Bahçıvanlar	
	Malımız Memleketimizdir	
	Nisan Sabahı	
	Büyük Babanın Bahçesi	
	Fikret'in Kedisi	
	Bir Küçük Kız	
	Saatim	
	Sofrada Nasıl Oturmalı?	
FABL	Güzel Bir Kuzu	10
	Fare Kapanı	
	Tavşanım Diyor ki	
	Bir Küçük Kızla Arı	
	Akarsu ve Kaya	
	Saksağanla İspinoz Kuşu	
	Üç Cıvciv	
	İki Maymun ile Bir Ceviz	
	İki İnatçı Kedi	
	Aslanla Tilki	

	ANI	Zavalhı Kuşlar Zavalhı Çiçekler İhtiyar Amcam Küçük Leyla ile Büyük Babası İyi Çocuk Bir Mağazada Bir Karınca	6
		GÜNLÜK	Yağmur
Bilgilendirici Metinler	DİDAKTİK METİN	Mart Yeşillenmiş Topraklar Mehtabın Şarkısı	3
		DÜŞÜNCE YAZISI	İlk Söz
	ŞİİR	Kır Menekşeleri Pencerede Bahçe Salıncağım Tavukların Yumurtası Tilki ve Tavuklar Kuşlar Tarla Kuşları Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar İlkbahar Dört Kardeş Şarkısı Gece Haftanın Günleri Rüzgâr Ne Yapar Körebe Küçük Mektepli Bahçıvanlar Sevimli Köy	17

Metinlerin türleri ve metin türlerinin kullanım sıklığı tablodaki gibidir. Kitapta hikâye türünde yirmi bir, fabl türünde on, anı türünde altı, günlük türünde ise bir metne yer verildiği görülmektedir. Böylece hikâye edici metin türlerinden toplamda otuz yedi metnin yer aldığı tespit edilmiştir. Bilgilendirici metinlerden didaktik anlatıma sahip üç metin, düşüncelerin aktarıldığı bir metin yer almış, böylece bilgilendirici metin biçiminde dört metne yer verilmiştir. Kitapta yer alan *Yuva*, *Küçük Vedat*, *Bubi* isimli metinler, salt karşılıklı konuşmalardan oluştukları için dil ve üsluba, biçimsel özelliklere

dair ipuçları içermemektedirler. Bu durum metinlerde tür belirsizliğine yol açmıştır. Bu sebeple her ne kadar söz konusu metinlerin türü hikâye olarak belirtilse de metinler; roman, anı, tiyatro, günlük türlerinden alınmış parçalar da olabilirler. 1926 İlk Mektepler Türkçe Müfredat Programında yer alan kıraat derslerine ilişkin esaslarda belirtilen, “Mükâleme tarzında yazılmış olan parçalar bazen karşılıklı iki veya üç çocuğa okutturulur. Bu suretle küçük temsillere hazırlık yapılmış olur” (Temizyürek ve Balcı, 2006, s.25) maddesinden yola çıkılarak karşılıklı konuşmalardan oluşan bu metinlere, temsil yeteneğini geliştirmek amacıyla yer verildiği anlaşılmaktadır.

Saatim isimli metin, anlatıcı, üslup ve zaman özellikleri bakımından iki kısma ayrılmış gibidir. İlk kısımda günlük türünün özelliklerini taşıyan metin, birden bire hikâye türünün özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Bu durum metinde tür belirsizliğine yol açmıştır.

Çocuk ve Ev başlıklı metin; olay, duygu yahut düşünce ihtiva etmediği için herhangi bir tür kapsamında değerlendirilememiştir. Metin, bir çocuğun sayıklamalarını andıran cümleler yığını halindedir. Bu sebeple metin, tür özelliği göstermeyen bir metin olarak ne hikâye edici ne de bilgilendirici metinler kapsamında yer bulmuştur.

Kitapta bir kısmı manzume olarak kaleme alınmış olmak üzere 17 şiire yer verilmiştir. Bu şiirlerin vezinleri Tablo 3’te gösterildiği gibidir.

Tablo 3. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki şiirlerde kullanılan ölçü türleri.

Şiirler	Şiirlerin Ölçüsü
Kır Menekşeleri	Serbest Ölçü
Pencerede Bahçe	Serbest Ölçü
Salıncağım	8'li Hece Ölçüsü
Tavukların Yumurtası	Serbest Ölçü
Tilki ve Tavuklar	Serbest Ölçü
Kuşlar	8'li Hece Ölçüsü
Tarla Kuşları	Serbest Ölçü
Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar	7'li Hece Ölçüsü
İlkbahar	8'li Hece Ölçüsü
Dört Kardeş Şarkısı	7'li Hece Ölçüsü
Gece	8'li Hece Ölçüsü
Haftanın Günleri	7'li Hece Ölçüsü
Rüzgâr Ne Yapar	Serbest Ölçü
Körebe	7'li Hece Ölçüsü
Küçük Mektepli	7'li Hece Ölçüsü
Bahçıvanlar	6'lı Hece Ölçüsü
Sevimli Köy	7'li Hece Ölçüsü

6 şiirde 7'li, 4 şiirde 8'li ve 1 şiirde de 6'lı olmak üzere 11 şiirde hece ölçüsünün, 6 şiirde serbest ölçünün kullanıldığı görülmektedir. Çocuklara farklı ölçülerde şiirlerin sunulması, çocukların şiirde ölçünün farklılık gösterebileceğini sezmelerine yardımcı olacaktır.

Kır Menekşeleri'nde ölçü ve kafiye bulunmamaktadır. Kafiye örgüsünde devamlılık yoktur. Şiir soru-cevap şeklinde ilerlemiştir ve soruların muhatabı menekşelerdir. Kişileştirme ve /z/ ve /s/ sesleriyle aliterasyon sanatlarına başvurulmuştur. *Pencerede Bahçe* de yine ölçü ve uyak kurallarına bağlı olmayan bir şiirdir. Şiirde, çiçekler insanlara, çiçeklerle süslü pencereler bahçeye benzetilmiştir. Ayrıca gül/saksı/bahçe, ana/baba/yavru, bahar/yaz/kış sözcükleri bir arada kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır. *Salıncağım* şiiri, zengin kafiye ve rediflerin bulunduğu, gerek kafiye gerek ölçü yönünden güçlü bir şiirdir. Kafiye örgüsü aaaa/bbaa şeklindedir. Salıncağım ve oyuncağım sözcükleriyle tekrar, gelir gider sözcükleriyle tezat sanatı yapılmıştır. *Tavukların Yumurtası*'nda ölçü ve kafiye bulunmamaktadır. Kafiye örgüsü düzenli değildir. Tilki ve Tavuklar şiirinde kafiye yoktur; ancak rediflerle hece tekrarının

sağlandığı görülmektedir. Kelime tekrarlarından oluşan şiir, baştan sona tekrar sanatıyla doludur. /ç/ sesinde aliterasyon bulunmaktadır. *Kuşlar* şiirinde, tam kafiye kullanılmıştır. Yer yer zengin kafiye görülmektedir. Kafiye örgüsü, ababa/xx/ababa/xx şeklindedir. Şiirde benzetme sanatı kullanılmış, şair kollarını kuşların kanadına, koşuşunu da kuşların uçuşuna benzetmiştir. Şiirde kuşlara “haydi” şeklinde seslenilerek nida sanatına başvurulmuştur. *Tarla Kuşları*’nda kafiye örgüsünde devamlılık sağlanmamıştır. Kafiye olamamasına rağmen redifler vasıtasıyla ses uyumu yakalanmıştır. Tahkiyenin söz konusu olduğu Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar şiirinde uyak bulunmamakta, redifler birbirinden uzak mısralarda yer almaktadır. Kafiye örgüsü düzenli değildir. “Ey güzel beyaz kazlar” dizesinde nida sanatı kullanılmıştır. /z/ sesiyle ses tekrarı sağlanmıştır. İlkbahar şiirinde tam kafiye kullanılmış olmakla birlikte yer yer tunç kafiye de görülmektedir. Rediflerin ve kafiye örgüsünün varlığı bakımından da zengin bir şiirdir. Kafiye örgüsü aabb/aaaa/ccaa şeklindedir. “Bahar” sözcüğünde tekrar sanatı yapılmış, rüzgâr kişileştirilmiştir. Güçlü bir çevre betimlemesi ve /ç/ sesinde aliterasyon bulunmaktadır. *Dört Kardeş Şarkısı* şiiri, abcc/abcc/abcc şeklinde kafiyeleşmiştir. Tam ve yarım kafiye kullanılmış, ilk dörtlüğün son iki mısrasında tunç kafiye yer verilmiştir. Rediflerin bulunduğu şiirde, /z/ sesiyle aliterasyon yapılmıştır. Şiir tamamen benzetmelerden oluşmuş, ancak benzetme edatı kullanılmamıştır. Vatan bahçeye, ormana ve cennete benzetilmiş; halkın gül gibi açması ve güzel koku saçması, bülbül gibi ötmesi, huri gibi oynaması dillendirilmiştir. Cennet/huri, bahçe/orman/gül/bülbül sözcüklerinde tenasüp bulunmaktadır. *Gece*, redifler açısından zengin bir şiirdir. Şiirde tam kafiye ve düz kafiye örgüsü kullanılmıştır. Şiirde benzetme sanatından yararlanılmıştır. Ay, ninenin kaşlarına; yıldızlar nefesine benzetilmiştir. Yıldızlarda ninenin şefkat hissini bulan şair, bu yönden yıldızları kişileştirmiştir. Şiirde yer alan “karanlık düşünce” ağır bir metafordur. Çocuklar, düşünce ile bir araya getirilen karanlık sözcüğünün, mecazî olarak hüznün anlamı ihtiva ettiğini idrak etmekte zorlanabilir. Bu unsur dışında *Gece*, seviyeye hitap eden ve edebi haz uyandıran güçlü bir şiirdir. Haftanın Günleri, abba/ccdd/ffbb şeklinde kafiye örgüsüne sahiptir. Tam ve zengin kafiye kullanılmıştır. Pazartesi gününün gönül alması söz konusu edilmiş, kişileştirme yapılmıştır. Rüzgâr Ne Yapar? şiirinde kafiye bulunmamakta, ses uyumu kelime tekrarıyla sağlanmaktadır. “Rüzgâr ne yapabilir?” cümlesinde ve “bakınız” sözcüğünde tekrar bulunmaktadır. *Körebe*’de yarım ve zengin kafiye kullanılmıştır. Kafiye örgüsü, düz kafiye (aa/bb/cc...) şeklindedir. İlk iki mısrada redif kullanılmış,

“körebe” ve “buldun” sözcüklerinde tekrar yapılmıştır. “Haydi” denilerek nida sanatı kullanılmıştır. *Küçük Mektepli*’de tam kafiye ve redifler kullanılmıştır. Kafiye örgüsü aaba/aacc/aaca şeklindedir. “Mini mini” ve “cızır cızır” da tekrar ulunmaktadır. *Bahçivanlar* ve *Sevimli Köy*, tam ve zengin kafiyenin kullanıldığı, redifler bakımından zengin şiirlerdir. *Sevimli Köy* şiirinde “Ne sevimli köyceğiz” cümlesiyle tekrar yapılmıştır.

Salıncağım, Kuşlar, Tarla Kuşları, Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar, İlkbahar, Dört Kardeş Şarkısı, Gece, Haftanın Günleri, Körebe, Küçük Mektepli, Bahçivanlar, Sevimli Köy şiirleri estetik açıdan zengin, şiir zevki kazandıracak sanatsal yönü yüksek ve seviyeye uygun şiirlerdir.

3.2. Türkçe Ders Kitabı’ndaki Metinlerin Metin Türleri Açısından İncelenmesi

Metin türleri çerçevesinde incelenen Türkçe Ders Kitabı’nda tespit edilen türler ve türlerin dağılımları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Türkçe Ders Kitabı’ndaki metinlerin metin türleri bakımından tasnifi ve metin türlerinin kullanım sıklığı.

METNİN TÜRÜ	METNİN İSMİ	TÜRLERİN KULLANIM SIKLIĞI	
Hikâye Edici Metinler	HİKÂYE	Yıkanmayı Sevmeyen Mumu	
		Oyuncu Bulut	
		Balıkçı Osman	
		Kâtip Murat	7
		Nil Soru Soruyor	
		Bilgisayar Sevgisayar	
		Nasıl Yaparım?	
FABL	Tavşan ile Kaplumbağa	2	
	Ağustos Böceği ile Karınca		

Bilgilendirici Metinler	DİDAKTİK METİN	Dişlerimiz Ay'da	2
	DÜŞÜNCE YAZISI	Tolum İçinde Yaşamak	1
	BİYOĞRAFİ	Atatürk'ü Anma Günü	1
	PORTRE	Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem	1
ŞİİR	Saklambaç Oyunu Televizyondaki Reklamcı Amca 23 Nisan Benim de Uçaklarım Var	4	

Metinlerin türleri ve metin türlerinin kullanım sıklığı tablodaki gibidir. Türkçe Ders Kitabı'nda hikâye edici metin biçiminde dokuz metne yer verilmiştir. Bu metinlerin yedisi hikâye türünde, ikisi ise fabl türünde metinlerdir. Hikâye edici metinlerden sonra en büyük pay bilgilendirici metinlere ayrılmıştır. Doğrudan öğretici anlatımın hâkim olduğu didaktik türde iki metin, yazarın düşüncelerini örneklendirerek aktardığı fikir yazısı türünde bir metin, Atatürk'ün yaşamını konu alan biyografi türünde bir metin ve Atatürk'ün sadece kitap okuma sevgisinin bir anekdotla değerlendirildiği portre türünde bir metin yer almaktadır.

Bilgisayar Sevgisayar metninde kahramanlar Hacivat ve Karagöz olmakla birlikte metin, okunmak için yazılmış tiyatro türünün özelliklerini yansıtmamaktadır. Bu sebeple metin gölge oyununu konu edinmiş; ancak tiyatro türünde değerlendirilemeyecek, hikâye türünün özellikleriyle kaleme alınmış bir metindir. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan dört şiirin vezinleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Türkçe Ders Kitabı'ndaki şiirlerde kullanılan ölçü türleri.

Şiirler	Şiirlerin Ölçüsü
Saklambaç Oyunu	Serbest Ölçü
Televizyondaki Reklamcı Amca	Serbest Ölçü
23 Nisan	7'li Hece Ölçüsü
Benim de Uçaklarım Var	Serbest Ölçü

23 Nisan ve Saklambaç Oyunu şiirlerinde kafiye örgüsü varken *Televizyondaki Reklamcı Amca* ve *Benim de Uçaklarım Var* şiirlerinde kafiye örgüsü yoktur. *Televizyondaki Reklamcı Amca* şiirinde didaktik endişe, ahenk unsurlarını ikinci plana itmiştir. Diğer şiirler; kafiye, aliterasyon, vezin gibi ahenk unsurları bakımından güçlü şiirlerdir. Şiirler uzunluk açısından seviyeye uygundur. Dizelerin uzun tutulmadığı, çocukların ilgi alanlarına uygun konular içeren şiirlerdir.

Benim de Uçaklarım Var şiiri nesnelere, birinci sınıf öğrencilerinin seviyesini aşacak ölçüde soyutlaştırıldığı bir söyleyişe sahiptir. Uçak kelimesinin gerçek anlamının dışında kullanılarak sevgi, umut gibi hissi kavramları yüklenen bir nesne haline getirilmesi, soyut kavramlar üzerinde düşünemeyen çocuklar için şiiri anlamsızlaştırmakta ve daha kötüsü çocukların şiir türüne karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olma olasılığını arttırmaktadır:

Benim de uçaklarım var

Kâğıttan

Ardında iz bırakmaz

Ağıttan...

Benim de uçaklarım var

Sevgiden ve umuttan... dizelerinde uçak izi ile ağıt, uçak ile sevgi ve umut gibi hisler arasında kurulan bağdaştırma çocuğun zihinsel seviyesini aşmaktadır. Çocukların algılama ve kavrama güçleri geliştikçe bu tür imgesel anlam kazanan kelimelerden, çocukların duygu dünyasını geliştirmek için faydalanılabilir. Ancak soyut anlam üstlenen estetik unsurların, çocukların şiirin duygusal boyutunu anlayamayacakları kadar yoğun kullanılmaması gerekmektedir. Şiirde redif ve tam kafiye bulunmaktadır.

Kafiye örgüsü xa/xa/xa şeklindedir. “Benim de uçaklarım var” dizesi tekrar edilmiş, tekrar sanatı kullanılmıştır.

Saklambaç Oyunu, düzensiz bir kafiye örgüsüne sahiptir. Şiirde kafiye bulunmamaktadır, ses uyumu redifler vasıtasıyla sağlanmıştır. *Televizyondaki Reklamcı Amca* şiirinde kafiye örgüsü ve kafiye yoktur. Redifler, birbirinden uzak dizelerde ses uyumu oluşturmaktadır. *23 Nisan* şiirinde redif ve tam kafiye kullanılmış ve şiir, abab/xcbc/xfxf şeklinde kafiyelenmiştir. “Uyuklayan koca dev” dizesinde kendisine benzetilen dillendirilmiş; ancak benzeyen “millet”, yer almamıştır. Dizede kapalı istiare bulunmaktadır.

Saklambaç Oyunu, *Televizyondaki Reklamcı Amca*, *23 Nisan* şiirleri gerek dil ve üslup gerekse da sanatsal açıdan seviyeye uygundur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI İLE TÜRKÇE DERS KİTABI'NDAKİ METİNLERİN TEMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ders kitaplarında yer alan her metin öğrencinin davranış, düşünce ve duygularını şekillendirebilecek bir yapı ve içeriğe sahiptir. İçerikte bunu sağlayan somut unsurlar olduğu gibi soyut unsurlar da mevcuttur. Bir başka deyişle her metnin bir konusu ve teması vardır. “Üzerinde duracağımız, yazı yazacağımız, söz söyleyeceğimiz şeyin anlatım dilindeki adı konudur” (Özdemir, 1992, s.96). “Bir edebî eserin tema’ları demek, o eserde dile getirilen, sürekli vurgulanmaya çalışılan düşünceler toplamıdır. Yazar bu şekilde eseriyle belirli bir ana fikri savunarak bir sonuç elde etmeye çaba gösterir” (Ciravoğlu, 2000, s.189). “Tema kavramı, konu gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir. Böylece programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılması ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabilir” (Özbay ve Çeçen, 2012, s.69). “Temalar çok çeşitlidir. Aşk, ölüm, kahramanlık gibi ana ve evrensel temalar yanında bunları bütünleyen ya da özel mahiyette olan yan/ikincil temalar da vardır. Bu nedenle temalar kendi içlerinde çok çeşitli alt temalara ayrılabilirler” (Aktaş ve Gündüz, 2005, s.222). Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve bu temalara uygun konu örnekleri Tablo 6’deki gibidir.

Tablo 6. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan temalar ve konu önerileri (TÜDÖP, 2015, s.9).

Temalar ve Konu Önerileri
ERDEMLER ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.
BİREY VE TOPLUM ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içirme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
OKUMA KÜLTÜRÜ bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.
İLETİŞİM aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.
KİŞİSEL GELİŞİM başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.

BİLİM VE TEKNOLOJİ

bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.

SAĞLIK VE SPOR

adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.

ZAMAN VE MEKÂN

çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.

DUYGULAR

bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.

DOĞA VE EVREN

bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.

SANAT

afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.

VATANDAŞLIK

adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.

ÇOCUK DÜNYASI

çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

Toplamda on altı ana temanın yer aldığı programda, her sınıf düzeyinde sekiz temanın işlenmesi ve her temada dört metnin yer alması öngörülmüştür. Ders kitaplarında yer verilecek sekiz temadan üçü programda zorunlu tutulmuş, beşi ise kitap yazarlarının tercihine bırakılmıştır. Her sınıf düzeyinde zorunlu olduğu belirtilen üç tema, “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarıdır.

Temalar konusunda dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de yazılı anlatım unsurlarının (olay örgüsü, kahramanlar, zaman ve mekân, üslup, bakış açısı) temaların kavranmasını destekleyecek bir biçimde değerlendirilmesidir. Temaların seçimi kadar temaların iletilme biçimi de önem arz etmektedir. “Ana fikir (tema), eserlerde gizli veya açıkça bulunabilir. Daha çok dolaylı anlatıma sahip duygu yoğunluklu roman, hikâye, şiir, tiyatro gibi eserlerde gizli olabilir. Araştırma yazıları, bilimsel eserler, düşünce ağırlıklı gazete ve dergi yazıları gibi eserlerde ana fikir açıkça ortaya konabilir (Yalçın ve Aytaş, 2008, s.45). Temaların metinlerde gizli olarak bulunması duygu, düşünce ve davranışı sezdirme yoluyla kazanım haline dönüştürmek anlamında daha etkilidir. Ancak bu unsur, seviye gözetilerek değerlendirilirse amacına ulaşır. İlkokul birinci sınıflarda temanın gizli bir şekilde iletilmesi hususunda abartıya kaçılmamalıdır.

4.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’ndaki Metinlerin Temalar Açısından İncelenmesi

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’nda Doğa ve Evren, Erdemler, Çocuk Dünyası, Birey ve Toplum, Kişisel Gelişim, Millî Kültürümüz, Vatandaşlık, Millî Mücadele ve Atatürk, Okuma Kültürü, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân ve Duygular olmak üzere on iki temaya yer verilmiştir. İletişim, Hak ve Özgürlükler, Bilim ve Teknoloji ve Sanat temalarında metinler bulunmamaktadır. Kitapta yirmi yedi metinde “Doğa ve Evren”, on altı metinde “Erdemler”, altı metinde “Çocuk Dünyası”, beş metinde “Birey ve Toplum”, dört metinde “Kişisel Gelişim”, üç metinde “Millî Kültürümüz”, iki metinde “Zaman ve Mekân”, iki metinde “Vatandaşlık”, bir metinde “Millî Mücadele ve Atatürk”, bir metinde “Okuma Kültürü”, bir metinde “Sağlık ve Spor”, bir metinde “Duygular” temasına yönelik vurgular yer almıştır. Bazı metinlerde birden çok temaya yönelik iletilerin olduğu görülmektedir. Bu metinler ve temaları, alt temalarla birlikte Tablo 7’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki tema ve metinler.

TEMA	METİN ADI	TEMA
DOĞA VE EVREN	Yolunmuş Güller	Çevrenin Korunması
	Kır Menekşeleri	Bitkiler
	Pencerede Bahçe	Bitkiler
	Yuva	Çevrenin Korunması
	Tavukların Yumurtası	Çevrenin Tanınması
	Çiçek Demeti	Bitkiler
	Tilki ve Tavuklar	Hayvanlar
	Zavallı Kuşlar Zavallı Çiçekler	Çevrenin Korunması
	Kuşlar	Hayvanlar
	Tarla Kuşları	Hayvanlar
	Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar	Hayvanlar
	İlkbahar	Mevsimler
	Yağmur	Doğa Olayları
	Tavşanım Diyor ki	Hayvanlar
	Mehtabın Şarkısı	Ay
	Haftanın Günleri	Günler
	Mart	Aylar
	Bubi	Hayvanlar
	Küçük Bahçıvanlar	Bitkiler
	Bahçıvanlar	Bitkiler
	Nisan Sabahı	Aylar
	Yeşillenmiş Topraklar	Mevsimler
	Bir Mağazada	Sayılar
	Büyük Babanın Bahçesi	Meyveler ve Sebzeler
	Fikret'in Kedisi	Hayvanlar
	Saatim	Zaman Bilinci
	Rüzgâr Ne Yapar?	Doğa Olayları

ERDEMLER	Gül Fidanı	Ahlak
	Çiçek Demeti	Sevgi
	İhtiyar Amcam	İyilikseverlik
	Küçük Vedat	Yardımlaşma
	Büyük Babanın Küçük Parmağı	Büyüklere İtaat ve Dürüstlük
	İlk Söz	Annelik Duygusu
	Güzel Bir Kuzu	Deneyimlerden Yararlanmak
	Fare Kapanı	Deneyimlerden Yararlanmak
	Gece	Sevgi
	Kardeş Sevgisi	Kardeşlik ve Özgecilik
	Akarsu ve Kaya	Azım
	Küçük Bahçıvanlar	Dayanışma
	Üç Civeci	Temkinli Olmak
	Bir Karınca	Dayanışma
	İki İnatçı Kedi	Hoşgörü
Aslanla Tilki	Deneyimlerden Yararlanmak	
ÇOCUK DÜNYASI	Salıncağım	Oyuncak
	Yaramaz Çocuklar	Mizah
	Küçük Leyla ile Büyük Babası	Keşif
	Sabiha'nın Bebeği	Oyuncak
	Körebe	Oyun
	Küçük Mektepli	Okul
BİREY VE TOPLUM	Pencerede Bahçe	Empati
	Yuva	Empati
	İyi Çocuk	Komşuluk İlişkileri
	Başkasının Malı	Kul Hakkı
	Sofrada Nasıl Oturulmalı?	Görgü Kuralları
KİŞİSEL GELİŞİM	Bir Küçük Kızla Arı	Çalışkanlık
	Saksağanla İspinoz Kuşu	Dinleme
	Bir Mağazada	Sorumluluk
	Saatim	Sorumluluk
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ	Çiçek Demeti	Hediyeleşme
	Bir Kış Akşamı	Aile
	Dört Kardeş Şarkısı	Vatan
ZAMAN VE MEKÂN	Sevimli Köy	Köy
	Çocuk ve Ev	Ev
VATAN-DAŞLIK	İki Maymun ile Bir Ceviz	Emek
	Bir Küçük Kız	Çalışma
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Malımız Memleketimizdir	Vatanseverlik
OKUMA KÜLTÜRÜ	Süheyla'nın Kitabı	Okuma Sevgisi
SAĞLIK VE SPOR	Süheyla'nın Kitabı	Temizlik

4.1.1. Doğa ve Evren Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Yolunmuş Güller isimli metinde annesini sevindirmek amacıyla bilinçsizce doğayı tahrip eden bir çocuk ile annesi arasında geçen diyaloga yer verilmiştir. Çocuğun gülleri yolması karşısında annesinin takındığı üzgün ve kızgın tavır, bu fiilin yanlış ve çok çirkin olduğunu belirtmek içindir. Öte yandan güller, baharın hediyesi şeklinde nitelendirilerek evrendeki varlıkların güzelliği vurgulanmış, doğayı sevmenin onu koruyup gözetmekle mümkün olacağı sezdirilmiştir.

Kır Menekşeleri isimli manzumede menekşeler, çocuğa soru-cevap yoluyla tanıtılmış, intak ve teşhis sanatına başvurularak çiçek sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır. Böylece çocuk, çevresini tanıyacak ve doğaya sevgiyle bakabilecektir.

Pencerede Bahçe isimli manzumede, bir çocuğun çiçekleri sevgiyle yetiştirmesi ve onlarla bahçesini süslemesi konu edilmiştir. Manzumede, çiçeklerin çevreye kazandırdığı estetik görüntü vurgulanmış, bitkiler insanlara benzetilerek çocuğa doğa bilinci kazandırmak hedeflenmiştir. Bitki sevgisinin iyi insanların vasıflarından olduğu belirtilmiş, çocuk doğayı korumaya özendirilmiştir.

Bir ağaç kovuğunda gördüğü kuş yuvasını bozmayı düşünen bir çocukla ablası arasında geçen bir diyalogdan oluşan *Yuva* isimli metin, “Ha bir evi yıkmışsın, ha bir yuva bozmuşsun.” cümlesiyle sonlandırılmış, verilmek istenen mesaj özetlenmiştir. Bu şekilde çocuğun kendisi ile doğadaki diğer canlıları özdeşleştirilmesi, bütün canlıların varlık itibarıyla eşdeğer olduğunu öğrenmesi amaçlanmıştır. Hayvanlara zarar vermenin insanlara zarar vermek kadar kötü bir iş olduğu üzerinde durulmuştur.

Tavukların Yumurtası isimli metinde öncelikle çocuklara “Sepetimde ne var?” sorusu iletilmiş, böylece okuyucunun metne ilgi duyması sağlanmıştır. Verilen cevaplara, “Hayır, başka bir şey...” gibi karşılık verilmesi okuyucunun tahmin yürütme becerisinin gelişmesini sağlayacaktır. Soru-cevap yöntemiyle metne eğlenceli bir hava katılmış, bir sepette olabilecek şeyler (çiçek, portakal, yumurta) sıralanarak çocuğa çevreyi tanıtmak hedeflenmiştir.

Çiçek Demeti isimli metinde, rengârenk çiçekler yetiştiren bir baba karakterine yer verilmesi, çocukları çiçek yetiştirmeye özendircektir.

Tilki ve Tavuklar isimli manzume, piliçlerini kapmaya çalışan tilkiye seslenen öznenin cümlelerinden oluşmaktadır. Bazı hayvanların, bazı hayvanlar için tehlike arz ettiklerine dair çocuklarda farkındalık oluşturması açısından metnin içeriği önem arz etmektedir

Zavallı Kuşlar Zavallı Çiçekler isimli metinde, doğaya zarar vermenin doğurduğu olumsuz durumlar sezdirilmeye çalışılmış, doğa tahribinin hayvanları ve bitkileri sürüklediği acı durum vurgulanarak doğayı korumanın önemi sezdirilmiştir. Yeşil bir doğanın tasvirinin yapıldığı metinde, bu yeşil doğa, tahrip edilmiş doğanın neşesizliği, kuruluğu ve cansızlığıyla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda tahrip edilmiş doğanın kuruluğu, cansızlığı dile getirilerek tahribatın trajik sonucu vurgulanmıştır. Metnin sonunda hayvanların, bitkilerin doğadaki sükûta değinilerek sebep-sonuç ilişkisi kurulmuştur: “Kuşlar ötmüyor; çünkü yuvaları bozuldu; çiçekler kurumuş; çünkü güneş yüzü görmüyorlar...” Kurulan bu sebep-sonuç ilişkisi, çocukların akıl yürütme becerisini geliştirecek ve karşılaştıkları olaylar/durumlar karşısında sebep-sonuç ilişkisi kurmalarında etkili olacaktır.

Kuşlar isimli şiirde, doğayla bütünleşen bireyin mutluluğu sezdirilmiştir. Şiirde kuşlara seslenen şair, her canlının farklı bir vücudu ve farklı yetenekleri olduğunu sezdirmeyi başarmıştır. Bunun yanı sıra şair, bu farklılıklar arasında benzerlik ilişkisi kurarak bireyi doğa ile bütünlük içinde resmetmiştir. Şairin içindeki coşku kuvvetli bir biçimde kendini hissettirmiştir.

Yine kuşların konu edildiği bir başka şiir olan *Tarla Kuşları*'nda, özel anlamda kuşların, genel anlamda hayvanların evrene kattığı neşenin tasviri yapılmış, çocuklara doğa sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar adlı metin, kazların yüzdüğünü bilmeyen bir kız çocuğunun, yüzen kazları görünce yaşadığı şaşkınlık üzerine kazlara sorular yöneltip cevap aldığı bir diyalogdan oluşmaktadır. İntak ve teşhis sanatından yararlanılarak kazların hem uçup hem yüzebildikleri aktararak, hayvanların birden fazla yeteneğe sahip olabileceği sezdirilmiştir.

İlkbahar başlığını taşıyan şiirde, ilkbaharda doğada meydana gelen değişiklikler resmedilmiştir. Her mevsimde doğa farklı bir görüntüye bürünür. Şairin, ilkbahar geldiğinde çevresinde yaşanan değişikliği dile getirirken duyduğu heyecan hissedilmektedir. Bu şekilde, doğanın canlanmasıyla birlikte insanı saran mutluluk duygusu sezdirilmiştir. Şiir:

...Tepelerden sürü iner.

Kuşlar geçer akın akın

Çocuk sen de durma sakın

Bak ne diyor? Esen rüzgâr

-Çalış, işte geldi bahar.

şeklinde son bulurken doğadaki hareketliliğe değinilmiş, diğer canlılar örnek gösterilerek çocuğa çalışması öğütlenmiştir. “İşte geldi bahar” ifadesiyle zamanın geçtiği hissi oluşturulmuştur. Çocuktan, zamanın geçtiğini, evrendeki canlıların bu akışa göre hareket ettiği ve kendisinin de durmayıp çalışması gerektiğini anlaması beklenir.

Yağmur adlı metinde, yağmur yağdığı için sevinen iki kardeşin eğlenceleri konu edilmiştir. Yağmur, bitkilerin sulanmasını sağlarken iki kardeş için de bir eğlence/mutluluk kaynağı olmuştur. Doğa olaylarından biri olan yağmurun yeryüzüne faydalı olduğu sezdirilmiştir. Böylece çocukların, doğa olaylarına karşı varsa olumsuz tutumları yerini olumlu tutumlara bırakacaktır. Aynı zamanda metinde, gün içerisinde hava şartlarının değiştiğinden bahsedilmesi, çocukların hava değişikliği konusunda bilinçli davranmasını sağlayacaktır.

Tavşanım Diyor ki metninde kahraman bir tavşandır. İntak ve teşhis sanatından faydalanılarak eve hapsedilen bir tavşanın hisleri aktarılmıştır. Doğadaki bütün canlıların yaşam alanlarının farklı olduğu, bunu kısıtlamaya çalışmanın onlara zarar vereceği vurgulanmıştır. “Ben tarlalarda, istediğim gibi koşup gezerken bu karanlık ve dar yerde nasıl yaşayabilirim!” cümlesinde, soru sorularak duyguların karşı taraf üzerinde daha güçlü bir etki oluşturması sağlanmıştır. Amaç, soru sormak değil, hürriyetinin kısıtlanmasının bir canlıda oluşturduğu yıkıcı duyguyu hissettirmektir. Metnin daha ilerisinde, “...Merhametli kız bana bakıyor ve acıyordu; fakat ben yemekten içmekten kesildim...” ifadesiyle okuyucu, yaşam koşulları ne kadar iyi olursa olsun, tutsaklığın acı simasıyla yüzleştirilir. Tavşanı, evinde beslemeye çalışan küçük

kızın kötü bir amacı yoktur. Sadece bulduğu tavşanı evinde beslemek istemektedir, ancak farkında olmadan tavşana kötülük etmiştir. Bu olaylar zinciri, çocukların canlıların özgürlüğü konusunda etraflıca düşünmelerini sağlamak içindir.

Mehtabın Şarkısı adlı metin, “Küçük çocuk!” hitabı ile başlamış, sorular ve cevaplarla devam etmiştir. Ay ışığının, evrendeki bütün canlılar için önemli bir işleve sahip olduğu, intak ve teşhis sanatından yararlanılarak vurgulanmıştır. Her varlığın evrende bir görevi olduğu sezdirilmiş, ayın gece vakti dünyayı aydınlattığı ifade edilerek çocuklarda evrendeki varlıklara karşı bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Haftanın Günleri şiirinde, haftanın yedi günü çocuklar için eğlenceli bir hâle getirilerek tanıtılmıştır. Her bir günde yapılan işler çocukların bakış açısıyla sıralanarak tatil günleri düğün olarak nitelendirilmiştir:

“Cuma” eğlence günü,

“Cumartesi” ders başlar.

Arkadan gelir: “pazar”.

Çocukların gönlünü,

Alır da “pazartesi”,

Yükselir sevincin sesi...

Mart isimli metinde, mart ayında doğada meydana gelen iklimsel değişikliğe yer verilmiştir. Metinde, toprak daha yeni yeni ısınmaya başlamıştır ve doğaya bir kararsızlık hâkimdir. Mart ayı, ilkbahar mevsiminin yaşandığı bir ay olmasına rağmen kışı andırdığı dillendirilmiştir. Çiçeklerin açtığı, güneşin dünyayı ısıtmaya başladığı mart ayında, havanın birdenbire değişebildiği vurgulanmıştır. Kış ile ilkbahar arasında bir köprü vazifesi gören mart, bir geçiş döneminde olduğu için her iki mevsimin de özelliklerini taşımaktadır. Metinde çocuğa mart ayındaki bu değişken hava durumu aktararak mevsimler arasındaki bu bağıntıyı kurması sağlanmaya çalışılmıştır.

Bubi isimli metinde, kedi besleyen bir çocuk ile köpek besleyen bir çocuğun arasında geçen bir diyaloga yer verilmiştir. İki çocuk da hayvanından hangi alanlarda yararlandıklarından bahsetmiştir. Hayvanların insanlara çeşitli alanlarda yardımcı olabileceği vurgulanmış, çocuklar hayvan beslemeye özendirilmiştir.

Küçük Bahçıvanlar, çiçek yetiştirmeye dair tavsiyelerle başlamış, sonrasında metinde çiçek yetiştiren iki kardeşin, bahçede yaptıkları işlerden övgüyle bahsedilmiştir. Bu yönüyle metnin girişinde çocuklar, direktiflere maruz bırakılmıştır. Bahçe, tasvir edilirken eğlence dolu bir ortam çizilerek çocuklar çiçek yetiştirmeye özendirilmiştir. Doğa ile iç içe yaşamının, çiçek yetiştirmenin, toprakla temas halinde olmanın insana sunduğu mutluluk dile getirilmiştir. Metinde, bahçede kullanılan araçlar sıralanarak, çocukların bahçe malzemelerine dair söz varlığı edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır: “...Babaları onlara bahçe aletleri satın aldı: Bir küçük el arabası, kazma, bel, kürek, bahçıvan tarağı, süzgeçli su kovası...”

Bahçıvanlar isimli metinde, çiçek yetiştirmek için çalışıp çabalayan çocukların harcadıkları emek göze çarpmaktadır. Çiçek dikmek için bahçeyi çapalayan, su taşıyan, var gücüyle çalışan çocuk kahramanlar tasvir edilmiştir. Kazma, bel, el arabası, bahçıvan tarağı, süzgeçli su kovası gibi bahçe aletleri sıralanarak çocukların zihninde bu sözcüklere yönelik bir kavram alanı oluşturulmuştur.

Yeşillenmiş Topraklar'da, bahar mevsiminin gelmesiyle canlanan doğanın tasviri yapılmış ve bu güzelliğin sadece bir tablodan ibaret olmadığı, İnsan olarak ürünlerinden faydalandığımız hayvanlar için yiyecek kaynağı olduğu bildirilmiştir. Bu şekilde çocuğun doğaya güzelliğinin yanı sıra farklı bir bakış açısıyla bakması sağlanmıştır. Bu durum çocukta doğayı koruyup kollama eğilimini arttıracaktır.

Bir Mağazada isimli metinde, annesiyle alışverişe çıkan bir çocuğun, aldıkları kumaşın ölçüsünü sayması konu edilmiştir. Çocuk, kumaşın dokuz arşın geldiğini söyleyerek arşınları dokuza kadar saymıştır. Çocuğun seviyesine uygun olarak sadece rakamlara yer verilmiş, rakamsal karşılığının yanında yazıyla yazılışının da metinde yer almasıyla çocukların rakamları yazılışları itibarıyla de tanınması sağlanmıştır. Bu şekilde bir tema olarak sayılar, çocuklara Türkçe dersinde aktarılmış, çocuğun öğrendiklerinin günlük hayatında ona fayda sağlayacağı hissettirilmiştir.

Büyük Babanın Bahçesi metninde, küçük Adil, bahçede çalışan büyükbabasına yardım ederken meyvelerin, sebzelerin, yemişlerin yetiştirilmesine dair pek çok şey öğrenmektedir. Adil'in öğrendiklerinden hareketle bitkilere zarar veren bazı hayvanların olduğuna, bitkilerin türüne göre farklı zamanlarda meyve-sebze verdiğine dair bilgiler verilmiştir. Her meyvenin belli bir mevsimde olgunlaştığı, meyvelerden farklı farklı

yiyecek ve içecek yapıldığı dile getirilirken sebze ve meyve çeşitleri sıralanmıştır. Böylece çocukların meyve-sebze ayrımını kavrarken, çeşitlerini tanıması sağlanmıştır.

Fikret'in Kedisi adlı metinde, evinde kedi besleyen bir çocuğun kediyle oynadığı oyunlardan, kedinin eve kattığı neşeden bahsedilmiştir. Evi saran eğlenceli atmosferin nedeni olan kedinin -farelere göz açtırmazdı denilerek- ev için faydalarına da değinilmiş, kediye duyulan sevgi dillendirilmiştir. Böylece çocuklara hayvan sevgisi kazandırmak hedeflenmiş, Çocuklar kedi beslemeye özendirilmiştir.

Babasından hediye olarak saat alan bir çocuğun düşüncelerinin aktarıldığı *Saatim* adlı metinde, zaman bilinci kazandırılırken zaman planlamasının önemi vurgulanmıştır. Saat, zamanın akıp geçtiğini göstermesi açısından sadık bir dosta benzetilmiştir. Metnin devamında bu yönüyle saatin, insanın vazifesini hatırlatan bir işleve büründüğü görülür. Metinde, saat sözcüğüne üç anlamıyla yer verilmiştir. (TDK, Türkçe Sözlük, 2010: 1993):

1.Bir günlük sürenin yirmi dördte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası:

“ - İki saat vakti ne çabuk geçmiş!”

2.Vakit, zaman:

“- Bakayım kaçta gelmiş? Tam altı.”

3.Günün hangi anı olduğunu gösteren alet:

“- Babam bana çerçevesi bir saat hediye etti.”

“- Saatim yepyeni.”

“- Saatimi kulağıma koydum.”

“- Tekrar saate baktım.”

Özetle metinde, saat sözcüğüne farklı anlamlarıyla yer verilmiş, bu şekilde çocuklara, çok anlamlılık örneği sunulmuştur.

Rüzgâr Ne Yapar metninde, başlığının soru şeklinde verilmesi ve devamında çocuğa sorular sorulması ile çocukta doğaya karşı merak duygusu uyandırmak hedeflenmiştir.

“...Ağaçlara bakınız;

Şemsiyeye bakınız;

Bulutlara bakınız;

Uçurtmalara bakınız.

Şimdi bana söyleyiniz.

Rüzgâr ne yapabilir!” dizeleriyle çocuk doğayı

gözlemlemeye teşvik edilmiş, var olan durumlar arasında neden sonuç ilişkisi kurarak rüzgârın işlevini söylemesi beklenmiştir. Bu yöntem, akıllara öğretmenin bir rehber görevi gördüğü, öğrencinin çalışıp çabalayarak bilgiye ulaştığı buluş yoluyla öğretim stratejisini getirmektedir. Çocuklardan doğayı gözlemleyip rüzgârın göreviyle ilgili çıkarımda bulunması istenmiştir. Bu şekilde bilgi, öğrenci açısından hem daha anlamlı, hem daha kalıcı olacaktır. Rüzgârın göreviyle ilgili birçok seçenek sunularak, yaşamın devam etmesi için rüzgârın önemli bir işleve sahip olduğu sezdirilmiştir. Üstelik çocuğun merak duygusu kamçılanarak bilimsel araştırmalara yönelmesini sağlayacak bir metin niteliğindedir

4.1.2. Erdemler Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Gül Fidanı isimli metinde, bir gül fidanının dışarıda unutulup soğuktan kuruması konu edilmiştir. Anlatılan bu olayla verilmek istenen mesaj, metnin sonunda annenin sözleriyle iyice belirginleşir. Bu sözlerle anne, benzetmeden yararlanarak kötülüğün kişinin kendisine zarar verdiğini vurgulamış, iyilikten yana olunması gerektiğini söylemiştir. Böylece iyi bir birey olmanın bireyin kendisi ve çevresi için gerekli olduğu mesajına metinde doğrudan yer verilmiştir.

Çiçek Demeti isimli metinde, anne sevgisi kazandırılmaya çalışılırken kibar bir kişiliğe sahip olmanın takdire şayan olduğu vurgulanmış; sevginin, bireyi ve çevresindekileri mutlu kıldığı hissettirilmiştir. Bir annenin çocuğuyla iftihar etmesine, onların davranışlarını onur verici bulmasına dair verilen bu örnek, çocukların bu tür davranışlar sergilemesini sağlayacaktır.

İhtiyar Amcam başlığını taşıyan metin, ihtiyar bir adamın, hastalanan hizmetçisine ilaç yaptırmak için eczaneye gitmesiyle başlar. İhtiyar olan adam, ayağını çaptığı taşı, güçlkle yürümesine aldırış etmeden taşıyıp yolun köşesine bırakmıştır. Bu

olaydan yola çıkılarak, çevremizdeki diğer insanların iyiliğini gözetmenin, her durumda bunun için çalışıp çabalamanın takdir edilecek bir vasıf olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca yaşlı adamın, hastalanan hizmetçisine ilaç bulmak için gösterdiği çaba, onun insana verdiği değeri göstermesi açısından önemlidir. İçinde bulunduğu hiçbir koşulun bireyi başka insanların iyiliğini düşünmekten alıkoymaması gerektiği ve iyilik yapmaya hiçbir durumun engel olamayacağı sezdirilmiştir.

Bir çocuğun kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplardan oluşan *Küçük Vedat* isimli metinde, zaman açısından bir sıralama söz konusudur. Vedat isimindeki çocuk, sabah annesine, öğlen babasına, akşam da komşusuna yardım etmiştir. Vedat, en yakınından uzak çevresine kadar, günün farklı zaman dilimlerinde emeğini ve ekmeğini paylaşmıştır. Bireyin, çevresindekilerin –anne, baba, komşu, arkadaş vs.- iyiliğini gözetmek için sorumluluk sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır.

Büyük babasının söylediklerini dinlemeyen bir çocuğun, kabahati anlaşılınca yalan söylemesini konu edinen *Büyük Babanın Küçük Parmağı* adlı metinde, sözünde durmanın önemi vurgulanmış, toplumsal beklentilere aykırı olacak davranışlardan uzak durulması gerektiği sezdirilmiştir. “Kabahatli adam, ne kadar cesaretli olsa da birdenbire şaşırır...” cümlesiyle, yapılan kabahatin gizlenemeyeceği, kişinin davranışlarıyla kendisini ele vereceği belirtilmiştir. Büyük babanın torununa karşı, “Senin obur ve itaatsiz olduğuna ne kadar canım sıkıldı...” cümlesini sarf etmesiyle, büyüklere karşı itaat etmenin gerekliliği vurgulanmıştır. Fakat bir aile büyüğünün, küçük bir çocuğun yaptığı yanlış, bu kadar acımasızca yüzüne vurmasının ne kadar etik bir davranış olduğunun sorgulanması gerekir. Yalan söylemenin kötü bir davranış olduğu vurgulanırken, hikâyedeki her karakterin, çocukların model alacağı bir kimlik üstlendiği unutulmamalıdır. Bütün bu olumlu tematik mesajları, torunun yalanını ortaya çıkarmak için ağzını, koklayan bir dede profili çizerek vermek yerine, kabahati ortaya çıkmadan da pişman olan bir çocuk profili çizerek vermek, çocukların vicdani bir sorumluluk edinmelerine katkıda bulunacaktır. Kaldı ki, dış baskılardan ötürü kötü bir dürtüyü bastırmaya çalışmaktansa kötü dürtülere karşı içsel bir karşıt dürtü oluşturmayı hedeflemek daha sağlıklı olacaktır.

İlk Söz adlı metinde, bebeğin ilk sözü söylemesiyle, başta anneyi olmak üzere bütün aileyi etkisi altına alan bir sevinç konu edilmiştir. “O dakikadan itibaren bu güzel hatıra, annenin kalbinde birleşip kaldı.” cümlesiyle, bir annenin çocuğuna karşı

duyduğu sevginin, şefkatin sonsuzluğu sezdirilmiş, bu sevginin çocukta da aynı ifadeyi bulması sağlanmaya çalışılmıştır.

Güzel Bir Kuzu adlı metin, annesinin uyarılarını umursamayan bir kuzunun, annesinden uzaklaşarak yaralanmasını konu edinmiştir. Bu konu çerçevesinde, bireylerin her zaman için büyüklerinin tavsiyelerini dinlemelerinin kendilerini zarardan koruyacağı vurgulanmıştır. Metinde, annenin koruyucu tavrı da dikkatleri çekmektedir. Yavrusu için endişelenen, ona yaşama dair tavsiyelerde bulunan bir anne, çocuklar için olumlu mesajlar içeren bir model olacaktır.

Fare Kapanı adlı metinde, annesinin deneyimlerini umursamayarak, uyarılarını dinlemeyen bir farenin başına gelen trajik bir olay konu edilmiştir. Herhangi bir işe başlarken büyüklerin tecrübelerini göz önünde bulundurarak temkinli hareket etmenin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Metinde, büyük sözü dinlememenin neden olduğu bir facia söz konusudur. Metin, kedinin fareyi parçalaması şeklinde son bulmuştur. Bunun bir diğer sebebi, farenin duyduğu korkuyu bir kenara bırakarak peyniri almaya yeltenmesidir. Bu durumda metnin büyük sözü dinlemek gibi olumlu bir mesaj iletmesine rağmen, çocuklarda girişimcilik ruhunu engellemesi muhtemeldir. Farenin parçalanarak can verdiği bir olay yerine, büyük tehlikeler atlatarak yuvasına döndüğü ve isteklerine yenik düştüğü için pişmanlık duyduğu bir olayın aktarılması ile bu olumsuz etkilenmenin önüne geçilebilir.

Gece başlıklı şiirde, nineye karşı duyulan sevgi konu edilmiş, çocuğa aile büyüklerine değer verme hassasiyeti kazandırılmaya çalışılmıştır. Gece vaktinde, doğadaki unsurlarla ninesi arasında benzerlik ilişkisi kuran şair, bu benzerlikten faydalanarak ninesini tasvir etmektedir. Bu tasvir ninenin, kısmen fizikî yapısına, çoğunlukla da duygu dünyasına yöneliktir. Ay'ı ninesinin kaşlarına, rüzgârı ninesinin nefesine, yıldızları da ninesinin gözlerindeki şefkat dolu parıltılara benzetmiştir ve gecenin güzelliğini bu benzerliğe bağlamıştır. “Bana ümit veren sensin.” mısraıyla nineyi bir ümit kaynağı olarak görmektedir. Şiirin sonunda şair, ninesine duyduğu sevginin boyutunu ortaya koymuştur. Ancak şair, sevgi ile bağımlılık duygusu arasındaki farkı koruyamayarak yaşamını ninesinin varlığına bağlı kılmış ve adeta bağımlı kişilik bozukluğunun bir örneğini sergilemiştir. Şair, mısralarıyla özgüven problemine sebep olacak boyutta bir sevgi duygusunun olağan olduğu izlenimini

vermiştir. Bu sebeple şiirin, özellikle ilkököl birinci sınıf seviyesindeki çocuklarda özgüven kazanımına yönelik olumsuz bir mesaj içerdiğini söylemek mümkündür:

...

Nineciğim eğer senden

Uzaklarda kalırsam ben,

Korkunç, nihayetsiz, ıssız,

Aysız, rüzgârsız, yıldızsız

Bir geceye gömülürüm:

Artık yaşamaz, ölürüm!

Kardeş Sevgisi adlı metin, bir annenin iki kardeşe şeker uzatması üzerine, şeker kendisi için isteyen kardeşlerden birine annesinin verdiği nasihatle son bulmuştur. Anne, şeker sessiz kalan kardeşe verme sebebini şu şekilde açıklamıştır: "...Sen yalnız kendini düşündün; hâlbuki iyi bir çocuk kendisinden evvel kardeşini düşünür..." Anne, bu sözleriyle bencilliğin hoş görülme­yen bir davranış olduğu vurgular­ken, kardeşlik kavramının bir gerekliliği olarak diğerkâm/özgeci olmayı öğütlemiştir. Her ne kadar olumlu bir içeriği olsa da temanın bu şekilde doğrudan iletilmesi olumlu davranışların sergilenmesi konusunda pek etkili değildir. Çünkü birey, nasihat­lere karşı daha az duyarlıdır ve bu durum sıkıcı bir ortama yol açmaktadır.

Kahramanları insan dışı varlıklardan oluşan *Akarsu ve Kaya* metninde, sakin bir şekilde akan bir akarsuyun, yoldan geçmesine engel olan bir kayaya karşı verdiği sessiz ve azimli mücadele konu edilmiştir. Ümitsizliğe kapılmadan azim ve inançla çalışmanın kişiyi eninde sonunda başarıya ulaştıracağı sezdirilmiştir. Suyun sürekli akması azimle çalışmaya benzetilirken, kaya hayatta karşılaşılan engellerle özdeşleştirilmiştir. Bu şekilde akarsu ve kayanın konuş­tu­rulduğu metinde azim ve kararlılık teması metne sindirilerek iletilmiş, tema çocuğa sezdirme yoluyla aktarılmıştır.

Küçük Bahçıvanlar'da dayanışma içerisinde yapılan işlerin verdiği zevk, neşe, keyif ifade edilerek, faydalı işler yapmak övülmüştür. "...Zahmetli işleri Feride yapar, Nebahat da ona yardım eder..." ifadesinde dayanışma ön planda tutulurken; "...Kendilerine böyle eğlenceli ve faydalı bir iş verdiği için babalarına teşekkürler

ederler...” ifadesiyle faydalı işler yapmak övülmüştür. Bu şekilde çocukta dayanışma kültürü oluşacaktır.

Üç Cıvciv isimli metinde, annelerinden uzaklaşan cıvcivlerin başlarından geçen boğulma tehlikesi anlatılmış, düşünmeden yapılan işlerin doğurduğu korkunç sonuç dile getirilmiştir. Çocuğun seviyesi göz önünde bulundurulduğunda, metnin kişisel gelişim/girişimcilik açısından olumsuz bir mesaj içerdiği görülmektedir. Çünkü çocuk, meydana gelen felaketin, düşünülmeden yapılan fevri bir davranışın sonucu olduğunu anlamakta zorlanacaktır. “...Cıvcivlerden en korkusuz olan...” nitelemesi ise, bu durumu perçinleyen, çocuğun girişimci ruhunu tahrip eden bir ifadedir. Verilmek istenen mesaj, çocuğun seviyesi için yeterince net olmadığından, çocuğun verilen mesajı, 'cesur ve atılgan olmanın kötü sonuçlar doğuracağı' şeklinde yorumlaması kaçınılmazdır.

Bir Karınca adlı metinde, bir karıncanın, taşıyamayacağı bir yulaf tanesini bulduğunda gidip diğer karıncalardan yardım istediğine dair gözlemlerini aktaran yazar, vermek istediği mesajı metnin son cümlesinde iletmiştir: “...Birinin yapamadığını üçü kolaylıkla yaptı.” Yazarın, aktardığı olaya dayanarak ulaşılmış olduğu bu sonuç, bir kişi söz konusu olduğunda yapılması güç olan bazı durumların dayanışma halinde, kolaylıkla yapılabileceği mesajını içermektedir. Karıncalar, yardımlaşarak yulaf tanesini taşıyabilmişlerdir. Karıncalarda gözlemlendiği bu dayanışma, yazarın kendine bir ders çıkarmasında etkili olmuştur. Yazarın, mesajını iletirken tercih ettiği bu yöntem, çocukların varlıkları, varlıkların doğada edindikleri yeri, birbirleriyle olan ilişkilerini gözlemlemelerini ve bunların kendileri için ifade ettiği anlamı sorgulamalarını sağlayacaktır.

İki İnatçı Kedi metninde, dar bir yerde karşılaşan iki kedinin birbirine yol vermemeleri sonucunda damdan aşağı yuvarlanmaları anlatılmıştır. Yoldan önce geçmek istediğini söyleyen her iki kedi de yaralanmıştır ve metin, “...İnat yüzünden kafaları, gözleri yarıldı.” cümlesiyle son bulmuştur. Yazarın, doğrudan aktardığı bu tema dışında, inatçılığın bencilliğin bir sonucu olduğu sezilmektedir. Metin, bu yönüyle çocuklara önceliklerinin “ben merkezli” olmaması hususunda bilinç kazandıracaktır. Üstünlük ihtiyacıyla hareket eden ve bu bencillikten inatla vazgeçmeyen iki kedinin yaşadığı son, bu açıdan örnek teşkil etmektedir.

Aslanla Tilki metninde, ava çıkamadığı için hasta rolüne bürünüp kendisine geçmiş olsun demek amacıyla yanına gelen hayvanları yiyerek karnını doyurmaya çalışan ihtiyar bir aslanın yaptığı hile aktarılmıştır. Bütün hayvanlar aldanırken tilki bu hilekâr aslana aldanmamış ve davranışının sebebini zekice ifade ederek ölümden kurtulmuştur. Bu örnekten yola çıkarak birey, yaşananları yorumlayabilmeyi, böylece ileriye dönük tahminlerde bulunabilmeyi ve aldığı ibret doğrultusunda davranışlarına yön vermesi gerektiğini öğrenecektir. Nitekim geçmiş yaşantılardan sonuç çıkarmayı başarmış olan tilki, nasıl davranması gerektiğini bilmiş ve ancak bu şekilde hayatta kalabilmiştir. Bu şekilde deneyimlerin insan yaşamı için önemi gözler önüne serilmiştir.

4.1.3. Çocuk Dünyası Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Salıncağım isimli şiirde, salıncağında eğlenen bir çocuğun düşünce ve duygularına yer verilmiştir. Bir eğlence kaynağı olarak salıncağın metne konu edilmesi dikkat çekicidir. Oyuncakların çocuk gelişiminde önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. “İki ucundan iki iple veya zincirle yüksek bir yere asılan ve üzerine oturulup sallanılan eğlence aracı” (TDK, Türkçe Sözlük, 2011:) şeklinde tanımlanan salıncak ise, hemen hemen bütün çocukların tek ortak oyuncağı olmuştur. Bu açıdan şiirin, bütün çocuklara hitap eden bir konusu olduğu söylenebilir. Şiirde bu eğlence aracının çocukta meydana getirdiği mutluluk resmedilmiştir. Çocukların salıncağa binerken aldıkları hazzın bir çocuğun ağzıyla anlatılması, şiiri okuyan çocukların da hazlarını ve düşüncelerini ifade etmesini teşvik edecektir.

Yaramaz Çocuklar adlı metinde, çocuk gelişiminde önemli bir yere sahip olan oyun oynamanın, çocuklara verdiği haz sezdirilmiştir. Bir grup çocuğun çeşitli muzipliklerle eğlenmeleri konu edilerek çocukların gerçek dünyasına yönelik ipuçları verilmiştir. Bu açıdan metin, çocukların ilgisini çekecek bir içeriğe sahiptir ve bir çocuğun kardeşleriyle eğlenmesinin konu edilmesi açısından başarılıdır; ancak çocukların eğlence dünyası aktarılmaya çalışılırken temanın yanlış örnekler sunularak aktarılması söz konusudur. Metnin kahramanı, kardeşinin çoraplarını saklamak, cebini çakıl taşlarıyla doldurmak, yazı yazarken kolunu dürtmek, çeşme başında kardeşini ıslatmak, annem seni çağırıyor gibi kandırmacalarla mizah yapan bir çocuktur. Bu

şekilde çocukların karşısındakiyle karşılıklı olarak eğlenmekten çok, karşısındakini rahatsız eden seviyesiz bir mizah anlayışı geliştirmelerine neden olacak bir metindir.

Çocukların çevreyi tanıması bir anda gerçekleşen bir durum değildir. Dünyayı keşfetmeleri zaman alır. Bu süreç içerisinde imkânsız, olduk olmadık isteklerde bulunurlar. *Küçük Leyla ile Büyük Babası* isimli metinde de küçük bir çocuk, gökyüzünü işaret ederek ay'ı istediğini söylemiştir. Büyük babası da bu istek karşısında şaşakalmıştır. Metin, ilkokul çağındaki çocukların, daha küçük yaşlardaki çocukların dünyasına aşina olmasını ve onların davranışlarını anlamlandırabilmesini sağlamaya yöneliktir. Bu, çocukların çevreleriyle sağlıklı iletişim kurabilmeleri ve toplum hayatında bir birey olarak yer edinmelerinin ilk adımı sayılır.

Sabiha'nın Bebeği adlı metin, Sabiha isimli bir çocuğun oyuncak bebeğiyle oynamasını konu edinmiştir. Metinde Sabiha'nın, oyuncuğuyla oynarken aldığı haz göze çarpar. Çocuk, oyuncak bebeğiyle oynarken onu hayatın gerçek bir parçası olarak görür. Onun gözünde oyuncak bebek, bir insandan farklı değildir. Ayrıca metinde, temizliğe dair tematik unsurların da yer aldığı görülmektedir. Temizlik eğitiminin oyuncak bir bebek üzerinden verilmesi, çocukların temizlik kurallarını, istekle uygulamalarını sağlayacaktır.

Birtakım kurallar dâhilinde oynanan körebe oyunu, *Körebe* şiirine konu edilmiştir. Körebe, eğlence maksadıyla oynadığımız bir çocuk oyunudur ve şiirde bu çocuk oyununu tanıtmak hedeflenmiştir:

...Şarkı söyler döneriz?

Bil bakalım kimleriz.

Değneğin var körebe,

Göster bize; körebe

Buldun! Buldun! Beni sen...

Küçük Mektepli adlı şiirde, ders çalışmak için gerekli olan araç ve gereçler sevdirmeye çalışılarak, çocuğa ders çalışma alışkanlığı kazandırmak hedeflenmiştir.

4.1.4. Birey ve Toplum Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Pencerede Bahçe isimli manzumede,

“Onların da bizim gibi anaları, babaları, yavruları var.

Onların da bizim gibi baharları, yazları ve kışları var.”

dizeleriyle çocuğun, çevresindeki varlıklarla empati kurması sağlanarak, çocuğa empati yetisi kazandırılmaya çalışılmıştır. Manzume “Çiçek seven çocuklar iyi kalpli olurlar!” dizesiyle bitirilerek doğayı sevmekle iyi birey olma arasında paralel bir ilişki kurulmuştur.

Yuva başlıklı metin, bulduğu bir kuş yuvasındaki yavru kuşları almak isteyen bir çocuk ve ona engel olan ablasının arasında geçen bir diyalogdan oluşmaktadır. “Seni biri alıp da başka yere götürse, düşün, o zavallı annemizin feryatlarını.” ifadesiyle çocuğun, doğadaki diğer canlılarla empati kurması sağlanarak hayvanların da duyguları olduğu vurgulanmıştır. Böylece çocuklar, hayvanların yerine kendini koyarak onların hissettiklerini hissetmeye yönlendirilerek hayvanlara karşı davranışlarını biçimlerini kontrol etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

İyi Çocuk metninde, komşu olduğu ve yaşça daha küçük olduğu için kendisini döven çocuğa karşı sükûnetini koruyan bir çocuğun düşünceleri konu edilmiştir. Metnin kahramanı olan çocuk, olgun bir insanın ağırbaşlı duruşunu sergileyerek küçüğüne sevgi ve şefkatle yaklaşmıştır. Yazar çocuğun, kendisini dövmesine rağmen komşusuna karşı sessiz kalmasını ve büyüklerinin sözlerine duyduğu saygıyı, “akılca büyük bir çocuk” diyerek takdir etmiştir. Çocuk, komşusunu dövebilecek güçte olmasına rağmen sergileyeceği davranışın toplum tarafından nasıl karşılanacağı endişesini taşımaktadır.

Başkasının Malı adlı metinde, komşuya sattıkları tavukların yumurtalarını kümeste bulan küçük bir kızın, yumurtaları komşuya vermesi konu edilmiştir. Küçük kız yumurtaları görünce evine götürme isteği duymuş, ancak sonrasında vicdanî sorumluluk içinde bu haksız isteği sorgulayarak “hak” kavramının gereğini yerine getirmiştir: “...Bu tavuklar artık bizim değildir, yumurtaları da bizim olamaz...” Annesinin küçük kıza söylediği sözlerde ise, başkasının hakkını korumakta gösterilen incelik göze çarpmaktadır: “...Haydi kızım. Hemen götür ver, tazeliği geçmeden. Sonra

versek bile haksızlık etmiş oluruz.” Bu şekilde, başkasının hakkını gözetmenin ve dürüst olmanın gerekliliği vurgulanmıştır

Sofrada Nasıl Oturulmalı adlı metinde, iki kardeşin yemek yerken sergilediği davranışlardan bahsedilmiştir. İki kardeş örnek gösterilerek çocuklara yemek yeme kültürü kazandırmak hedeflenmiştir. “Çocukların ilk meyilleri yemeğedir. Bu nedenle yemek adabı çocuklara erken yaşta kazandırılmalıdır.” Hazırlayan: Çağdaş YENAL Metin, çocuklara seviyelerine uygun olarak yemek yerken nasıl davranılması gerektiğini öğretmesi açısından önem arz etmektedir. Yemek adabı konusunda, yemekten önce ellerin yıkanması, masada oturma ve yemeği çiğneme biçimine dikkat edilmesi, yemek seçilmemesi, zaruri durumlar dışında konuşulmaması, yemek masasının temiz tutulması vurgulanmıştır. Metnin sonunda, yemekteki davranış biçimi aktarılan iki kardeşin “terbiyeli” denilerek övülmesi, çocukların iki kardeşi model almalarını sağlamaya yöneliktir

4.1.5. Kişisel Gelişim Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Bir Küçük Kızla Arı adlı metinde, doğanın bir parçası olan arı, çalışıp bal yapması yönüyle model olarak gösterilmiş, çocuklara arı gibi çalışmalarını öğütlenmiştir. Arının çabaları sonucunda bal üretmesi gibi, hiçbir çabanın sonuçsuz kalmayacağı sezdirilmiştir. Bir meziyet olarak çalışkanlık, intak sanatı ile arının çabası örnek gösterilerek övülmüştür. Böylece çocuklar, iyi sonuçlara ulaşmak için gayret göstermeye teşvik edilmiştir.

Saksağanla İspinoz Kuşu'nda, dinleme becerisinin önemi üzerinde durulmuştur. Eğitim, ilk olarak dinleme ile başlar. Dinlemek, insanın belli bir kültür ve bilgi birikimine sahip olmasını, böylece toplumun bir parçası ve tamamlayıcısı olarak yaşamdaki statüsünü belirlemesini sağlayan ilk ve en temel koşuldur. Metinde de konuşma ve dinleme arasındaki sınıra parmak basılmıştır. İspinoz Kuşunun, kendisi gibi güzel ötmeyi öğrenmek isteyen Saksağana verdiği cevap metnin temasını oluşturmaktadır: “Dostum, iyi şeyler öğrenmek ve güzel güzel ötmek için evvela dinlemek lazımdır. Hâlbuki sen gevezelikle vakit geçiriyorsun. Bu sebepten hiçbir şey öğrenmezsin.” Bu sözlerle İspinoz Kuşu, Saksağanın, sürekli konuşarak kendini tekrar ettiğini, böylece hayatını bir kısır döngüye çevirdiğini vurgulamıştır. Bu kısır döngüden

kurtulmak ise sadece yeni şeyler öğrenmekle mümkündür. Ancak Saksagan, dinlemesini bilmemektedir. Çocuklar, sürekli konuşan insanın kendini tekrarlayıp duracağını, buna karşın dinleyen insanların bildiklerine yenilerini ekleyerek kendilerini geliştirme fırsatını yakalayabileceklerini öğrenmiş olurlar.

Bir Mağazada isimli metinde, annesiyle kumaş almaya giden bir çocuğun, annesi kumaş alırken kumaşın ölçüsünü saydığı görülmektedir. Bu da içten içe bir sorumluluk duygusunun hissedilmesiyle mümkündür. Bu duygu, metni okuyan çocuklara, bir davranış biçimi olarak kendilerinin de fark etmeyeceği bir şekilde yansıyacaktır. Aynı zamanda metinde, öğrendiklerini günlük hayatına taşıyan, bilgilerini zihindeki pasif durumdan aktif hâle getirebilen bir çocuk profili çizilmiştir. Böylece metnin kahramanının çocuklar için rol-model olması kaçınılmaz olacaktır. Öğrendiği teorik bilginin günlük yaşamdaki yerini gören çocukların, öğrenmeye daha istekli olacakları muhakkaktır.

Saatim adlı metinde kahraman, sorumluluklarının bilincinde olan ve üzerine düşen vazifeleri yaptığı için herkes tarafından sevilen bir çocuktur. Kendi yaşlarında bir çocuğun bu bilinçte olması, çocuklar için örnek olacaktır.

4.1.6. Millî Kültürümüz Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Bir Kış Akşamı adlı metinde, bir yuvaya sahip olmanın insanda meydana getirdiği manevi duygular aktarılarak, ailenin önemi vurgulanmıştır. Ailenin/yuvanın sıcaklığı, ebeveynlerin koruyucu kanatları altında olmanın verdiği huzur ve güven duygusu, aile bireylerinin birbirine karşı şefkatli tutumu sezdirilmiştir. Rasim'in annesinin, Rasim'i ısınma konusunda uyarması, annenin tecrübesini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu şekilde, büyüklerin tecrübelerinden faydalanılması gerektiği sezdirilmiştir. “ ... İnsanın temiz bir evi, sıcak bir odası olmak ne kadar iyi! ...” cümlesi, çocukların sahip oldukları nimetlerin farkında olmasını sağlayacaktır. Metnin son cümlesiyle de, evdeki huzurun kaynağının aile fertlerinin rahatı için çalışıp çabalayan ebeveynler olduğu dile getirilmektedir. Bu olumlu mesajlar sonucunda, çocuğun yuvaya, aile bireylerine karşı bakış açısının olumlu yönde eğilim göstermesi beklenir. Çünkü metin, çocukta aile içinde kurulan duygusal bağa karşı farkındalık oluşturacaktır.

Çiçek Demeti isimli metinde, hediyeleşme kültürüne yer verilmiş, hediyein sevgiyi ifade etmedeki gücü hissettirilmiştir. Metinde dikkat çeken bir nokta, bizim kültürümüze ait olmayan “İsim Günü”ne yer verilmiş olmasıdır. İsim günü, daha çok Hristiyanlığı benimsemiş milletlerin kültüründe görülen bir unsur olarak bilinmektedir. “Ortodoks geleneğinde çocuklarına azizlerin isimlerini veren aileler, o zatın aziz olduğu günde çocuklarının isim günlerini kutlarlar” (Çitçi, 2014, s.31). Bu durum gerek Cumhuriyet döneminde, gerekse de günümüzde izlenen eğitim politikasına ters düşmektedir. Çünkü eğitimde esas olan, çocuklara kendi millî kültür öğelerimizi tanıtmaktır. “İsim Günü”nün ders kitabında yer bulması, batılılaşma çabalarının kültürü etkilemesi olarak değerlendirilebilir.

Dört Kardeş Şarkısı isimli şiirde, çocuklara vatan sevgisi kazandırmak hedeflenmiştir. Kültürümüzde bağımsızlık, yaşamakla yaşamamak arasındaki sınırı belirler. Bir millet, vatani varsa var, vatani yoksa yok sayılır-bir milletin varlığı, vatanın varlığıyla mukayyettir. Nitekim şiirde de insanın vatanın varlığıyla var olduğu sezdirilmektedir. Şiirin ilk dördlüğünde vatan bir bahçeye, millet o bahçenin güllerine; ikinci dördlüğünde vatan bir ormana, millet ormanın bülbüllerine; üçüncü dördlüğünde vatan bir cennete, millet cennetin hurilerine benzetilmiştir. Şiirin her üç dördlüğünün de son iki dizesinde neşe dolu bir atmosfer çizilmiştir. İçinde bulunan bu sevincin, bir vatan sahibi olmanın doğurduğu olağan bir sonuç olduğu sezdirilmiştir.

4.1.7. Zaman ve Mekân Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Başlıktan da anlaşılacağı üzere şair *Sevimli Köy* şiirinde, köye olan sevgisini dile getirmiştir. Şiirde; dağları, bağları, kırları ile bir köy tasviri yapılmış ve bütün bunların insana verdiği mutluluk dile getirilmiştir.

Çocuk ve Ev metninde, anne-baba ve çocukların da içinde bulunduğu bir ev tasviri yapılmaktadır. Bir tema olarak aktarılan evimizin, bireyin ailesi ile paylaştığı bir mekân olduğu dile getirilmiştir.

4.1.8. Vatandaşlık Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

İki Maymun ile Bir Ceviz adlı metinde, aktarılmak istenen tema, bulduğu cevizi kabuklarını ayıklayamadığı için atan bir maymuna, cevizin kabuklarını ayıklayarak yiyen bir diğer maymunun söylediği özlü söz ile doğrudan iletilmiştir. Maymun, nimete kavuşmak için emek vermek gerektiğini vurgulamıştır. Çocuk, sıkıntı ve zahmete katlanmanın, bireyi güzel neticelere ulaştıracığını, güçlükleri aşmak için çaba göstermek gerektiğini idrak edebilecektir.

Bir Küçük Kız'da, fakir ve dul bir kadının on bir yaşındaki kızı Nesrin'in, ailesinin geçimine katkıda bulunmak için harcadığı çaba konu edilmiştir. Nesrin'in hamaratlığı, faydalı olabilmek için yaptığı işler, annesine yardımcı olurken duyduğu sevinç övgüyle aktarılmıştır. Bu durum, çocuklarda yardımlaşma bilinci oluştururken, aynı zamanda çocukların sahip oldukları nimetlerin kolay kazanılmadığını, gösterilen emeklerin bir sonucu olduğunu sezmelerini sağlayacaktır.

4.1.9. Millî Mücadele ve Atatürk Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Malımız Memleketimizdir metninde, Aydın'da vukua gelen bir olay konu edilmiştir. Millî mücadele yıllarında düşman askerleri tarafından evi yıkılan yaşlı bir kadıncağızın, kendisine neden ağladığını soran düşman askerlerine verdiği cevap, vatan bilinci oluşturmak açısından önem arz etmektedir. Aktarılan olayda, vatan ile ev arasından bir bağ kurulmuş, en önemli varlığın vatan olduğu hissettirilmiştir. Yaşlı kadın, bütün varlığının vatan olduğunu ve evi için değil, vatani için ağladığını dile getirmiştir. Metin, vatan için verilen millî mücadelenin hangi ruhla kazanıldığını aktaran bir metindir.

4.1.10. Okuma Kültürü Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Bir annenin çocuğuna kitap alması üzerine, çocuğun yaşadığı sevincin konu edildiği *Süheyla'nın Kitabı* isimli metinde, didaktik anlatım ön plandadır. Kitapların insana doğruyu ve iyiyi bildiren bir rehber olduğu, değerinin bilinmesi gerektiği

vurgulanmıştır. Bu bağlamda çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak hedeflenmiştir. Kitabın bilgilendirici işlevinin yanı sıra ‘Bu kitap seni hem eğlendirir, hem de doğruluk ve iyilik yoluna götürür.’ ifadesiyle eğlendirici işlevine ve iyilik-doğruluk değerlerini vurgulayan yönüne de dikkat çekilmiştir.

4.1.11. Sağlık ve Spor Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Kitapların temizliğine önem göstermek de okuma kültürünün bir parçası olarak *Süheyla'nın Kitabı* isimli metinde yer almıştır. Toplumsal yaşamda önemli bir yeri olan “temizlik” bilincini edinmesi hususunda tema çocuğa doğrudan iletilmiş, kitaplarını temiz tutması öğütlenmiştir.

4.1.12. Duygular Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Tilki ve Tavuklar isimli manzumede, tilkinin piliçleri çalmasından ötürü kaynaklanan kaygı ve acıma duyguları belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu duyguların belirtilmesine yönelik olarak emir ve ünlem cümlelerine yer verilmiştir. Böylece çocuk, ünlem ifadelerinin cümleye kattığı anlamı/duyguyu ayırt edebilecektir. Aynı zamanda şiirde, hırsızlığın insanları üzdüğü ve kötü bir eylem olduğu sezdirilmiştir.

4.2. Türkçe Ders Kitabı'ndaki Metinlerin Temalar Açısından İncelenmesi

Türkçe Ders Kitabı'nda dört ana tema altında on sekiz metin bulunmaktadır. Bu temalar; “Sağlık, Spor ve Oyun”, “Vatandaşlık Bilinci”, “Millî Mücadele ve Atatürk”, “Bilim ve Teknoloji” şeklinde sıralanmıştır. Sağlık, Spor ve Oyun temasında *Tavşan ile Kaplumbağa, Saklambaç Oyunu, Dişlerimiz, Yıkanmayı Sevmeyen Mumu, Oyuncu Bulut*; Vatandaşlık Bilinci temasında *Ağustos Böceği ile Karınca, Televizyondaki Reklamcı Amca, Ormanda Neler Olmuş?, Toplum içinde Yaşamak, Balıkçı Osman*; Millî Mücadele ve Atatürk temasında *Atatürk'ü Anma Günü, 23 Nisan, Kâtip Murat, Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem*; Bilim ve Teknoloji temasında *Nil Soru Soruyor, Ay'da, Bilgisayar Sevgisayar, Benim de Uçaklarım Var, Nasıl Yaparım?* başlıklı metinler yer almaktadır. Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler, 2017 Türkçe Dersi

Öğretim Programında belirtilen temalar bağlamında incelendiğinde Tablo 8'deki sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 8. Türkçe Ders Kitabı'ndaki tema ve metinler.

TEMA	METİN ADI	TEMA
BİLİM VE TEKNOLOJİ	Nil Soru Soruyor	Merak Duygusu
	Ay'da	Keşif ve İcatlar
	Bilgisayar Sevgisayar	Teknoloji
	Benim de Uçaklarım Var	Hayal Gücü
	Nasıl Yaparım?	Tasarım
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	Atatürk'ü Anma Günü	Atatürk
	23 Nisan	Egemenlik
	Kâtip Murat	Millî Mücadele
	Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem	Atatürk
VATAN- DAŞLIK	Ağustos Böceği ile Karınca	Çalışmak
	Televizyondaki Reklamcı Amca	Tüketici Bilinci
	Balıkçı Osman	Üretme
ÇOCUK DÜNYASI	Tavşan ile Kaplumbağa	Oyun
	Saklambaç Oyunu	Oyun
	Oyuncu Bulut	Eğlence
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜ Z	23 Nisan	Millî Bayramlar
	Bilgisayar Sevgisayar	Gölge Oyunu
BİREY VE TOPLUM	Toplum İçinde Yaşamak	Toplumsal Kurallar ve Yasalar
	Nasıl Yaparım?	Meslekler
OKUMA KÜLTÜRÜ	Kâtip Murat	Okuma Sevgisi
	Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem	Okuma Sevgisi

SAĞLIK VE SPOR	Dişlerimiz Yıkanmayı Sevmeyen Mumu	Diş Sağlığı Temizlik
DOĞA VE EVREN	Saklambaç Oyunu Oyuncu Bulut	Hayvanlar Doğa Olayları
ERDEMLER	Tavşan ile Kaplumbağa	Azim
DUYGULAR	Benim de Uçaklarım Var	Umut

Tablo incelendiğinde, Türkçe Ders Kitabı'nda Bilim ve Teknoloji, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası, Millî Kültürümüz, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren, Erdemler, Duygular olmak üzere on bir ana temaya yer verildiği görülmektedir. *Tavşan ile Kaplumbağa, Saklambaç Oyunu, Oyuncu Bulut, Kâtip Murat, Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem, Benim de Uçaklarım Var, Nasıl Yaparım?, 23 Nisan, Bilgisayar Sevgisayar* metinlerinde birden fazla temaya yönelik vurgular saptanmıştır. Beş metinde Bilim ve Teknoloji, dört metinde Millî Mücadele ve Atatürk, üç metinde Vatandaşlık, üç metinde Çocuk Dünyası, iki metinde Millî Kültürümüz, iki metinde Birey ve Toplum, iki metinde Okuma Kültürü, iki metinde Sağlık ve Spor, iki metinde Doğa ve Evren, bir metinde Erdemler, bir metinde Duygular temasına yönelik vurgular yer almıştır.

4.2.1. Bilim ve Teknoloji Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Nil Soru Soruyor metninde, çocuklarda merak duygusu oluşturup onları keşfetme gayretine sevk eden bir üslup görülür. Bireyin aklı ve bilgisiyle bütün canlıların sahip olduğu özellikleri keşfedip bunlardan çeşitli alanlarda faydalanabileceği sezdirilmiştir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere metnin kahramanı sürekli soru soran Nil isminde bir kız çocuğudur. Nil, annesinin güllerin kokusunu beğendiğini görünce çiçek olmamasına; babasının yumuşak tüylerini okşadığı kediyi görünce kedi olmamasına; uçan bir kuş görünce kanatlarının olmamasına hayıflanarak ailesine sorular yöneltmiş ve anne ve babasından “Eğer farklı bir canlı olsaydın soru soramazdın.” cevabını almıştır. Bu şekilde soru sormanın önemi belirtilmiş, çocuklar merak ettiklerini sormaya

teşvik edilmiştir. Okul ise sorulan soruların cevaplarının verildiği bir ortam olarak metinde karşılık bulmuştur. Soru sormanın bilgi edinmedeki rolü vurgulandıktan sonra bireyin diğer canlıların yetilerine sahip olmasa bile akli ve bilgisiyle onlara özgü niteliklerden yararlanabileceği sezdirilmiştir. Banyo yaparak temizlenen Nil'in gül gibi kokması, tüylü bir palto giyerek kedilerin tüyleri gibi yumuşak tüylere sahip olması ve uçağa binerek bir kuş gibi uçması temayı vurgulayan olaylar zinciri olarak metnin sonunda yer almıştır.

Astronomik çalışmalara karşı merak duygusu oluşturacak ifadelerle yer verilen *Ay'da* isimli metinde, aya doğru bir yolculuk yapılmış ve bu yolculuğun aşamalarından bahsedilmiştir. Metinde astronomik terimlere (astronot, roket) yer verilmiştir. Ayda hava, su, canlı ve yerçekiminin olmadığından uzay giysilerine kadar birtakım bilgiler verilmiştir. Aydan dünyayı çok küçük bir şekilde görebileceğimizin belirtilmesi çocuklarda o ortamı görme isteği oluşturacak, bu da onlarda uzay bilimlerine karşı ilgi uyandıracaktır. Metin “Ne dersiniz, bir gün Ay'a gidebilecek misiniz?” şeklinde bitirilerek çocukları bilimsel çalışmalara yönlendirecek bir üslup kullanılmıştır.

Bilgisayar Sevgisayar, teknolojik unsurların kültürel unsurlarla harmanlanarak verilmesi açısından çarpıcı bir metin olmuştur. Metin, kültürümüzde yer edinmiş gölge oyununun iki ana karakteri olan Hacivat ve Karagöz'ün teknolojiye dair konuşmalarından oluşmaktadır. Gölge oyununun bilgili karakteri Hacivat, metinde teknolojiyle hemhal olan bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Hacivat'a tezat bir kişilik sergileyen Karagöz ise yine Hacivat'ın söylediklerini yanlış anlayan bir tip olarak metinde yer almaktadır. Karagöz bilgisayarı görünce hayretler içinde kalır ve her şeyi bildiğini düşündüğü bu makine karşısında cahil olduğu fikrine kapılarak üzülür. Hacivat, sevgi dolu bir yüreğe sahip olmanın insanlığa sunduğu mutluluğu vurgulayarak Karagöz'ü teselli etmiştir. Böylece teknolojinin harikuladeliğine rağmen insanî boyutunun olmadığı sezdirilmiştir. Ayrıca Hacivat'ın Google'de “Gölge Oyunu”nu araması çocukların teknolojiyi kullanarak bu tür araştırmalar yapması açısından yönlendirici olmuştur.

Benim de Uçaklarım Var başlığıyla ders kitabında yer alan şiir, serbest ölçüyle yazılmış kısa bir şiirdir. Şiirde, “benim de uçaklarım var, ardında iz bırakmaz ağıttan” dizeleriyle teknolojik icatların kusursuz olamayacağı, “benim de uçaklarım var,

sevgiden ve umuttan” dizeleriyle manevi hislerden yoksunluğu sezdirilmeye çalışılmıştır.

Nasıl Yaparım? metninin başlığı soru cümlesinden oluşmaktadır. Metnin kahramanı içinde sürekli bir şeyler inşa etme isteği duyan Mert isminde bir çocuktur. Mert bir gün arkadaşı için bir tekne yapmak istemiş ve önce yapacağı teknenin nasıl olması gerektiğini düşünmüş, sonra nasıl yapacağını düşünmüş, sonra da tekneyi inşa etmeye başlamıştır. Ayrıca Mert, tekne yaparken suya girip dağılması gibi oluşabilecek olası sorunları sıralayıp bu sorunlara karşı önlemler alarak teknenin inşasını tamamlamıştır. Bu şekilde Mert’in inşa çalışmalarında düşünerek, planlı bir şekilde çalışarak başarılı olduğu sezdirilmiştir.

4.2.2. Millî Mücadele ve Atatürk Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Atatürk’ü Anma Günü isimli metinde Atatürk’ün hayatı seviyeye uygun şekilde kısa cümlelerle özetlenmiş; çalışkanlığı, yenilikçi yönü, vatan ve millet sevgisi ve bu uğurda verdiği mücadeleler dillendirilmiştir. “Yurdumuza yabancı askerler girmişti.” cümlesinde kullanılan “yabancı askerler” tamlaması, ifadeyi belirsizliğe sürüklemiştir. Millî mücadele temasını iletirken, mücadelenin muhatabının netleştirilmesi açısından “düşman askerleri” tamlamasının kullanılması daha doğru olacaktır. Böylece çocuk, millî mücadelenin hedefinde yabancıların değil, düşmanların ve işgal eyleminin olduğunu zihninde netleştirebilecektir. Öte yandan metin, Atatürk’ün devlet adamlığı vasfının ve siyasi ve askeri kimliğinin de vurgulandığı bir metindir.

23 Nisan şiirinde, millî mücadelenin başarıya ulaşması ve yeni devletin kurulması hatırlatılmıştır.

Kâtip Murat başlıklı metinde Çanakkale Savaşlarının yaşandığı yıllarda on yaşındaki bir çocuğun tanık olduğu olaylar anlatılmaktadır. Aileler arasındaki iletişimi sağlayarak elinden geleni yapan Kâtip Murat, okuduğu mektuplarda acıya, ölüme ve özleme şahit olarak üzülmemektedir. Metinde, millî mücadele ruhunun yanı sıra okumanın önemi ve günlük yaşamdaki yeri sezdirilmiştir. Küçük bir çocuğun dahi aldığı eğitim sayesinde millî mücadelede bir misyon edinmesi, metnin küçük muhatapları için olumlu bir örnek olmuştur. Hem Çanakkale ruhunun, hem dayanışma ruhunun on yaşındaki

küçük bir çocuğun yaşadıklarıyla aktarılması, çocukların model davranışları benimsemelerini kolaylaştıracaktır.

Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem başlıklı metin, ders kitabında Millî Mücadele ve Atatürk temasında yer almıştır; fakat metnin Biz ve Değerlerimiz temasına yönelik bir işlevi olduğunu da belirtmek gerekir. Metinde Cemal Granda'nın hatıralarından bir bölüme yer verilmiş, Atatürk'ten aktarılan cümleler, Atatürk'ün millî mücadeleyi başlatmasında önderlik vasfını okuyarak kazandığını belirten cümleler olmuştur.

4.2.3. Vatandaşlık Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

La Fontain'den okuduğumuz *Ağustos Böceği ile Karınca*, Ahmet Efe tarafından yeniden kurgulanarak okuyucuya sunulmuştur. Ağustos Böceği ile Karınca hikâyesi, bir anne karıncanın çalışmak istemeyen yavrusuna verdiği bir öğüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar, fablda vurgulanmak istenen temayı anne karıncanın yorumuyla doğrudan iletmesine olanak sağlayacak bir yöntem tercih etmiştir. Çalışıp çabalamak ve zor günler için tedbir almak fikrini işleyen fabl, anne karınca tarafından yavru karıncaya bir öğüt olarak sunulmuştur. Öğüdün doğrudan okuyucuya değil, metinde yer alan bir karaktere verilmesi, çocuklar üzerindeki olumsuz etkiyi kaldıracak ve çocukların sezmekte zorlanacakları temayı özümsemelerini sağlayacaktır. Metin, eğlencenin verdiği tatlı hislerin etkisinde kalarak yarınları düşünmemenin verdiği zararın dile getirildiği ve çalışkanlığın vurgulandığı bir temaya sahiptir.

Televizyondaki Reklamcı Amca metninde, reklamların israfı özendirici etkileri eleştirilmiştir. Şair, şiirini *Televizyondaki Reklamcı Amca* şeklinde isimlendirerek seslenmek istediği kitleyi seçmiş, sonrasında “sen” diliyle eleştirisini dile getirmiştir. Reklamların, ilk önce para biriktirmeyi öğütlediğini, sonrasında biriktirilen paradan ziyadesini harcamaya yönlendirdiğini söyleyerek bu çelişkiye sitem etmiştir. Metin, okuyucularını, reklamların insanları sürekli tüketmeye sevk eden aldattıcılığına karşı uyarıcı ve bireylere tasarruf bilinci kazandırılmaya çalışan temasıyla önem arz etmektedir.

Kitapta Anne Hofman'a ait *Balıkçı Osman* kitabından bir bölüm yer almaktadır. Metinde anlatıcının birinci çoğul kişi olduğu görülmekte; fakat bir martı topluluğu

olduğunu belirtecek ya da sezdirecek herhangi bir ifade yer almamaktadır. Bu bakımdan anlatıcının kullandığı cümleler, metnin bütünü okumayan okuyucu için yer yer anlamsız kalmaktadır. Bu da programda alıntılar için belirtilen anlam bütünlüğünü koruma şartı nezdinde metne zarar vermektedir. Metinde bir balıkçıyı bekleyip onun tuttuğu balıklardan pay almak için onu takip eden ve yaptıklarını aktaran bir topluluk (Çocuklar mı, yetişkinler mi, kuşlar mı, hırsızlar mı, yoksul bir grup mu? Meçhul.) bulunmaktadır. Balıkçının gelmesiyle sevinç çığlıkları atmaya ve balıkçıyı takip etmeye başlarlar. Ancak sevinçleri giderek tükenir; çünkü balıkçı balık avlamamaktadır. Denizden çıkardıklarıyla bir hurda yığını biriktiren balıkçı, bu hurda yığına şekil vererek insanlarda hayranlık uyandıracak eşyalara dönüştürür ve satar. Balıkçı Osman, atıl halde olan bu eşyalara farklı bir perspektiften bakmış, onları insanların beğenisini kazanacak hâle getirmiştir. Bu yönüyle metin, atıl halde olan eşyaları yeniden kullanılabilir hâle getirmek temasını işlemiştir. Çocuklarda geri dönüşüme dair farkındalık oluşturmak açısından başarılı bir metin olmuştur.

4.2.4. Çocuk Dünyası Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Tavşan ile Kaplumbağa metninde kaplumbağayla oynadığı her oyunu kaybeden bir tavşanın, kaplumbağa ile hız yarışına girmesi ve bu oyunu da kaybetmesi konu edilmiştir. Çocuk dünyasının en büyük parçasını oluşturan oyun ve eğlencenin metinde yer bulması, çocukların metni ilgiyle okumalarını sağlayacaktır. Konusu itibariyle ders kitabında oyun teması altında değerlendirilmiş olan metnin, biz ve değerlerimiz temasına yönelik vurguları da olduğu görülmektedir.

Saklambaç Oyunu başlıklı şiir, saklambaç oyunu ile ilgili bir içeriğe sahip değildir. Bu bakımdan şiirde başlık içerik uyumsuzluğundan söz etmek mümkündür. “Başlık, işlenen düşünceye uygun olduğu takdirde yazı daha anlamlı ve etkili olur” (Aktaş ve Gündüz, 2008, 175) Bu bakımdan oyun oynayan iki kardeş tavşanın neşe dolu yaşamının şiirsel bir üslupla dillendirildiği metnin, başlığın oluşturduğu beklentiyi karşılamaması metin için bir eksiklik olmuştur. Metinde, oyun oynamanın verdiği mutluluk, iki tavşanın hareketli halleri, fiziksel yetenekleri aktarılmıştır. Metin, ders kitabında oyun ve eğlence teması altında yer almış olmakla birlikte çocuklara hayvan sevgisi kazandırmaya yönelik bir temaya da sahiptir.

Oyuncu Bulut metninde, bir bulut kişileştirilmiş ve çocuklara düşsel bir dünyanın kapıları açılmıştır. Bora'nın sıkıldığını fark eden bir bulut ona doğru yaklaşarak konuşmaya başlamıştır. Bulutla arkadaş olan Bora, bulutun sırtına binerek eğlenmiştir. Metinde bir bulutun kişileştirilmesi ve Bora'nın bulutla birlikte hayali bir dünyaya yolculuk etmesi, çocukların düşsel dünyalarına zenginlik katacaktır.

4.2.5. Millî Kültürümüz Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

23 Nisan şiiri, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın yurttan yankılanan coşkusunun dile getirildiği bir şiirdir. Şiirde, 23 Nisan'ın Atatürk tarafından çocuklara armağan edilmiş bir bayram olduğu dile getirilmiştir.

Bilgisayar Sevgisayar metni, hem millî kültürümüz hem bilim ve teknoloji temasına yönelik vurgulara sahiptir. Metnin kahramanları, kültürümüzde önemli bir yeri olan gölge oyununun iki ana karakteridir. Karagöz, metinde kelimeleri yanlış anlayan kişiliğini korumaktadır. Hacivat ise oyundaki öğrenim görmüş kişiliğini koruyarak Karagöz'e bilgisayarın özelliklerini anlatır. Metinde, Karagöz'ün sevgi dolu oluşu vurgulanırken gölge oyununun insanları eğlendirirken düşünmeye sevk eden yönü kendini göstermiştir. Çocukların seyirlik oyunları merak edip bu konuda bilgi edinmeye yönlendirilmesi açısından başarılı bir metin olmuştur.

4.2.6. Birey ve Toplum Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Toplum İçinde Yaşamak isimli metinde, toplum oluşturabilmenin en elzem unsuru olan kurallar vurgulanmıştır. Toplumsal kuralların birden çok kişiyle oynanan yakartop, istop, monopoli gibi oyunlarda oyunun devam etmesi için konulan kurallara benzetildiği görülmektedir. Kuralsız oyun oynamanın imkânsızlığı örnek gösterilerek kuralların olmadığı bir toplumun söz konusu olamayacağı dile getirilmiştir. Oyunlar örnek gösterilerek toplumsal kuralların gerekliliğinin çocukların bakış açısıyla sunulması, metnin temasının çocuk seviyesine uygun bir şekilde aktarılması açısından önemlidir. Kurallar sayesinde oyun içindeki davranışların sınırlarının belirtildiği halde, aykırı davranışlar sergileyen oyuncular olduğunda oyunun biteceği gibi toplum kurallarına uymayan bireylerin de olabileceği ve kurallar göz ardı edilince toplumların

varlığını devam ettiremeyecekleri vurgulanmıştır. Kurallar sayesinde toplulukların büyüüp devlet olabileceği ve yine kurallar sayesinde devletlerin varlığını devam ettirebileceği, böylelikle bireyler için mutlu ve düzenli bir ortam sağlanacağı belirtilmektedir. Çocuklara kuralların önemi, hayatımızdaki gerekliliği bu şekilde örneklendirilerek anlatılmıştır. Metni okuyan çocukların, kuralların toplumsal düzeni sağladığını kavrayıp kuralları benimsemeleri ve kurallara saygı duymaları beklenir.

Nasıl Yaparım? metninde, kahraman Mert isminde bir çocuktur. Mert çalışan ve çalışmalarını planlı ve programlı yürüten bilinçli bir çocuktur. Metinde Mert'in, büyüünce ne olmak istediği belirtilmiştir. Çeşitli meslek gruplarına yer verilmesi çocuklarda meslek edinme bilincinin oluşmasında etkili olacaktır.

4.2.7. Okuma Kültürü Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Kâtip Murat metninde, yardımsever bir çocuk olan Murat, okuma yazma bildiği için cepheye giden askerlerden ailelerine gönderilen mektupları okumaktadır. Bu meziyetinden ötürü adı Kâtip Murat'a çıkmıştır. Okumayı bildiği için çevresine yardımı dokunan Kâtip Murat, çocukları okumaya teşvik edecek bir tutum içindedir. Bu yönüyle metin, çocuklara okuma sevgisi kazandıracak bir vurguya sahiptir.

Atatürk'ün kitap okuma alışkanlığını vurgulayan *Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem* başlıklı metinde, çocuklara okuma sevgisinin kazandırılmasında Atatürk, rol model olma görevini üstlenmiştir. Metinde Atatürk'ün içinde bulunduğu zor koşullarda bile kitap okuyan, okuduklarını araştırarak paylaşan yönüne dikkat çekilmiştir. Yurt sorunları dururken Atatürk'ün kitap okumasını boş bir uğraş gibi eleştiren Vasıf Çınar'a Atatürk'ün verdiği cevap, millî mücadeleyi başlatmak için ihtiyaç duyduğu ruhu edinmesinde kitap okumasının yerini belirten sözler olmuştur. Atatürk'ün geniş kültürünü yerli ve yabancı yapılardan oluşan kütüphanesinden edindiği belirtilmiş, böylece çocuklar kütüphane kurmaya ve farklı kültürlere ait kitapları da okumaya özendirilmiştir.

4.2.8. Sağlık ve Spor Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Dişlerimiz, çocukların diş gelişiminin evrelerini seviyelerine uygun şekilde öğrenmelerini sağlayacak bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk, metinde süt dişi, diş kökü, diş minesini, diş teli gibi terimlerle karşılaşır. Diş hekimlerinin dişleri tedavi ettiklerinin ve bireylere tavsiyelerde bulduklarının belirtilmesi, diş doktoru korkusunu önlemesi açısından önemlidir. Çocuklara kaç dişinin olduğu sorulmuş ve çocuklar dişlerini sayma eylemine sevk edilerek onlarda vücutlarına karşı farkındalık oluşturmak hedeflenmiştir. Metnin sonunda dişlerin günde iki defa fırçalanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Yıkanmayı Sevmeyen Mumu, beden temizliğini ihmal ettiği için sosyal çevresinde dışlanan bir tavşanın yaşadıklarını konu alan bir metindir. Mumu, her banyo yapışında ağlayıp kaçan ve nihayetinde kirli kaldığı için kokmaya başlayan bir tavşandır. Ormandaki arkadaşları Mumu'dan yayılan kötü kokudan rahatsız olarak onu dışlamaya başlarlar. Yalnızlaştığına üzülen tavşan Mumu, yıkanarak temizlenmiş ve arkadaşlarıyla ancak bu şekilde oynayabilmiştir. "Mumu ilk defa kendisi banyo yaptı..." denilerek Mumu'nun kişisel bakım becerisini kazandığı dillendirilmiş, böylece çocuklar kişisel bakım becerisini kazanmaya özendirilmiştir. Metnin bütününde temizliğin topluma ve bireye getirdiği mutluluk sezdirilmiştir. Temizliğin sadece toplumsal yaptırıma dayalı kötü sonuçlarına değinilmiş, sağlık sorunlarına yol açabileceğine dair herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

4.2.9. Doğa ve Evren Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Saklambaç Oyunu şiirinde, eğlenen iki kardeş tavşanın intak yoluyla kendilerinden bahsetmesi söz konusudur. Böylece hayvanlar çocukların zihninde yer tutan oyun dünyasıyla harmanlanmış, oyun oynamaya temayülü olan çocuklara hayvan sevgisi kazandırmanın etkili bir yolu seçilmiştir. Her iki tavşan da havuç yedikten sonra ellerini yıkamışlardır. Tavşanların eğlendiği bu ortamda, el yıkama alışkanlığına yönelik temizliği vurgulayan bir temaya değinilmesi çocukların yemek yedikten sonra el yıkama alışkanlığı kazanması açısından önemli bir mesaj olmuştur.

Oyuncu Bulut metninin kahramanı, can sıkıntısıyla otururken bir bulutla tanışan ve onunla oyunlar oynayan Bora isminde bir çocuktur. Önce bir kuş olup uçan bulut, birdenbire balık oluverir. Daha sonra denizden çıkma vakti gelir ve bulut at olarak denizden çıkar. Yeniden diğer bulutların arasına karışır ve bulutlar arasında bir yarış başlar. “Öyle hızlı yarışıyorlardı ki gökyüzü birden gürlemeye başladı. Bulutlar yağmur oldu...” ifadesiyle bulutların birbirine sürtünme aşaması ve ardından oluşan gök gürültüsü çocuksu nedenlere bağlanmış, böylece bilimsel bilgi basitleştirilerek seviyeye uygun bir biçimde aktarılmıştır. Bilindiği üzere yeryüzündeki su, sürekli bir döngü içerisinde. Oyun oynayan bulutun denizde bir balıkken birdenbire bir at oluvermesi, suyun yeryüzünden buharlaşarak yükseldiği ve bulutlaştığı aşamayı andırır. At olduktan sonra diğer bulutlarla yarışa giren oyuncu bulut, içinde taşıdığı su damlacıklarını taşıyamaz hâle geldiğinde ise yağmurlaşır. Ancak Bora'nın arkadaşı olan bulutun serüveni bitmemiştir. Çünkü yağmurla birlikte yere inen su, tekrar buharlaşarak buluta dönüşecektir. Görüldüğü üzere yağışın kaynağı olan bulutun oluşumu ve yağışın meydana gelmesi, oyun temasını da içine alan bir olay örgüsüyle kurgulanarak sezdirilmiştir. Bununla birlikte, metnin 1. sınıf çağındaki çocuklara hitap ettiği düşünüldüğünde temanın çok örtük bir şekilde iletildiği düşünülebilir.

4.2.10. Erdemler Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Tavşan ile Kaplumbağa başlıklı metinde, kaplumbağa ile hız yarışına giren bir tavşan sabırsız davranarak yolun sonuna ulaşmaya çalışmamış ve yarışını kazanacağından emin olduğu için eğlenmeye koyulmuştur. Kazanacağından emin olması, onu çalışmaya gerek duymamak gibi büyük bir yanlışta sürüklemiştir. Öte yandan kaplumbağa kazanma olasılığının hemen hiç olduğu bu yarışını sürekli bir sabır ve inançla gayret göstererek kazanmıştır. Hikâyede, azim ve kararlılığın kişiye, elde etme olasılığının hemen hiç gibi görünen başarılar kazandıracağı sezdirilmiştir. Böylece metinde, hedeflerine ulaşmak için bireylerin aceleci olmadan, düşünerek, sabırlı ve planlı bir şekilde emek vermesine yönelik bir örnek olay sunulmuştur.

4.2.11. Duygular Temasının İşlendiği Metinlerin Değerlendirilmesi

Benim de Uçaklarım Var şiirinde, bilhassa çocukların oynamak amacıyla kâğıt katlayarak yaptıkları uçaklardan bahsedilmiş, bu uçaklara yüklenen sevgi ümit duygularını içeren anlamlar yüklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI'NIN YENİ HARFLERE ÇEVİRİLMİŞ METNİ

Bu bölümde Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nın yeni harflere çevirisi yapılmıştır. Kitabın yazarları olarak belirtilen ve evli bir çift olan Pakize ve Nazım (İçsel)'in kıraat kitaplarından başka aile bilgisi, ev idaresi alanlarına ait kitapları da bulunmaktadır (Demir, 2016).

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı, içerisinde 60 adet metin bulunan 80 (77+3) sayfalık bir hacme sahiptir. Kitapta yer alan düz yazı türündeki metinlerin yazarı belirtilmemiş, şiir türündeki 17 metinden 9'unun şairleri belirtilmiştir. Kitabın ismindeki “Kız ve Erkek Çocuklara” ifadesi, eğitimde kız ve erkek çocuk ayrımının kaldırılmasını vurgular niteliktedir. Nitekim kitabın yazıldığı dönem karma eğitime geçilen ve materyallerde kız ve erkek ayrımının giderilmeye başlandığı bir dönemdir.

Kitabın yazıldığı dönem, Türkçede noktalama işaretlerinin yeni yeni kullanılmaya başlandığı bir dönem olması itibarıyla metinlerde noktalama yanlışları ve eksiklerinin olması pek tabii şekilde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan ders kitabı, noktalama bakımından günümüz ders kitabıyla kıyaslanmamış, ancak kitaptaki noktalama yanlışlarını da göz ardı etmemek adına ders kitabı, orijinal metindeki noktalama işaretleri korunarak Latinize edilmiştir.

KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA
KIRAAT KİTABI

YAZANLAR

PAKİZE – NÂZİM

Mütehassıs komisyonun raporu ve Maarif Vekâleti Millî Talim ve Terbiye Dairesinin 28-5-1928 tarihli ve 64 numaralı kararı ile ilk mekteplere kabul edilmiştir.

İLK MEKTEP – BİRİNCİ SINIF

Tabi ve Neşri:

İBRAHİM HİLMİ

Kitaphane-i Hilmi – Ankara Caddesi – 81

İstanbul: 1928

Marifet Matbaası

Fiyatı 15 kuruştur

Ahmet Cevat Beyin Kitapları

Kuruş

Altın Anahtar, En İyi Alfabe ve İlk Kıraat

	15					Cumhuriyet Çocuklarına Türkçe Kıraat Birinci Sınıf
20	33	“	“	“	“	İkinci Sınıf
20	38	“	“	“	“	Üçüncü Sınıf
	41	“	“	“	“	Dördüncü Sınıf
	36	“	“	“	“	Beşinci Sınıf

Türkçe Sarf

Dördüncü Sınıf

“

Beşinci Sınıf

Güzel Hesap (Şinasi Beyle Müşterek)

Üçüncü Sınıf

“

“

Dördüncü Sınıf

“

“

Beşinci Sınıf

SÜHEYLANIN KİTABI

Süheyla alfabeyi okudu, bitirdi. Annesi ona birinci kıraat kitabını aldı. Süheyla çok sevindi. “Anneciğim, dedi bundan sonra yalnız kaldığım zaman hiç sıkılmam. Kitabımı açar, içindeki resimlere bakarım. Yazıları okurum.” Annesi de ona: “Evet yavrum, bu kitap seni hem eğlendirir, hem de doğruluk ve iyilik yoluna götürür; sen de kitabının kıymetini bil, onu temiz tut.” dedi. Süheylaya annesinin söylediği sözleri biz de size tekrar ediyoruz: “Kıraat kitabınızı seve seve okuyunuz ve onu temiz tutunuz.

YOLUNMUŞ GÜLLER

-Anneciğim! Bakınız, ne güzel güller! Hepsi açılmış, katmer katmer! Goncaları da beraber... Saksıların üstünde yalnız solmuşlarını bıraktım. Aman, o dikenler ne kadar fena! İğne gibi ellerimi kanattı. Bunları koparmamış olsaydım başkaları gelip yolacaktı. Değil mi?

Küçük çocuk yolduğu gülleri önlüğünden avuç avuç alıp annesinin önüne döktü. Hiçbirinin ne sapı ne de bir yeşil yaprağı vardı. Kadıncağız baharın şu sevimli hediyelerini yağma edilmiş görünce fena oldu.

-Aman evladım, ne yaptın! diye bağırdı. Çocuk annesinden güler yüz beklerken sert ve acı sözler işitince şaşırıldı.

-Anneciğim, gülleri sevdiğinizi bildiğim için bunları hepimize kopardım. Dedi.

KIR MENEKŞELERİ

Güzel çiçekler! Adımız nedir?

Bizim adımız menekşedir.

Buraya nereden geldiniz, bahçeden mi?

Hayır, tarladan geldik.

Güzel menekşeler! Söyleyin sizi kimler sever?

Bizi çocuklar sever.

Sizi mektebe kim getirdi?

Çocuklar bizi tarladan kopardı.

Demet yapıp mektebe getirdi.

GÜL FİDANI

Suatın babası bir saksıya iyi cinsten bir gül fidanı dikmişti. İlbaharda bunun küçük dallarından goncalar çıktı. Suat güzel havalarda saksıyı pencere önüne bırakır, hava soğuk olduğu geceler odasına alırdı. Bir akşam hava pek güzeldi. Saksıyı dışarıda bıraktı. Ertesi sabah goncaların dondan kurumuş olduğunu gördü. Kederinden ağlamaya başladı. Avukat annesi ona şu sözleri söyledi: “Bu saksı senin için büyük bir ders olsun. Henüz goncaları açan bir gül fidanını don nasıl kurutursa fenalık da bir küçük çocuğu öylece bozar.

PENCEREDE BAHÇE

Ben gülleri pek severim.

Penceremi bahçe gibi süslerim.

Dört saksım var, biri birinden güzel!

Onlara ben su veririm, çocuk gibi bakarım.

Annem bana der ki: “Yavrum, çiçekler de canlıdır.

Onların da bizim gibi anaları, babaları, yavruları var;

Onların da bizim gibi baharları, yazları ve kışları var.

Çiçek seven çocuklar iyi kalpli olurlar!”

SALINCAĞIM

Benim bugün izin günüm

Biraz da zevke düşkünüm

İzin günüm salıncağım

Olur benim oyuncağım

Salıncağım ne hoş durur

Her isteyen kolan vurur

Gider gelir salıncağım

Benim güzel oyuncağım

M.S.

YUVA

“Abla! Gel bak, Şu ağacın içinde bir yuva var, yuvanın da içinde birkaç küçük yumurta var.”

“Dur bakayım yavrum; hayır, onlar yumurta değil, hepsi tüysüz yavru kuştur; incecik sesleri var.”

“Evet, evet, yavru kuşlar. Gel, hepsini alalım.”

“Onlar yalnız değil, anaları, babaları var, yuvayı boş görünce zavallılar ne yapar! Seni biri alıp da başka yere götürse, düşün, o zavallı annemizin feryatlarını Ha bir evi yıkmışsın, ha bir yuva bozmuşsun.

TAVUKLARIN YUMURTASI

Sepetimde ne var, bilin?

Sepetinde çiçekler var.

Hayır, çiçek değil başka bir şey.

Çiçek yoksa portakal var?

Portakal yok, yumurta var.

Onlar yumurtaya benzemiyor.

Hayır, hepsi taze taze,

Tavukların yumurtası.

ÇİÇEK DEMETİ

Babaları çiçek meraklısıydı; bahçesinde güzel ve kokulu çiçekler yetiştiriyordu. Bir mayıs sabahı bahçeye çıktılar. O gün annelerinin isim günüydü. Ona bir demet çiçek yapmak istiyorlardı. Güller, sümbüller, karanfiller renk renk açılmıştı. Bunlardan güzel bir demet yapabilirlerdi; fakat annelerinin her çiçekten ziyade gülleri sevdiğini düşündüler; yalnız gül topladılar. Güzel, bir demet yaptılar. Anneleri yavrularının hediyesini aldı, pek hoşlandı. Onları kucakladı, sevdi ve okşadı. Böyle duygulu iki evlada malik olduğundan dolayı iftihar etti.

TILKI VE TAVUKLAR

Yapma, tilki, yapma.

Piliçlerimi kapma.

Kaçın, piliçlerim, kaçın!

Aman kaçın, çabuk kaçın,

Tilki, piliçlerime dokunma,

Ah zavallı yavrularım!

Ah zavallı yavrularım!

ZAVALLI KUŞLAR, ZAVALLI ÇİÇEKLER,

Bir akşam babamla bahçelerde, kırlarda ve ormanlarda dolaşıyorduk. Bahçeler çiçeksiz, kırlar ıssız, ormanlar kupkuru ve cansızdı. Bilmem kuşlara ne olmuş! Sesleri işitilmiyordu. Ağaçların yazın. toprağa gölge veren yeşil yaprakları kurumuş, yerlerde sürünüyordu Üstlerine oturup da karşıdaki küçük adaları seyrettiğimiz o sıra kayalar yağmurdan ıslanmıştı; kuru dallar ağlar gibi su damlaları içindeydi. Hava kapalı ve soğuktu, rüzgâr sert sert esiyordu. Babama sordum: “Kuşlar niçin ötmüyor? Çiçekler neden kurumuş?” Babam bana şu cevabı verdi: “Kuşlar ötmüyor; çünkü yuvaları bozuldu; çiçekler kurumuş, çünkü güneş yüzü görmüyorlar.” Zavallı kuşlar, zavallı çiçekler!

KUŞLAR

Kuşlar uçar,
Ben koşarım;
Onların kanatları var,
Benim kanadım: kollarım.
Kuşlar kanadını çırpar,
Ben de kollarımı sallarım...
Uçun kuşlar, uçun kuşlar,
Hepinizle yarışım var.
Uçtu kuşlar
Ben de koştum;
Koştum yarı yola kadar.
Ta önüme bir uçurum
Çıktı, orada kaldım naçar.
Yoo! Çekemem öyle kurum!
İsterseniz, haydi tekrar
Yarışalım haydi kuşlar!

Tevfik Fikret

TARLA KUŞLARI

İki güzel tarla kuşu
Geldi bizim ağaca kondu.
Ben kuşları çok severim,
Tatlı tatlı ötüşürler.
Küçük kuşlar, uçmayınız!
Size bol bol yem getireyim.
Bizim ağaçlarda eğleniriz.
Hemen uçup gitmeyiniz.

İHTİYAR AMCAM

İhtiyar amcamın bir kadın hizmetçisi vardı. Bir akşam bu zavallı hastalandı. Amcam ona ilaç yaptırmak için eczaneye gitti. Bir saat geçti, gelmedi. Babam merak etmeye başladı. Onu aramak için beni sokağa yolladı.

En kısa yoldan koşa koşa ecza haneye gittim. Biraz evvel çıktığını haber aldım. Onun geleceği yoldan geri döndüm. Yürürken ileride bir adam gördüm. İki eliyle ağır bir şey taşıyor, ara sıra bunu yere bırakıp dinleniyordu. Tam yolun nihayetinde bu ağır şeyi bir köşeye bıraktı. Bastonuyla yokladıktan sonra yoluna devam etti. Bu adamın amcam olduğunu o vakit anlayabildim. Hemen yanına sokularak:

-Amca, dedim, evden merak ettiler, sizi aramaya çıktım. Amcam gecikmesinin sebebini anlattı.

-Sana çok zahmet oldu, yavrum. Şimdiye kadar evde bulunacaktım. Bastonuma dayanarak giderken şu gördüğün taşa ayağımı çarptım. dedi. İhtiyar amcam, elindeki taşın ağırlığına ve topallaya topallaya yürümesine bakmadan başkalarına iyilik etmek için koca taşı yolun nihayetine kadar taşımıştı.

KÜÇÜK VEDAT

-Vedat! Sabahleyin erkenden ormanda ne yapıyorsun?

-Kekik topluyorum. Bir demet yapıp anneme götüreceğim.

-Vedat, kolundaki sepeti nereye götürüyorsun?

-Tarlada güneşin altında toprakları çapalayan babama öğle yemeği götürüyorum.

-Vedat, akşamüstü gece vakti nereden geliyorsun?

-Hatice kadının kulübesinden geliyorum. Zavallı kadın kimsesiz, fakir ve alildir. Annem her akşam ona benimle yiyecek yollar.

YARAMAZ ÇOCUKLAR

Handan Nejada hiç rahat vermezdi: Çoraplarını saklar, cebine gizlice çakıl taşları atar, yazı yazarken kolunu dürter, “Seni annem çağırıyor” diye eğlenirdi.

Necdet kardeşine böyle şeyler yapmazdı; lakin onun kızdığını görünce karşısına geçerek kahkaha ile gülerdi.

Bir gün Nejad bunları çeşmenin önüne götürdü.

-Çocuklar, çeşmenin ağzındaki küpün başını görüyor musunuz? Şimdi ona avucumla su verir gibi yapacağım. O da “Hav, hav.” diye bağıracak. dedi.

Avucunu çeşmenin ağzına tuttu. Diğer eliyle üstteki düğmeye basar basmaz avucuna su boşaldı, fiskiye gibi kızların üstüne su saçıldı.

Nejad da kardeşlerine muziplik yaptı; fakat onları iyice ıslatamadı.

BÜYÜK BABANIN KÜÇÜK PARMAĞI

Büyük baba torunu Rasimeye bahçeden çilek koparmamasını tembih etmişti. Rasime tarlada çilekleri görünce dayanamadı, avuç dolusu koparıp yedi. Kabahatini gizlemek için mendiliyle ağzını sildi. Kedi gibi parmaklarını yaladı; sonra bebeğini alıp büyük babasının odasına gitti. Büyük baba akşam gazetesini okuyordu. Burnuna çilek kokusu geldi. Rasimeye sordu:

-Kız, sen tarladan çilek mi kopardın?

Kabahatli adam ne kadar cesaretli olsa da birden bire şaşırır. Rasime de şaşırır. Kusurunu inkâr etti:

-Hayır büyük baba, ben bir şey koparmadım. dedi. Büyük babası sözüne devam ederek:

-Sahi mi söylüyorsun?

Dedi. Onu yanına çağırdı. Ağzını kokladı. Çilek kokusunu aldı. Rasime utandı. Cevap veremeyerek başını önüne eğdi. O vakit büyük babası ona şu sözleri söyledi:

-Senin obur ve itaatsiz olduğuna ne kadar canım sıkıldı. Hele ağzından yalan söz işitmekliğim beni daha ziyade kederlendirdi. Rasime çilekleri kopardığına bin kere pişman oldu.

İLK SÖZ

Küçük çocuk, bir sabah annen hafif adımlarla yatağına yaklaşmıştı. Üstündeki tül perdeyi aralık ettiği vakit sen ona mini mini ellerini uzatıp ilk defa olarak anne... demiştin.

Daha evvel annenin sana öğrettiği bu güzel kelimeyi sen ancak o sabah söyleyebilmiştin.

Annen bu sözü işitince sevindi. “Evladım, yavrum...” diyerek seni kolları arasına aldı, öptü, okşadı. Sen de ona birkaç kere daha “Anne! An...ne” diye karşılıklıta bulunmuşsun. O vakit annen dışarı fırladı. Bu ilk sözlerin, etrafında toplanan bütün ev halkını sevindirdi. O dakikadan itibaren bu güzel hatıra annenin kalbinde birleşip kaldı.

GÜZEL BİR KUZU

Bir dağda güzel bir kuzu anasıyla birlikte otliyordu. Tüyleyi pamuk gibi beyaz ve yumuşaktı. Çimenlerin üstünde koşup sıçırıyordu. Annesi onu çok severdi; otlarken bile gözlerini üzerinden ayırmazdı.

Bir gün bu yaramaz kuzu biraz uzaklaştı. Annesi ona seslendi:

-Sevgili yavrum, yanımdan ayrılma, başına bir fenalık gelir. Dedi. Kuzu annesinin yanına sokuldu, sonra yine uzaklaştı. Yüksek bir kayanın üstüne çıktı. Ayağı kayıp aşağıya yuvarlandı. Canı yandı ve acı acı melemeye başladı. Beyaz tüyleyi kan içinde kaldı.

KÜÇÜK LEYLA İLE BEYAZ KAZLAR

Küçük Leyla kazların

Yüzdüğünü bilmezdi.

Onları suda görüp,

Şaşırdı ve dedi ki:

“Ey güzel beyaz kazlar!

Niçin yeşil çayırda

Otlayıp gezmezsiz?”

Beyaz kazlar dediler:

“Her sabah biz suların

Köpüklü dalgalarında,

Yüzerek serinleriz.”

İLKBAHAR

Yeşillenmiş hep ağaçlar,
Çiçek açmış şu yamaçlar
Çimenlerle kır bezenmiş,
Ova bugün güzellenmiş
Uzarlarda dere akar
Bahar geldi, bahar bahar
Akşam olur sesler dîner
Tepelerden sürü iner.
Kuşlar geçer akın akın
Çocuk sen de durma sakın
Bak ne diyor? Esen rüzgâr
-Çalış, işte geldi bahar

Köprölüzade Mehmet Fuad

YAĞMUR

Sabahleyin hava yaz havası gibi güzeldi; öğleden sonra birden bire değişti. Karardı, şakır şakır yağmur yağdı. Ağağlar ve çiçekler bol bol sulandı. İki kardeş kapımızın önüne çıktık. Babamızın şemsiyesini başımıza çadır gibi açtık. Biraz ıslandık; fakat gülüştük, eğlendik. Biz yağmurdan, hatta kardan kaçır mıyız!

BİR KIŞ AKŞAMI

Bir kış akşamı yağmur yağıyordu. Hava pek soğuktu. Rasim mektepten çıkınca koşa koşa evine gitti. Sokak kapısı önünde ıslak kunduralarını, atkısını, paltosunu çıkardı. Odasına girdi. Elleri, ayakları buz gibiydi. Rasimin annesi biraz evvel sobayı yakmış, odayı ısıtmış, her şeyi hazırlamıştı. Rasim elini ayağını ısıtmak için sobaya yaklaştı; fakat annesi bırakmadı.

-Oğlum, dedi. Şimdi soğuktan geldin. Birden bire ateşe yaklaşma, hasta olursun. Biraz geri çekil de vücudun yavaş yavaş ısınsın.

Rasim annesinin sözünü dinledi. Biraz sonra üşümesi kalmadı. Pencereden dışarıyı bile seyretmeye başladı. Yağmur şiddetle yağıyordu. Rasim ablasına dedi ki:

-İnsanın temiz bir evi, sıcak bir odası olmak ne kadar iyi!

Ablası ona şu cevabı verdi:

-O temiz evde, sıcak odada çocuklarını rahat rahat yaşatan ana ve baba bin kat daha iyidir.

FARE KAPANI

Birkaç fare yavrusu birlikte oynuyorlardı. Bu yavruların tüyleri kl rengindeydi. Burunlarının üstünde bıyıkları vardı. Bir sabah anneleri hepsini bir araya topladı.

-Yavrularım, dedi, Şimdi size söyleyeceğim sözleri iyi dinleyiniz: Evlerde bizden hiç hoŐlanmazlar. Bizi yakalamak için kediler beslerler, kapanlar kurarlar. Gözlerinizi açınız. Sakın tehlikeli yerlere gitmeyiniz.

Fare yavruları bu sözleri dinleyeceklerine söz verdiler. Günün birinde bunlardan biri delikten ıktı. Ev içinde dolaŐmaya başladı. Bir köŐede kk bir kapan gördü. Kapanın içinde bir peynir parçası vardı. Peynirin kokusunu alınca biraz ilerledi, sonra çekildi. Tekrar ilerledi. Peynire dokunur dokunmaz kapan kapandı. Fare içerde kaldı. Ev sahibi bunu gördü. Kediyi ağırdı. Fare yavrusu korkusundan titriyor, kediye kendisini acıtmaya çalıŐıyordu. Kedi bir penede onu parçaladı.

TAVŞANIM DİYOR Kİ

Bir yaz günü dolaşmaktan yorularak taze otların üstünde uyuyakalmıştım. Birdenbire bir küçük kız beni iki eliyle boynumdan ve kulaklarımdan, yakaladı. Kendimi kurtarmaya ve kaçmaya çalıştım. Gücüm yetmedi. Küçük kız beni kolları arasında sıkı sıkı tutarak evine götürdü, odasına aldı. Bir kafese koydu. Ben tarlalarda, istediğim gibi koşup gezerken bu kanlık ve dar yerde nasıl yaşayabilirim!

İçime büyük bir acılık çöktü. Merhametli kız bana acıyor ve iyi bakıyordu; fakat ben yemekten içmekten kesildim. Günden güne zayıfladım. Nihayet hastalandım. Birkaç hafta sonra orada yaşayamayacağımı görerek beni kolları arasında çayıra götürdü. Yüzümü gözümü okşadı, sonra salıverdi.

DÖRT KARDEŞ ŞARKISI

“Vatanımız bahçedir,
Bizler onun gülleri.
Türlü türlü açarız,
Güzel koku saçarız.
Vatanımız ormandır,
Biz onun bülbülleri.

Şakır şakır öteriz.
Neşideler söyleriz.
Vatanımız cennettir,
Biz onun hurileri.
Gamımız yok oynarız,
Güler, söyler, sıçrarız.”

KÜÇÜK LEYLA İLE BÜYÜK BABASI

Küçük Leyla bahçede çimenlerin üstüne oturmuş, düşünüyordu yanı başına sokuldum,

-Leyla, ne oldun? Bir şey mi istiyorsun?

Dedim. Bana şu cevabı verdi:

-Yerde dört ayakla yürüyen hayvanları görmek isterim. Ona otların arasında dolaşan bir karıncayı gösterdim ve:

-İşte sana küçük bir hayvan. Dedim. Leyla memnun olmadı.

-Hayır, bu pek küçük; büyük olsun. Dedi.

-Burada bir fil yok ki, sana göstereyim. Diye cevap verdim. Bunun üzerine mini mini parmağını gökyüzüne doğru uzatarak:

-Öyle ise ben bunu isterim. Dedi. Akşam olmuştu. Başımı gökyüzüne doğru çevirdim, ayın doğduğunu görünce şaşırdım ve Leylanın yüzüne bakakaldım.

GECE

Nineciğim, ay bu gece
Kaşlarından daha ince:
Ufuklardan esen rüzgâr
Senin nefeslerin kadar
Ferahlatıyor içimi,
Artırıyor sevincimi.
Yıldızlarda, gözlerinin
Ta içinden, derin derin
Gülümseyen şefkati var.
Bu geceyi işte bunlar
Bize güzel gösteriyor;

Ruha teselli veriyor!
Sen de benim her gecemi,
Her karanlık düşüncemi
Böyle güzelleştirensin,
Bana ümit veren sensin!
Nineciğim eğer senden
Uzaklarda kalırsam ben,
Korkunç nihayetsiz, ıssız,
Aysız, rüzgârsız, yıldızsız
Bir geceye gömülürüm:
Artık yaşamaz, ölürüm!

ORHAN SEYFİ

MEHTABIN ŞARKISI

Küçük çocuk! Bilir misin ben kimim? Ben ay ninenin ışığıyım. Bilir misin nereden gelirim? Gökyüzüne bak; karanlık geceyi aydınlatan ay ninemi gör!

Ormanların içi, denizlerin yüzü, dağların tepeleri ve etekleri, kırlar ve geniş ovalar benim seyrangâhımdır.

Küçük çocuk! Bilir misin ben kimim! Ben ay ninenin ışığıyım. Bilir misin gökten yere niçin inerim? Tenha ve karanlık yollardan geçen yolcular, geç vakitlere kadar çalışan işçiler yollarını şaşırırlar; çukurlara, kuyulara yuvarlanmak tehlikesine düşerler; duvarlara, ağaçlara çarparlar.

Ben bu yolculara ve işçilere ışıklar saçarım, yol gösteririm. Gökten yere inişimin sebebi budur.

HAFTANIN GÜNLERİ

“Cuma” eğlence günü,
“Cumartesi” ders başlar.
Arkadan gelir: “pazar”.
Çocukların gönlünü,
Alır da “pazartesi”,
Yükselir sevincin sesi.
Gezilir o gün dağ, bağ.
“Salı”, sonra “Çarşamba”
“Perşembe gelir yeni gün
Yapılır büyük düğün!..
Bu an büyük düğündür,
Bir hafta “yedi” gündür!

Mehmet Faruk

RÜZGÂR NE YAPAR?

“Bugün sıkı rüzgâr esiyor.

Rüzgâr ne yapabilir!”

“Rüzgâr ne mi yapabilir?

Ağaçlara bakınız;

Şemsiyeye bakınız;

Bulutlara bakınız;

Uçurtmalara bakınız.

Şimdi bana söyleyiniz.

Rüzgâr ne yapabilir!”

SABIHANIN BEBEĞİ

Sabihanın bir bebeği var. Adı Gül Hanım'dır; çünkü yüzü gül gibi pembedir.

Sabiha bu bebeğin küçük annesidir. Her sabah erkenden kalkar. Onu severek, okşayarak kaldırır ve der ki:

“Benim nazlı bebeğim, sabah oldu. Artık uyan, küçük annene sarıl. Bu sabah ne kadar da güzelliğin var! Şimdi senin yüzünü yıkayıp saçlarını tarayım, daha güzel olursun. Sen, anneleri yüzlerini yıkarken ağlayan yaramaz çocuklara benzemezsin. Sahte bebeğini kucağına aldı. Tuvaletini yaptı. Sonra ona, “Benim uslu bebeğim, işte temizlendin. Şimdi sana mavi fistanını giydireyim de kahvaltımızı edelim.” dedi.

Fistanını giydirdikten sonra onu sofraya götürdü. “Ah! Ne güzel oldun! Seni bu halde kim görse sevecek. Haydi bakalım, yumurtanı iç; fakat hiçbir tarafı kirletme. Sözlerimi dinlemezsene sana kedinin taşıyla yemek veririm. Küçük annen şimdi mektebine gidecek, ona “güle güle git” de ki hatırı hoş olsun.” diye nasihat etti.

KARDEŞ SEVGİSİ

Küçük Leyla ile Hamidin annesi bir gün cebinden bir badem şekeri çıkardı ve sordu:

-Bunu hanginize vereyim? Hamid hemen:

-Bana, bana... diyerek elini uzattı. Leyla hiç ses çıkarmadı. Anneleri şekeri Leylaya verdi. Hamit suratını ekşitti ve:

-Anne, dedi. Şekeri ben istedim. Siz Leylaya verdiniz. Annesi ona şu sözleri söyledi:

-Sen yalnız kendini düşündün; hâlbuki iyi bir çocuk kendisinden evvel kardeşini düşünür. Hamit kusurunu anladı. Başını önüne eğdi.

İYİ ÇOCUK

Bir gün bir evin önünde küçük bir çocuk büyük bir çocuğa yumrukla vuruyordu. Büyük çocuk hiçbir şey yapmıyordu. Kendisine sordum:

-Bu çocuk senin kardeşin mi?

-Hayır, kardeşim değil, komşumdur. Tekrar sordum:

-O sana vurduğu vakit niçin sen de ona vurmuyorsun?

-Ben ondan büyüğüm, vuramam; görenler beni kabahatli bulurlar. Bu güzel sözler beni düşündürdü. Kendi kendime: “Yalnız yaşça değil, akılca da büyük bir çocuk!” dedim.

MART

Mart az çok kışı andırır. Soğuk rüzgârlar ile bizi üşütür. Sobalarımızı yakar yer yer. Üstümüzden paltoları çıkarttırmaz. Bununla beraber baharın güler yüzünü bizden gizleyemez. Martta güneş etrafa sıcaklığını verir. Topraklar yumuşar, çayırlar yeşillenir. Bahçelerde ağaçlar kırmızı, beyaz çiçeklerle donanır, tarlalar, dağlar ve tepeler günden güne güzelleşir. Kuşlar ağaçların taze yaprakları arasında cıvıl cıvıl öter. Günyüzü bazen günlerce kapalı durur. Günlerce yağmur yağar, arkadan yine güneş çıkar. O vakit mart gözünde yaşlar olduğu halde gülüyor gibi görünür. Nihayet ilkbahar bütün güzellik ile seyrana çıkar.

KÖREBE

Şarkı söyler döneriz?

Bil bakalım kimleriz.

Değneğin var körebe,

Göster bize; körebe

Buldun! Buldun! Beni sen.

Ebe benim gerçekten,

Değneğini bana ver.

Haydi dönün beraber.

Hayır, yine ebesin.

Eğlencesi herkesin

Elindeki değnekle

Ortamızda dur bekle!

ALİ ULVİ

BUBİ

-Nereye gidiyorsun, Necdet, nereye?

-Köye gidiyorum, teyzemi görmeye.

-Beni de yanına alsan olur mu?

-Gel bakalım. Senin böyle bir atın ve araban var mı?

-Benim ne atım var, ne arabam; yalnız sarı bir kedim var. Sıçan tutar, kuş yakalar, pek avcıdır.

-Benim Bubi hem kuş avlar hem de çeker arabayı; at gibi de kuvvetlidir; durmaz koşar. Haydi Bubi, bizi doğru köye götür, sonra tekrar döndür getir.

BİR KÜÇÜK KIZLA ARI

Bir küçük kız bahçesinde gezerken, çiçeklerin üstünde bir arı gördü. Arı hortumunu bir çiçeğin renkli yaprakları arasına sokup tatlı su emiyordu. Bu su ile karnında bal yapacaktı. Kız arıya yaklaştı ve sordu:

-Güzel arı! Sabahleyin erkenden çiçeklerin arasında ne arıyorsun. Arı ona şu cevabı verdi:

-Ben her sabah uyanır uyanmaz yiyecek bulmak için çiçeklere koşarım. Akşama kadar durmadan, dinlenmeden çalışırım. Âlâ bal ve bal mumu yaparım. Sen de benim gibi çalış.

KÜÇÜK MEKTEPLİ

Mini mini kitabım,

Gel seni saklayayım.

Okumak istedikçe

De elime alayım.

Benim güzel defterim

Seni pek çok severim.

Yaprakların ne parlak!

Çizgilerin ne düz, bak.

Renkli kurşun kalemim

Seni hiç kırmayayım

Cızır cızır çizerek

Derslerimi yazayım.

M.S.

BAŞKASININ MALI

Şevketin babası komşusundan ödünç para almış, yavaş yavaş bunun birazını ödemişti. Bu adamın bahçesinde güzel tavukları vardı. Kalan borcunun yerine de bunları verdi. Ertesi sabah Şevket bu tavukların eski kümeslerine girdiklerini ve oraya yumurtladıklarını gördü. O taze ve sıcak yumurtaları topladı, evine götürmek istedi. Sonra düşündü: “Bu tavuklar artık bizim değildir, yumurtaları da bizim olamaz.” dedi. Bunları sepete doldurup annesine götürdü.

-Anneciğim, dedi, komşuya verdiğimiz tavuklar bizim kümeste yumurtlamışlar, bu yumurtaları götürüp kendilerine vereyim mi? Annesi ona şu cevabı verdi:

-Haydi kızım. Hemen götür ver, tazeliği geçmeden sonra versek bile haksızlık etmiş oluruz.

AKARSU VE KAYA

Büyük bir kaya sessizce akan bir suyun yolunu kesiyordu. Su ona:

“Biraz geriye çekil de geçeyim” dedi. Kibirli kaya ona şu cevabı verdi:

-Senin için rahatımı mı bozacağım! İleriden geç. Denizin zorlu dalgaları bile beni yerimden oynatamaz. Bana nasıl böyle bir teklifte bulunursun?

Akarsu kayadan şu cevabı aldığına hiç esef etmedi. Çalışarak yavaş yavaş kayayı aşındırdı ve kendine yol açtı.

KÜÇÜK BAHÇIVANLAR

Bahçenizdeki toprağa birkaç tohum dikişiz. Biraz su veriniz. Birkaç gün sonra kıl gibi ince yeşil otlar çıkar. Bunlar yavaş yavaş büyür, sonra renk renk çiçekler açar, bu çiçekler bahçenizi süsler, etrafa güzel kokular verir. Feride ile kardeşi Nebahatın küçük bir bahçeleri vardı. Babaları onlara bahçe aletleri satın aldı: Bir küçük el arabası, kazma, bel, kürek, bahçivan tarağı, süzgeçli su kovası.

Şu iki kardeşe bahçede iş görebilmek için bu kadar takım yetişiyordu. Onlar akşamüstü mektepten çıkınca yaramaz çocuklar gibi sokakta vakit geçirmezler. Bahçelerindeki kaba otları köklerinden koparırlar. Yolları temizlerler. Çiçeklere, su verirler. Zahmetli işleri Feride yapar, Nebahat da ona yardım eder. Bir çiçek açtığı vakit keyiflerinden durulmaz. Ona el sürmezler. Küçük bahçe ve onlar kendilerinin yetiştirdikleri çiçekleri diğerlerinden daha çok severler. Kendilerine böyle eğlenceli ve faydalı bir iş verdiği için babalarına teşekkürler ederler.

BAHÇIVANLAR

Bir bahçenin yolunda
Kuyunun solunda
Küçük kız çocuklar
Toprağı oyuklar.
İşleri pek büyük
Hepsinde ayrı yük
Bir çapa bulmuşlar
Bahçıvan olmuşlar!
Topraktan bir yığın
Yanında pek yakın
Bir hendek açılmış
Yığına saçılmış
Birkaç ot... öteye
Dikilmiş papatya
Tüy gibi bir çiçek

Üfürsek düşecek
Her taraf bezenmiş
Ne kadar tatlı iş
Çimenle, yaprakla...
Her biri merakla,
Bir kova elinde
Eteği belinde
Sulayıp bakıyor
Çamurlar akıyor...
Şuradan buradan
Çıkıyor aradan
Sedalar: neredesin.
Anne! Gel göresin.
ALİ ULVİ

SAKSAĞANLA İSPİNOZ

Bir ağacın dalları arasında, ispinoz kuşu tatlı tatlı ötüyordu. Karşısındaki dala bir saksığan kondu.

-İspinoz kardeş, bana da şarkı öğretsene... dedi. İspinoz ona şu cevabı verdi:

-Dostum, iyi şeyler öğrenmek ve güzel güzel ötmek için evvela dinlemek lazımdır. Hâlbuki sen gevezelikle vakit geçiriyorsun bu sebepten hiçbir şey öğrenmezsin.

ÜÇ CİVCİV

Bir ay kenarında üç civciv yiyecek arıyorlardı. Bu küçük oburlar nemli yerlerde ufak kurtlar ve böcekler bulunduğunu biliyorlardı. Ana tavuk geride kalan yavruların yanından ayrılamıyordu. Kendi kendilerine öteye beriye koşan bu üç yaramaz analarından hayli uzaklaştılar. ay kenarında bir pabuç gördüler. Bu pabuç orada çamaşır yıkayan köylü kadınlardan birinindi. Cıvcivlerden en korkusuz olan bir küçük horoz pabucun üstüne atladı. Arkasından diğerk ikisi de atladı. O esnada değirmenden gelen su pabucu sürüp götürdü. Cıvcivler suyun üstünde analarına haykırıştılar. Anaları bunları o halde görünce acı acı bağırdı; fakat ne yapabilir! Bereket versin ki köylü kadın hemen uzun bir sıruk buldu, pabucu yavaş yavaş çekti, çılgın yavrularını ölümden kurtardı.

İKİ MAYMUN İLE BİR CEVİZ

Bir gün bir maymun yavrusu yeşil kabuklu bir ceviz buldu. Bunu yeşil elma zannederek ağzına götürdü. Isırır ısırılmaz suratını ekşitti. Cevizi yere attı. Büyük bir maymun onu yerden alıp iki taş arasında kırdı. Kabuklarını ayıkladı. İştahla yedikten sonra!

-Ceviz pek lezzetli bir meyvedir; fakat kabuklarını ayıklamak zahmetine katlanmak lazımdır. Dedi.

MALIMIZ MEMLEKETİMİZİNDİR

Düşman askeri Aydın'da bir köye girmişti. İhtiyar bir kadın senelerden beri topladığı parayla o köyde küçük bir ev yaptırmıştı. Zavallı, sevgili yuvasını bırakarak dağları, dereleri aşmış gitmekteyken düşman yetişti. Onu ve diğer yoldaşlarını geri çevirdi. Kadın evinin önüne geldiği vakit kapısını açık buldu. İçerde birkaç asker kazmayla duvarları yıkıyordu. Düşman zabiti onun ağlamaya başladığını görerek sordu:

-Bu ev senin mi?

İhtiyar kadın şu cevabı verdi:

-Hayır, vatanımındır.

SEVİMLİ KÖY

Ne sevimli köyceğiz;

Güzeldir dağları,

Ne sefalı bağları!

Pek severiz onu biz.

Sürü sürü inekler

Kırlarında dolaşır,

Öbek öbek çiçekler

Yarlarına sarmaşır.

Ne sevimli köyceğiz,

Bahtiyarız onda biz.

AHMET CEVAT

NİSAN SABAHI

Seniha ile Suat iki kardeştir; her gün sabah akşam birlikte mektebe gidip gelirler, çiçek toplarlar ve kuşların şarkılarını işiterek sevinirlerdi.

Nisanda her taraf güzelleşir, havalar ısınır. Serçe kuşları bir ağızdan ötüşür. Kırlangıçlar gittikleri sıcak memleketlerden geri döner. İşte yine geldiler. Bunlardan ikisi Seniha ile Suatın yanlarından geçti. Seniha sevinerek: “Hoş geldiniz! Sevimli kuşlar!” diye bağırdı. İki kardeş yollarına devam ettiler. Tam vaktinde mektebe girdiler.

YEŞİLLENMİŞ TOPRAKLAR

Soğuk, karanlık, karlı ve yağmurlu kış ayrılmak istemiyor gibi ağır ağır çekilip de havalar ısınmaya başlayınca hepimiz bahçelere, kırlara dağılırsınız. Geniş nefesler alırsınız. Ve “Oh, dünya ne güzelmiş!” dersiniz. Evet baharda yeryüzü seyrine doyulmaz bir güzellik alır: Kuru topraklar yeşillenir, dağlar, çayırlar donanır. Zanneder misiniz ki toprak yalnız size papatyalar, menekşeler ve renk renk çiçekler vermek için bu ot ve çiçek deryasını saçmış olsun... Hayır, yavrum, toprak evvela, bizi besleyen hayvanlara ziyafet çeker. Bütün çayırlar, meralar aza kanaat eden ve en fakir bir köylüyü de yaşatan inekler, koyunlar ve keçiler için hazırlanmıştır. Onlar bize verdikleri sütü, yağı, yedikleri otlardan alırlar. Tatlı tatlı sütlerini içtiğiniz, etlerini ve yağlarını yediğiniz bu güzel hayvanları seviniz ve onlara teşekkür ediniz.

BİR MAĞAZADA

Bayrama bir hafta kalmıştı. Annemle büyük bir kumaşçı mağazasına gittik. Beyaz bir ipekli kumaş beğendik. Annem çorap alırken ben de kumaşın ölçüsünü saydım: Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz. Annem kumaşı evde tekrar ölçtü. Yine saydım.

1	4	7	
2	5	8	10
3	6	9	

Tam dokuz arşın geldi.

ÇOCUK VE EV

Benim evim işte burasıdır. Babamla annem bu evde otururlar. Kardeşlerim de buradadır. Selma! Gel, seninle bizim eve gidelim. Ablam seni görünce hoşlanır. Bebeklerimle oynarız, köpeğimi ve kedimi görürsün; sana kitabımdan güzel hikâyeler okurum. Haydi gidelim, gülüşürüz. Eğleniriz.

BÜYÜK BABANIN BAHÇESİ

Küçük Adil bahçede çalışan babasına yardım ediyordu. Büyük babası toprağa ektiği tohumların yetişmekte olduğunu görerek hoşlanıyordu. Adil nisanda patateslerin dikileceğini havuç, lahana, fasulye, salata, soğan, pırasa, bezelye ve domates tohumlarının ekileceğini öğrendi. Büyük babası yemiş ağaçlarını birer birer gözden geçirdi. Ve ona dedi ki:

-İşte bir armut ağacı. Bak, şu dalda iri bir tırtıl var. Onu alıp ezmek lazım. Adil sordu:

-Büyük baba, hayvana yazık değil mi, niçin ezeceksiniz? Büyük babası gülererek:

-Yavrum, dedi, sen pek merhametli olacaksın; fakat şunu bil ki bazı hayvanların bize zararı vardır. Mesela tırtıl; sümüklü böcek gibi hayvanlar ağaçların ve çiçeklerin yapraklarını yerler. Yaprakları ve meyveleri gözetmek için bu zararlı hayvanları ayıklamak lazımdır. Şuradaki elma ağacıdır. Gelecek sonbaharda bize elma verir. Öteki şeftali ağacıdır; sulu ve iri şeftali verir. Daha öteki, yazın yediğimiz bardak eriği ağacıdır. Kiraz, vişne ağaçlarına bak, beyaz beyaz çiçeklerle ne güzel görünüyor! O beyaz çiçekler döküldükten sonra kirazlarla vişneler meydana çıkar, gittikçe büyür, kızarır. Sonra koparılır. Kirazlar yenir. Vişnelerden reçel, şurup ve hoşaf yapılır. Haydi evladım, büyükannen bizi çağırıyor. Gidelim, iştahla yemeğimizi yiyelim.

BİR KARINCA

Bir gün kırdada dolaşırken bir karınca gözüme ilişti. Bu küçük ve çalışkan hayvan şuraya buraya koşarak yiyecek ararken bir yulaf danesi buldu; bunu sürükleyip götürmek istedi. Yulaf tanesi kendisinden büyük olduğu için yerinden kımıldatamadı. Bununla beraber ondan vazgeçmedi. Koşa koşa bir tepeye çıktı. Etrafına bakındı. İki karınca gördü. Hemen yanlarına gitti ve onları yardıma çağırıldı. Üç karınca yulaf tanesini yakaladılar. Yavaş yavaş götürmeye başladılar. Birinin yapamadığını üçü kolaylıkla yaptı.

FİKRETİN KEDİSİ

Tekir denildiği zaman hemen kulaklarını kabartır, gözlerini açardı; bir yerde fazla durmazdı: masanın altında dolaşırken birden bire büfenin üstüne sıçrar, bazen bardakları devirerek yere atardı. Fikretle makara oyunu oynamaktan usanmazdı. Fikret uzun bir ipliğin ucuna boş makarayı bağlayıp yere atardı; evde makara tıkırtısını duyar duymaz uzakta bile olsa, koşup, gelir, onu yakalamak için zıp zıp sıçardı. Evde تنها kaldığı vakit hatıra gelmeyen yerlere sokulurdu. Bazen büyükbabanın başlığı içine yerleşirdi. Bazen Fikretin asker kardeşinin kundurası içine girer, pençelerini kunduranın dil gibi sarkan iç kapağı üstünden uzatır, gözlerini kapıya dikerdi. Eğer onu kimse aramazsa “Miyav, miyav.” diye bağırırdı. Tekirin kıldığı, döktüğü şeyler az değildi: fakat o, afacanlığıyla kendisini sevdirmişti. Hele farelere göz açtırmazdı. Bunun için ne yapsa evdekiler ses çıkarmazdı.

BİR KÜÇÜK KIZ

Ekinleri toplama zamanı gelmişti. Buğday tarlaları güzelleşmiş, hafif hafif esen rüzgârla dalgalanıyordu. Nesrin ekincilerin arkasından ağır ağır gidiyor, otların arasında dökülüp kalan başakları topluyordu. Nesrin on bir yaşında, fakir bir dul kadının kızıdır. Annesinin ne kadar çalıştığını bildiğinden ona yardım etmek isterdi. Her gün akşamları ve cuma günleri tarlada kendi kendine buğday döküntülerini toplar, güneşin dayanılmaz sıcaklığına ve vücudunun yorgunluğuna bakmaksızın çalışırdı. Onun bu kadar hamarat ve iyi bir kız olduğunu gören ekinciler tarlalarından buğdayları toplamasına müsaade ederlerdi. Nesrin akşamüstü küçük yükünü omzuna alarak sevine sevine evine gider, annesine faydalı bir hizmette bulunabildiğinden dolayı hoşlanırdı. Bu demetler dövülerek buğday taneleri çıkarılacak, taneler değirmende öğütülerek beyaz un olacak, Nesrinin annesi kışın bu unları ekmek yapacaktı.

SAATİM

Babam bana çerçevesiz bir saat hediye etti. Sevine sevine onu yazıhanemin üstüne koydum. Saatim yepyeni; pırıl pırıl... Acaba gümüş mü! Ne olursa olsun. İki iğnesiyle daima vaktimi haber veriyor. Sadık bir dost gibi işaretle bana iyilik ve çalışkanlık yolunu gösteriyor. Saatimi kulağıma koydum. Tıkır tıkır işliyor... Bakayım kaçta gelmiş? Tam altı. Kitabım yazıhanemin üstünde açık kalmış, vazifem noksan. Bunu hemen tamamlamalıyım. İşte tamamladım. Kahvaltımı ettim; hazırlandım. Tekrar saate baktım: sekiz. İki saat vakti ne çabuk geçmiş! Artık evde duramam, mektebe gitmeliyim. Küçük çocuk kitaplarını çantasına yerleştirip sokağına çıktı. Vaktinde mektebine girdi. Evde annesi ve babası, mektepte hocaları ve arkadaşları onu pek severler; çünkü o, derslerine çalışır ve herkese iyilik eder.

İKİ İNATÇI KEDİ

İri vücutlu, ipek gibi yumuşak tüylü siyah bir kedi damın tepesinde ağır ağır dolaşıyordu. Karşısına güzel ve beyaz bir kedi çıktı. Orası yüksek ve dar bir yerd. İkisinin de yolu kesildi; ne ileri ne de geri gidebiliyorlardı. Beyaz kedi siyah kediye bağırdı:

-Çekil geçeyim. O da ona bağırdı:

-Ben senden evvel geldim, sen çekil ben geçeyim.

İkisi de inatçıydı. Acı acı bağıştıktan sonra pençe pençeye geldiler. Damın tepesinden saçağa kadar indiler. Nihayet damdan aşağıya yuvarlandılar. İnat yüzünden kafaları gözleri yarıldı.

ASLANLA TİLKİ

İhtiyar aslan ava çıkamadığı için aç kalıyordu. Oturduğu yerde karnını doyurmanın çaresini düşündü ve bir kurnazlık buldu: içerisi oyuk ve karanlık bir mağarada hasta gibi uzanıp yattı. Kurtlar, köpekler, ayılar, maymunlar onun hatırını sormaya geliyorlardı. Aslan onları mağaraya girdikçe yakalayıp parçalıyor ve etlerini tatlı tatlı yiyordu. Bir gün tilki geldi. Başına geleceği felaketi bildiği için içeri girmeyip mağaranın önünde durdu. Aslan ona:

-Güzel tilki, buraya gel de seni yakından göreyim. Dedi. Tilki ona şu cevabı verdi:

-Affediniz, giremeyeceğim; çünkü içeri girenlerden hiçbirinin bir daha dışarıya çıkmadıklarını işittim.

SOFRADA NASIL OTURMALI?

Küçük Necmiye ile kardeşi Sadi bahçede oynuyorlardı. Ablaları “seslendi: Çocuklar! Yemeğe geliniz.” İki kardeş ellerini, ağızlarını yıkadılar, sofraya oturdular. Necmiye ile Sadi sofrada dirseklerini masanın üstüne koymazlar. Havlularını göğüslerine alırlar. Tabaklarına yemek konuluncaya kadar beklerler, gözlerini yemeklere dikmezler, ne verilirse kanaat ederler, ağızlarını yemekle doldurmazlar. Kendilerine bir şey sorulursa cevap verirler. Yemek suyunu etrafa sıçratmazlar. Su içecekleri vakit havlularıyla evvela dudaklarını silerler, bardağın kenarını yağ etmezler. Böyle terbiyeli çocuklarla sofrada pek rahat yemek yenir.

SON

5.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki Metinlerde Geçen Özel isimlerin İndeksi

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer verilen isimlere bakıldığında, Cumhuriyet dönemindeki kişi isimleri ile günümüzde var olan kişi isimleri arasında fark olmadığı görülmektedir. Kitapta en çok yer verilen kişi ismi Leyla'dır:

- Adil.....Büyük Babanın Bahçesi
- Feride.....Küçük Bahçıvanlar
- Fikret.....Fikret'in Kedisi
- Gül.....Sabiha'nın Bebeği
- Hamid.....Kardeş Sevgisi
- Handan.....Yaramaz Çocuklar
- Hatice.....Küçük Vedat
- Leyla.....Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar /
Küçük Leyla ile Büyük Babası / Kardeş Sevgisi
- Nebahat.....Küçük Bahçıvanlar
- Necdet.....Yaramaz Çocuklar / Bubi
- Necmiye.....Sofrada Nasıl Oturmalı?
- Nejad.....Yaramaz Çocuklar
- Nesrin.....Bir Küçük Kız
- Rasim.....Bir Kış Akşamı
- Rasime.....Büyük Babanın Küçük Parmağı
- Sabiha.....Sabiha'nın Bebeği
- Sadi.....Sofrada Nasıl Oturmalı?
- Selma.....Çocuk ve Ev
- Seniha.....Nisan Sabahı
- Suat.....Gül Fidanı / Nisan Sabahı
- Süheyla.....Süheyla'nın Kitabı
- Şevket.....Başkasının Malı
- Vedat.....Küçük Vedat

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

6.1. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nın Metin Türleri Bakımından Karşılaştırılması ile İlgili Bulgular ve Yorum

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda hikâye türünde yirmi bir, fabl türünde on, anı türünde altı, günlük türünde bir metin olmak üzere hikâye edici metin türlerinden toplamda otuz sekiz metin yer almaktadır. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan hikâye edici metin türlerinin yedisi hikâye, ikisi fabl türündedir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda, Kıraat Kitabı'nda bilgilendirici türde yer alan dört metnin üçü direkt didaktik cümlelerin aktarıldığı, biri ise düşüncelerin işlendiği metinlerdir. Türkçe Ders Kitabı'nda bilgilendirici türde beş metin yer almakta ve didaktik ve düşünce yazısı türlerinin yanı sıra biyografi ve portre türlerinde metinler de bulunmaktadır. Şiir türünde Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda 17, Türkçe Ders Kitabı'nda dört metin yer almıştır.

Üçüncü bölümde metin türleri bakımından incelenen iki ders kitabındaki metinlerin türleri karşılaştırıldığında ulaşılan bulgular Tablo 9'da belirtildiği gibidir.

Tablo 9. Her iki ders kitabında yer verilen metin türleri ve metin türlerinin sayısı.

HİKÂYE EDİCİ METİN TÜRLERİ					
	Hikâye	Fabl	Anı	Günlük	Toplam Metin
Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı	21	10	6	1	38
Türkçe Ders Kitabı	7	2	-	-	9
BİLGİLENDİRİCİ METİN TÜRLERİ					
	Didaktik Metin	Düşünce Yazısı	Biyografi	Portre	Toplam Metin
Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı	3	1	-	-	4
Türkçe Ders Kitabı	2	1	1	1	5
ŞİİR					
Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı			17		
Türkçe Ders Kitabı			4		

Tablo incelendiğinde, her iki ders kitabında da yedi farklı türde metnin bulunduğu ve hikâye edici metin türlerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda hikâye edici metin türlerinden hikâye, fabl, anı ve günlük türlerinde metinler yer almışken; Türkçe Ders Kitabı'nda anı ve günlük yer almamıştır. Hikâye edici türlerden masal, efsane, destan, mizahi fıkra, tiyatro gibi birinci sınıf seviyesine uygun türlere her iki kitapta da yer verilmemiştir.

Türkçe Ders Kitabı'nda konusu açısından tiyatro türünde kaleme alınabilir bir metin olarak *Bilgisayar Sevgisayar* metnine yer verilmiştir. *Bilgisayar Sevgisayar*'da konu, gölge oyununun iki ana karakteri olan Hacivat ve Karagöz aracılığıyla aktarılmış olsa da metin, tiyatro türünün yazınsal özelliklerini değil, hikâye türünün özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle metin, tiyatro kategorisinde değerlendirilememiştir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda (1926 Türkçe Dersi Müfredat Programında temsil yeteneğini geliştirme amacı güttüğü belirtilen) salt diyaloglardan oluşan metinlere yer verilmiştir. *Yuva*, *Küçük Vedat* ve *Bubi* başlıklı bu metinler;

hikâye, tiyatro ve anı gibi hikâye edici türlerden alınmış parçalar da olabilirler. Her ne kadar hikâye türü kapsamında değerlendirilmiş olsa da metinler, metin türlerinin belirgin hiçbir özelliğini yansıtmamaktadır. Bu durum çocukların tür özelliklerini kavraması açısından olumsuz bir unsurdur. Kitapta yer alan *Çocuk ve Ev* metninde ise aktarılan bir düşünce ya da bir olay bulunmamaktadır. Metin, hiçbir türün biçim ve içerik özelliklerini yansıtmayan, amaçsız cümleler yığını halindedir. Bu bakımdan metin, ne bilgilendirici ne de hikâye edici metin türleri kategorisinde yer almamıştır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda hikâye türündeki bazı metinlerin "Böyle yapılmaz, şöyle edilmez..." şeklinde direktiflerle dolu olması çocuklar için sıkıcı bir unsur olmuştur. Türkçe Ders Kitabındaki hikâye edici metinler, yaşamı çocukların bakış açısıyla sunan bir içeriğe sahiptir.

Türkçe Ders Kitabında yer alan hikâye türündeki metinler, çocukların hayal gücünü besleyen metinlerdir. *Oyuncu Bulut* metninde yağışın oluşum şekli çocukların hayal gücünü zorlayacak biçimde aktarılmıştır. Didaktik unsurları çocukların hayal dünyalarına ait unsurlarla sentezleyen metin, çocukların okumaya ve öğrenmeye istekli olmalarını sağlayan bir metin olmuştur. Kıraat Kitabı'nda çocukların hayal gücünü besleyen hikâyeler yer almamıştır. Bu metinlere daha çok öğretme endişesinin verdiği, sanattan ve hayal gücünden uzak bir atmosfer hâkimdir. Hikâyelerde didaktik unsurları olaylara sindirerek aktarmak yerine "temiz olun, dürüst olun, iyilik yapın" gibi emir cümleleri kullanılmıştır. Türkçe Ders Kitabı'nda emir cümleleri yoktur.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki hikâyelerde merak duygusunu canlı tutacak olaylara yer verilmemiştir. Olayların ilgi ve merak uyandıracak şekilde aktarıldığı metinler, genelde fabl türündeki metinler olmuştur. Bilgilendirici türdeki metinlerde sorular sorularak merak duygusunun canlı tutulduğu görülmektedir. Türkçe Ders Kitabı'ndaki hikâye ve fabllar çocukların ilgi ve merak duygularını canlı tutacak niteliktedir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinler, dil ve içerik bakımından daha basit, daha yalındır. Türkçe Ders Kitabı'ndaki bilgilendirici metinlerden *Toplum İçinde Yaşamak*, cümle yapısı itibariyle seviyeyi aşan bir metin olmuştur. Birleşik yapı ve çok sayıda kelimedenden oluşan bu cümleler, metni ağırlaştırmıştır. Kitapta yer alan diğer metinler, seviyeye uygundur.

Tablo 10. Her iki ders kitabında yer verilen şiirlerin ölçü bakımından karşılaştırılması.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı		Türkçe Ders Kitabı	
Serbest Ölçü	Hece Ölçüsü	Serbest Ölçü	Hece Ölçüsü
	Kuşlar (8'li)		
	Tarla Kuşları (8'li)		
Kır Menekşeleri	İlkbahar (8'li)		
Pencerede Bahçe	Gece (8'li)		
Tavukların Yumurtası	Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar(7'li)	Saklambaç Oyunu	
Tilki ve Tavuklar	Dört Kardeş Şarkısı (7'li)	Televizyondaki Reklamcı Amca	23 Nisan (7'li)
Tarla Kuşları	Haftanın Günleri (7'li)	Benim de Uçaklarım Var	
Rüzgâr Ne Yapar?	Körebe (7'li)		
	Küçük Mektepli (7'li)		
	Sevimli Köy (7'li)		
	Bahçıvanlar (6'lı)		

İlkokul birinci sınıf çağındaki çocuklar için yazılan şiirlerde mecaz sanatlarına yer verilemeyeceği için hece ölçüsü, kafiye, aliterasyon, asonans gibi ahenk unsurları, şiiri düzyazı türünden farklılaştıran ve çocuklarda şiir hazzı uyandıran önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan on yedi şiirin on biri hece ölçüsüyle, altısı serbest ölçüyle; Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan dört şiirin biri hece ölçüsüyle, üçü serbest ölçüyle kaleme alınmış şiirlerdir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda hece ölçüsüne ağırlık verilirken, Türkçe Ders Kitabı'nda serbest ölçülü şiirler ağırlıktadır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan *Salıncağım*, *Kuşlar*, *İlkbahar*, *Dört Kardeş Şarkısı*, *Gece*, *Haftanın Günleri*, *Körebe*, *Bahçıvanlar*, *Sevimli Köy* şiirlerinde kafiye varken, diğer şiirlerde kafiye devamlılığı yoktur. *Kır Menekşeleri* ve *Tavukların Yumurtası* şiirlerinde, soru ve cevaplardan oluşan bir diyalogun alt alta dizeler halinde sıralandığı görülmektedir. İki şiir de, şiir türünde görülen estetik hazzı duyumsatacak nitelikte değilse de çocuklara hitap eden üslubu ve ritmiyle başarılıdır. *Yine Rüzgâr Ne Yapar?* şiiri de soru ve direktiflerden oluşan, böylece çocukları gözlem yaparak soruların cevabını aramaya yönelten; ancak estetik yönü bulunmayan bir şiirdir.

Pencerede Bahçe'de, gülleri çok sevdiğini söyleyen bir çocuğun hisleri dizeler halinde sıralanmıştır; ancak ahenk bakımından şiir türünün özelliklerini yansıtmadığı görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu şiirler seviyeye uygun bir söyleyişe sahiptir.

Tilki ve Tavuklar, çocuklar arasında yaygın ve oyun içinde tekrarlandığı için ezberlemesi kolay olan sayışmaca türüne özgü bir söyleyişe sahiptir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan şiirler seviyeye uygun olarak kaleme alınmış, dil ve üslup bakımından sade ve akıcı şiirlerdir. Kitaptaki hikâyelerde öne çıkan didaktik endişe, bazı şiirlerde de estetik boyutun ihmal edilmesine neden olmuştur. *Kır Menekşeleri, Tavukların Yumurtası, Pencerede Bahçe, Tilki ve Tavuklar* şiirleri estetik bakımdan zayıf şiirlerdir. *Salıncağım, Kuşlar, Tarla Kuşları, Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar, İlkbahar, Dört Kardeş Şarkısı, Gece, Haftanın Günleri, Körebe, Küçük Mektepli, Bahçıvanlar, Sevimli Köy* şiirleri; şiir zevki kazandıracak seviyeye uygun şiirlerdir.

Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan *Saklambaç Oyunu, Televizyondaki Reklamcı Amca, 23 Nisan* şiirleri sade ve akıcı bir üslupla kaleme alınmış seviyeye uygun şiirlerdir. *Benim de Uçaklarım Var* şiiri, çocukların oynamak amacıyla yaptıkları kâğıttan uçakları konu edinmesi itibarıyla seviyeye uygunken, kelimelere yüklenen duygusal boyut itibarıyla 1. sınıf öğrencilerinin seviyesini aşan bir şiir olmuştur. Şiir, sanatsal yönüyle daha çok yetişkinlere hitap etmektedir.

Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan *Benim de Uçaklarım Var* şiirinin bütününde görülen imgesel anlatım, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki *Gece* şiirinde "karanlık düşünce" tamlamasında da görülmektedir. Ancak *Gece*'nin içerdiği benzetmeler ve duygu, *Benim de Uçaklarım Var* şiirindeki gibi seviyeyi aşacak kadar ağır değildir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki şiirlerde mecazlarla ilgili sanatlar (benzetme, kapalı istiare, kişileştirme) çocukların seviyesine uygun bir şekilde yer almıştır. Bu bakımdan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki şiirlerde seviye farkına daha çok dikkat edildiği söylenebilir.

6.2. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nın Temalar Bakımından Karşılaştırılması ile İlgili Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, dördüncü bölümde tema bakımından incelemiş olduğumuz her iki ders kitabındaki metinleri, karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda on iki, Türkçe Ders Kitabı'nda on bir farklı temaya yer verilmiştir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan metinlerde en çok “Doğa ve Evren” teması vurgulanmışken, Türkçe Ders Kitabı'nda “Doğa ve Evren” teması sadece iki metinde vurgulanmıştır. Türkçe Ders Kitabı'nda en çok vurgulanan tema, “Bilim ve Teknoloji” olmuştur. Kitapta “Bilim ve Teknoloji” teması altında yer verilen beş metinden birinde uzay yolculuğu, birinde bilgisayar, birinde uçaklar, bir diğerinde eşyaları tasarlayarak inşa etmek fikri yer almıştır. Bir diğer metin ise okuyucuyu düşünmeye ve sorgulamaya özendirme ve böylece bilimsel gelişmenin temelini oluşturan merak duygusunu işleme açısından dikkate değerdir. Dönemin eğitim politikasında bilim ve fenne yapılan vurguya rağmen Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda “Bilim ve Teknoloji” temasına yönelik herhangi bir metin yer almamaktadır. Bu durumu, dönem içerisinde bilimsel ve teknolojik çalışmaların çok az olmasına bağlamak gerekir. Nitekim günümüzdeki bilimsel çalışmalarla kıyaslanamayacak; bilgisayardan, uçaktan, uzay yolculuğundan bahsedemeyeceğimiz bir dönemde teknolojinin ders kitabında yer almaması yadırganacak bir durum değildir.

“İletişim”, “Hak ve Özgürlükler” ve “Sanat” temalarına, her iki ders kitabında da değinilmemiştir.

“Doğa ve Evren” temasında, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda çevrenin korunması, çevrenin tanınması, bitkiler, hayvanlar, mevsimler, doğa olayları, ay (yıldız), aylar, günler, sayılar, meyve ve sebzeler ve zaman bilinci vurgulanmıştır. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan iki metinde ise hayvanlar ve doğa olayları konu edilmiştir. Ders kitabının, doğaya karşı yeni yeni bilinç oluşturmaya başlayan çocuklara hitap ettiği göz önüne alındığında eğitici işlevini gerçekleştirdiği söylenebilir. Ancak *Bir Mağazada* metninde sayıların rakamsal karşılığının yazılması, Türkçe dersinde matematik dersinin işlevini anımsatan bir unsur olurken, Türkçe ders kitabının tabiatna zarar vermiştir. Türkçe ders kitabı, rakamları öğretmeyi amaçlayan bir materyal

olmamalıdır. Yine *Büyük Babanın Bahçesi*'nde meyve ve sebze resimlerinin altına açıklayıcı bilgiler yazılmış, Türkçe ders kitabı âdetâ hayat bilgisi kitabından alınmış bir metni içermiştir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda "Erdemler" temasını vurgulayan metinlerde ahlak, sevgi, iyilikseverlik, yardımlaşma, büyüklere itaat ve dürüstlük, annelik duygusu, deneyimlerden yararlanmak, kardeşlik ve özgecilik, azim, dayanışma, temkinli olmak ve hoşgörü konuları işlenmiştir. Kitapta büyüklere saygı, küçüklere sevgi gibi sosyal değerlere ağırlık verilmiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda ise azimli olmanın önemini vurgulayarak "Erdemler" temasına yönelen sadece bir metin yer almıştır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabında "Zaman ve Mekân" temasında bulunan Sevimli Köy şiirinde köye duyulan sevgi dile getirilmiş, Çocuk ve Ev metninde ise ev konu edilmiştir. "Zaman ve Mekân" teması, Türkçe Ders Kitabı'nda yer almamıştır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda, çalışkanlık, dinleme ve sorumluluğu konu alan, "Kişisel Gelişim"i desteklemeye yönelik dört metne yer verilmiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda bu temayı vurgulayan metin bulunmamaktadır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda, "Birey ve Toplum" temasında empati duygusunu geliştirmeye yönelik mesajlar içeren iki metin ve komşuluk ilişkileri, kul hakkı, görgü kurallarını içeren üç metin yer almaktadır. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan iki metinde ise meslekler, toplumsal kurallar ve yasalar konu edilmiştir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda "Çocuk Dünyası" temasında oyuncak, mizah, keşif, oyun, okul; "Millî Kültürümüz" temasında hediyeleşme, aile, vatan; "Vatandaşlık" temasında emek ve çalışma; "Millî Mücadele ve Atatürk" temasında vatanseverlik; "Okuma Kültürü" temasında okuma sevgisi; "Sağlık ve Spor" temasında temizlik; "Duygular" temasında kaygı ve acıma duyguları konu edilmiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda "Çocuk Dünyası" temasında oyun ve eğlence; "Millî Kültürümüz" temasında 23 Nisan ve gölge oyunu; "Vatandaşlık" temasında çalışmak, tüketici bilinci ve üretme; "Millî Mücadele ve Atatürk" temasında Atatürk, millî egemenlik ve millî mücadele; "Okuma Kültürü" temasında okuma sevgisi; "Sağlık ve Spor" temasında diş sağlığı ve temizlik; "Duygular" temasında umut konu edilmiştir.

Her iki ders kitabında yer verilen temalar ve bu temaları vurgulayan metin sayısı karşılaştırıldığında elde edilen sonuç Tablo 11'deki gibidir.

Tablo 11. Her iki ders kitabında yer verilen temalar ile bu temaları vurgulayan metin sayısı.

Temalar	Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı	Türkçe Ders Kitabı
Erdemler	16	1
Millî Kültürümüz	3	2
Millî Mücadele ve Atatürk	1	4
Birey ve Toplum	5	2
Okuma Kültürü	1	2
İletişim	-	-
Hak ve Özgürlükler	-	-
Kişisel Gelişim	4	-
Bilim ve Teknoloji	-	5
Sağlık ve Spor	1	2
Zaman ve Mekân	1	-
Duygular	1	1
Doğa ve Evren	27	2
Sanat	-	-
Vatandaşlık	2	3
Çocuk Dünyası	6	3

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan metinler; bitkiler, hayvanlar, mevsimler, sevgi, saygı, aile, dürüstlük, azim, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, dayanışma, komşuluk, büyüklere itaat, deneyimlerden yararlanmak, oyun ve oyuncaklar, iyilik, hoşgörü, doğa olayları gibi çocukların yakın çevresinden seçilmiş konulara sahiptir. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler de; temizlik, azim, umut, teknoloji, oyun ve eğlence, doğa olayları, yasalar, millî egemenlik, çalışmak, kitap okumak gibi çocukların yakın çevresinden seçilmiş konulara sahiptir. Dolayısıyla her iki ders kitabındaki metinler, çocukların metinle kendi yaşantısı arasında ilişki kurabileceği, gerçek hayattan beslenen metinlerdir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda temaların açık bir şekilde iletildiği metinler çoğunluktadır. *Küçük Vedat, Yaramaz Çocuklar, Güzel Bir Kuzu, Fare Kapanı, Küçük Leyla ile Büyük Babası, Rüzgâr Ne Yapar?, Bubi, Akarsu ve Kaya, Üç Cıvciv, Bir Mağazada, Bir Küçük Kız, Aslanla Tilki* metinleri, temanın gizli olarak bulunduğu metinlerdir. *Fare Kapanı* ve *Üç Cıvciv* dışında bu metinler, çocukların iletilen temaları sezmelerini sağlayan, seviyeye uygun biçimde kurgulanmış metinlerdir. Büyüklerin sözlerini dinleyerek ihtiyatlı davranmak gerektiğini vurgulayan ve şiddet içeren *Fare Kapanı* metninde ailesinin deneyimlerini göz ardı eden farenin trajik bir sona mahkûm edildiği görülmektedir. Böylece çocuklar korkutularak doğru davranışlar edinmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Çocuklara hitap eden metinler eğitici işlevini, pedagojik anlayıştan uzak, bilgisizce söylene gelen “şöyle davranmazsan öcü götürür seni” tehditlerine benzer bir içerikle ifa edemez. Bunun yerine metinler, çocuklarda içsel bir disiplin oluşturacak, çocukların sergilemesi istenen davranışı kendiliğinden yapmalarını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan *Yıkanmayı Sevmeyen Mumu* metni böyle bir içeriğe sahiptir. Mumu, temizlenmemenin doğru bir tutum olmadığını toplumdaki dışlanarak öğrenmiş, kirli gezinmekten utanarak temizlenmiş ve toplum içinde mutlu yaşamaya devam etmiştir. Böylece temizliğin bir gereklilik olduğu, sunulan yaşam durumu ile sezdirilmiş ve kahraman hatasını anlayarak içten gelen bir istekle yıkanmaya karar vermiştir. Neden sonuç ilişkisine dayanan *Üç Cıvciv* metninde ise sunulan yaşam durumunun nedeninin netleştirilememesi söz konusudur. Önce yaramaz diye nitelendirilen cıvcivler, sonra korkusuz olarak nitelendirilmiş ve cesaretin getirdiği kötü bir tecrübe yaşamışlardır. Yaramazlık ve korkusuzluğa aynı paydada yer verilmesi, çocukların kötü sonuçlara yol açan nedenleri yanlış yanıtlarda aramalarına sebep olabilecek bir yaklaşımdır. Bu durum da çocukların girişimciliğe karşı ürkek bir tutum geliştirmelerine neden olacaktır.

Türkçe Ders Kitabı'nda da temalar çoğunlukla açıkça bulunmaktadır. *Oyuncu Bulut* ve *Balıkçı Osman* metinlerinde tema gizli olarak bulunmaktadır. Bu metinlerde tema gizli olarak aktarılırken çocukların seviyesi gözetenilmiştir. *Oyuncu Bulut* metni aracılığıyla çocuklar, su döngüsünü kavrayamasa da, yağmur ve bulutlar arasındaki bağlantıyı anlayacaktır. Tema, yağmur ve bulutlar arasında ilişki kurulmasını sağlaması ve yağmurun oluşmasında neden ve sonuçların sezdirilmesi açısından seviyeye uygundur.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan *Çiçek Demeti* isimli metinde, özellikle Ortodoks kültüründe yer edinmiş olan "İsim Günü"nü kutlayan bir aileye yer verilmiştir. Bu değişimin sebebini, devletin Batı'daki gelişmelere açık politikasının kültürü etkilemesine bağlamak mümkündür (Özer, 2009). Ülkemize özgü bayramlar veya özel günlere yer verilmemiştir. Kültürümüzde yer edinmiş olan hediyeleşme geleneğine *Saatim* ve *Çiçek Demeti* metinlerinde yer verilmiştir. Kitaptaki metinlerde aile genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile olarak yer almıştır. Bu yönüyle metinlerde Osmanlı'daki geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına yönelişin izlerine rastlanmak mümkündür. Ayrıca kitapta, geleneksel Osmanlı ailesinde bir sini etrafında oturularak ortadaki bir kaptan yemek yeme kültüründeki değişikliği de gözlemek mümkündür. *Sofrada Nasıl Oturulmalı?* metninde masada oturup tabaklarına yemek konmasını bekleyen çocuklar bulunmaktadır. Metin, bu yönüyle günümüzde var olan yemek yeme kültürünün o dönemde şekillendiğine dair ipuçları içeren bir metindir. Türkçe Ders Kitabı'nda kültürümüze ait olmayan özellikleri yansıtan herhangi bir metin bulunmamaktadır. Ülkemize özgü bayramlardan, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, *23 Nisan* şiirinin temasını oluşturmuştur. *Bilgisayar Sevgisayar* metninde, kültürel mirasımızdan gölge oyununun iki ana karakterine, Hacivat ile Karagöz'e yer verilmiştir. Metin, gölge oyununu unutulmaktan koruyan bir temaya sahip olmanın yanı sıra sevgi dolu bir Karagöz tasviriyle gölge oyununu sevdiren bir metin olarak kitapta yer almıştır. Aynı zamanda metin, çocukların teknolojiyi bilgiye erişim amacıyla kullanmalarını sağlayan bir metindir.

Temayı aktarma şekli, temaların çocuklar tarafından benimsenmesi ve kazanım haline gelmesi açısından önemlidir. Bu açıdan metinler incelenirken iki husus üzerinde önemle durulmuştur: Kahraman kadrosu ve anlatıcı türleri. "Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir. Çünkü bir kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenleri aynen okuyabilmesi mümkün değildir. Birinci kişi ağzıyla yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci kişiyle karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür" (Aytaş ve Yalçın, 2008, s.48). Olaylara yön veren kahramanlar incelenirken, kahramanların seçilmesi ve kahramanlardan ne şekilde yararlandığı da önemli bir unsur olarak göz önünde bulundurulmuştur. "Çünkü çocuklar, okudukları veya izledikleri bir edebiyat eserinde

mutlaka bir kahramanla kendilerini özdeşleştirirler. Bu özdeşleşme, iyi çizilen bir kahraman tipi sayesinde verimli sonuçlar verir” (Ciravoğlu, 2000, s.190). Anlatılarda yer verilen çocuk kahramanlar, çocukların kendi gibi duyan, düşünen ve hareket eden ya da etmek isteyen başka çocukların da olduğunu ya da olabileceğini anlamaları ve bu şekilde güven duygusunun gelişmesini sağlaması açısından önemlidir. Öte yandan anlatılarda yer alan hayvan, bitki ve nesnelere konuşurularak kişileştirilmesi düşle gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için ayrı bir dünyanın kapılarını aralar. Hem çocukların düşsel dünyasındaki karakterler, hem de kendileri gibi çocuk karakterler vasıtasıyla çocukların ilgisi çevrelerindeki gerçekliğe çekilebilir. Bu şekilde çocuklar kendilerini tanıırken, gerçek dünyaya dair deneyimler edinirler. (Sever, 2003) Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan düz yazı türündeki metinlerde kahramanlar; çocuklar, yetişkinler, nesnelere ve hayvanlardan oluşmaktadır. Söz konusu metinlerde birinci ve üçüncü kişi ağzıyla anlatım yapılmıştır. Metinlerde yer alan kahramanlar ve anlatıcı türleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 12. Her iki ders kitabında yer alan düzyazı türündeki metinlerin kahramanları ve anlatıcı türleri.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı			Türkçe Ders Kitabı		
Metinler	Kahramanlar	Anlatıcı Türleri	Metinler	Kahramanlar	Anlatıcı Türleri
Süheyla'nın Kitabı	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Tavşan ile Kaplumbağa	Hayvanlar	3. Kişi
Yolunmuş Güller	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Dişlerimiz	Yok	1. Kişi
Gül Fidanı	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Yıkanmayı Sevmeyen Mumu	Hayvanlar	3. Kişi
Yuva	Çocuklar	Yok	Oyuncu Bulut	Çocuklar ve Nesnelere	3. Kişi
Çiçek Demeti	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Ağustos Böceği ile Karınca	Hayvanlar	3. Kişi
Zavallı Kuşlar, Zavallı Çiçekler	Çocuklar ve Yetişkinler	1. Kişi	Toplum İçinde Yaşamak	Yok	1. Kişi
İhtiyar Amcam	Çocuklar ve Yetişkinler	1. Kişi	Balıkçı Osman	Yetişkinler	1. Kişi
Küçük Vedat	Çocuklar	Yok	Atatürk'ü Anma Günü	Yetişkinler	3. Kişi

Yaramaz Çocuklar	Çocuklar	3. Kişi	Kâtip Murat	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi
Büyük Babanın Küçük Parmağı	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Atatürk'ün Kitap Okumaya Verdiği Önem	Yetişkinler	3. Kişi
İlk Söz	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Nil Soru Soruyor	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi
Güzel Bir Kuzu	Hayvanlar	3. Kişi	Ay'da	Yok	1. Kişi
Yağmur	Çocuklar	3. Kişi	Bilgisayar Sevgisayar	Yetişkinler	3. Kişi
Bir Kış Akşamı	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi	Nasıl Yaparım?	Çocuklar	3. Kişi
Fare Kapanı	Hayvanlar	3. Kişi			
Tavşanım Diyor ki	Hayvanlar	1. Kişi			
Küçük Leyla ile Büyük Babası	Çocuklar ve Yetişkinler	1. Kişi			
Mehtabın Şarkısı	Nesneler	1. Kişi			
Sabiha'nın Bebeği	Çocuklar	3. Kişi			
Kardeş Sevgisi	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi			
İyi Çocuk	Çocuklar	1. Kişi			
Mart	Yok	1. Kişi			
Bubi	Çocuklar	Yok			
Bir Küçük Kızla Arı	Çocuklar ve Hayvanlar	3. Kişi			
Başkasının Malı	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi			
Akarsu ve Kaya	Nesneler	3. Kişi			
Küçük Bahçıvanlar	Çocuklar	3. Kişi			
Saksağanla İspinoz	Hayvanlar	3. Kişi			
Üç Cıvciv	Hayvanlar	3. Kişi			
İki Maymun ile Bir Ceviz	Hayvanlar	3. Kişi			
Malımız Memleketimizdir	Yetişkinler	3. Kişi			
Nisan Sabahı	Çocuklar	3. Kişi			
Yeşillenmiş Topraklar	Yok	1. Kişi			

Bir Mağazada	Çocuklar	1. Kişi
Çocuk ve Ev	Çocuklar	1. Kişi
Büyük Babanın Bahçesi	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi
Bir Karınca	Hayvanlar	1. Kişi
Fikret'in Kedisi	Hayvanlar	3. Kişi
Bir Küçük Kız	Çocuklar ve Yetişkinler	3. Kişi
Saatim	Çocuklar	1. ve 3. Kişi
İki İnatçı Kedi	Hayvanlar	3. Kişi
Aslanla Tilki	Hayvanlar	3. Kişi
Sofrada Nasıl Oturmalı?	Çocuklar	3. Kişi

Türkçe Ders Kitabı'nda altı metinde yetişkinler yer almış, bu altı metinden ikisinde çocuklar ve yetişkinlerin ilişkisi olaylar içinde sezdirilmiştir. *Kâtip Murat*'ta millî mücadele döneminde komşularına yardım eden bir çocuk bulunmaktadır. On yaşında olan bu çocuk, okuma-yazma bilmeyen yetişkinlerin çocuklarından gelen mektupları okuyup haber almalarına aracılık etmiştir. *Nil Soru Soruyor* metninde de daha küçük yaşlarda olan bir çocuğun sorularına cevap veren örnek ebeveynler bulunmaktadır. Kahramanları sadece yetişkinlerden oluşan dört metinden ikisinde yaşamı ve idealleriyle Atatürk'e yer verilmiştir. Okuma sevgisi, millî mücadele, önderlik, millî kimlik gibi temaların aktarılmasında rol model olarak Atatürk'ün sunulması, temaların benimsenmesini kolaylaştırmakta etkilidir. Bir başka metinde, Türk kültür tarihinde önemli bir yer edinmiş olan gölge oyununun iki karakterine yer verilmiştir. *Bilgisayar Sevgisayar* başlıklı bu metinde Karagöz ve Hacivat'a günümüz şartları içerisinde bir rol biçilmiş, kahramanlar teknolojiyle hemhal olan çocukların ilgisini çekecek bir kurguyla tanıtılmıştır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerde, Atatürk gibi Türk tarihinde yer edinmiş önemli simaları görmek mümkün değildir. Sadece yetişkinlerin yer aldığı bir metin bulunmaktadır. Millî mücadele yıllarında yaşanan bir olayı konu edinen *Malımız Memleketimizdir* metninde, sahip olduğu her şeyi vatanının varlığına

borçlu olduğunun bilincinde olan bir nine yer almaktadır. Yetişkinlerin yer aldığı diğer on dört metinde ise, çocuklar ve yetişkinler birlikte bulunmaktadır. Yetişkinler, daha çok çocuklara öğüt veren, bilgi aktaran, yol gösteren bir konumdadır ve anne, baba, dede, nine, abla, amca, teyze ve komşulardan oluşmaktadırlar. Böylece kitaptaki yetişkinler, akrabalık bağlarını vurgulayacak şekilde karakterize edilmiştir. Dede-torun ilişkisinin yer aldığı üç metinden ikisinde çocukları seven ve çocuklar tarafından sevilen dede figürleri yer almaktadır. Ancak, *Büyük Babanın Küçük Parmağı* başlıklı metinde torununu azarlayan, ona yasak koyan ve obur, itaatsiz, yalancı gibi olumsuz sıfatlar yakıştıran bir dede figürü çizilmiştir. Metinlerde, “çocuğun özdeşim kurabileceği örneklerin varlığı, sağlıklı bir gelişim süreci için gereklidir. Ancak, bu örneklerin de sağlıklı olması temel zorunluluktur. Çünkü çocuk, bozuk ve sapık davranışlar gösteren ya da uygun olmayan, yanlış örnekleri de özdeşim ögesi olarak seçebilir. Bu durum çocukların olumsuz kişilik özellikleri geliştirmelerine neden olabilir” (Sever, 2002, s.35). *Büyük Babanın Küçük Parmağı*, çocukların dedeye karşı olumsuz bir duygu geliştirmelerine ya da dedeyi rol model alarak aynı tutum ve davranışları sergilemelerine neden olacak bir metindir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı’ndaki on bir metnin kahraman kadrosu hayvanlardan oluşmaktadır. *Bir Küçük Kızla Arı* metninde, bir arıyla konuşan bir kız çocuğu yer almaktadır. Bir hayvanın bir çocukla konuşması, çocuk dünyasına hitap eden bir doğa-çocuk ilişkisidir. Kitapta yer alan ve kahramanları hayvanlardan oluşan metinler, çoğunlukla çocukların ilgisini çeken, sevdiği varlıklar vasıtasıyla çocuklara iyilik, azim gibi değerleri aktarmayı amaçlayan metinlerdir. Ancak hayvanlar konu edilerek aktarılan değerler vasıtasıyla da çocuklar, bilmedikleri hayvanları öğrenmiş ve hayvan sevgisi edinmiş olacaklardır. Ders kitabında bahsi geçen hayvanlar; aslan, kurt, köpek, ayı, maymun, tilki, kedi, kırlangıç, saksagan, ispinoz, horoz, tavuk, piliç, civciv, kuzu, kaz, fare, sıçan, tavşan, karınca, fil, inek, at ve arıdır.

Türkçe Ders Kitabında yer alan üç metinde kahramanlar hayvanlardan seçilmiştir. Tavşan, kaplumbağa, ördek, ağustos böceği, karıncadan oluşan kahramanların yaşadıkları olaylar, çocuklara deneyim kazandıran ve temayı çocuğa görelilik kurallarına uygun şekilde işleyen metinlerdir.

Nesnelerin de kahraman olarak seçildiği Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda *Mehtabın Şarkısı* metninde ay ışığı çocuklara seslenerek varlığının nedenini açıklamıştır. *Akarsu ve Kaya* isimli metinde ise akarsuya yol vermeyen bir kaya ve akarsu kişileştirilmiştir.

Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan *Oyuncu Bulut* metninde bir çocukla konuşarak arkadaş olan bir bulut yer almaktadır. Bulut, çocukların hayal dünyalarına hitap eden bir kişiliğe büründürülmüştür.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda çoğunlukla çocuk kahramanların yer aldığı, Türkçe Ders Kitabı'nda ise çoğunlukla yetişkinlerin yer aldığı görülmektedir. Türkçe Ders Kitabı'nda yetişkinler olumlu davranışlar sergileyen böylece rol model olarak seçilen kahramanlardır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda ise yetişkinler davranışı sergilemekten ziyade öğüt vermeyi yeğlemiş kahramanlardır. Metinlerde didaktik unsurlarla birlikte, davranışlarıyla rol model olacak beş yetişkin modeli bulunmaktadır: *Çiçek Demeti*'nde çiçek yetiştiren bir baba ile çocuklarının davranışlarından dolayı gurur duyan bir anne, *İhtiyar Amcam* metninde çevresindekilere iyilik yapan bir amca, *Küçük Leyla ile Büyük Babası* metninde torunuyla konuşup onun dünyasına dâhil olan bir dede, *İlk Söz*'de bebeğin konuşmasıyla sevinen bir ev halkı figürü çizilmiştir.

Her iki ders kitabında da çocukların, çocuk dünyası ile gerçek dünya arasında denge kurması beklenmektedir. Ancak Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki *Yolunmuş Güller*, *Kardeş Sevgisi*, *Büyük Babanın Küçük Parmağı* metinlerinde, çocukların bir yetişkin gibi düşünüp tutum geliştirmesi beklenmekte ve çocuklar, hatalarından dolayı yalancı, bencil gibi sıfatlarla azarlanmaktadır. Metinlerde olumsuz tutum içerisinde olan kahramanların davranışlarının neden onaylanmadığı net bir şekilde ifade edilmemiş, yanlış onaran ifadeler yerine kahramanları suçlayıcı bir dil kullanılmıştır. Türkçe Ders Kitabı'nda bu nitelikte bir metin bulunmamaktadır.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki *Yaramaz Çocuklar* metninde çocukların eğlenmeleri konu edilirken, yanlış davranışlar içinde bulunması olumlu bir durum gibi aktarılmıştır. Böylece çocukların çevresindekilerini rahatsız ederek eğlenmelerini teşvik edecek olumsuz davranışlar, çocuk dünyasının bir parçası gibi sunulmuştur.

Her iki ders kitabında yer alan metinlerle, çocuklara geleceğine yön verecek deneyimler sunulmuştur. Metinler, yaşam gerçekliğine yakın metinlerdir; ancak Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan metinlerin bir kısmında çocukların bir yetişkin gibi yargılandığı görülmektedir. Bu yönüyle metinlerde yaşam gerçekliğinin çocuk gerçekliğini paylaşacak bir paydaya oturtulamaması söz konusudur. Çocuğa görelilik ilkesine en yakın metinlerin *Süheyla'nın Kitabı*, *Sabiha'nın Bebeği*, *Fikret'in Kedisi*, *Tavşanım Diyor ki*, *Bir Küçük Kızla Arı*, *İlk Söz*, *Küçük Leyla ile Büyük Babası*, *Bir Mağazada*, *Mehtabın Şarkısı* isimli metinler olduğu söylenebilir.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki yirmi sekiz metinde 3. kişili, on bir metinde 1. kişili ve bir metinde de 1. ve 3. kişili anlatım vardır. Türkçe Ders Kitabı'ndaki on metinde 3. kişili anlatım, dört metinde 1. kişili anlatım vardır.

Türkçe Ders Kitabı'ndaki 1. kişili anlatımla aktarılan dört metinden üçü bilgilendirici türlerde, biri ise hikâye türünde yazılmış metinlerdir. *Balıkçı Osman* hikâyesinin bir martının bakış açısıyla aktarılması özgün bir yöntem olmuş; ancak hikâyeyi aktaran kahramanın bir martı olduğunu belirten bir ifadeye yer verilmemesi, çocukların bir kuşun konuştuğunu anlamalarını zorlaştırarak anlatıcı türünün sağladığı avantajın etkisini yitirmesine neden olmuştur.

Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki fabllarda 3. kişili anlatımın tercih edildiği görülmektedir. Fabl türünde verilmiş olan *Tavşanım Diyor ki* metninin 1. kişili anlatımla aktarılması, çocukların diğer canlıların duygu dünyasının varlığından haberdar olması ve onları anlaması açısından önemli bir metin olmuştur. Metinde kişileştirilen tavşanın duygularını aktarması, çocukların diğer canlılarla empati kurmasını da kolaylaştıracaktır. Bilgilendirici metin türlerinden *Mehtabın Şarkısı*'nda, mehtabın kişileştirilmesi ve ay ışığının öneminin mehtabın ağzıyla aktarılması, çocuklarda ilgi oluşturacak bir anlatım biçimidir. Bu metinlerde anlatıcı türü, profesyonelce seçilmiştir.

Metnin içeriğini yansıtması beklenen başlık açısından üç metinde uyumsuzluk söz konusudur. Bu metinlerden biri olan ve Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan *Büyük Babanın Küçük Parmağı* metninde parmakla ilgili bir içerik yer almamıştır. Üstelik metinde parmak sözcüğü bile geçmemesine rağmen başlıkta küçük parmak vurgusu yapıldığı gibi metnin görselinde de serçe parmağını kaldırmış bir dede resmedilmiştir. Metnin hem görseli hem de başlığı, içeriğiyle ilgisiz mesaj içermektedir.

Yine Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan ve *Dört Kardeş Şarkısı* şeklinde başlıklandırılan şiir de kardeşlik vurgusu içermemektedir. Şiirde vatana vurgusu yapılmış; vatan cennet, bahçe gibi güzel mekanlarla tasvir edilmiştir. Bir diğer metin, Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan *Saklambaç Oyunu* şiiridir. Şiirde eğlenen tavşanlar yer almış; ancak saklambaç oyunundan bahsedilmemiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Sonuç

İlk Mektep Türkçe Kıraat Kitabı ile Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan metinler metin türleri ve temalar bakımından incelenerek karşılaştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda altmış, Türkçe Ders Kitabı'nda on sekiz adet metin yer almaktadır. Sayı bakımından Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda, Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerin üç katından fazla metin bulunmaktadır.
- Her iki ders kitabında da yedi farklı türde metne yer verilmiştir. Türkçe ders Kitabı'ndaki metin sayısı Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlere kıyasla az olmasına rağmen tür çeşitliliği aynı sayıdadır. Oysa Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metin sayısı, seviyeye uygun olmak şartıyla, hemen hemen bütün metin türlerine yer verilebilecek kadar çoktur. Bu bakımdan metin türlerinin çeşitliliğini sağlama konusunda Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı yetersiz kalmıştır.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan altmış metnin sadece hikâye, fabl, anı, günlük, didaktik metin, düşünce yazısı ve şiir türlerine ait metinler olduğu tespit edilmiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan on sekiz metin hikâye, fabl, didaktik metin, düşünce yazısı, biyografi, portre ve şiir türlerine ait metinlerdir. Her iki ders kitabında da gezi yazısı, otobiyografi, tiyatro, mektup, masal gibi seviyeye hitap eden metin türlerine yer verilmemiş olması büyük bir eksikliklerdir.
- Bilgilendirici metinlerde tür çeşitliliği, Türkçe Ders Kitabı'nda daha fazladır. Hikâye edici metin türlerinde tür çeşitliliği Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda daha fazladır.

- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda, hikâye edici metin türlerinde otuz sekiz metne yer verilirken, bilgilendirici metin türlerinde dört metne yer verilmiştir. Ayrıca hikâye edici metin türlerinden yirmi biri hikâye türündedir ve günlük türünde sadece bir metin bulunmaktadır. Bu açıdan metinlerin türlere göre dağılımında denge sağlanamamıştır. Türkçe Ders Kitabı'nda, hikâye edici metin türlerinde dokuz, bilgilendirici metin türlerinde beş metin yer almıştır ve metin türlerinin dağılımı dengeli bir şekilde sağlanmıştır.
- Her iki kitaptaki şiirlerin çoğu, çocukların seviyesine uygun, ahenk unsurları açısından başarılı şiirlerdir. Çocukların şiir okuma zevkini kazanmasını sağlamak, onlarda edebî eserlere karşı temayül oluşturur. Bu da çocukların okurken haz almasını sağlayarak onlara okuma alışkanlığı kazandırır.
- Türkçe Ders Kitabı'nda, çocukların yaratıcılıklarını ve hayal gücünü besleyen metinler de bulunmaktadır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerde bu unsur göz ardı edilmiştir.
- Her iki kitapta da temaların açıkça bulunduğu metinler çoğunluktadır.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin çoğunun; öğrenciyi davranışı sergilemeye özendirecek ifadeler yerine, doğrudan “temiz olun, kitap okuyun, çalışın” gibi öğüt verici ifadeler içerdiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bazı metinlerde didaktik unsurların metne sindirilerek çocuklara iletiildiği tespit edilmiştir. Temanın sezdirilerek aktarıldığı, çocukların direkt didaktik söylemlere hedef yapılmadığı bu metinler çoğunlukla fabl türünde verilmiştir. Temanın bir örnek olay üzerinden aktarılması, çocukları sıkmamak gibi bir alternatif sağlarken, çocukta hedef davranışı sergilemeye yönelik istek oluşturacaktır. Türkçe Ders Kitabı'nda didaktik unsurlar, çocuklarda merak duygusunu canlı tutacak olaylar vasıtasıyla aktarılmıştır. Metinlerde emir ifadeleri yoktur. Bu bakımdan Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda didaktik endişenin, Türkçe Ders Kitabı'nda çocuğa yönelik ilkesinin baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerin bir kısmı türlerin taşıdığı dil ve anlatım özelliklerini yansıtmak nitelikte değildir. Bu durum çocukların metin türlerinin özelliklerini kavrayamamasına neden olacaktır.

Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler, türünün özelliklerini taşıması bakımından başarılı metinlerdir.

- Her iki kitaptaki metinler, gerçek hayatla ilintili ve gerçek hayatı yansıtacak niteliktedir. Bu da çocukların gerçek hayata bakış açılarını ve derse karşı tutumlarını etkilemesi açısından önemlidir. Çocuklar bilgiyi yararlı buldukları için derslere ilgi gösterecektir.
- Her iki kitapta, hayal gücünü geliştiren ve çocuklar için albenisi yüksek bir metin türü olan masallara yer verilmemiş olması büyük bir eksikliklerdir. Çocuklar, masalı zevkle okumakla kalmayıp anlatmaya çalışacakları için konuşma becerisi de edineceklerdir. Üstelik masalların çocuklara hitap eden, kültürel unsurları ve dilimizin anlatım zenginliklerini yansıtan bir niteliği vardır. Bu açıdan bu türe yer verilmemiş olması büyük bir kayıptır.
- Türkçe Ders Kitabı'nda on bir temaya, Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda 12 temaya yer verilmiştir. Metinler tematik açıdan zengindir, fakat çocukları sanatsal faaliyetlere yönlendirecek ya da sanata karşı ilgi uyandıracak temaların işlenmediği görülür. Her iki kitaptaki metinler de çocukların kendilerine ve çevreye karşı sorumluluk üstlenmesini sağlayacak içeriğe sahiptir.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinler müfredat programlarında millî kimliğe, evreni tanımaya, insan ve doğa sevgisine, iyi bireyler yetiştirmeye yapılan vurguyu kanıtlar niteliktedir. Fakat Cumhuriyet'in benimsenmesine yönelik temalara yer verilmediği görülmektedir. Metinlerde daha ziyade ahlaki temalara ağırlık verilmiştir. Metinlerde, dönem içerisinde bilim ve teknoloji alanındaki çalışmaların eksikliğine paralel olarak bilimsel temalara da yer verilmemiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda ise çocuklarda bilimsel faaliyetlere karşı ilgi uyandıracak temalar, teknolojik araçlara da yer verilerek vurgulanmıştır.
- Her iki ders kitabındaki metinler, çocukların yardımsever, çalışkan, paylaşımcı, azimli olmalarını sağlayan eğitsel değerleri yüksek metinlerdir. Çocuklara hitap eden oyun ve eğlence temalı metinler de her iki kitapta yer bulmuştur.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda temalar aktarılırken seviyeye uygun olarak dolaylı bir anlatım kullanılmamış, soyut ifadeler yer verilmemiştir.

Cümleler kısa ve anlatım açıktır. Bununla birlikte metinlerin çoğu Türkçenin anlatım zenginliğini yansıtması açısından eksiktir. Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinler, Türkçenin anlatım zenginliğini yansıtması bakımından daha başarılıysa da; iki metinde çocukların seviyesini aşan, kavramakta zorlanacakları ifadeler bulunmaktadır.

- Her iki ders kitabında da okuyuculara sorular yöneltilecek çocuklarda ilgi uyandırmayı hedefleyen metinler yer almıştır. Bu şekilde metni merak içinde okuyan çocukların temayı kavraması kolaylaşacaktır.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda kahraman/varlık kadrosu çoğunlukla çocuklardan; Türkçe Ders Kitabı'nda ise yetişkinlerden seçilmiştir. Türkçe Ders Kitabı'nda rol model olarak Atatürk'e yer verilmiştir. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda devlet büyüklerine ya da tarihi simalara yer verilmemiştir.
- Genel olarak Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'ndaki metinlerde hayvanların konuşturulduğu, didaktik unsurların intak sanatıyla çocuğa aktarıldığı görülmektedir. Bu durum, hem çocukların dünyasına hitap etmesi hem de çocuklara hayvan sevgisi kazandırması açısından önem arz etmektedir. Metinlerde cansız varlıklara ve bitkilere yer verilmiş olması, çocukların evrendeki diğer unsurlarla etkileşim halinde olmasını sağlayacaktır. Bir menekşenin konuşarak kendini tanıtmayı, çocuğun bitkiler ile duygusal bir bağ geliştirmesini sağlaması açısından önemlidir. Hatta bu durum çocukların doğadaki canlılara karşı empati ile yaklaşmasını sağlayacak kadar olumlu bir sonuç doğuracaktır.
- Kültürel özelliklerimizi yansıtması açısından Türkçe Ders Kitabı daha başarılıdır. Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda kültürel unsurlarımıza yer verilmediği gibi kültürümüzden uzak unsurlara değinilen bir metin de bulunmaktadır.
- Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda anlatıcı türleri daha etkili kullanılmış, ancak bazı metinlerde kahraman/varlık kadrosu olumsuz davranışlar sergileyecek şekilde oluşturulmuştur.
- Başlık-içerik uyumu bakımından Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda iki, Türkçe Ders Kitabı'nda bir metnin başarısız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu metinlerin başlığının içeriğe uygun bir şekilde düzenlenmemesi, metnin

tutarlılığını yıpratmış ve okuyucunun metinden beklentisini karşılayamamaya neden olmuştur.

7.2. Öneriler

- Tema ve metin türleri açısından incelediğimiz Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı'nda yer alan; Gül Fidanı, Salıncağım, Zavallı Kuşlar Zavallı Çiçekler, Kuşlar, Tarla Kuşları, Küçük Leyla ile Beyaz Kazlar, İhtiyar Amcam, İlk Söz, İlkbahar, Bir Kış Akşamı, Dört Kardeş Şarkısı, Gece, Körebe, Küçük Mektepli, Haftanın Günleri, Başkasının Malı, Bahçıvanlar, Saksığanla İspinoz, İki Maymun ile Bir Ceviz, Malımız Memleketimizdir, Bir Karınca, Bir Küçük Kızla Arı, Akarsu ve Kaya, Mehtabın Şarkısı, Yeşillenmiş Topraklar, İlk Söz, Sevimli Köy, İki İnatçı Kedi adlı metinler gerek Türkçenin anlatım zenginliğini yansıtmaları açısından gerekse de metin türü ve tematik unsurların aktarım biçimi açısından günümüz ders kitaplarına alınabilecek metinlerdir. Söz konusu metinlerin birinci sınıf seviyesine uygun olduğu görülmüştür. Metinlere birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer verilebilir.
- Birinci sınıf ders kitaplarına gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, tiyatro, mektup, eleştiri, destan, masal türlerine ait metinlerin de seçilip yerleştirilmesi, böylece öğrencilerin daha fazla metin türüyle karşılaşması sağlanabilir.
- Didaktik unsurlar çocuklara aktarılırken, eğlendirici işlevini kaybetmemiş olan metinlere yer verilebilir.
- Okuma alışkanlığının kazandırılmasının okuma becerisinin bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Bu açıdan metinlerin okuma alışkanlığı kazandıracak zevki sunabilecek, okumaya karşı istek uyandıracak bir içeriğe sahip olmasına dikkat edilmelidir.
- Çocuklara edebî zevk kazandıracak metinler tercih edilebilir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim-I*. (4.baskı) Ankara, TDK Yayınları.
- Aktaş, N. (2004). *Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası)*. Eğitimde Reform Dersi Ödevi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı* (6.baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2008). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme-Konuşma Yazma* (10.baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.
- Akyüz, Y. (1983). *Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi*. Cumhuriyet Döneminde Eğitim (yayın no:91). Ankara, MEB Yayınları, s. 89-102.
- Akyüz, Y. (2005). *Türk Eğitim Tarihi* (9.baskı). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alp, H. (2009). *Tevhid-i Tedrisat'tan Harf İnkılabı'na İlköğretim (1924-1928)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Alp, H. (2010). İlkokul Kitaplarını İnceleme Komisyonunun Raporları 1924-1927. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 15(16), 101-128.
- Arı, A. (2002). Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 181-192.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ders Kitapları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(158), 215-231.
- Aslan, E. (2011). 1924 Türkiye Cumhuriyeti'nin İlkokullarda İzlediği İlk Öğretim Programı: "İlk Mektepler Müfredat Programı". *İlköğretim Online*, 10(2), 717-734.
- Balcı, A. (2010). 1338 (1922) İlköğretim Türkçe Ders Programı. *TÜBAR*, S 26/Bahar, 111-119.
- Balcı, A., Coşkun, E. ve Tamer, M. (2012). Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programının Genel Amaçları Bakımından Değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-13.

- Baltacı, C. (1998). Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Eğitim Sistemi, Hasan Celal Güzel (Editör). *Cumhuriyet III*. Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 2062-2069.
- Beyaztaş, D.İ., Kaptı, S.B. ve Senemoğlu, N. (2013). Cumhuriyet'ten Günümüze İlkokul/İlköğretim Programlarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 319-344.
- Binbaşıoğlu, C. (1992). Türkiye'de İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılan Yöntemlerin Tarihsel Gelişimi II. *Abece*, 71, 7-9.
- Binbaşıoğlu, C. (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi* (2.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk Edebiyatı* (4.baskı). İstanbul, Esin Yayıncılık.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders *Kitaplarında* Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, S 173, 39-49.
- Çelenk, S., Tertemiz, N. ve Kalaycı, N. (2000). *İlköğretim programları ve gelişmeler(program geliştirme ilke ve teknikleri açısından değerlendirilmesi)* (1.baskı), Attila Tazebay (Hazırlayan). Ankara, Nobel Yayınları.
- Çitçi, S. (2014). Türk Romanında Bir Modernleşme Projesi: İsim Günü Kutlaması. *Rossiskaya Turkologiya*, 1(10), Moscow-Kazan, 29-34.
- Demir, G. T. (2016). Okul ve Öğretmen Dergisinde Yayınlanan Aile Bilgisi Dersiyile İlgili Makalelerin İncelenmesi. *TUHED*, 5(2), 574-599.
- Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (8.baskı). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler. *Akademik Bakış*, 1(2), 155-176.
- Engin, G. ve Uygun, S. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Okuma Yazma Öğretimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 197-216.

- Ergün, M. (1997). *Atatürk Devri Türk Eğitimi* (1.baskı). Ankara, Ocak Yayınları.
- Göğüş, B. (1971). Anadili Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1970*, Ankara, TDK Yayınları, s. 123-154.
- Gökçe, B. (2012). 1925 Yılında Yayımlanan “Küçük Mektebliye: Yeni Millî Kırâ’at” Kitabının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-39.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Hesapçioğlu, M. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri Eğitim Programları ve Öğretim* (6.baskı). Ankara, Nobel Yayınları.
- Kalaycı, N. (1988). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Hükümet Programları ve Uygulamalar*. İstanbul, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları -761 Öğretmen Yazarlar Dizisi: 36.
- Karakuş, İ. (1996). Metinlerle Ana Dil Öğretimi. *Atatürk Kültür Merkezi Süreli Yayın Bilge*, S 10, 4-10.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (18. baskı). Ankara, Nobel Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2002). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı* (6. baskı). Ankara, Eylül Kitap ve Yayınevi.
- MEB (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı. Ankara.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (7.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Okutan, Ö. (1998). Öğretim Programları ve Eğitim Politikaları, Hasan Celal Güzel (Editör). *Cumhuriyet III*. Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 2117-2126.
- Özbay, M. ve Çeçen, M.A. (2012). Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-26.
- Özçelik, D. A. (1998). *Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)* (4.baskı). Ankara, ÖSYM Yayınları.

- Özdemir, E. (1992). *Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı-Kompozisyon* (4.baskı). İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Özdemir, E. (1999). *Yazınsal Türler* (4.baskı). Ankara, Bilgi Yayıncılık.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Türk Eğitim Tarihi* (1.baskı). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sarı, M. (2013). Yeni Türk Devletinin İlk Maarif Vekâleti (Kuruluşu ve Çalışmaları 1920-1923). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S 54/ Bahar, 169-194.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat* (1.baskı). Ankara, Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2002, Nisan). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Millî Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu*, s.32-46, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme* (4.baskı). Ankara, Anı Yayıncılık.
- Sınar, A. (1997). Cumhuriyet'in İlk On Yılında Okutulan Türkçe Ders Kitapları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S 9, 343-352.
- Taşpınar, M. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim İlke ve Yöntemleri* (5.baskı). Ankara, Elhan Kitap Yayın Dağıtım.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük* (11.baskı). Ankara.
- Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2006). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları 1923-2004* (1.baskı). Ankara, Nobel Yayınları.
- Tutsak, S. ve Batur, Z. (2011). Cumhuriyetten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Ders Kitabı: İki Örneğin Karşılaştırılması. *Turkish Studies*, 6(3), 355-389.
- Türkoğlu, A. (2010). Cumhuriyet Döneminde İlköğretimin Gelişimi, Murat Alper Parlak (Editör). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim politikaları Sempozyumu 07-09 Aralık 2005*. Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi* (3.baskı). Ankara, Nobel Yayınları.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı* (4.baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.

İncelenen Ders Kitapları

Pakize ve Nazım İ., (1928). *Kız ve Erkek Çocuklara Kıraat Kitabı: İlk Mektep-Birinci Sınıf*. İstanbul, Marifet Matbaası.

Sidekli, S. ve Balcı, E., (2016). *İlkokul Ders Kitabı: Türkçe 1. Sınıf*. İstanbul, MEB Yayınları.

EKLER

EK 1: İlk Mektep Türkçe Kıraat Kitabı'nın orijinal metni:

158276

فیز و آرکھ ہوجو قرہ

قرائت کتابیہ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi NUMUĞLU Bölümü	
Dem. No.	158276
Tas. No.	7428.3 PAK. K

یازانلر

پاکیزہ - ناظم

متخصص قومیسونک رایوری ومعارف وکالتی ملی تعلم و تربیه دائرہ سنک
1928 - 5 - 28 تاریخلی و 64 نومرولو قراربله ایلك مکتبلره
قبول ایدیلشدیر .

ایلك مکتب - برنجی صنف

طابع وناشری :

ابراهیم هلمی

کتابخانہ حلمی - آنقره جاده سی - 81

استانبول : 1928

معرفت مطبعہ سی

فياى 15 غروشدرد

احمد جواد بك كتابلرى

		غروش	
آلتون آناختار، اُك يكي. ألفبا و ايلك قرائت			
جمهوريت جوجوقلرينه تورجكه قرائت	برنجى صنف	15	
» » » »	ايكنجى صنف	33	20
» » » »	اوچونجى صنف	38	20
» » » »	دوردنجى صنف	41	
» » » »	بشنجى صنف	36	

تورجكه صرف	دردنجى صنف
»	بشنجى صنف

كوزل حساب (شناسى بلكه مشترك)	اوچونجى صنف
» »	دردنجى صنف
» »	بشنجى صنف

سەيلا ئالبا كىتابى

سەيلا ئالبا كىتابى اوقۇدى ، پىتىردى . آئەسى اوڭا بىر نىچى قرائت كىتابى آدى . سەيلا چوق سەويندى . « آئە جىم ، دىدى بوندىن سوڭرا يال كىز قالدىم زىمان ھىچ صىقىلىم . كىتابى آچار ، اىچىندە كى رىسلىرە ياقارم . يازىلىرى اوقۇرم . » آئەسى دە اوكا : « اۋەت يا وروم ، بو كىتاب سنى ھم اكلەندىرىر ، ھم دە دوغرىلىق و اىلىك يولنە كوتورور ؛ سنى دە كىتابك قىمتى بىل ، اونى تەمىز طوت . » دىدى .

سەيلا يە آئە سنىك سويلەدىكى سوزلىرى بز دە سزە تىكرار ايدىيورز :

« قرائت كىتابىگىزى سەوۋە سەوۋە اوقۇيىكز و اونى تەمىز طوتىكز . »

بولونجىمە قىلار

— آنتە جېكەم ! باقىلىڭ ، نە كوزەل قىلار ! ھېسى آھىلىمىز ، قىلار قىلار ؟
 قونجىلار دە بىر بار ... ساقسىلار ك اوستىدە يالساڭىز صولۇشلىرىنى بىراقىم . آمانە ،
 اودىكىلەر نە قانداق فنا ! ايكەن كېيى اللارمى قانامى .

بولونجى قونجىلار مامىرە اولسىبىم باشتىقارلى كىلۇب بولامىقىرى . دە كېلىمى ؟
 كوچۇك چوچۇق يولدىڭى كىللىرى اوڭلىكىدىن آووج آووج
 آلۇب آنتەسىنىك اوڭىنە دو كىدى . ھېچ بىرىنىك نە صاپى نە دە بىر
 يىشىل ياپراڭى واردى . قاندىنچىغىز بىھار ك شو سەوئىلى ھىدىلەرنى يانما
 ايدىلىش كورونچە فنا اولدى .

— آمانە اولارم ، نە بىلەرىك !

دیه باغیردی .

چوجوق آنه سندن کوله ری ز بکله رکن سرت و آجی سوزلر
ایشیدنجه شاشیردی .

— آنه جگم، کلاری سرد بیلگزی بلم بگم ایچین بونلری هب سزه قویاردم .
دیدى .

قیر منکشه لری

کوزهل چیچکلر ! آدیکنز نه در ؟

بزم آدیمز منکشه در .

بورایه نره دن کلدیکنز، باغچه دنمی ؟

خاییر، تارلادن کلدک .

کوزهل منکشه لر ! سویله ییک سزی کیملر سه وهر ؟

بزی چوجوقلر سه وهر .

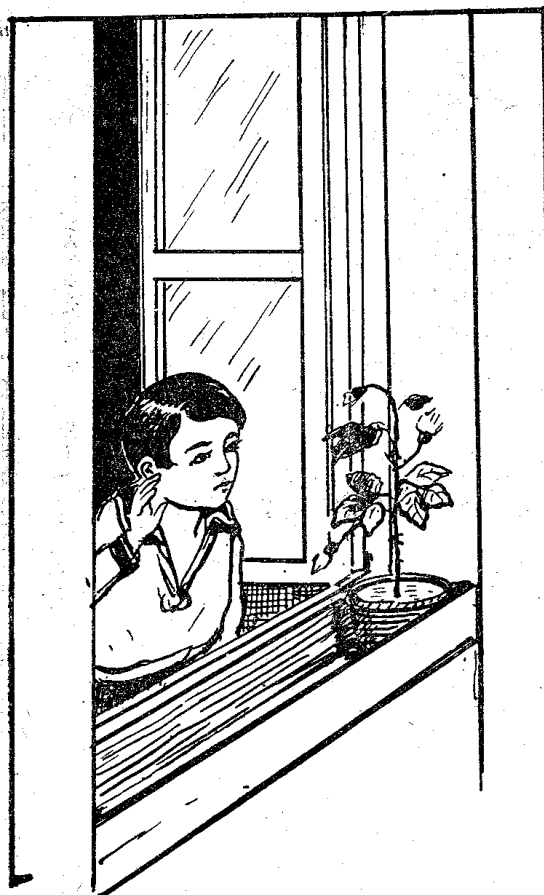
سزی مکتبه کیم کتیردی ؟

چوجوقلر بزی تارلادن قویاردی .

دهمت یاپوب مکتبه کتیردی .

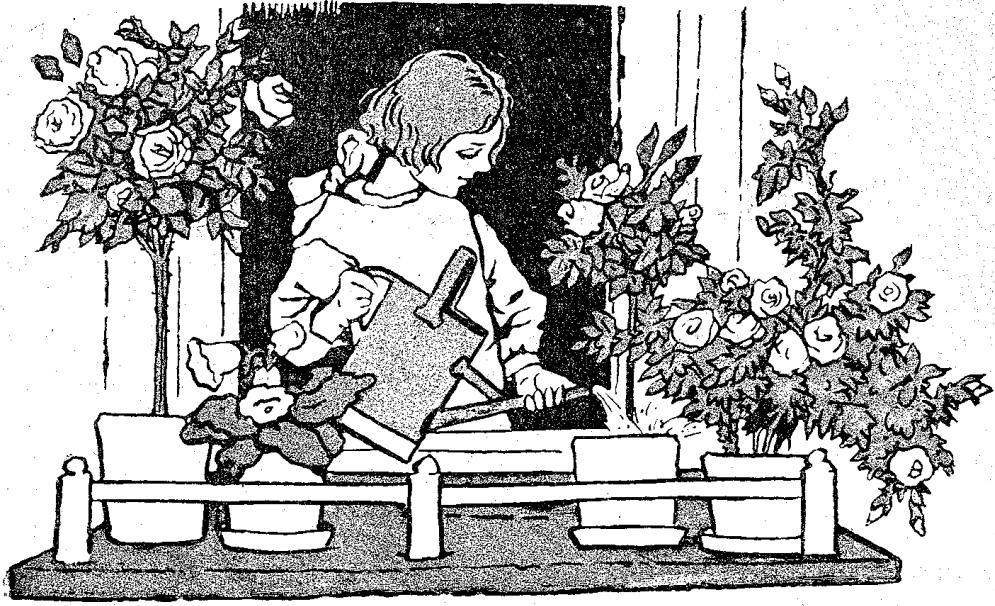
کل فیدانی

سعادك باباسى برصاقسى يه اى جنسدن بر كل فیدانى ديكمشدى.

ايك بهارده بونك
كو چوك داللىرندن قونجالر
چيقدى. سعاد كوزهل
هو الرده ساقسى يي په نجره
اوگنه براقير، هوا
صوغوق اولديغى كيجهلر
اوداسنه آليردى. بر
آقشام هوا پك كو -
زهلدى. ساقسى يي
ديشاريده براقدى.
ايرتهسى صباح قونجالرك

دوگدن قورومش اولديغى كوردى. كدرندن آغلامايه باشلادى.
اووقت آنهسى اوگا شوسوزلرى سويلهدى: «بوصاقسى سنك
ايچين بويوك بردرس اولسون. هنوز قونجالرى آچان بر كل فیدانى
دوك ناصيل قوروتورسه فنالق ده بر كو چوك چو جوغى اويله جه بوزارم.

په نجره ده باغچه

بن کللری پک سه وهرم .
په نجره می باغچه کیبی سوسله رم .
دورت ساقسیم وار، بری برندن کوزه ل!
اونلره بن سو ویریرم، چوجوق کیبی باقارم .
آنهم بکا دیرکه: « یاوروم، چیچکلرده جانلی در .
اونلرکده برم کیبی آنلری ، بابالری ، یاورولری وار؛
اونلرکده بزم کیبی بهارلری، یازلری وقیشلری وار .
چیچک سه وهن چوجوقلر آبی قلبلی اولورلر! »

صاينجاغم

بنم بولكون اذن گوتم
برآزده ذوقه روشگونم
اذن گوتم صاينجاغم
اولور بنم اويونجاغم
صاينجاغم نه خوسه دورور
لهراينه به قولان دورور
گيده رگليد صاينجاغم
بنم کوزه ل اويونجاغم

م. س.

يووا

« آبل! كل باق ، شو آجاجك ايچنده بر يووا وار ،
يووانك ده ايچنده برقاج كوچوك يومورتا وار . »
« دوز باقاييم ياوروم؛ خايير، اونلر يومورتا ده كيل ،
هپسى تويىز ياورو قوش در؛ اينجهجك سسلرى وار . »

« اوهت ، اوهت ، ياورو قوشلر . كل ، هپسنى آلام . »
 « اونلر يالكيز ده كل ، آنلرى ، بابالرى وار ،
 يوواي بوش كورونجه زاوالليلر نه ييار !
 سنى برى آلوب ده باشقه يره كوتورسه ،
 دوشون ، اوزواللى آنه مزك فريادلرينى
 ها بر اوى ييقمشسك ، ها بر يووا بوزمشسك . »

طاووقلارك يومورتاسى

سەپتىدە نەوار ، يىلك ؟

سەپتىدە چىچكلر وار .

خاير ، چىچك دەكىل باشقە برشى .

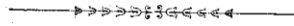
چىچك يوقسە پورتاقال وار ؟

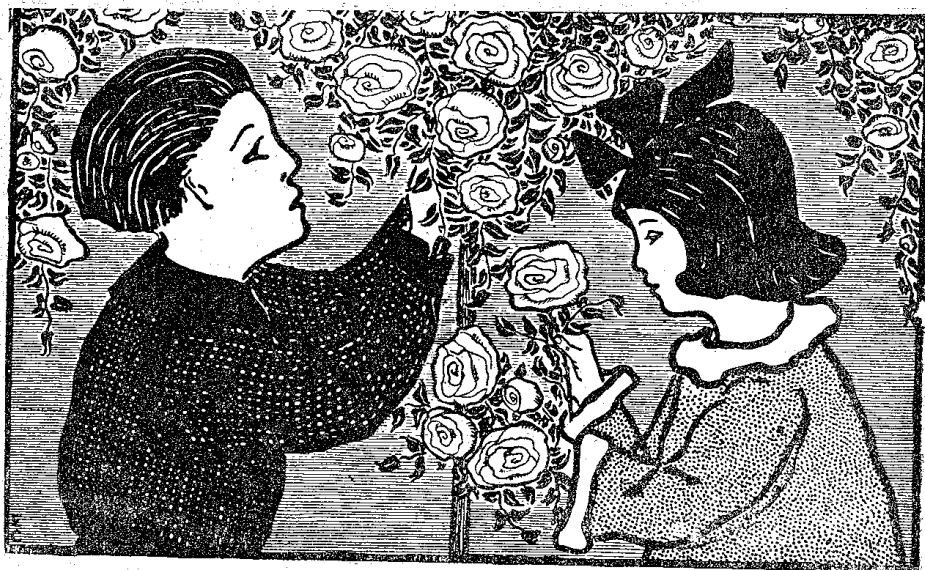
پورتاقال يوق ، يومورتا وار .

اونلر يومورتايە بكنزەمەيور .

خاير ، ھېسى تازە تازە ،

طاووقلارك يومورتاسى .

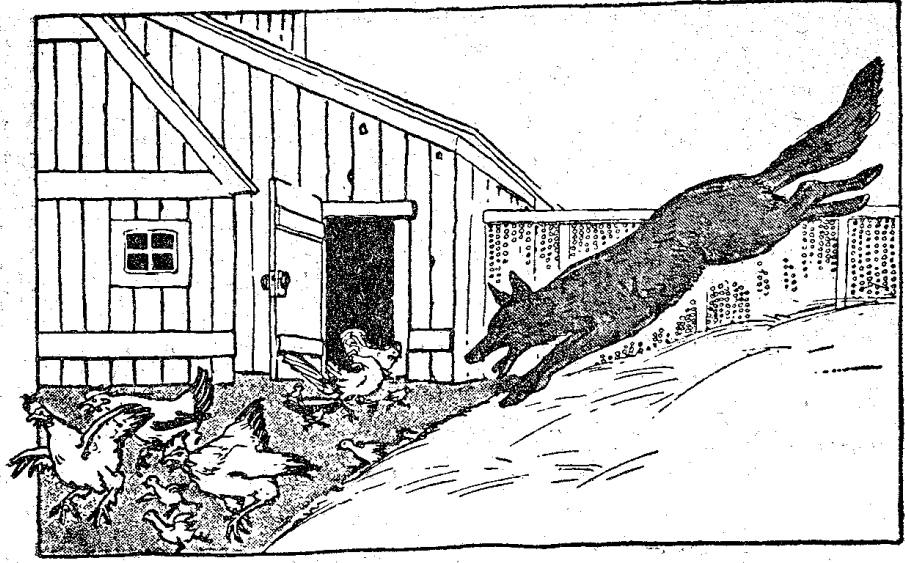

چيچك ده منى

بابالرى چيچك مرقايسى ايدى ؛ باغچەسندە كوزەل وقوقولو
چيچكلىرىنى يىغىپ بېرىپتۇ.

بەرمەس سىباغى باغچەيە چىقىدىلەر. او كۈن آنەلرەنك اسم كۈنى
ايدى. او كۈن بىر دەم چيچك ياپمىق ايستە يۈرۈپتۇ. كىلەر، سۈنبۈللەر،
قارانقىلەر رەنك رەنك آچىلمىشىدى . بونلردن كوزەل بىر دەم ياپا
بىلىپتۇ ؛ فقط آنەلرەنك ھەر چىچكەن زىادە كىلەر سەۋدىكىنى
دۈشۈندىلەر ؛ يالگىز كىل توپلادىلەر. كوزەل، بىر دەم ياپدىلەر.
آنەلرەنك يۈرۈپتۇ ھەدىيەسىنى آلدى، پىك خوشلاندى. اونلرەنك
قوجاقلادى ، سەۋدى و اقشادى . بۈيە دۈيغۈلو ايكى اولادە
مالك اولدىغىندىن دولايى افتخار ايتدى .

تیلکی و طاووقلر

یاپما ، تیلکی ، یاپما .

پیلیچلریمی قاپما .

قاجک ، پیلیچلرم ، قاجک !

آمان قاجک ، چابوق قاجک ،

تیلکی ، پیلیچلریمه دوقونما ،

آه زاوللی یاورولرم !

آه زاوللی یاورولرم !

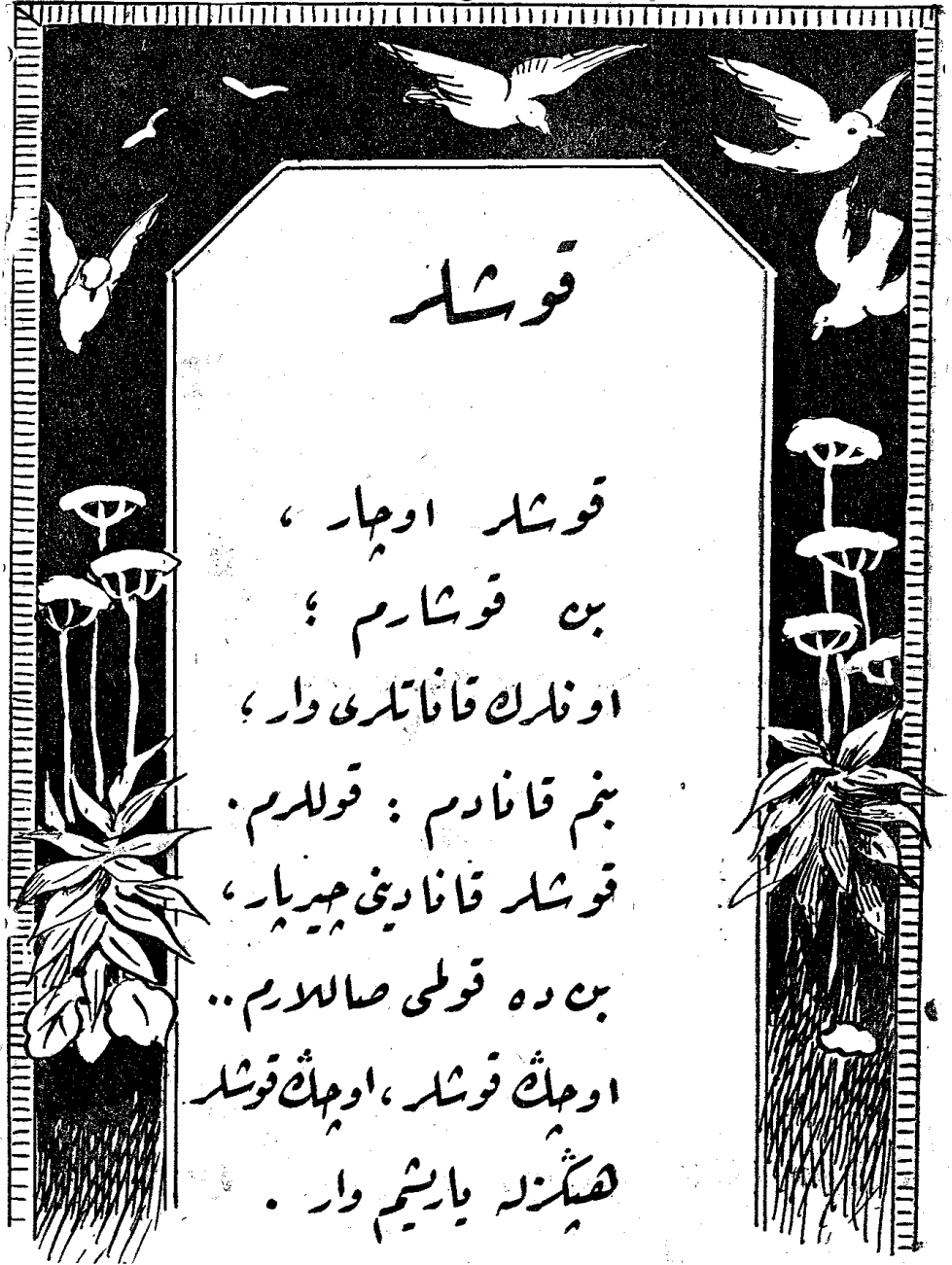

زاواللى قوشلار، زاواللى چىچكلار،

براقتام بابامله باغچهلرده، قيرلرده واورمانلرده دولاشيوردى.
 باغچهلر چىچكسز، قيرلر ايصسز، اورمانلر قوپ قورو وجانسزدى.
 بيلمەم قوشلرە نە اولش! سسلرى ايشيديله يوردى. آغاجلر ك يازين .
 طوپراغه كولكه ويرەن يشيل ياپراقلى قورومش، يرلرده سورونويوردى
 اوستلرينە اوتوروب دە قارشيدە كى كوچوك آدالرى سيرايتديكمز
 اوصيراقايلر ياغموردن ايصلاشمىدى؛ قورودالر آغلار كىبي صوداملالرى
 ايچندە ايدى. هوا قاپالى و صوغوقدى، روز كار سرت سرت اسيوردى.
 بابامە صوردم: «قوشلر نىچين اوتمه يور؟ چىچكلر نە دن قورومش؟»
 بابام بكا شو جوابى وىردى: «قوشلر اوتمه يور؛ چونكه يووالرى
 بوزولدى؛ چىچكلر قورومش، چونكه كونس يوزى كورمە يورلر.»

زاواللى قوشلر، زاواللى چىچكلر!

قوشلار

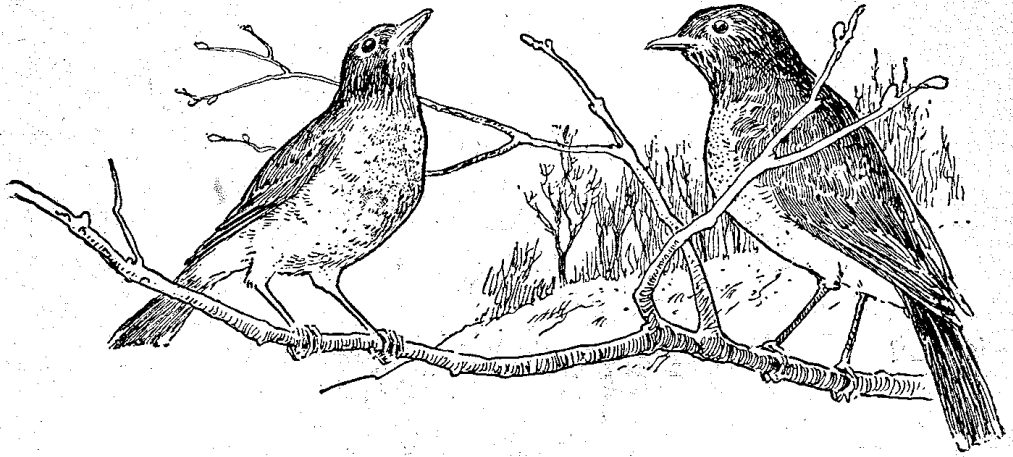
قوشلار اوچلار ،
بن قوشلارم ؛
اونلار قاناتلری وار ،
بنم قانادیم : قوللرم .
قوشلار قانادینی چیریلر ،
بن ده قولی ساللارم ..
اوچلر قوشلار ، اوچلر قوشلار
هئیکیزله یاریشیم وار .

اۈھدى قوشلر
 بە دە قوشلر ؛
 قوشلر يارى يولە قادار .
 قا اوڭە براۈھوروم
 جىقى ، اور دە قالدەم ناچار .
 بوو ! چەكەم اۈپلە قوروم !
 ايتە رەكز ، لەھىدى تىكرار
 يارىئالم ؛ لەھىدى قوشلر !

تۈسۈنۈش

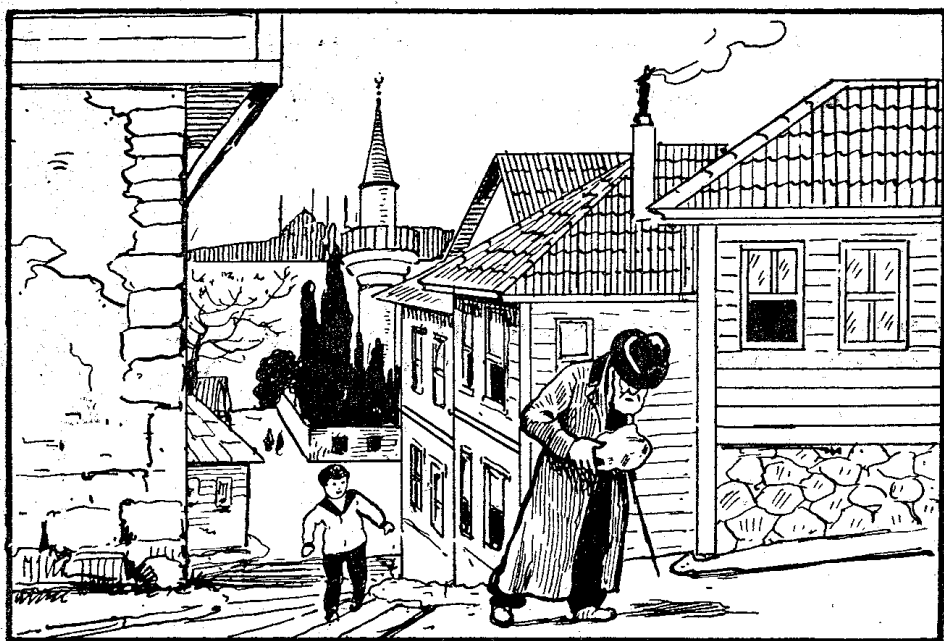

تارلا قوشلری

- ایکی کوزهل تارلا قوشی
- کلدی بزم آغاجه قوندی .
- بن قوشلری چوق سه وهرم ،
- طاتلی طاتلی اوتوشورلر .
- کوچوک قوشلر ، اوچاییکز!
- سزه بول بول یم کتیره یم .
- بزم آغاجلرده اکلہ نیکز .
- همهن اوچوب کیتمه ییکز .

اختيار عمجه م

اختيار عمجه نك برقادين خدمتجيسى واردى. بر آقشام بوزاواللى
 خاستلاندى. عمجه م او كا علاج ياپدير مق ايچين اجزاخانه يه كيتدى .
 برساعت كچدى ، كلبه دى . بابام مراق ايمه يه باشلادى . اونى آرامق
 ايچين بنى سوقاغه يوللادى .

أك قيصه يولدن قوشه قوشه اجزاخانه يه كيتدم . بر آز اول چيقديغنى
 خبر آلم . اونك كله جكي يولدن كيرى دوندم . يوروركن ايله رده بر
 آدام كورددم . ايكي أيله آغير برشى طاشييور ، آرا صيرابونى يره براقوب

دىكە نىيوردى. تام يولك نىيائىتدە بوغىر شىء بر كوشەيە براقدى .
 باستونىلە يوقلادقدن صوكر ا يولنە دوام ايتدى . بو ادامك عمجەم
 اولديغنى او وقت آ كلایا بیلدم . همەن ياننە صوقولارق :
 — عمجە، دیدم ، اودن صراق ايتديلر ، سزى آرامايە چيقدم .
 عمجەم بچيكمە سنك سېنى آ كلاتدى .
 — سكاچوق زحمت اولدى ، يا وروم . شىمدى يە قادار اوده بولوناچقدم .
 ياستونمە دا يانارق كيدەر كن شو كوردىكك طاشە آياغمى چارپدم .
 دیدى . اختيار عمجەم ، ائندەكى طاشك اغىرلغنه وطوپالالايا
طوپالالايا يورومەسنە باقمادن باشقەلرینه ائىلك ايتمك اچين قوجا طاشى
 يولك نىيائىتە قادار طاشىمشدى .

کوهوک و داد

— و داد! صباحلین ایر -

کندن اورمانده نه یاپیورسک؟

— ککیک طوپلایورم .

بردهمت یاپوب آنه مه

کوتوره جکم .

— و داد، قولگده کی سه -

په تی نزه یه کوتورویورسک؟

— تارلاده کونشک آلتده

طوپراقلری چاپالایان بابامه

اوکله ییکی کوتورویورم .

— و داد، آقشام اوستی

کیچ وقت نزه دن کلیورسک؟

— خدیجه قادینک قولوبه سندن کلیورم . زاواللی قادین کیمسه سزه،

فقیر وعلیل در. آنه مه هر آقشام اوکا بنمله ییه جک یوللار.

يار اماز جو جوقلار

خندان نژادە ھېچ راخت و یرمزدی : چورابلرینی صاقلار ،
 جنبە کیزلیجە چاقیل طاشلری آتار ، یازی یازارکن قولنی دورتەر ،
 « سنی آننەم چاغیریور » دییە اکلە نیردی .
 نجات قاردەشنە بویلە شیلر یامازدی ؛ لاکن اونک قیزدیغنی
 کورونجە قارشیسنە کچەرک قهقهە ایلە کولەردی .

بركون نژاد بونلرى چشمه نك اوكنه كوتوردى .

— چوققره، چشمه نك آغز نده كى كوپك باشنى كورويورميسكز؟
شىمدى اوڭا آووجله صو ويرير كيبي ياپاجم . اوده « حاو ، حاو . »
دييه باغىراق .

ديدى . آووجنى چشمه نك آغز نده طوتدى . ديكرا ئيله اوستده كى
دوكمه يه باصار باصماز آووجنه صو بوشالدى ، فيسقيه كيبي قىزلرك
اوستنه صو صاچىلدى .

نژاد ده قارده شلرينه موزىلك ياپدى ؛ فقط اونلرى ائجه
ايصلا تامادى .

بويوك بابانك كو بويوك پارماغى

بويوك بابا طورونى راسمە يە باغچەدن چىك قوپارمىسى تىيە
ايتىشىدى . راسمە تارلادە چىلكرى كورونچە دايانامادى ، آووج

دولوسى قوپاروب يىدى .
قباحتى كىزلەمك ايچىن
مندىلە آغزىنى سىلدى .
كدى كىيى پارماقلىرىنى يالادى ؛
صوكرابىكىنى آوب بويوك
باباسنك اوداسنە كىتىدى .
بويوك بابا آقشام غزىتە .

سنى اوقويوردى . بورىنە چىك قوقوسى كىلدى . راسمە يە صوردى :

— قىز ، سن تارلادن چىلكمى قوپاردك ؟

قباحتى آدم نەقادار جىسارتلى اولسە بردن برده شاشىرىر . راسمە دە

شاشىردى . قىسورىنى انكار ايتدى :

— خاير بويوك بابا ، بن برشى قوپارمادم . دىدى .

بويوك باباسى سوزىنە دوام ايدەرك :

— صاحى مى سويله يورسك ؟

ديدى. اونی ياننه چاغيردى. آغزىنى قوقلادى. چيلك قوقوسنى
آلدى. راسمه اوتاندى. جواب ويره مه يهرك باشنى اوكنه ايكدى.
او وقت بويوك باباسى او كاشو سوزلرى سويله دى:
— سنك اوبور و اطاعتسز اولديغكه نه قادار جانم صيقىلدى. هله
آغز كدن يالان سوز ايشتمككم بنى داها زياده كدرله نديردى.
راسمه چيلكلى قوپارديغنه بيك كره پشيمان اولدى.

ايلىك سوز

كوچوك چوجوق ، بر صباڭ آنهڭ خفيف آديملرله ياتاڭكه
ياقلاشمىدى . اوستىڭده كى تول پردىي آراق ايتدىكى وقت سن
اوكا ميني ميني اللرىكى اوزاتوب ايلك دفعه اولارق آنه... ديمشدىڭ.
داها اول آنهڭڭ سكا اوكره تدىكى بوكوزهل كلپىي سن
آنچاق اوصباح سويله يه بيلمشدىڭ .

آنهڭ بوسوزى ايشيدىنجه سه ويندى . « اولادم ، ياوروم... »
دييه رك سنى قوللرى آراسنه آلدى ، اوپدى ، اوقشادى . سنده
اوكا برقاچ كره داها « آنه! آن... نه » ديه قارشىلقدە بولومشدىڭ.
اووقت آنهڭ ديشارى فيرلادى . بو ايلك سوزلرڭ ، اطرافڭده
طوپلانان بوتون اوخلقنى سه ويندىردى . اودقيقەدن اعتباراً بوكوزهل
خاطره آنهڭك قلبنده يرله شوب قالدى .

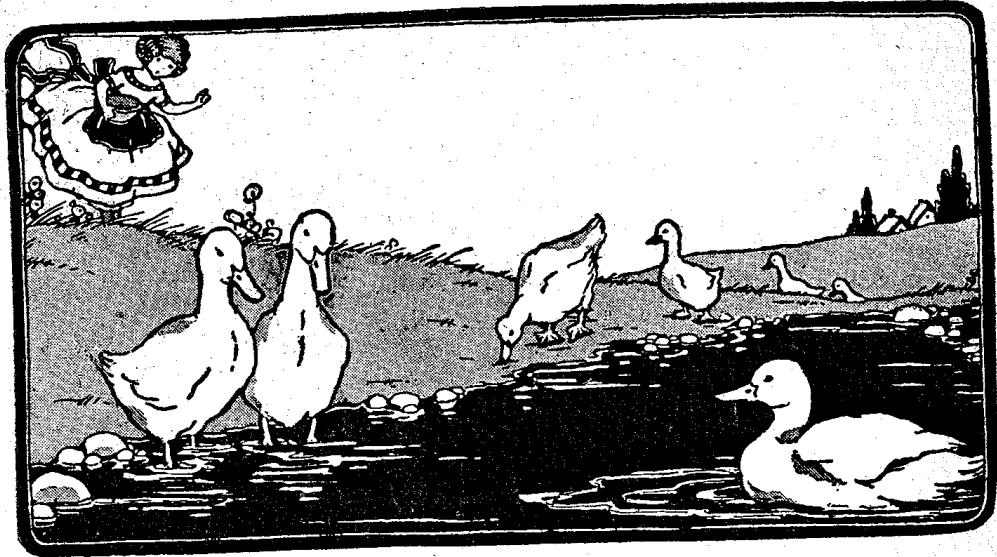
کوزهل بر قوزو

برداغده کوزهل بر قوزو آناسیله برلکده اوتلایوردی. تویلی
پاموق کپی بیاض ویوموشاقدی. چنلرک اوستنده قوشوب صیچرا-
یوردی. آنهسی اونی چوق سه وهردی؛ اوتلارکن بیله کوزلرینی
اوزهرندن آیرمازدی.

برکون بویارماز قوزو برآز اوزاقلاشدی. آنهسی اوگا
سسلهندی:

— سه وکیلی یاوروم، یامدن آیریلما، باشکه برفالق کلیر.
دیدي. قوزو آنهسنک یانه صوقولدی، صوگراینه اوزا-
قلاشدی. یوکسک برقایانک اوستنه چیقدی. آیاغی قایوب آشاغییه
یووارلاندی. جانی یاندی و آجی آجی مله مهیه باشلادی. بیاض
تویلی قان ایچنده قالدی.

كوچوك لېلا لياصه قازلر

كوچوك لېلا قازلر

يوزديكنى بيلمەزدى .

اونلرى صوده كوروب ،

شاشيردى وديدى كه :

« اى كوزهل بياض قازلر !

نچين يشيل چايرده

اوتلايوب كىزمەزسكز ؟ »

بياض قازلر ديديلر :

« هر صباح بز صولر

كوپوكلو دالغارنده ،

يوزهرك سهرينه ريز . »

ایلیک برار

یسیلله نغسه هب آغاچلار ،
 هیمیک آغمه شه یا ماجار
 چمنلرله قید بزه نغسه ،
 اووا بوتون کوزه لایله نغسه
 او زاقدرده ده ره آقار
 برار کلدی ، برار برار
 آقشام اولور سسلر دینر
 تیردن سور و اینه .
 قوشلر گیر آقیه آقیه
 چو چوی سده ده دو یا صانیه
 باقه نه دیور ؟ اشن روزگار
 - چالیسه ، ایته کلدی برار

کوریلی زاده محمد فواد

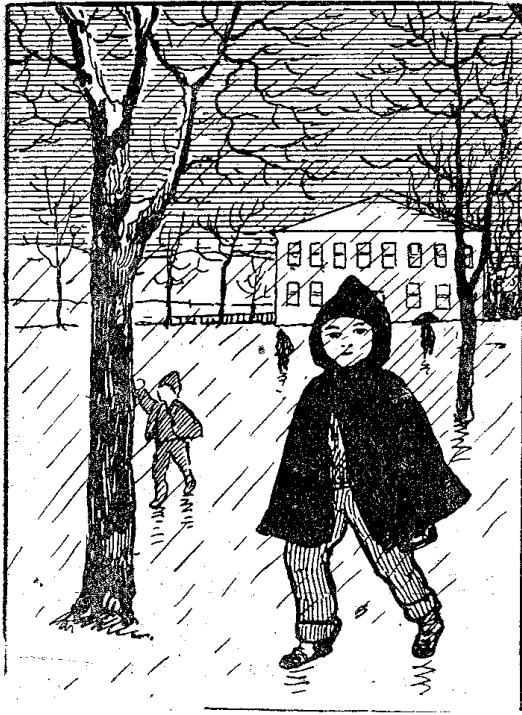
ياغمور

صباحلين هوا ياز هواسى كىي كوزه لى؛ اوكله دن صوكر ابردن
بره ده كىشىدى. قاراردى، شاقىر شاقىر ياغمور ياغدى.
آغاجر وچىچكر بول بول صولاندى.
ايكى قاردهش قاپمىزك اوگنه چىقدى. بابامزك شمسىه سنى باشمزه
چادىر كىي آچدى. براز اىصلاندى؛ فقط كولو شدىك، اكله ندىك.
بز ياغموردن، حتى قاردن قاچارمىز!

بر قيشه آقشامى

بر قيش آقشامى ياغمور ياغيوردى. هوا پك صوغوقدى. راسم مکتبدن چيقيجا قوشه قوشه اوينه كيتدى. سوقاق قايسى اوگنده

ايصلاق قوندوراليني ،
آتقيسنى، پالتوسنى چيقاردى.
اوداسنه كيردى . آللى،
آياقلىرى بوز كيبي ايدى.
راسمك آنهسى براز
أول صوبايى ياقش ، اودايى
ايصيتمش ، هر شىئى حاضر-
لامشدى . راسم آلنى آياتنى
ايصيتمق ايچين صوبايه

ياقلاشدى ؛ فقط آنهسى براقادى.

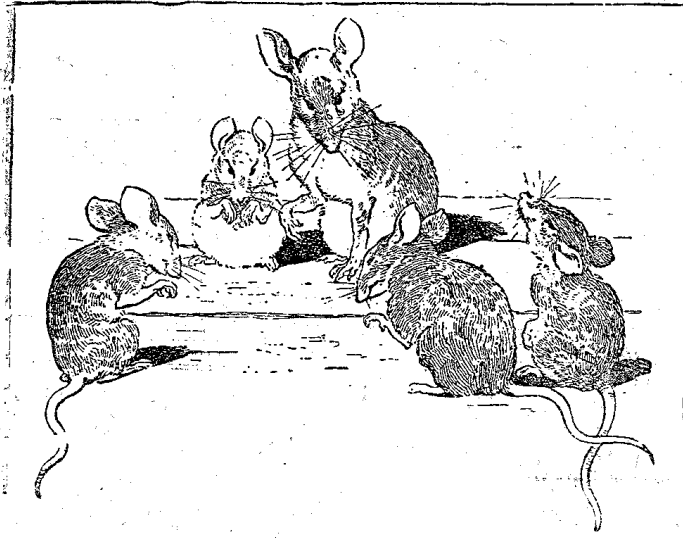
— اوغلو، ديدى. شيمدى صوغوقدن كلدك. بردن بره آتسه
ياقلاشما ، خاستا اولورساك . براز كبرى چكىل ده وجودك ياواش
ياواش ايصينسين.

راسم آنه سنك سوزینی دیکله دی. بر آرزو کرا اوشومه سی قلمادی.
 په نجره دن دیشاری بی پله سیرایتمه به باشلادی. یاغمور شدتله یاغیوردی.
 راسم آبلاسنه دیدی که:

— انسانک ته میز بر آوی، صیجاق بر اوداسی اولمق نه قادار آبی!
 آبلاسی اوکا شو جوانی ویردی :

— او ته میز آوده، صیجاق اوداده چو جو قلیزینی راحت راحت
 یاشاتان آنا وبابا بیک قات داها آبی در .

فاره قاياني

برقاچ فاره ياوروسى برلكده اوينا يورلردى. بو ياورولر ك تويلىرى
 كول رنكنده ايدى. بورونلرينك اوستنده ييقلرى واردى.
 برصباح آنه لرى هپسنى بر آرايه طوپلادى.
 — ياورولرم، ديدى، شيمدى سزه سويله يه جكم سوزلى ائى
 ديگله ييگن: اولرده بزدن هيچ خوشلانمازلر. بزى ياقلامق ايچين
 كديلر بسله لر، قاپانلر قورارلر. كوزلريگنيزى آچيكنز. صاقين تهلكه لى
 يرلره كيمه ييگن.

فاره ياورولرى بوسوزلى ديگله يه جكلرينه سوز ويرديلر. كوناك
 بزنده بونلردن برى ده ليكدن چيقدى. او ايچنده دولاشمايه باشلادى.

بركوشه ده كوچوك برقاپان كوردى. قاپانك ايچنדה برپه نير پارچاسى
واردى. په نيرك قوقوسنى آينجه بر آزايله رله دى، صوگرا چكىلدى.
تكرار ايله رله دى. په نيره دوقونور دوقونماز قاپان قاپاندى. فاره
ايچهرده قالدى.

او صاحبي بونى كوردى. كدى نى چاغيردى.
فاره ياوروسى قورقوسندن تيره يور، كدى يه كنديسنى آجيتايه
چاليشيوردى. كدى بر په نچه ده اونى پارچالادى.

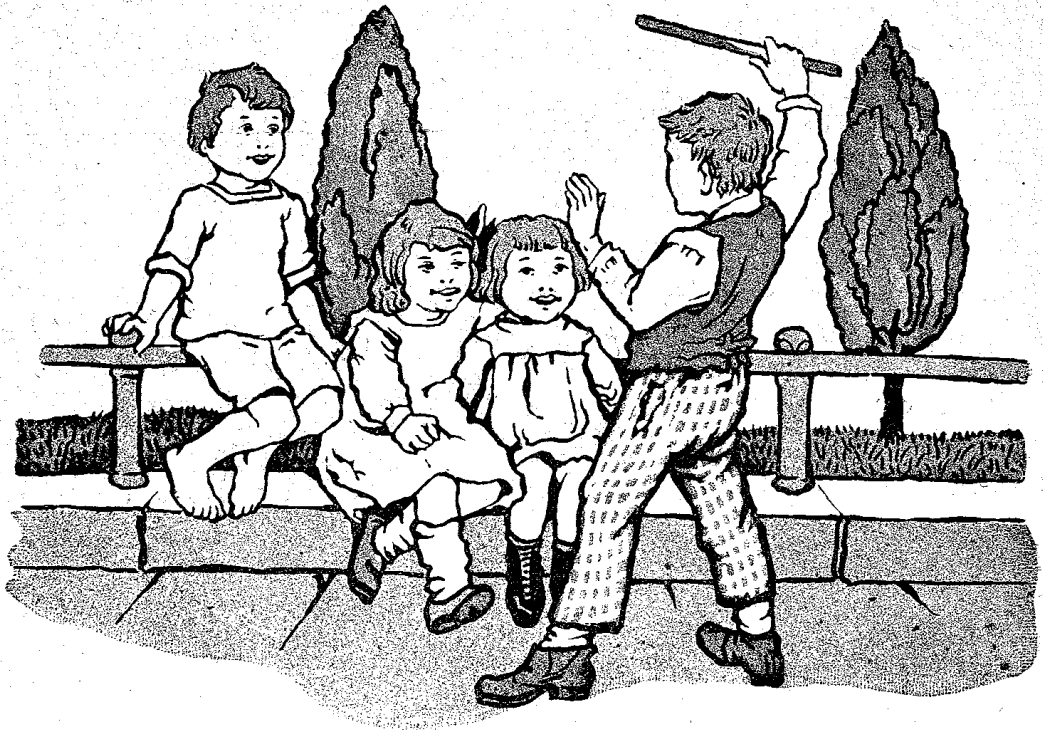

طاووسانه ديورکه

برياز کونی دولاشمقندن یورولارق تازه اوتلرک اوستنده اویویا
قالمشدم. بردن بره بر کوچوک قیز بنی ایکی ایلله بوینومدن وقولاقلمدن،
یاقلادی. کندیمی قورتارمايه وقاچمايه چالیشدم. کوچم یتهدی .
کوچوک قیز بنی قوللری آراسنده صیقی صیقی طوتارق اوینه
کوتوردی ، اوداسنه آلدی . بر قفسه قویدی . بن تارلالرده ،
ایسته دیکم کپی قوشوب گزه رکن بوقارا کلق ودار یرده ناصیل
یاشایا بیلیرم !

ایچمه بویوک بر آجیلق چوکدی . مرحتلی قیزبکا آجیور وانی
باقیوردی؛ فقط بن یمکدن ایچمکدن کسیدم . کوندن کونه ضعیفلام.
نهایت خاستالاندم . برقاچ هاقتا صوکر اورداده یاشایاما یا جغمی
کوره رک بنی قوللری آراسنده چاییره کوتوردی . یوزیمی کوزیمی
اوقشادی، صوکر صالیو یردی .

دورت قارده سن تارقىسى

• شاقىر شاقىر اوتەرز .	• « وطنىز باغچەدر ،
• نشىدەلر سويلەرز .	• بىزلىر اونىك گىللىرى .
• وطنىز جنتدر ،	• تورلو تورلو آچارز ،
• بىز اونىك حورلىرى .	• كوزەل قوقو ساچارز .
• غىمىز يوق اوينارز ،	• وطنىز اورماندر ،
• كۆلەر، سويلەر، سىچىراز . »	• بىز اونىك بىللىرى .

كوچوك لېرايد بويوك باباسى

كوچوك لېلا باغچەدە چىنلر ك اوستنە اوتورمش، دوشونويوردى

ياني باشنە صوقولدم،

— لېلا، نە اولدك؟ برشىمى ايشتە يورسك؟

ديدم . بكا شو جوابى ويردى:

— يردە دورت آياقلە يوروين حيوانلرى كورمك ايشتەرم .

اوكا اوتلر ك آراسندە دولاشان برقارينجايى كوستەردم و:

— ايشتە سكا كوچوك برحيوان . ديدم .

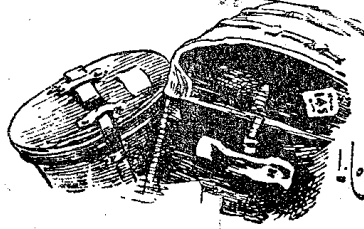
لېلا ممنون اولمادى .

— خايير، بو پك كوچوك ؛ بويوك اولسون .

ديدى .

— بورادە برفىل يوق كە، سكا كوستەرەيم .
 دىيە جۈاب وىردىم . بونك اوزەرىنە مېنى پارماغنى كوك يوزىنە
 دوغرو اوزاتارق :

— اويلە ايسە بن بونى اىستەرم .
 دىدى . آقشام اولمشدى . باشمى كوك يوزىنە دوغرو چە وىردىم ،
 آيك دوغدىغنى كورونجە شاشىردىم و لىلانك يوزىنە باقا قالدىم .

کچه

بیلدیزلرده ، کوزلریک
 تا ایچندن، دهرین دهرین
 کولومسهین شفقتی وار .
 بوکیجه نی ایشته بونلر
 بزه کوزهل کوسته ریور؛
 روچه تسلی ویریور!

نینه جکم ، آی بوکیجه
 قاشلر کدن داها اینجه :
 افقردن اسن روز کار
 سنک نفسلرک قادار
 فرحلا تیور ایچی ،
 آرتیریور سهوینجی .

قورقونچ نہایتسز، ایصسز،
 آی سز، روز کارسز، ییلدیزسز
 بر کیجه یه کومولورم :
 آرتیق یاشاماز، اولورم !

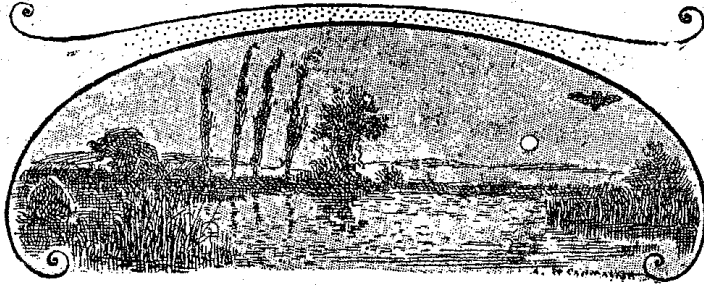
اورطانه سیفی

سن ده بنم هر کیجه می،
 هر قارا کلق دوشونجه می
 بویله کوزه لشدیره نسک،
 بکا امید ویره ن سنسک !

نینه جکم، اکر سندن
 اوزاقلرده قالیرسه م بن،

مەرتابك تارقىبى

كوجوك چوجوق! بىليرمىسك بن كىمم؟ بن آي نىنەنك ايشىغىم.
بىليرمىسك نرەدن كليرم؟ كوك يوزىنە باق؛ قارا كلق كىجەنى
آيدىنلاتان آي نىنەمى كور!

اورمانلر ك ايچى، دە كىزلر ك يوزى، داغلك تپەلرى و اتكلرى،
قىرلر و كنىش اووالر بنم سىرانكاهم در.

كوجوك چوجوق! بىليرمىسك بن كىمم! بن آي نىنەنك ايشىغىم.
بىليرمىسك كوكدن يره نىچىن اينەرم؟ تنها وقارا كلق يوللردن
كچن يولجولر، كچ وقتلرە قادار چالیشان ايشجىلر يوللرىنى شاشىرلر؛
چوقورلرە، قويولرە يووارلانق تەلكەسنە دوشەرلر؛ ديوارلرە،
آغاجلرە چارپارلر.

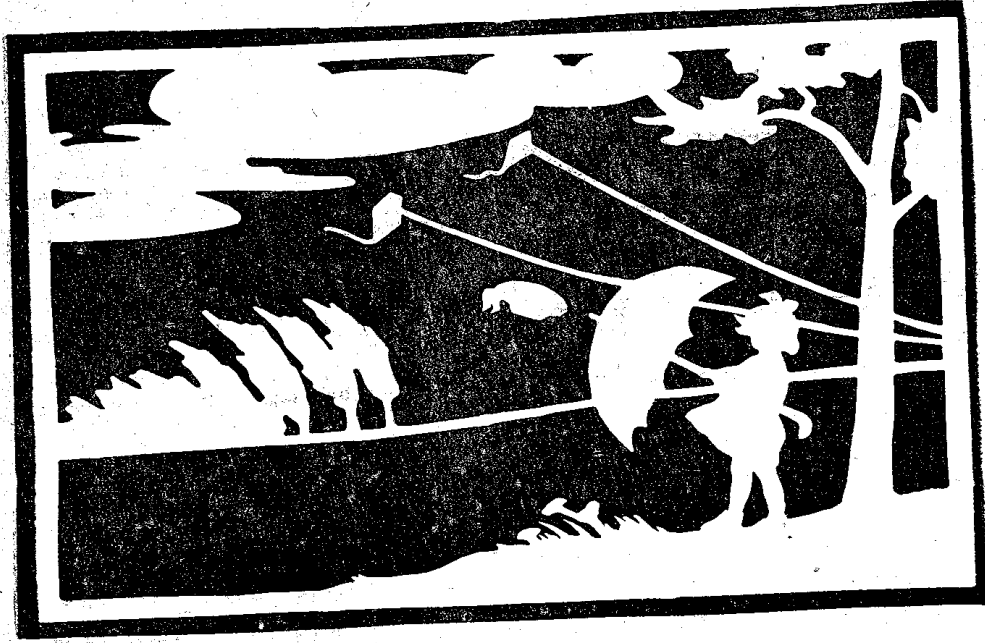
بن يوولجولرە و ايشجىلرە ايشىقلر صاچارم، يول كوستەرىم.
كوكدن يره اينىشمك سببى بودر.

«جمعه» ، كۆپلەپ كۆنى ،
 «جمعه ايرتەسى» ، درس باسقۇچى ،
 «بازار» ،
 چوققىلارنى كۆكەنچى ،
 «بازار ايرتەسى» ،
 بۆكەنچىسى ،
 كۆپلەپ ، كۆن ، باغ ،
 «سالى» ، «سوكرا» ، «چارشەنبە» ،
 «پەشە» ، كۆن ،
 بۆلۈك ، بۆلۈك ،
 بۆلۈك ، بۆلۈك ،
 «پەشە» ، كۆن !

محمد فاروق

روزگار نه یاپار؟

« بوکون صیق روز کار اسیور .

روز کار نه یاپا بیلیر ! »

« روز کار نه می یاپا بیلیر ؟

آغا جلره باقیکنز ؛

شمسیه به باقیکنز ؛

بولوتلره باقیکنز ؛

اوچورتمالره باقیکنز .

شیمدی بکا سویله ییکنز .

روز کار نه یاپا بیلیر ! »

صبيحه نك بىكى

صبيحه نك بر بىكى وار. آدى كول خانم در؛ چونكه يوزى كول
كىي پنبه در.

صبيحه بوبىك كوچوك آنهسى در. هر صباح اير كندن قالقار.
اونى سه وهر ك ، اوقشايارق قالديرير
ودير كه :

« بنم نازلى بىكم ، صباح اولدى .
آرتيق اويان ، كوچوك آنه كه صاريل .
بو صباح نه قادارده كوزه لكك وار !

شىمدى سنك يوزىكى ييقايوب صاچلريكى طاراييم ، داها كوزهل
اولورسك . سن ، آنه لرى يوزلرني ييقاركن آغلایان ياراماز
چوجوقلره بگزه مزسك .

ساجده بىكنى قوجاغنه آلدی . تووالتى ياپدی . صوكر اوكاء
« بنم اوصولو بىكم ، ايشته ته ميزلەندك . شىمدى سكا ماوى فستانكى
كىيديره يمده قاهوه آلتىمى ايدەلم . ، دیدى .

فستاتى كىيدىرد كدن صو كرا
اونى صوفرايه كوتورتودى . «اوخ!
نه كوزهل اولدك ! سنى بو حالده
كىم كورسه سه وه جك . هايدى
باقايم ، يومورتا كى ايچ ؛ فقط هيچ

بر طرفى كيرله تمه . سوزلر يى ديكه مز سهك سكا كدينك طاسيله يمك
ويريرم .

كوچوك آنهك ، شيمدى مکتبنه كیده جك ، اوکا «كوله
كوله كيت» دى كه خاطرى خوش اولسون . « ديه نصيحت ايتدى .

قارده سى - وكىسى

كوچوك ليلا ايله حامدك آنهسى بركون جىندىن بربادم شكرى

چىقاردى وصوردى:

— بونى هانكىكزه ويرهيم؟

حامد همان:

— بگنا، بگنا...

دیه ركه ائنی اوزاتدی. لیلایه چس چقارمادی. آنه لری شگری
 لیلایه ویردی. حامد صورتی ا کشتیدی و :
 — آنه ، دیدی . شگری بن ایسته دم . سز لیلایه ویردیکنز .
 آنه سی اوکا شو سوزلری سویله دی :
 — سن یالکیز کندیکی دوشوندک ؛ حال به که ائی بر چوجوق
 کندیسندن اول قارده شی دوشونور . حامد قصورینی آکلادی . باشنی
 اوگنه ایکیدی .

أبي چوچوق

بركون براؤك او كىندە كوچوك برچوچوق بويوك برچوچوغە
يوسروقلە وورويوردى . بويوك چوچوق هيچ برشى ياپمايوردى .
كىندىسنە صوردم :

— بوچوچوق سنك قارده شكى ؟

— خاير ، قاردهشم دە كيل ، قومشوم در .

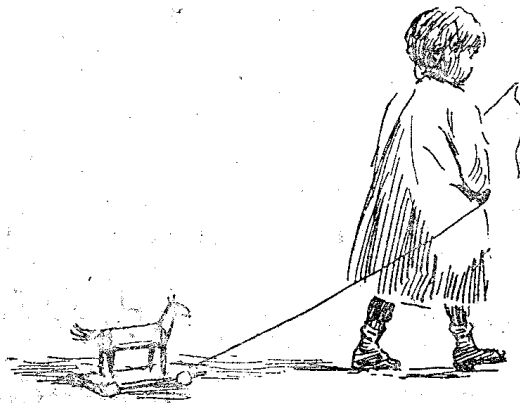
تكرار صوردم :

— اوسكا ووردىنى وقت نىچىن سن دە اوكا وورمايورسك ؟

— بن اوندن بويوكم ، وورامام ؛ كوره نلر بنى قباحتلى بولورلر .

بو كوزەل سوزلر بنى دوشوندوردى . كىندى كىندىمە : « يالكىز ياشجە

دە كيل ، عقلجە دە بويوك بر چوچوق ! » دىدم .

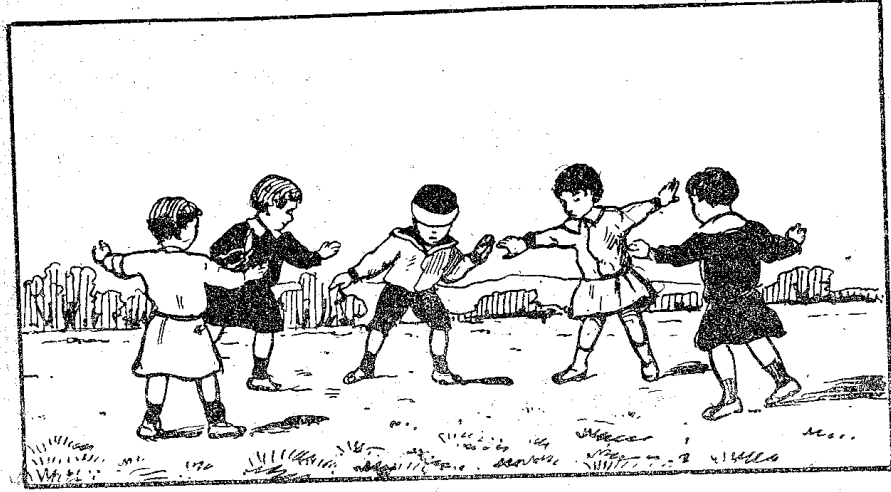

مارت

مارت آز چوق قيشی آلدیریر . صوغوق روز کارلریله بزی
 اوشوتور . صوبالریمیزی باقدیریر . اوستمزدن پالتوری -
 هیسقارندیرمان . بونظله برابر بهارک کولدی یوزینی بزدن کینله پیمز .
 مارتده کونشی اطرافه صیجا قلفنی دیریر . طوبرقلر پوموشار ،
 هاییرلری سیلله نیر . باغچیلرده آغاچلر قیدرمزی ، بیاصده هیسقارله
 دونانیز ، تارلار ، داغلا و تیر کوندن کوزه کوزه لله شیر .
 قوشلر آغاچلرک تازه یارقلری آراسنده هیویل هیویل اوتور .
 کولک یوزی بعضا کونلرجه قاپالی دورور . کونلرجه باغچور
 باغاره ، آرقادنینه کونسه هیسقار . اودقت مارت کوزنده یانکر
 اولدیفنی حالده کولوبور کیسی کورونور . نهایتا بیلک بهار بوتون
 کوزه لاکسینه میدانه هیسقار .

کور اُبه

دہ گنگکی بگنا ویر .
 ہایدی دونٹ برابر .
 خاییر ینہ اُبه سٹ .
 اُگنجهسی ہر کسٹ .
 اُلگدہ کی دہ گنگلہ
 اور تامز دہ دور بگلہ !

علی علوی

شارقی سویلہر دونہرز ؟
 بیل باقلم کیملرز .
 دہ گنگٹ وار کور اُبه ،
 گوستہر بزہ ؛ کور اُبه
 بولدک ! بولدک ! بنی سن .
 اُبه بن ایم گرچکدن ،

بوبي

— نزهه كيديورسك ، نجات ، نزهه؟

— كويه كيديورم، ته نزهه كورمه يه.

— بنی ده يانکه آلسهك اولورمی؟

— كل باقلم. سنك بويله بر آتک و آراباك وارمی؟

— بنم نه آتم وار ، نه آرابام ؛ يالكيز صاری بر کدیم وار.

صیچان طوتار ، قوش یاقالار ، پک آوجی در .

— بنم بوبي هم قوش اولار هم ده چکر آرابایی ؛

آت کيبي ده قوتلی در ؛ دورماز قوشار .

هایدی بوبي ، بزی دوغرو کويه کوتور ،

صوکرآ تکرار دوندور کتیر.

بر كوچوك قيزه آرى

بر كوچوك قيز باغچه سنده كزه ركن، چيچكلرك اوستنده بر آرى

كوردى . آرى خورطومنى

بر چيچكل ره نكلى ياپراقلىرى

آراسنه صوقوب طاتلى صو

اُميوردى . بو صوايله قارنده

بال ياپاجتىدى . قيز آرى يه

ياقلاشدى و صوردى :

— كوزه ل آرى ! صباحلين

ايركندن چيچكلرك آراسنده

ته آرييورسك .

آرى اوگاشو جوايى ويردى :

— بن هر صباح اويانير اويانماز ييه جاك بولمق اچين چيچكلره

قوشارم . آقشامه قازار دورمادن، ديگنمه دن چاليشيرم . اغلابال وبال

موى ياپارم . سن ده بنم گيى چاليش .

كوھول مكنباي

مینی بینی کتابیم ،
کل سنی صافدایایم .
او قومو ایسه دیکه
ده امله آلایم .

بنم کوزه ل دفتیم
سنی بک چوره سه ده رم .
یاراقلرک نه پارلاق !
هیزگیلرک نه دوز ، بان .

ره نکلای قورسون قلمم
سنی هیچ قیدایایم
هیزیر هیزیر هیزه رک
درسلریمی یازایم .

— م . س

باشقارنىڭ مالى

شوكتىڭ باباسى قومشوسىنىڭ اودونچ پارا آلمش ، ياواش ياواش
يونىڭ برآزىنى اوده مشدى . بو آدامك باغچەسىندە كوزەل طاووقلرى
واردى . قالان بورچىڭ يىپىنەدە بونلرى وىردى . ايرتەسى صياح
شوكت بو طاووقلر ك اسكى كومسلىرىنە كىردىكلىرىنى واورايە
يومورتلادقلىرىنى كوردى . اوتازە وصىچاق يومورتلارى طوپلادى ،

أوينه کوتورمك ايستهدى . صوگرا دوشوندى : « بوطا ووقلر آرتيق بزم ده كيل در ، يومورتالرى ده بزم اولاماز . » ديدى . بونلرى سپته دولدوروب آنهسنه کوتوردى .

— آنه جكم ، ديدى ، قومشويه ويرديكمز طاووقلر برم كومسده يومورتلامشلىر ، بويومورتالرى کوتوروب كنديلرينه ويره يمى ؟
آنهسى اوگا شوجوانى ويردى :

— هايدى قيزم . همان کوتور وير ، تازهلكى چكدكن صوگرا
وير هك بيله حقسنلق ايتش اولورز .

آقارصو وقايا

بويوك برقايا سس سزجه آقان برصوبلك بولنى
كسيوردى . صواوڭا :

« برآز كيرى يەككىل دەكەم مەم دەيدى . كبرى قايا
اوڭا سۇجوابى دىردى :

— سىڭ ايجىيە راھتىمى بوزاجىم ! ايلە ريدىن كىچ .
دەكيزك زورلى دالغالىرى بىلەننى ريدىن اوينا تاماز . بىڭا
ناصل بويىدە برتەطيفدە بولونۇپورساڭ ؟

آقارصو قايدىن سۇجوابى آلدىغىنەھىچ اُسفا تىمەدى . ھالسا
ياواسە ياواسە قايايى آشىد بىردى وگنىدە بول آھدى .

كوچوك باغچه وانلر

باغچه كزده كى طوپراغه برقاچ توخوم ديكگنز. براز صوو ويريكنز.
برقاچ كون صوگرا قيل گيبي اينجه يشيل اوتلر چيقار . بونلر ياواش
ياواش بويور ، صوگرا رهنك رهنك چيچكلر آچار ، بو چيچكلر
باغچه گزى سوسلهر ، اطرافه كوزهل قوقولر ويريير .

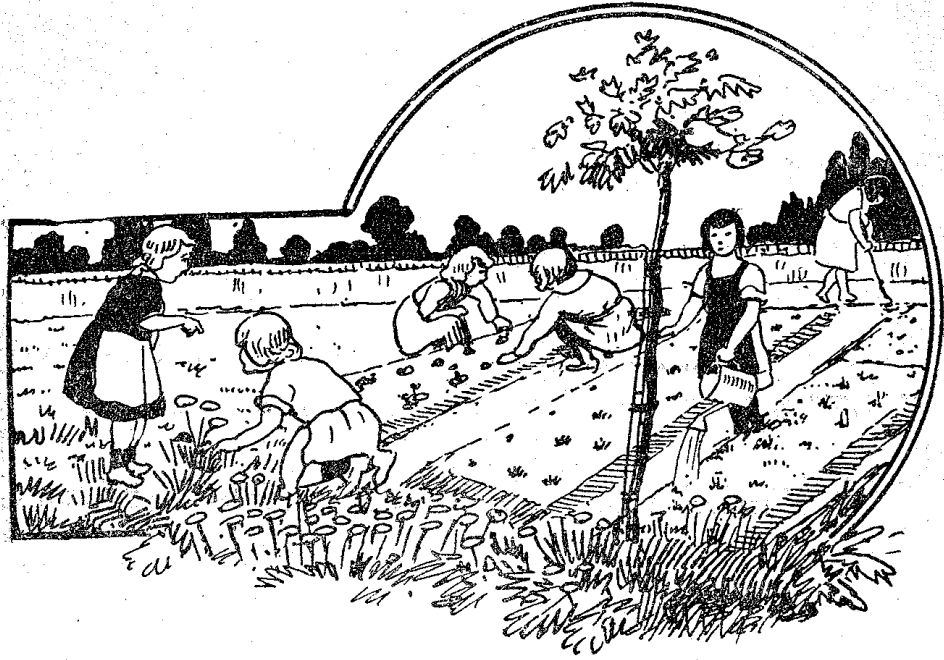
فريد ايله قاردهشى نباهتك كوچوك برباغچه لرى واردى . بابالرى
اونلره باغچه آلترى صاتين آلدى :

بر كوچوك آل آراباسى ، قازما ، بل ، كورهك ، باغچه وان طاراغى
سوزجلى صو قوواسى .

شوايكي قارده شه باغچه ده ايش كوره بيلمك ايچين بو قادار طاقيم
 يتيشيوردي. اونلر آقشام اوستى مکتبدن چيقينجه ياراماز چو جوقلر
 گيبي سوقاقده وقت كچيرمز لر . باغچه لر نده كي قابا اوتلري كوكلر ندن
 قوپاير لر . يوللري ته ميزله ر لر . چيچكلره ، صو ويرير لر .
 زحمتلي ايشلري فريد ياپار ، نباهت ده اوگيا يارديم ايدر .
 بر چيچك آچديغي وقت كي فلر ندن دورولماز . اوگيال سورمز لر .
 كوچوك باغچه وانلر كنديلرينك يتيشدير دكلري چيچكلري ديكر لر ندن
 داها چوق سه وهر لر . كنديلرينه بويله اكلنجه لي وفايدالى بر ايش
 ويرديكي ايچين بابالرينه تشكر لر ايدر لر .

باغچه وانلر

باغچه وان اولشلر!
 طوپراقدن بر ييغين
 ياننده پك ياقين
 بر خندق آچيلمش
 ييغينه صاحيلمش
 بر قاچ اوت ... اوت يه
 ديكيلمش پاپاتيه

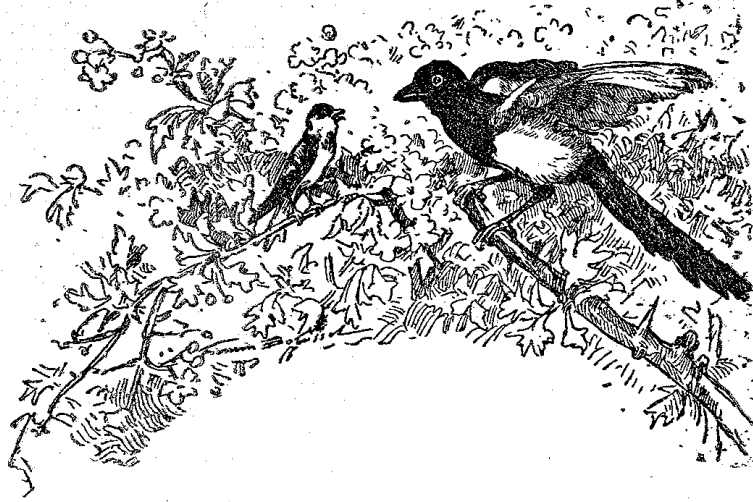
بر باغچه نك يولنده
 قويونك صولنده
 كوچوك قيز چوجوقلر
 طوپراغى اويوقلار .
 ايشلرى پك بويوك
 هپسنده آيرى يوك
 بر چاپا بولشلر

صولايوب باقييور
 چامورلر آقييور...
 شورادن بورادن
 چيقييور آرادن
 صدالز : نردهسك.
 آننه ! كل كورهسك.

على على

توى كيي بر چيچك
 اوفورسهك دوشهجك
 هر طرف بزه عمش
 نهقادار طاتلى ايش
 چمنله ، يپراقله ..
 هر برى مراقله،
 بر قوا آنده
 آتكى بلنده

صاقساغاند ايسپنوز

بر آغاچك داللى آراسنده، ايسپنوز قوشى طاتلى طاتلى اوتويوردى.

قارشيسنده كى داله بر صاقساغان قوندى .

— ايسپنوز قاردهش، بكاده شارقى او كره تسه گه...

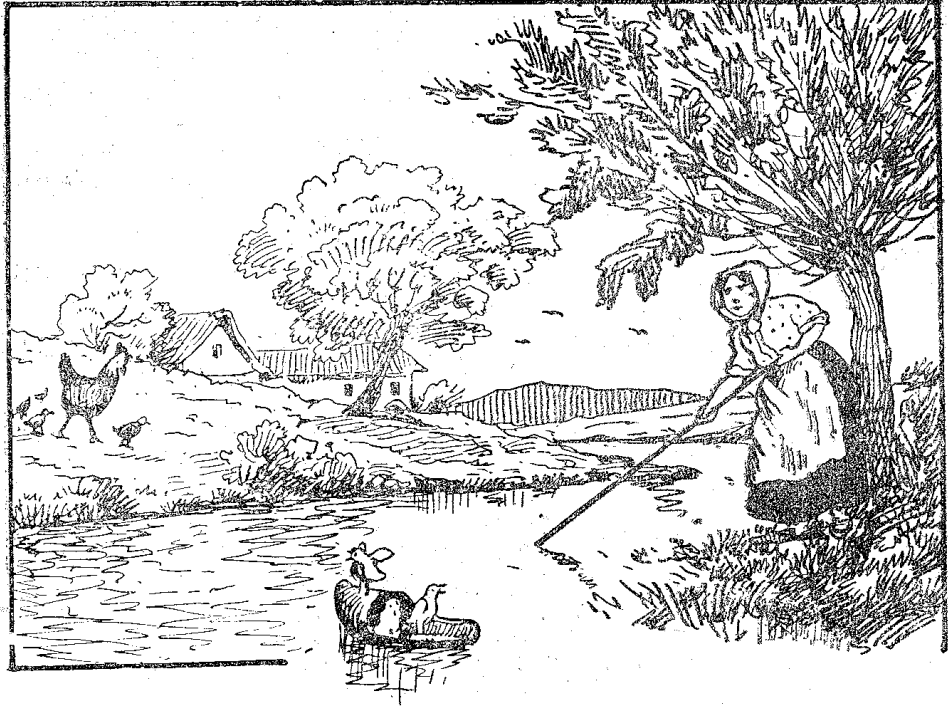
ديدى. ايسپنوز او گاشو جواى وىردى :

— دوستم، اى شيلر او كره نمك و كوزه ل كوزه ل اوتتمك ايجين

أولا ديكه مك لازم در. حال بو كه سن كوزه لكه وقت چير يورسك

بوسلبدن هيچ برشى او كره نه مزسك .

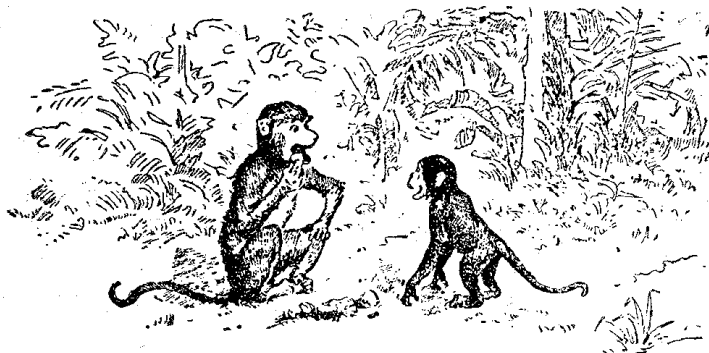

اوج جيو جيو

برچاي كنارنده اوج جيو جيو ييه جك آراي تورلردى. بو كوچوك
 اوبورلر نمل يرلرده اوراق قوردلر و بوجكار بولونديغنى بيلسيورلردى.
 آنا طاووق كيريدە قالان ياورولر ك يانندن آيريلمايوردى. كندى
 كنديلرينه اوتيه بيه قوشان بو اوج ياراماز آنالردن خيلى اوزا.
 قلاشديلر. چاي كنارنده برپاوج كورديلر. بوپاوج اوراده چاماشير
 ييقايان كويلي قادينلردن برينكىدى. جيو جيو لردن ائق قورقوسز اولان
 بر كوچوك خوروز پابوجك اوستنه آتلادى. آرقاسندن ديكر ايكيسى ده
 آتلادى. اواشاده ده كيرمندن كلن صو پابوجى سوروب كوتوردى.

جیوجیولر صویک اوستنده آنالینه حایقیریشدیله . آنالری بونلری
اوحالده کورونجه آجی آجی یاغیردی ؛ فقط نه یاپایلیله ! برکت
ویرسین که کویلو قادین همهن اوزون برصیریق بولدی ، پابوجی یاواش
یاواش چکدی ، چیلغین یاورولرینی اولومدن قوتاردی .

ایکی مایمونده برجه ویز

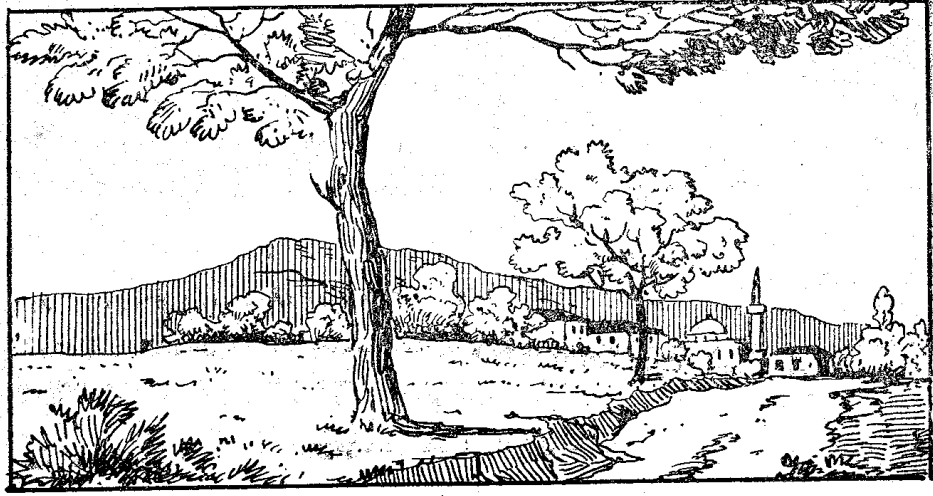
برگون برمایمون یاوروسی یشیل قابوقلی برجه ویز بولدی . بونی
یشیل الماظن ایدهرک آغزینه کوتوردی . ایصیریر ایصیرماز صوراتی
اکشیتدی . جه ویزی ره آتدی .

بویوک برمایمون اونی یردن آلوب ایکی طاش آراسنده قیردی .
قابوقلرینی آیقلاادی .

اشتها ایله بیدکدن سوگرا !

— جه ویز پک لذتلی بر میوادره ؛ فقط قابوقلرینی آیقلامق زحمتنه

قاتلامق لازم در . دیدی .

ماڤز مملڪەتمزك در

دوشمان عسكرى آيدىندە بر كويە كيرمشدى. اختيار بر قادين سنەلردن برى طوپلادىغى پارا ايله او كويدە كوچوك بر اويپديرمشدى. زاواللى، سەو كىلى يوواسنى بر قارق داغلى، درەلرى آشوب كىتمكده ايكن دوشمان يتيشدى. اونى وديكر يولداشلىرىنى كىرى چەويردى. قادين اوينك اوگنە كلدىكى وقت قاپىسنى آچىق بولدى .

ايچەردە بر قاچ عسكەر قازما ايله ديوارلرى يىقيوردى . دوشمان ضابطى اونك آغلامايە باشلادىغى كورەرك صوردى :

— بو او سنگمى ؟

اختيار قادين شو جوابى ويردى :

— خاير ، وطنمك در .

سہویمیلی کوی

نہ سہویمیلی کوی بچگنز ؛
 گوزہ لدر داغری ،
 نہ صفالی باغری !
 پک سہوہرز اونی بز .
 سورو سورو اینکلر
 قیرلرندہ دولاشیر ،
 اوبک اوبک چیچکلر
 یارلرینہ صارماشیر .

نہ سہویمیلی کوی بچگنز ،
 بختیارز اوندہ بز .

احمد جواد

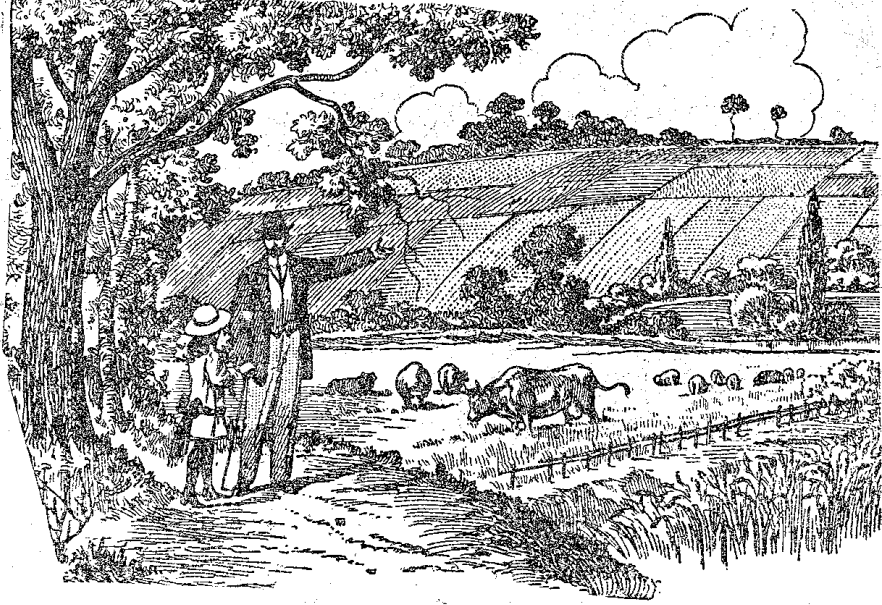

نيسانه صياحي

سنيحه ايله سعاد ايكي قاردهش در ؛ هر كون صباح آقشام .
برلكده مكتبه كيدوب كليرلر ، چيچك طولارلر وقوشلر ك شارقيلريني ،
ايشيدهرك سهوينرلردى .

نيسانده هر طرف كوزه الله شير ، هوالر ايصينير . سرچه قوشلرى .
بر آغز دن او توشور . قيرلانغيجار كيتدكلرى صيچاق مملكتلردن .
كبرى دونهر . ايشته ينه كلديلر . بونلردن ايكيسى سنيحه ايله سعادك
يانلرندن چدى . سنيحه سهوينهرك : « خوش كلديكز ! سهويعلى
قوشلر ! » ديه باغيردى .

ايكي قاردهش يوللرينه دوام ايتديلر . تام وقتنده مكتبه كيرديلر .

يېنىلا غەمە توپراقلىرى

صوغوق ، قارا كلك ، قارلى وياغمورلى قيش آيرىلق ايستەمە يور
 كىيى آغىر آغىر چكىلوب دە هوالر ايصىنمايه باشلاينجه. هيكنز باغچه لره ،
 قيرلره داغىليرسكنز . كنىش نفسلر آليرسكنز . و « اوخ ، دنيا
 نه كوزەلمش ! » دىرسكنز . اوتت بهارده يريوزى سيرينه دويولماز
 ير كوزەلك آلير: قورو توپراقلىر يشىلله نير، داغلىر، ياييرلر دونانير.
 ظن ايدەرمىسكنز كه توپراق يالكيز سزه پاياتيهلر ، منكشەلر
 ورەنك رەنك چىچكلر ويرمك ايچين بو اوت و چىچك درياسنى صاحمش
 اولسون ... خايير ، يا وروم ، توپراق اولال، بزى بسالەين حيوانلره

ضیافت چکر . بوتون چایپرلر ، صرعالر آزه قناعت ایدن وائله فقیر
 برکویلوپی ده یاشاتان اینکلر، قویونلر و چکیلر ایچین حاضر لائمش در .
 اونلر بزه ویردکلری سوتی ، یاغی ، بیدکلری اوتلردن آلیرلر .
 طاتلی طاتلی سوتلرینی ایچدیکلر ، اتلرینی ویاغلرینی بیدیکلر
 یوکوزهل حیوانلری سهویکلر و اونلره تشکر ایدیکلر .

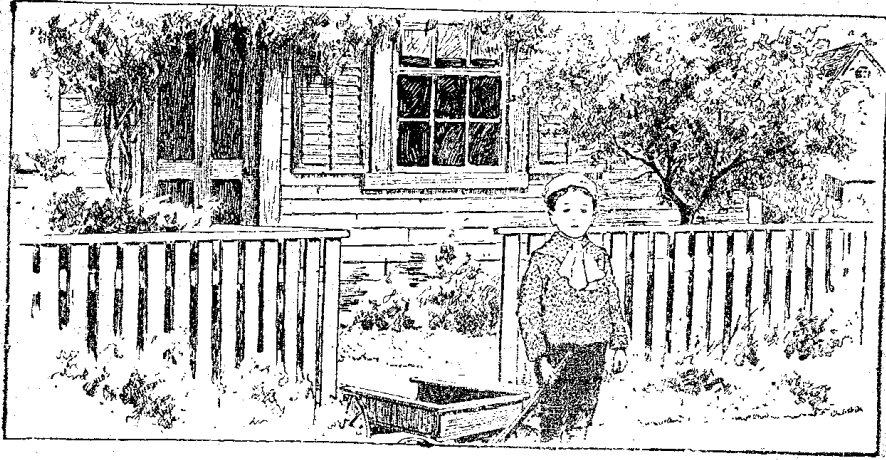

بر ماغازاده

بايرامه برهاقتا قالمشدى . آننهمله بويوك بر قوماشجى ماغازاسنه
 كيتدك . بياض برايپكلى قوماش بكندك .
 آننهم چوراب آليركن بنده قوماشك اولچوسنى صايدم : بر ،
 ايكي ، اوچ ، دورت ، بش ، آلتى . يدى ، سكرز ، دوقوز .
 آننهم قوماشى اوده تكرر اولچدى . ينه صايدم .

1	4	7	
2	5	8	10
3	6	9	

تام دوقوز آرشين كلدى .

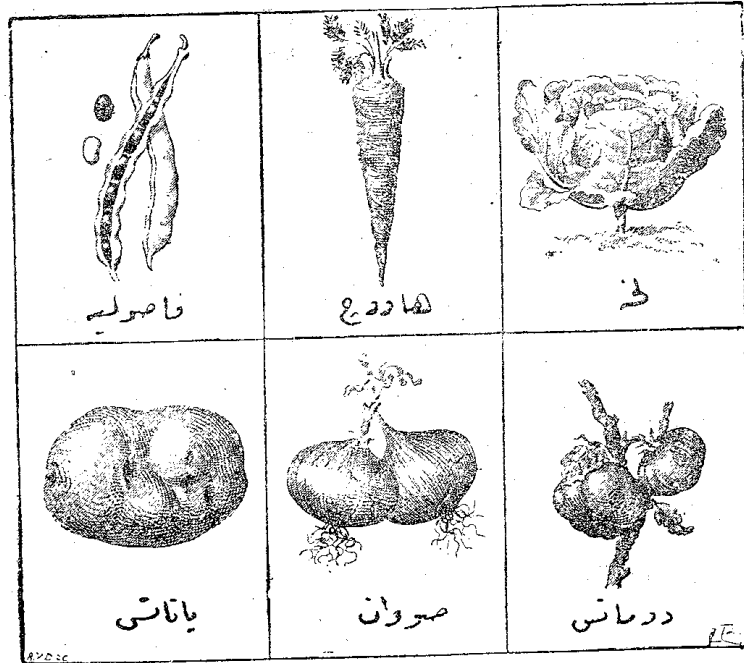

چو چوق و او

بم اوم ايشته بوراسی در .
بابامله آنهم بوأوده اوتورورلر .
قارده شلرم ده بوراده در .
سلما ! کل ، سنکله بزم اوه کیده لم .
آبلام سنی کورونجه خوشلانیر .
بیکارمله اویناریر ،
کوپکی و کدیمی کورورسک ؛
سکا کتابمدن کوزهل حکایه لر اوقورم .
هایدی کیده لم ، کولوشورز . ا کله نیریز .

بویوک بابانک باغچەسی

کوچوک عادل باغچەده چالیشان باباسنه یاردیم ایدیوردی. بویوک باباسی طوپراغه اکدیکی توخوملرک یتیشکمدە اولدیغنی کورهرک

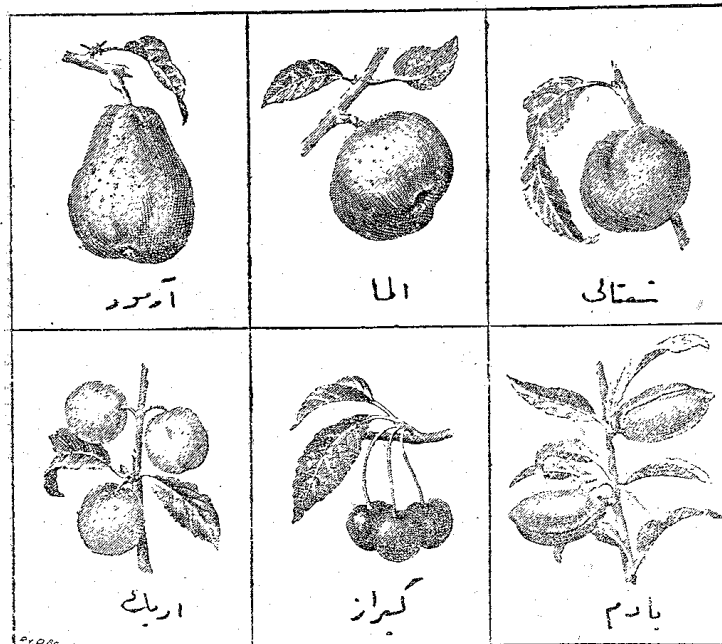
خوشلانیوردی. عادل نیسانده پاتاسلرک دیکیلهجکنی هاووج، لاهانا، فاصولیه، صالاتا، صووان، پراسا، بزلیه و دوماتس توخوملرینک اکیلهجکنی اوکرندی.

بویوک باباسی یمیش آغاجلرینی برر برر کوزدن کچیردی. واوکا

دیدى که :

— ايشته برآرمود آغاجى. باق، شودالده ايرى برطيرطيل وار.
اونى آلوب ازمك لازم.
عادل صوردى :

— بويوك بابا، حيوانه يازيق دكلمى، نيجين ازه جكسگن ؟
بويوك باباسى كوله رك :

— ياروم، ديدى، سن پك مرحتلى اولاجقسك؛ فقط شونى بيل كه
بعضى حيوانلر كه بزه ضررى وارد در. مثلا طيرطيل؛ سوموكلى بوجك كيبى
حيوانلر آغاجلر كه وچيچكلر كه يپراقلر نى بيلرلر. يپراقلر و ميوالرى
كوزه تمك ايچين بو ضررلى حيوانلرى آيقلامق لازم در. شوراده كى
لما آغاجى در. كله جك صوگ بهارده بزه الما ويرير. اوتنه كى شفتالى

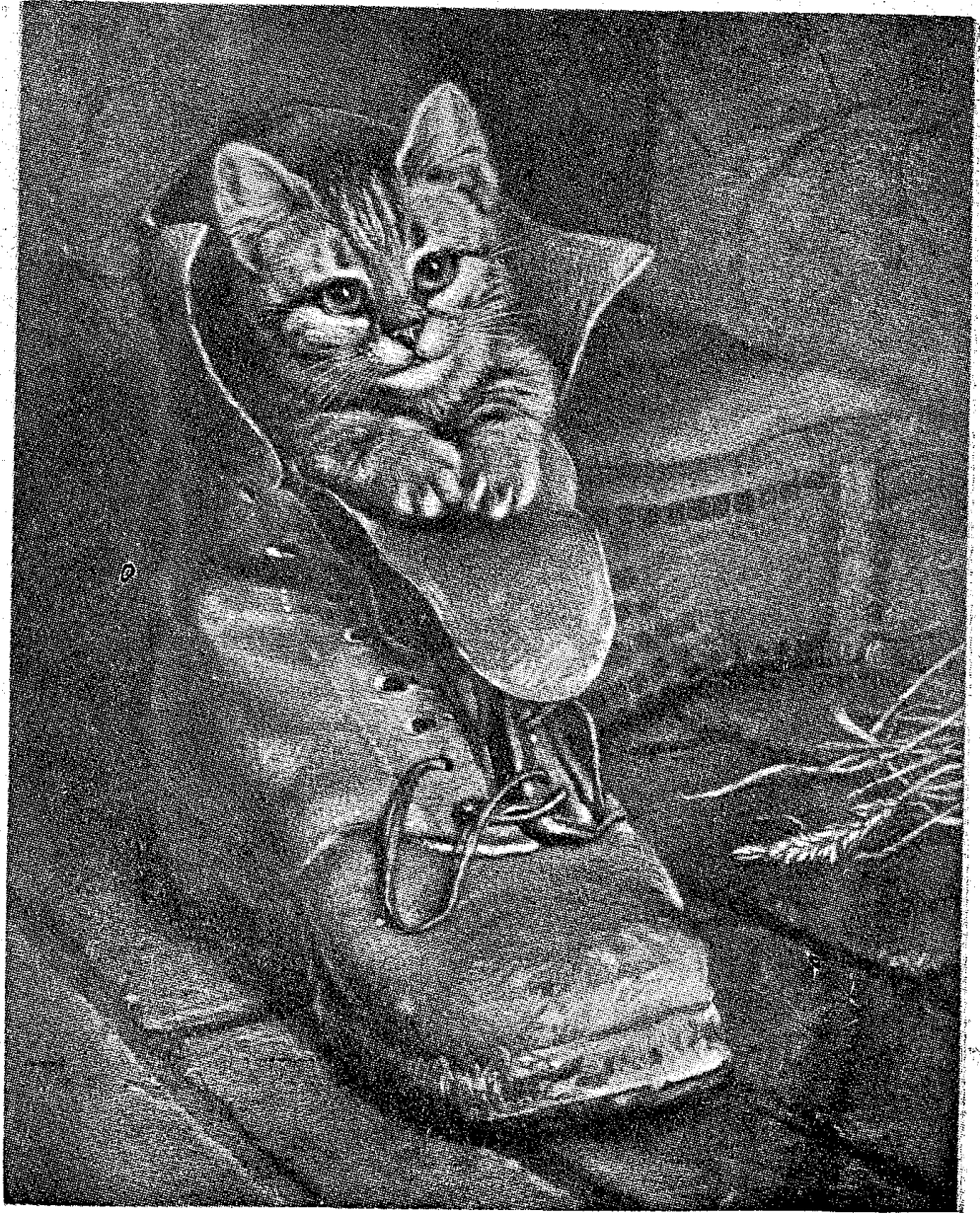
آغاجی در؛ صولی وایری شفتالی ویریر. داها اوته کی، یازین ییدیکمز بارداق اریکی آغاجی در. کیره ز، ویشنه آغاجلینه باق، بیاض بیاض چیچکلره نه کوزهل کورونویور! اوییاض چیچکلر دو کولد کدن صو کرا کیره زلرله ویشنه لر میدانه چیقار، کیتدکجه بویور، قیزاریر. صو کرا قویاریلیر. کیره زلرینیر. ویشنه لر دن رچل، شوروب و خوشاف بیایلیر. هایدی اولادم، بویوک آنهک بزى چاغرییور. کیده لم، اشته ایله ییمکزی یییه لم.

برقارینجا

برکون قیرده دولاشیرکن برقارینجا کوزیمه ایلیشدی. بوکوچوک اوچالیشقان حیوان شورایه بورایه قوشارق ییه جک آرارکن بریولاف دانه سی بولدی؛ بونی سوروکلک یوب کوتورمک ایسته دی. یولاف دانه سی کندیسندن بویوک اولدیغی ایچین یرندن قیملداتامادی. یونکله برابر اوندن واز کچمه دی. قوشا قوشا برتپه یه چیقدی. اطرافه باقیندی. ایکی قارینجا کوردی. همهن یانلرینه کیتدی واونلری یاردیمه چاغیردی. اوچ قارینجا یولاف دانه سنی یاقالادیلر. یاواش یاواش کوتورمه یه باشلادیلر.

برینک یاپامادیغی اوچی قولایلقله یاپدی.

فكر تيك كديسي

تکیر دینلیدیکی زمان همهن قوللا قلوبنی قابارتیر، کوزلرینی آچاردی؛

بريرده فضله دورامازدى: ماصانك آلتنده دولاشيركن بردن بره
 بوفه نك اوستنه صيچران، بعضاً بارداقلرى ده ويرهك يره آتاردى.
 فكرتله ماقارا اويونى اويتامقدين اوصانمازدى. فكرت اوزون
 بر ايتلىكك اوجنه بوش ماقارايى باغلايوب يره آتاردى؛ اوده ماقارا
 طيقيرديسنى دويار دويماز اوزاقده بيله اولسه، قوشوب، كاير، اونى
 ياقالامق ايچين زيب زيب صيچاردى.

أوده تنها قالديني وقت خاطر، كلمه ين يرله صوقولوردى. بعضاً
 بويوك بابانك باشلىغى ايچنه يرله شيردى. بعضاً فكرتك عسكر قارده شنگ
 قوندوراسى ايچنه كيردر، په نچه لرني قوندورانك ديل كيي صارقان
 ايچ قباغى اوستندن اوزاتير، كوزلرني قاني يه ديكه ردى. اكر اونى
 كيمنه آرامازسه «مياو، مياو.» ديه باغيردى.

تكيرك قيرديغى، دوكدىكى شيلر آز ده كيدى: فقط او، آفاجانغيله
 كنديسنى سه وديرمشدى. هله فاره لره كوز آچديرمازدى. بونك
 ايچين نه ياپسنة اوده كيدر سس چيقارمازدى.

بر کوچوک قیز

اکینلری طوپلاما زمانی کلمشدی . بوغداي تارلالری کوزه لشمش،
 خفیف خفیف أسه ن روز کارله دالغالانیوردی .
 نسرین اکینجیلرک آرقاسندن آغیر آغیر کیدیور، اوتلرک آراسنده
 دو کولوب قالان باشاقلری طوپلایوردی . نسرین اون بر یاشنده ،
 فقیر بر دول قادینک قیزی در . آنه سنک نه قادر چالیشدیغنی بیادیکندن
 اوکا یاردیم ایتمک ایستهردی . هر کون آقشاملری وجوما کونلری
 تارلاده کندی کندینه بوغداي دو کونتولرینی طوپلار، کونشک دایانیلماز
 صیجاقلغنه ووجودینک یورغونلغنه باقمسزین چالیشیردی . اونک بو
 قادر حامارات وایی بر قیز اولدیغنی کورهن اکینجیلر تارلالرندن

بوغدايلرى طويلاماسنه مساعده ايدەرلردى .
 نسرین آقشام اوستى كوچوك يوكنى اوموزينه آلاق سەوينه
 سەوينه اوينه كيدەر، آنه سەنه فايدالى بر خدمتده بولونايلىد يكنبدن دولاي
 خوشلانيردى . بۇدەمتلر دو كولهرك بوغداي دانهلرى چيقار يلاجق،
 دانهلر دە كيزمنده او كودولهرك بياض اون اولاجق، نسرينك آنهسى
 قيشين بو اونلرى اكك ياجقدى .

ساعت

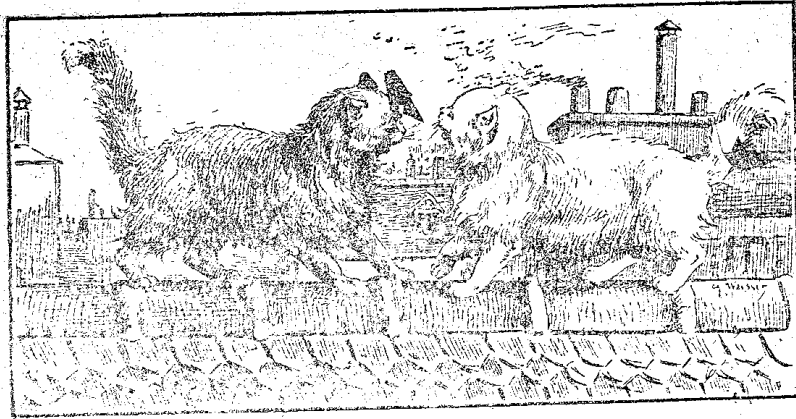
بابام بكا چرچيوهلى بر ساعت هديه ايتدى . سەوينه سەوينه اونى
 يازيخانهك اوستنه قويدم .

ساعتم پ يکى ؛ پيريل پيريل ... عجباً کوموشمى ! نه اولورسه
 اولسون. ايکي ايکنه سله دائما وقتى خبر ويريور. صادق بردوست
 کيبي اشارته بکا ايلک وچاليشقانلق يولنى کوسته ريور .
 ساعتمى قولانمه قويدم . طيقير طيقير ايشله يور ... باقايايم قاچه
 کليش ؟ تام آتى .

کتابيم يازيخانهمک اوستنده آچيق قالمش ، وظيفهم نقصان. بونى
 همهن تاملامالى يم. ايشته تاملادم. قاهوه آتيمى ايتدم؛ حاضر لاندتم.
 تکرار ساعته باقدم : سکز . ايکي ساعت وقت نه چابوق چمشم!
 آرتيق اوده دورامام ، مکتبه کيتمه لى يم .

کوچوک چوجوق کتابلرني چانتاسنه يرلشديروب سواقه چيقدى .
 وقتنده مکتبه کيردى . اوده آناسى وباباسى ، مکتبه خوجالرى
 وارقاداشلرى اونى پک سه وهر لر ؛ چونکه او ، درس لرينه چاليشير
 وهر کسه ايلک ايدر .

ایکی عنادجی کدی

ایری وجودلو، ایپک کبی یوموشاق توپلو سیاہ بر کدی دامک
تپہ سندنہ آغیر آغیر دولاشیوردی. قارشینہ کوزہل و بیاض بر کدی
چیقدی .

اوراسی یوکسک ودار بر یردی . ایکیسنک دہ یولی کسیلدی ؛
نہ ایلہری نہ دہ کیری کیدہ بیلپیورلردی . بیاض کدی سیاہ کدی یہ
باغیردی :

— چکیل کچہیم .

اودہ اوکا باغیردی :

— بن سندن اول کلدیم، سن چکیل بن کچہیم .

ایکیسی دہ عنادجی ایدی. آجی آجی باغیریشدقندن صو کرا پہنچہ
پہنچہ یہ کلدیلر . دامک تپہ سندن صاچاغہ قادار ایندیلر . نہایت دامدن
آشاغی یہ یووارلانیدیلر . عناد یوزندن قافالری کوزلری یاریلدی .

آرسلان تېلكى

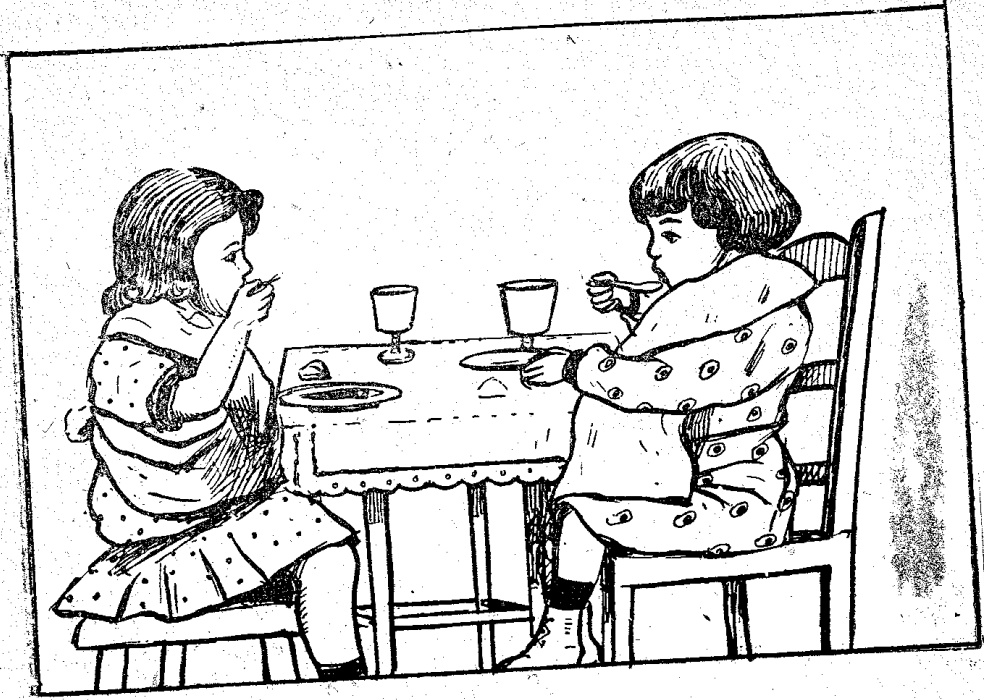
اختيار بر آرسلان آوه چيقاماديني ايچين اچ قاليوردى. اوتورديني
 يرده قارنى دويورمانك چاره سنى دوشوندى و بر قورنازلق بولدى:
 ايچهريسى اويوق وقارا كلق بر ماغاراده خاستا كى اوزانوب
 ياندى. قوردلر، كىكار، آيىلر، مايمونلر اونك خاطرني صورمايه
 كاييورلردى. آرسلان اونلرى ماغارايه كيردجكه ياقالا يوب پارچالايور
 و اتلرني طاتلى طاتلى يبيوردى. بر كون تىلكى كلدى. باشنه كله جكى
 فلاكتى بيلدىكى ايچين ايچهرى كيرمه يوب ماغارانك اوكنده
 دوردى. آرسلان اوكا:

— كوزهل تىلكى، بورايه كل ده سنى ياقيندن كوره يم .

ديدى. تىلكى اوكا شو جوانى ويردى:

— عفو ايدىكز، كيره مه يه جكم؛ چونكه ايچهرى كيره نلردن

هيچ برينك بر داها ديشارى چيقمادقلىرني ايشتدم .

صوفراده ناصیل اوتورمالی .

كوجوك نجمیه ایله قاردهشی سعدی باغچده اوینایورلردی . آبلاری
 « سسلهندی : چوجوقلر! یمکه کلیگز . » ایکی قارداش آلارینی ، آغیزلارینی
 بیقادیلر ، صوفرایه اوتوردیلر .

نجمیه ایله سعدی صوفراده دیرسکلرینی ماصانك اوستنه قویمازلر .
 حاولولرینی کوگوسلرینه آلیرلر . طاباقلرینه یمك قونولونجهیه قادار بکه رلر ،
 کوزلرینی یمکلره دیگه زلر ، نه ویریلیرسه قساعت ایده رلر ، آغیزلارینی یمکه
 دولدورمازلر . کندیلرینه برشی صورولورسه جواب ویریرلر . یمك صوینی
 اطرافه صیچراتمازلر . صوایچه جکلری وقت حاولولریله اولادوداقلرینی سیله رلر ،
 بارداغك کنارینی یاغ ایتمزلر .

بویله تربیه لی چوجوقلرله صوفراده پك راحت یمك ینیر .

صوك

EK 2. Mektep Kitapları Hakkında Talimatname¹

1- İlk Mekteplere Mahsus Kitaplar

Madde 1-İlk mekteplere mahsus kitaplarda şekil ve esasa ait olmak üzere aranılacak evsaf-ı umumiye ber-vech-i atidir.

1- Sekle ait evsaf:

a- İyi cinsten, mukavim ve cilasız kağıda tab edilmiş olacaktır.

b- Zarif ve metin bir surette ciltli bulunacaktır.

c- Resimli kitapların resimleri nefis, vazih, imkan nisbetinde renkli olacak, taalluk ettikleri bahislerin sahifelerine tab edilmiş bulunacaktır. Fotoğrafi klişeleri parlak kağıda (payiye? Kuşe) ve metin haricinde basılmış olacaktır.

d- Mürettip hatası bulunmayacaktır.

h- Basta bir fihrist ve nihayette elifbai bir müs'ire bulunacaktır.

v- ilk mekteplerde elifba ve ikinci sınıfın kıraatleri müstesna olmak üzere bilumum kitapların fasıl basları (36) puntoluk rik'a, fasılsız bahis basları (24) puntoluk talik veya (18) puntoluk rika, faslı takip eden bahis basları (24) puntoluk nesh, metinler (16) puntoluk nesh, kaideleri, ism-i haslar (18) puntoluk rika, temrinler, meseleler, hülusalat, icmal cetvelleri (12) puntoluk nesh harfleriyle matbu olacaktır.

z- Tenkât işaretleri kullanılmış olacaktır. Bu işaretler kaidelerine muvafık bir surette istimal edilmiş bulunacaktır. Mesela Giyme yerine mu'teriza; virgül yerine puvan virgül kullanılmayacaktır.

ha- Bas tarafında dersin müfredat programı aynen münderiç bulunacaktır.

tı- Formalar umumiyet itibariyle (13x20) kıtasında olacaktır.

2- Esasa ait evsaf:

a- Programın müfredat ve tarifâtına tamamıyla muvafık bulunacaktır.

b- İfade ve bilhassa tarifler; gayet vazih ve münekkih olacaktır.

c- Kitabın basında eserin mahiyeti ve telif ve telfikinde takip edilen usul hakkında mücmel bir mukaddime bulunacaktır. Bunu müteakip mebahis, bir ders senesi içinde programa nazaran- kaç ders okunabilecekse o kadar parçaya taksim edilmiş ve

ders basları, (birinci ders, ikinci ders, elh.) tarzında sernamelerle ayrılmış bulunacaktır. Bu dersler, kemiyet ve keyfiyet itibariyle her ders için programda tahsis edilen “müddet” ile müteneşip olacaktır.

d- Bahisler ve kaidelerde müteselsil rakamlar kullanılacaktır.

h- Her dersin sonuna o derse ait bir hülasa ile hem o derse, hem geçmiş derslere sümülü bulunan mümareseler, temrinler, meseleler, mevzudaki muhtelif vakıaların mektep haricindeki hayat ile münasebeti hakkında telkinler ve bir bahsin hitamında icmal cetvelleri vaz edilmiş olacaktır.

v- İmlamız hakkında icra eylemekte olan tetkikat, nihayet buluncaya kadar intisar edecek mektep kitaplarının imlası (1338) tarihli usul-i imla risalesindeki kaidelere mutabık bulunacaktır.

z- Muallimlere, irae-i tarik kabilinden ihtarlar, tavsiyeler yazılmış olmayacaktır.

ha- Telif tarihiyle vücuda getirilen kitapların mukaddimesinde müracaat edilen eserler, me’ hazlar münderiç bulunacaktır.

tı- İndi ıstılahlar kullanılmayacaktır.

EK 3. İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Kıraat Kitapları Hakkındaki Raporu ¹

Vekâlet-i Celileleri Talim ve Terbiye Dairesi tarafından komisyonumuza “on biri beser ve biri dört kitap”tan mürekkep olmak üzere 12 kıraat serisi ile 9 müteferrik kıraat kitabı ki ceman 68 kıraat kitabı tevdi buyrulmuştur. Bunlardan 13’ü ret, 10’u kabul edilmiş, 41’i tadil edilmek şartıyla ve üçü mütalaa kitabı olarak kabul olunmuştur. Reddedilen eserlerin esbab-ı reddi, kabul edilen eserlerin esbab-ı kabulü ve kabul edilen eserlerin tadile muhtaç noktaları her eserin raporunda ayrıca izah edilmiştir. Muhtelif tab’ları komisyona tevdi olunan eserlerin yalnız son tab’ları tetkik edilmiş ve tetkik edilen nüshaların üzeri komisyon tarafından imza kılınmıştır. Umumiyetle kıraat kitaplarında gördüğümüz sayan-ı dikkat noktaları aşağıda mücmelen arz ediyoruz:

1-Kıraat kitaplarının mevzularında tenevvü yoktur. Kitapların kısm-ı azamı ahlaki parçalar ve manzumelerle doldurulmuştur. Hâlbuki kuru kuruya nasihat kabilinden eserler çocukları alakadar etmez.

2-Kıraat kitaplarımızda çocukların kendi hayatlarına kendi tecrübelerine ait parçalar, masallar, heyecanlı sergüzeştler canlı bir surette yazılmış seyahatler, hayvanlarla nebatlar âlemine ait meraklı fıkralar, yüksek mefkûreleri uğrunda ömür yıpratmış ve nihayet gayelerine ererek insaniyete hizmet etmiş büyük adamlara ait canlı menkıbeler, memleketimizin muhtelif yerlerine ait ve çocuk seviyesine muvafık tasvirler, muhtelif kesfiyata dair, meraklı hikâyeler çocuklarda alaka uyandıracak fenni meseleler, muasır Türk edebiyatında çocuk seviyesinde yazılmış güzel parçalar, tarihi, millî ve vatani parçalarla, istiklâl mücahedesine ve Türk inkılabına dair canlı menkıbeler fedakârlık ve kahramanlık gösteren çocuklara ait menkıbeler; hâsılı çocuklarda okuma zevkini tenmiye edecek, onlarda kıraat alakasını uyandıracak eserler noksandır.

3-Muharrirlerimizin bir kısmı kıraat parçalarını yazarken veya intihap ederken çocuk seviyesini kâfi derecede nazar-ı dikkate almıyorlar.

Bazen ancak küçük sınıflarda ise yarayacak basit parçaları yüksek sınıflara ait kitaplara geçiriyorlar. Bazen de ancak tahsili ilerlemiş insanların anlayabilecekleri mevzuları ilk mekteplere mahsus kitaplara derc ediyorlar. Kıraat kitaplarımıza konulacak parçalarda mevzu ve ifade itibariyle tedrice fevkalade riayet etmelidir. Her sınıf talebesinin tarih, coğrafya ve fenn-i malumatı; hâsılı umumi seviyesi ve çocuğun o yastaki zihniyeti nazarı dikkate alınmalı. Her sınıfın kitabına konulacak parçaları bu nokta-i nazardan sıkı bir intihaba tabi tutulmalıdır.

4-Muharrirlerimizin çoğu çocukların ne gibi şeylere karşı alaka duyabileceklerini düşünmeye lüzum görmeden yetişmiş adamlara mahsus birtakım kanaatleri ve malumatı -olduğu gibi- çocukların zihnine doldurmak yolunu tutmuşlardır. Hâlbuki bir mevzu sade kelimelerle yazılmış olmakla çocukların kafasına uygun bir hâle getirilmiş olmaz. Yası veya tahsili ilerlemiş olanlar için yazılmış bir parçayı ihtisar etmekle de çocuğa muvafik bir eser yazılmış olmaz. Bir mevzuu çocuk kafasına uygun bir hâle getirmek için o mevzuu çocukların muhtelif insiyaklarını tatmin edecek, onların alakasını celp edecek bir hâle getirmek zaruridir. Kıraat kitaplarımızda mesela: (ev inşası, köpek, karınca, ebeveyne itaat, vatan muhabbeti) gibi mevzular üzerine yazılan parçalara göz gezdirilince bu mevzuların çocuk kafasına uydurulmasına hiç çalışılmadığı görülür. Bu yolda vücuda getirilen parçalar yetişmiş kimseler için ne kadar mantıki olursa olsun çocuklara bir şey ifade etmez. Bir de çocukların fen, coğrafya ve tarih gibi derslerde göreceği mebahisi mücmelen kıraat kitaplarına geçirmekle çocuklarda mütalaa hevesi uyandırılmış olmaz. Kıraat kitaplarımızı gerek mevzu ve gerek ifade itibariyle kuruluktan kurtarmadıkça bu eserlerle çocuklarımızda mütalaa zevki, mütalaa askı uyandırılmaz. Ve ilk mekteplerde kıraat derslerinden beklediğimiz gayeyi elde etmek imkânı kalmaz.

5-Kıraat kitaplarımızın hepsinde millî ve yerli bir havadan ziyade, tercüme kokusu duyuluyor. Yazılan hikâyelerde tasvir edilen vakalarda Türk hayatına, Türk ruhuna, Türk harsına büsbütün yabancı bir âlem yasıyor. Her şeyden evvel kitaplarımızı millîleştirmeğe muhtacız.

6-Kıraat kitaplarımızdan birçoğunun ifadesi, şivemize uygun değildir. Türk çocuğu ilk lisanı harsı bu kitaplardan alacaktır. Oraya girecek parçaların edebi kıymetine ne kadar itina olursa azdır.

7-Muharrirlerimiz kıraat kitaplarımıza konulan manzumelerin intihabında fazla müsamahakârlık gösteriyorlar. Manzumelerin ifadesinde yalnız sadelik değil edebi ve bedii bir kıymet de aranılmasına taraftarız.

8-Kıraat kitaplarına konulan parçaların çocuklar üzerinde icra edeceği ahlaki tesirler çok defa layıkıyla nazar-ı dikkate alınmıyor. Kıraat kitaplarımıza giren ahlaki parçaların çoğu faide yerine, zarar husule getirecek bir surette yazılmıştır. Ahlak sahasında Türk çocuğunun yalnız fenalık etmekten sakındırılacak menfi bir şahsiyet olarak değil, müspet bir surette onu iyiliğe sevk edecek bir tarzda yetiştirmeliyiz.

Asri Türk camiası kimseye fenalık etmemekle vazifesini yaptığına kani olan menfi şahsiyetlere değil, ailesine mesleğine ve milletine karşı içtimaiyen müsmir hizmetlerde bulunmayı mefkure edinen müspet şahsiyetlere, müteşebbis ve fedakar adamlara muhtaçtır. Kıraat kitaplarımızda kus yuvalarını görmek için ağaca çıkan, ormanda gezen, bahçede evvelce görmediği bir meyveye merak eden; hasılı herhangi bir teşebbüse başvuran etrafındaki şeylere karşı alakadar olan çocukların basına bin bir felaket yağdırmak suretiyle zavallı çocuklarda cüret ve azim namına bir sey bırakılmıyor. Muharrirlerimiz, “etrafınızdaki şeylere karşı meraklı olmayınız.”, “ağaca çıkmayınız” gibi mevzularla çocukların faaliyet-i insiyakını akamete uğratacak nasihatleri lüzumundan fazla ibzal ediyorlar. Asri terbiye esaslarına taban tabana zıt olan bu nevi telkinata artık bir nihayet vermek lazımdır. Çocuklarımızı kus yuvalarına taarruzdan sakındırmak için en münasip yol, onları ağaçlara çıkmaktan tahzir etmek, kendilerine [kus yuvalarını bozmayınız, sonra yuvanız bozular.] gibi umumi ve mücerret nasihatler vermek değildir. Çocukları ağaçlara çıkmaya teşvik ederek, kus yuvalarını onlara tetkik ettirmek, kus hayatına karşı onlarda alaka uyandırmak, yakından temas ettikleri kusun hayatına karşı kendilerinde hürmet ve şefkat hâsıl etmektir. Kıraat kitaplarımız nikbin-i

müteşebbis, ceri, cesur, azimkâr ve içtimai islerde arkadaşlarıyla birlikte teşrik-i mesaiye candan atılan çocukların müsmir faaliyetlerine ait menkıbelerden ziyade çekingen, annesinin yanından ayrılmaktan korkan, herkese karşı kör körüne itaat eden azimsiz çocukların menfi hareketleriyle doludur. Kus yuvalarına bakmak için ağaca çıkan bir çocuğun ağaçtan düşerek, ayağının kırıldığını tasvir ederek: “Gördünüz mü? Ağaca çıkan ne olur?” yolunda tehditlerle, çocukların azmini kıracağımıza mütemadiyen ağaçlarda, tarlalarda tabiatın esrarını tetkik etmekten ve müspet içtimai işlerin pesinde koşmaktan zevk alan çocukların su veya bu hususta karsılarına çıkması melhuz olan tehlikelerden su veya bu gibi tedbirlerle nasıl kendilerini koruduklarını izah etmeliyiz. Muharrirlerimiz bazı parçalarda çocuklara: “(Pis Ahmet, pisboğaz Hamdi)” gibi lakaplar vermekte veya “sizi gidi yumurcaklar” kabilinden nezih ad edilemeyecek tabirler kullanmaktadır. Bu da talebe üzerine fena izler bırakacak yoldur. Bir de muharrirlerimiz fena çocuklardan ziyade iyi çocukların ahvalini tasvir ederlerse çocuklar üzerinde daha hayırlı bir tesir bırakmış olurlar. Bazen kitaplara geçmiş fena tipleri çocukların taklide yeltendikleri vakidir.

9-Kitaplarımızda çocuklara ahlaki esaslar telkin olunurken hep istikbale matuf temenniler serd eylemekte ve mesela: “büyüdüğünüz zaman, ileride vatanınıza hizmet edersiniz.” Gibi cümleler sık sık tekrar olunmaktadır. Hâlbuki çocuklarda ahlaki esasları tenmiye için onların bugünkü hayatlarında bu ahlaki hislere inkisaf verecek yollarda gitmek ve vatanperver yetiştirmek istiyorsak onların, vatanları için bugün yapabilecekleri şeyleri kendilerine yaptırmak en doğru, en terbiyevi yoldur. Çocuğu bugünkü hayatında müspet ve içtimai faaliyetlere sevk edersek yarınki içtimai faaliyetlere onu hazırlamış oluruz.

10-Kıraat kitaplarımıza konulan parçalar umumiyetle lüzumundan fazla kısadır. Bilhassa son sınıflarda çocuklarda kendi kendilerine mütalaa zevkini tenmiye etmek için daha uzun parçalara ihtiyaç vardır. Ba-husus bizde maatteessüf çocuklarımızın kendi kendilerine mütalaa edebilecekleri cazip eserler (yoktur) denilecek derecede azdır. Bazı yerlerde çocuğun

yegâne mütalaa kitabı kıraat kitabıdır. Onun için kıraat kitaplarının alakabahs uzun parçaları muhtevi olması sayan-ı temennidir.

11-Kıraat kitaplarımız köylü hayatıyla sıkı sıkıya alakadar edecek parçalardan mahrumdur. “Köylü ismini ancak köylünün biri” diye başlayan ve ekseriya köylünün safvet ve cehaletiyle istihza eden parçalara da tesadüf ediliyor. Memleketin menfaati namına bu zihniyete hitam verilmesi lazımdır.

12-Kıraat kitaplarımızdaki resimler çocuğun zevk ve alakasını tahrik edecek bedii bir kıymeti ekseriya haiz değildir. Manken gibi sıralara dizilmiş hareketsiz çocukları gösteren derslane resimleri ecnebi kitaplardan şöylece kesilerek fena bir surette hak ettirilmiş cansız sahneler çocukları cezp edecek evsaktan mahrumdur. Kitaplarımızda çocuk ruhunu okşayacak cazip resimlere ihtiyaç vardır.

13-Bütün mektep kitaplarımızda olduğu gibi, kıraat kitaplarımızın imlasında da büyük bir ittatsızlık vardır. Nokta yerine: Nôkta, mürekkeb yerine mûrekkeb, cübbe yerine cûbbe, gibi ifratların yanında doğru yerine toğru, gelmedi yerine gelmedi yazmak gibi tefritlere gidildiği bir sahifede aynı kelimenin iki-üç türlü yazıldığı görülmüştür.

14-Hemen bütün mektep kitaplarımız gibi kıraat kitaplarımızın da tab’ı ve kâğıtları umumiyetle fenadır. Mektep kitaplarımızın nefasetini temin için tedabir-i lazımeye tevessül buyrulmasını ehemmiyetle istirham ederiz.

İstanbul İlk Tedrisat Müfettişı Bursa Erkek Muallim Mektebi
Edebiyat Muallimi Salih Ali Ulvi

Yüksek Muallim Mektebi Usul-i Tedris Muallimi ihsan

Edirne Kız Muallim Mektebi Usul-i Tedris Muallimi Hulusi

İstanbul Tatbikat Mektebi Muallimlerinden Galatasaray Lisesi ilk
Kısım Baş Muallimi Abdüllatif Sihab Nazmi

1. Alp, İlkokul Kitaplarını İnceleme Komisyonu’nun Raporları 1924-1927: 132.

EK 4. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabından Metin Örnekleri

SAKLAMBAÇ OYUNU

Biz iki küçük tavşanız
Dağda bayırda
Hızlı hızlı koşarız
İyi koku alır burnumuz
Tehlikeden kaçarız.
Bugün yine
Hopladık zıpladık
Ailece havuç topladık
Havuçlarımızı yedik
Avuçlarımızı temizledik.
Sıra geldi oyuna
Bakmayın siz boyuna
Kardeşim çok
Oyunbazdır
Eşi bulunmaz bir cambazdır.

Nuran Turan

OYUNCU BULUT

Bora o gün kapının önünde oturmuş, ‘Bugün acaba ne yapsam?’ diye düşünüyordu. Gökyüzünde tek kalmış bir bulut da kendini çok yalnız hissediyordu. Bulut birdenbire Bora’ya elini uzattı. Onu yukarıya doğru çekerken:

-Haydi gel, beraber oynayalım. dedi. ‘Ne kadar yumuşak burası.’ dedi, Bora. Evler yukarıdan küçücük görünüyordu. ‘Şimdi iyi bak!’ dedi, bulut ve birdenbire kocaman bir kuş oluverdi. Bora’nın keyfine diyecek yoktu.

Denizin tam üzerinden geçerlerken bulut, bu kez de balık olmaz mı? Bora, balıkçılara yakalanırsınız, diye bir hayli endişelendi.

“Haydi şimdi de at ol!” dedi, Bora. Bulutlarla yarışmaya başladılar. Aşağıdakiler bu yarışı heyecanla izliyorlardı. Öyle hızlı yarışıyorlardı ki gökyüzü birden gülemeye başladı. Bulutlar yağmur oldu.

“Sen de mi yağmur olacaksın?” diye sordu Bora üzülerek. “Evet, bu benim görevim” dedi, bulut ama önce seni yere indirmem gerek. Bulut şimdi de şemsiye olmuştu. Bora onun sapına tutunarak yavaşça yere doğru süzüldü. Kısa bir süre sonra yağmur dindi, pırlıl pırlıl bir güneş açtı ama Bora, bulutunu yitirdiği için üzülüyordu. Ertesi gün kırlarda dolaşırken gökyüzüne baktı. Bir bulut “Merhaba!” dedi ona, “Beni tanıyamamış olabilirsin çünkü yeniden doğdum.” Bora bulutuna yeniden kavuştuğu için sevinçliydi.

Nural Birden

TOPLUM İÇİNDE YAŞAMAK

Yasalar sayesinde, insanlar toplumlar oluşturur ve gruplar hâlinde bir araya gelip devletler kurarlar. Devlet, sınırlarla belirlenmiş bir toprak üstünde yaşayan insanların tümünü kapsar. Yakartop, istop, monopoli “topluluk oyunları”dır. Bunlar, birden çok kişiyle oynanır ve başlamadan önce bütün oyuncuların okuduğu kesin kuralları vardır. Oyuncular, bu kuralları baştan kabul eder. Yoksa, oynamak imkânsızdır. Biri hile yapar ya da kuralı reddederse, oyundan dışlanır ya da oyun biter. “Toplum içinde yaşamak” da böyledir. Toplumda yaşamak; birden çok insanın bir arada yaşamasıdır. Toplumun kurallarını tanımak ve onlara uymayı kabul etmektir. Yoksa, birlikte yaşamak olanaksızdır. Binlerce, hatta milyonlarca kişi bir toplum oluşturabilir. Aynı yasalara uymayı kabul ederek, insanlar barışı kurar.

Brigitte Labbe (Birijit Labi)

Michel Puech (Mişel Piçu)

Çev: Azade Aslan)

BALIKÇI OSMAN

Osman ufukta belirildiğinde açlıktan ölmek üzereydik. Çığlıklarımız el arabasının tangır tungur sesini bile bastırıyordu. Aklımızda tek bir şey vardı: Balık! “Günaydın Osman! O elindeki olta mı ne? Yoksa köprüye balık tutmaya mı gidiyorsun?” Osman köprüye

ayak basar basmaz işe koyuldu. Biz de elimizden geleni yaptık tabii. Ne de olsa sonunda bize de bir ziyafet düşecekti.

Sabırla bekledik. Bekledik... Bekledik... Ama nedense şansımız yaver gitmedi. Balıklar oltaya takılmadan geçip gidiyordu. Daha sonra Osman'ı oldukça farklı yerlerde balık tutarken gördük. Neredeyse ümitsizliğe kapılıyorduk. Ancak pes etmedik. Güçlerimizi birleştirerek onu yola getirmeye çalıştık ama bu da bir işe yaramadı. Sen ne tutmaya çalışıyorsun? Osman'ın çer çöpten başka bir şey tuttuğu yoktu. Unutulmuş, kaybedilmiş, çöpe atılmış şeyler... Uzun lafın kısası oltasına balık hariç her şey takıldı. Bu ıvır zıvırı ne yapacaksın Osman? Bunlar karın doyurmaz anlasana? Gece olup hava kararınca Osman deniz kıyısına oturdu. Oltasına takılan çer çöpü karıştırmaya başladı. Döküntüleri eğip bükmeye, şurasını burasını değiştirmeye başladı. Derken elindeki şey yavaş yavaş umduğumuzdan çok farklı bir şeye dönüştü. Ama akşam gezintisine çıkmış insanlar Osman'ın yanından geçerken birden durup hayranlıkla onu izlemeye başladı.

Bu hurda yığnında herkesi kendine hayran bırakacak şeyler vardı. Anılar, düşler, büyüleyici şeyler. Ama bize göre hiçbir şey yoktu. İnsanlar sabaha kadar gidip gelmeye, beğendiği şeyleri almaya devam etti. Osman'ın hurda yığını gözle görülür biçimde küçülmüştü. Peki biz ne olacağız Osman? Bizi başıyla selamladı ve nihayet bizim için de bir şey yaptı.

Anne Hofmann (En Hofmen)

Çev: fieyda Öztürk

ATATÜRK'ÜN KİTAP OKUMAYA VERDİĞİ ÖNEM

Atatürk kitap okumayı, araştırma yapmayı, düşüncelerini insanlarla paylaşmayı seven bir önderdi. Onun, daha okul çağlarında başlayan kitap okuma alışkanlığı, savaş zamanı nda bile sürmüş, cumhuriyet yıllarındaysa daha da artmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde büyük bir kütüphaneye sahip olan Atatürk, okuduğu yerli ve yabancı birçok yapıt sayesinde geniş bir kültüre de sahipti. Büyük Önder Atatürk'ün hizmetinde bulunanlardan Cemal Granda anlatıyor:

“Bir gün Atatürk, tarihle ilgili bir kitap okuyordu. Öyle dalmıştı ki, çevresini görececek hâli yoktu. Bir sürü yurt sorunu dururken devlet başkanının kendini kitaba vermesi Vasif Çınar'ın biraz canını sıkmış olmalı ki, Atatürk'e şöyle dediğini duydum:

“Paşam! Tarihle uğraşıp kafanı yorma. 19 Mayıs’ta kitap okuyarak mı Samsun’a çıktın?” Atatürk, Vasıf Çınar’ın bu içten yakınmasına gülümseyerek şöyle karşılık verdi: “Ben çocukken yoksuldum. İki kuruş elime geçince, bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydım, bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım...”

Derleyen: Erdal Çakıcıoğlu

NİL SORU SORUYOR

Bir gün Nil ’in babası eve güllerle geldi. Annesi sevindi. “Ne güzel kokuyor bu güller!” dedi. Üzüldü Nil. “Neden çiçek değilim ben?” diye sordu annesine. “Miniğim! Bunu sorabilir miydin, eğer çiçek olsaydın?” dedi annesi. Az sonra babası kediyi sevdi, okşadı. “Minnoşum. Tüylerin yumuşacık. Sıcacık mı sıcak.” Nil kediyle bakıştı. Babasına çıkıştı. “Neden tüylerim yok baba? Keşke kedi olsaydım!” “Benim minik bebeğim! Eğer kedi olsaydın hiç soru soramazdın.” dedi babası. Kedi birden pencereye koştu. Minik bir kuş pırrr diye uçup kaçtı. “Anne! Neden kanatlarım yok?” “Gökyüzü neden mavi?” “Sular nereden gelir?” “Yumuşak mıdır ay dede?” “Acaba biz okula neden gidiyoruz, anne?” Annesi şöyle dedi: “Büyüme için soru sormak gerekir. Kimi bilgi ve yanıtlar okulda edinilir.”

Banyo yaptı küçük kız. Köpüklerle oynadı. “Gülüm!” dedi annesi. Onu öptü kokladı. Nil tüylü, yumuşak paltosunu giydi. Anne ve babasıyla uçağa bindi. Bir kuş gibi uçtu gökte. Hepsinden daha mutlu. Kuş, kedi ve çiçek çoktan unutulmuştu... Nil soru sormayı, sorular da Nil ’i çok seviyordu.

Seza Aksoy

1928 YILINDA YAYIMLANAN
“KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA
KIRAAT KİTABI” İLE “2016-2017
TÜRKÇE DERS KİTABI”NDAKİ
METİNLERİN TEMA VE METİN
TÜRLERİ YÖNÜNDEN
KARŞILAŞTIRILMASI

Yazar Zehra Koç

Gönderim Tarihi: 22-Oca-2018 03:54PM (UTC+0200)

Gönderim Numarası: 905324351

Dosya adı: zehra_ko_TEZ_1.docx (162.7K)

Kelime sayısı: 27424

Karakter sayısı: 186654

Celal YILMAZ

Dijital Metin

1928 YILINDA YAYIMLANAN "KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARA KIRAAT KİTABI" İLE "2016-2017 TÜRKÇE DERS KİTABI"NDAKİ METİNLERİN TEMA VE METİN TÜRLERİ YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

ORIJINALLIK RAPORU

% 13	% 12	% 5	% 4
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	mufredat.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	% 4
2	iranedebiyatinadair.blogspot.com İnternet Kaynağı	% 1
3	deedergisi.org İnternet Kaynağı	% 1
4	ilkogretim-online.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	www.turkishstudies.net İnternet Kaynağı	% 1
6	www.nuraysenemoglu.com İnternet Kaynağı	% 1
7	www.turkdiliveedebiyati.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	dergipark.ulakbim.gov.tr	

Celal YILMAZ
Bilgisayar İşletmeni

ÖZ GEÇMİŞ

Zehra Koç, 12/06/1991 tarihinde Elazığ'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Elazığ'da tamamladı. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. Bu bölümden 2015 yılında mezun oldu ve aynı yıl Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü'nde yüksek lisans yapmaya hak kazandı.

